

Tema 1

**La importància de l'economia
internacional**

Contingut

- ❑ Introducció
- ❑ Les economies més grans del món: dades estadístiques
- ❑ Trets principals del comerç internacional
- ❑ Trets principals del comerç exterior espanyol
- ❑ L'equació de gravetat del comerç internacional

1 Introducció

Per què és important estudiar el comerç internacional?

Hi ha més barreres a la mobilitat de béns, serveis i factors

Per raons naturals (distància)

Per raons culturals (llengua, religió)

Per l'ús de diferents monedes

Per polítiques governamentals (aranzels, quotes, restriccions a la mobilitat de factors...)

Pels límits a l'exigibilitat del compliment dels contractes internacionals

Les relacions econòmiques internacionals juguen un paper fonamental en **el creixement i el desenvolupament**.

Hi ha una integració creixent dels **mercats mundials**

De **productes**: béns i serveis. Proporcionen més varietat, a menys costos i preus

De **capitals**: inversió estrangera directa (IED), inversió en cartera. Faciliten:
finançament, transferència de tecnologia...

De **treball (fluxos migratoris)**

1 Introducción

Cuadro A. Clasificación según los grupos utilizados en *Perspectivas de la economía mundial* y la participación de cada grupo en el PIB agregado, la exportación de bienes y servicios, y la población, 2015¹
(Porcentaje del total del grupo o del total mundial)

	Número de economías	PIB		Exportación de bienes y servicios		Población	
		Economías avanzadas	Mundo	Economías avanzadas	Mundo	Economías avanzadas	Mundo
Economías avanzadas	39	100,0	42,4	100,0	63,3	100,0	14,6
Estados Unidos		37,2	15,8	16,8	10,6	30,5	4,5
Zona del euro	19	28,1	11,9	40,3	25,5	32,0	4,7
Alemania		8,0	3,4	11,9	7,5	7,8	1,1
Francia		5,5	2,3	5,7	3,6	6,1	0,9
Italia		4,5	1,9	4,2	2,6	5,8	0,8
España		3,4	1,4	3,0	1,9	4,4	0,6
Japón		10,0	4,3	5,9	3,8	12,0	1,8
Reino Unido		5,6	2,4	5,9	3,7	6,2	0,9
Canadá		3,4	1,4	3,7	2,3	3,4	0,5
Otras economías avanzadas	16	15,6	6,6	27,4	17,3	15,9	2,3
<i>Partida informativa</i>							
Principales economías avanzadas	7	74,2	31,5	54,1	34,2	71,7	10,5

Font: *Perspectivas de la Economía Mundial*, FMI, 2016.

1 Introducción

Cuadro A. Clasificación según los grupos utilizados en *Perspectivas de la economía mundial* y la participación de cada grupo en el PIB agregado, la exportación de bienes y servicios, y la población, 2015¹
(Porcentaje del total del grupo o del total mundial)

		PIB		Exportación de bienes y servicios		Población	
		Economías de mercados emergentes y en desarrollo	Mundo	Economías de mercados emergentes y en desarrollo	Mundo	Economías de mercados emergentes y en desarrollo	Mundo
Economías de mercados emergentes y en desarrollo	152	100,0	57,6	100,0	36,7	100,0	85,4
Por regiones							
África subsahariana	45	5,4	3,1	4,6	1,7	14,9	12,8
Excluidos Nigeria y Sudáfrica	43	2,6	1,5	2,6	1,0	11,1	9,5
América Latina y el Caribe	32	14,5	8,3	13,8	5,1	10,0	8,5
Brasil		4,9	2,8	2,9	1,1	3,3	2,8
México		3,4	2,0	5,3	1,9	2,1	1,8
Comunidad de Estados Independientes ²	12	8,0	4,6	7,6	2,8	4,7	4,0
Rusia		5,7	3,3	5,1	1,9	2,4	2,0
Economías emergentes y en desarrollo de Asia	29	53,2	30,6	50,0	18,4	57,1	48,7
China		29,7	17,1	31,0	11,4	22,3	19,0
India		12,2	7,0	5,8	2,1	21,0	17,9
Excluidos China e India	27	11,4	6,5	13,3	4,9	13,8	11,8
Economías emergentes y en desarrollo de Europa	12	5,7	3,3	9,5	3,5	2,8	2,4
Oriente Medio, Norte de África, Afganistán y Pakistán	22	13,2	7,6	14,5	5,3	10,5	9,0
Oriente Medio y Norte de África	20	11,7	6,7	14,1	5,2	7,0	5,9

Font: *Perspectivas de la Economía Mundial*, FMI, 2016.

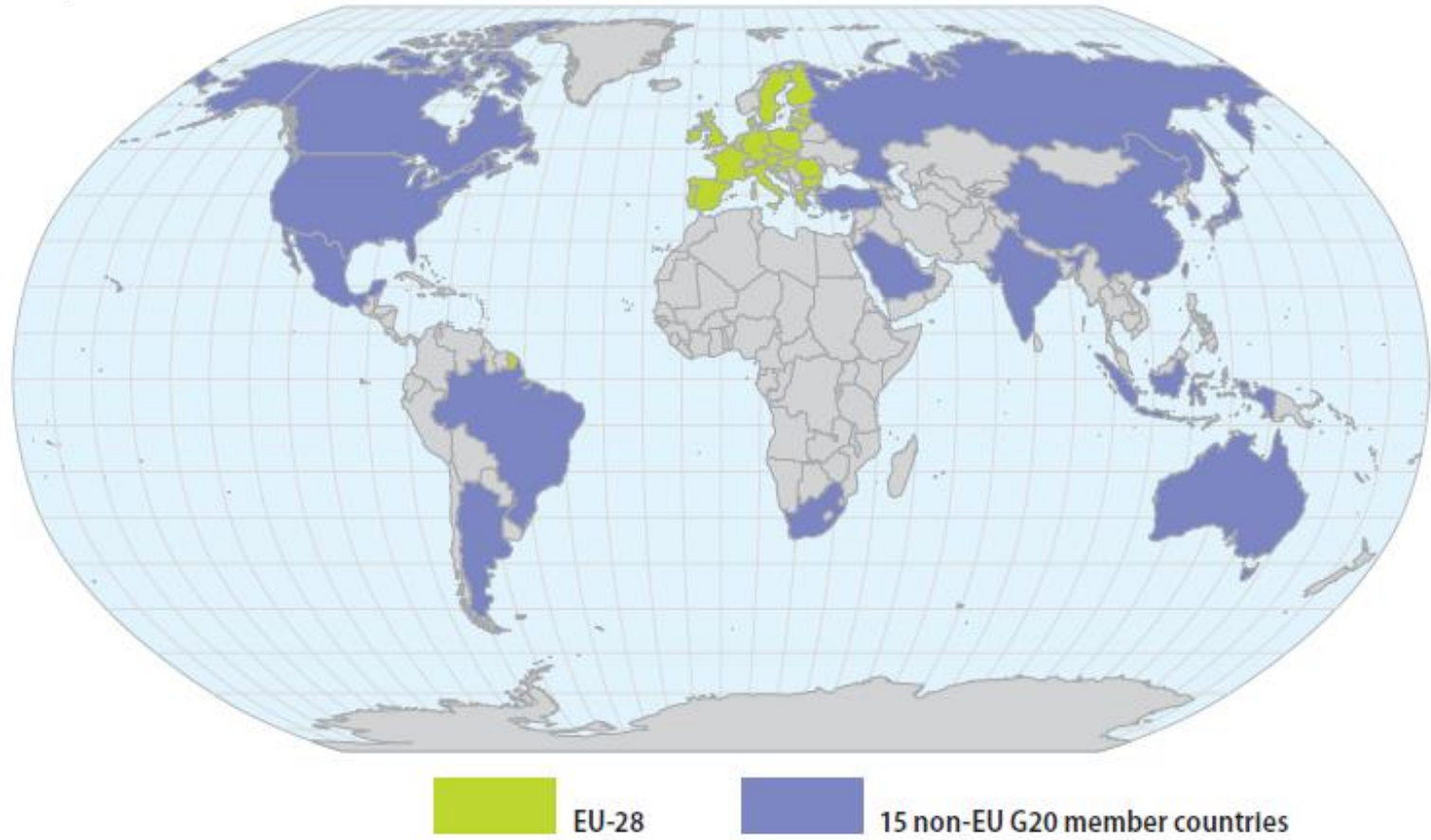
2. Les economies més grans del món

- ❑ El **G20** reuneix les economies més grans del món (avançades i emergents).
- ❑ El **G20** agrupa 19 països membres i la UE.
- ❑ Els països membres inclouen:
 - ❑ Les quatre economies principals de la UE (**AL**, **FR**, **IT** i el **RU**)
 - ❑ Quinze països de la resta del món:
l'Argentina, Austràlia, el Brasil, el **Canadà**, la Xina, l'Índia, Indonèsia, el **Japó**, Mèxic, Rússia, l'Aràbia Saudita, Sud-àfrica, Corea del Sud, Turquia i els **EUA**.
- ❑ El 2015, els membres del G20 representaven el 60,8% de la **superfície terrestre**, el 63,9% de la **població mundial** i generaven el 85,2 % del **PIB global**.

2. Les economies més grans del món

Mapa 1: UE-28 i països del G20

Map 1: EU-28 and G20 countries

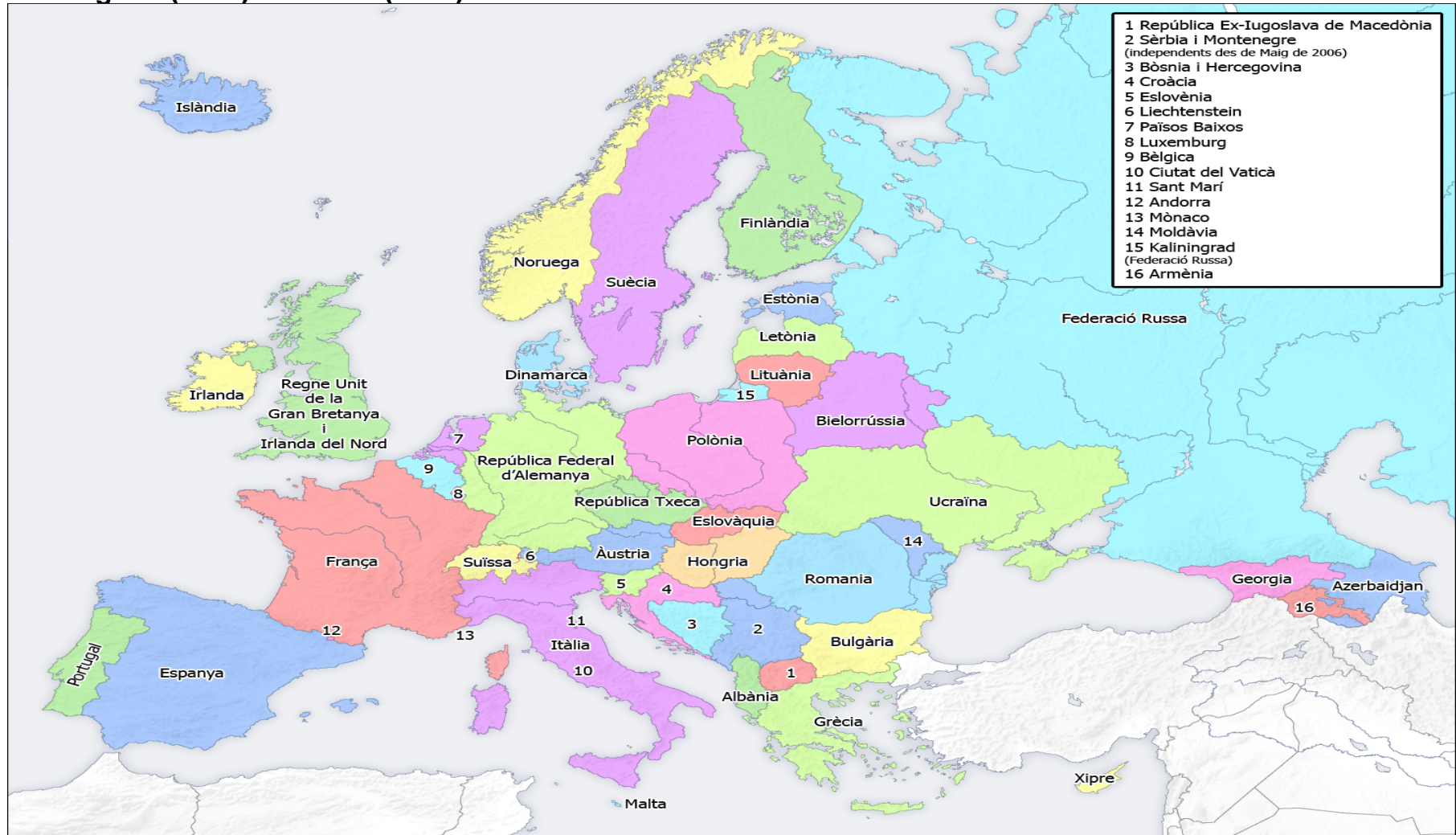
Source: Eurostat

Font: *The EU in the world*, 2016.

2. Les economies més grans del món

28 països que formen l'actual UE (19 països componen l'euro):

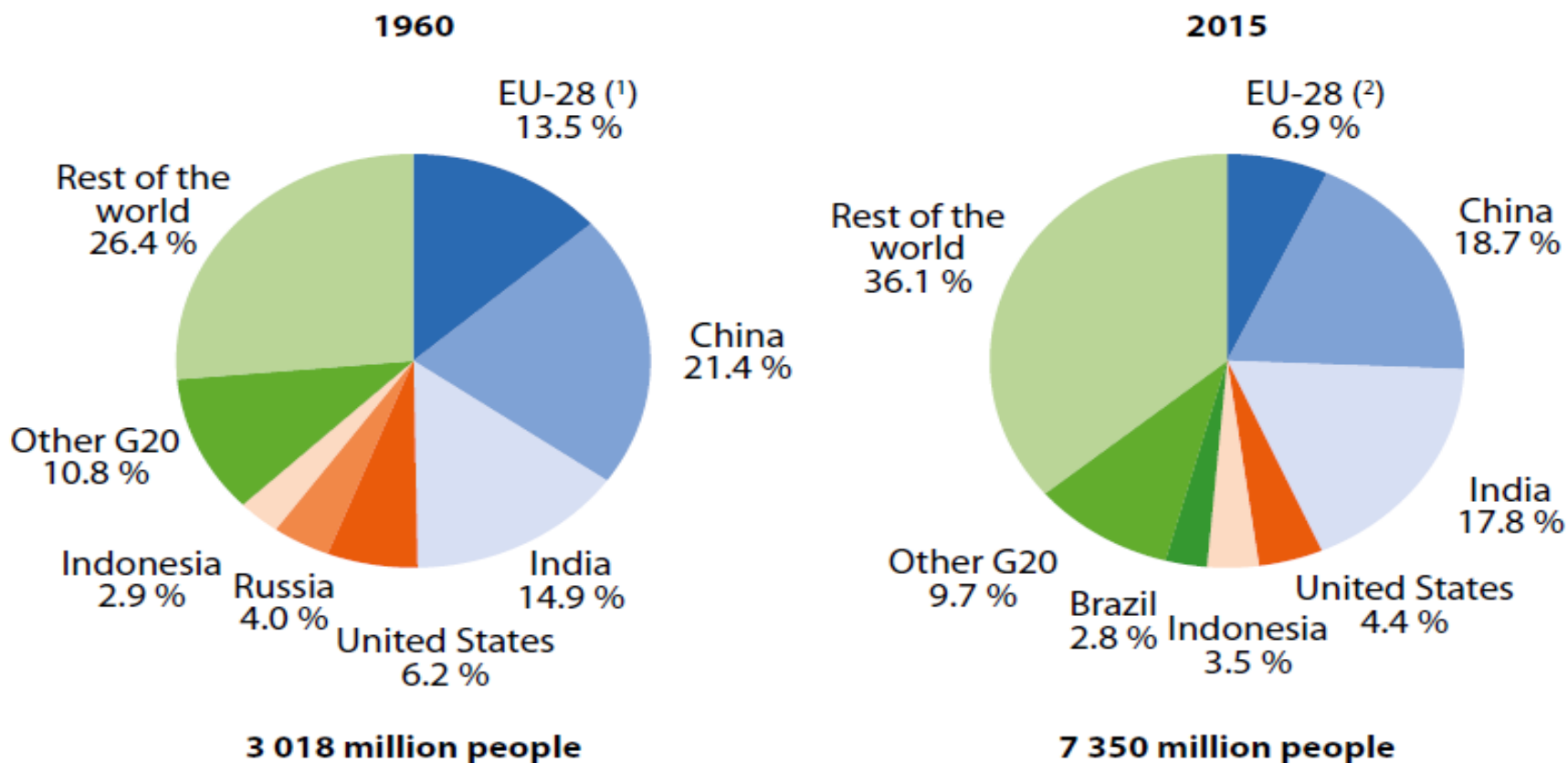
Alemanya, Bèlgica, Luxemburg, França, Itàlia, Països Baixos (1958), Dinamarca, Irlanda, Regne Unit (1973), Grècia (1981), Espanya, Portugal (1986), Àustria, Finlàndia, Suècia (1995), Xipre, Eslovàquia, Eslovènia, Estònia, Hongria, Letònia, Lituània, Malta, Polònia, la República Txeca (2004), Romania, Bulgària (2007) i Croàcia (2013).

2. Les economies més grans del món

Figura 1.1. Quota de la població mundial: 1960, 2015 i 2060

Figure 1.1: Share of world population, 1960, 2015 and 2060 (%)

Font: *The EU in the world*, 2016.

2. Les economies més grans del món

Quadre 1.1. Població i densitat de població: 1960, 2015 i 2060

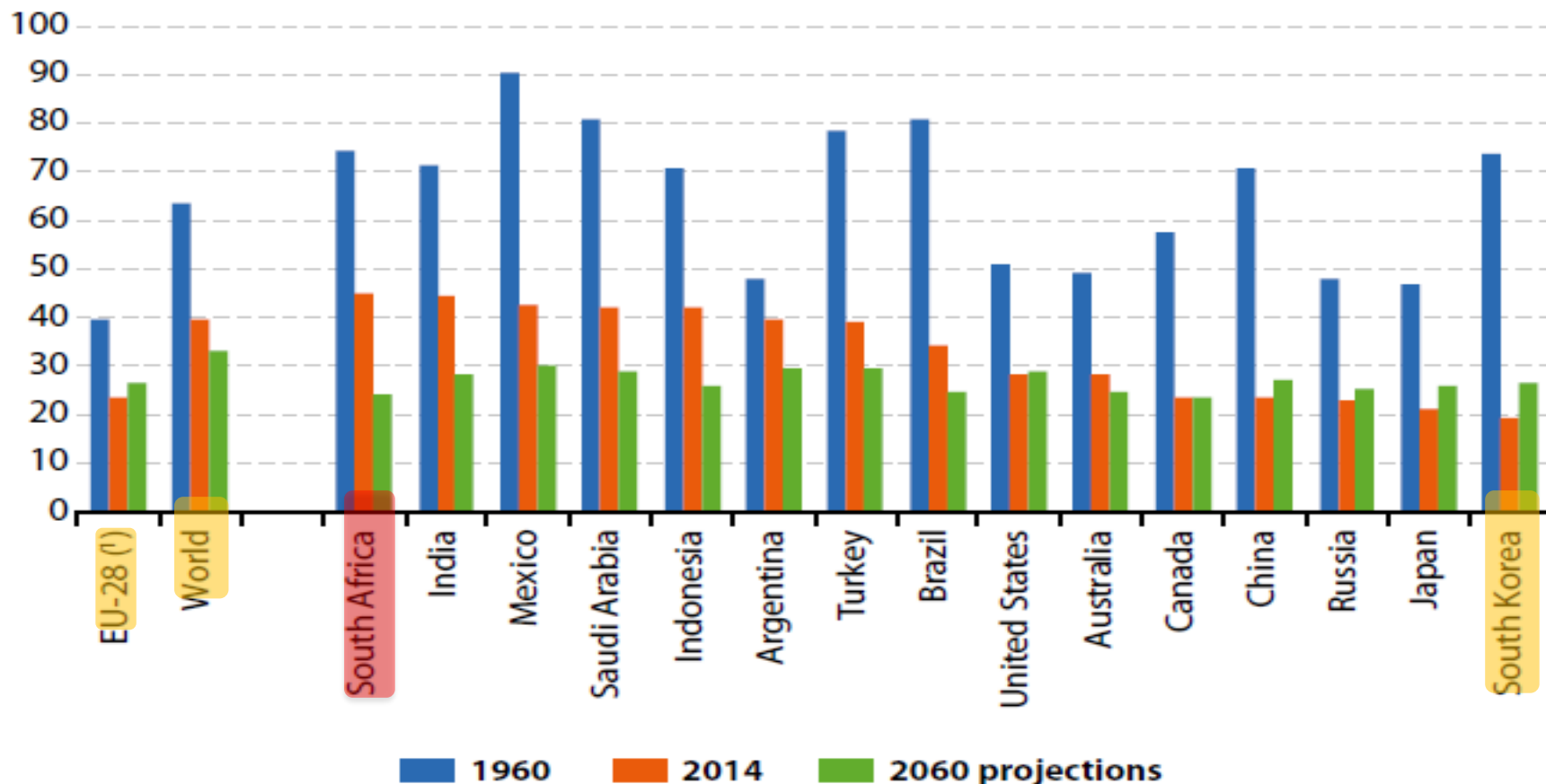
Table 1.1: Population and population density, 1960, 2015 and 2060

	Population (millions)			Population density (inhabitants per km ²)	Average annual growth rate (%)	Average annual growth rate (%)
	1960	2015	2060 projections	2015	1960–2015	2015–2060
EU-28 ⁽¹⁾	406.7	508.5	522.9	116.9	0.4	0.1
World	3 018.3	7 349.5	10 184.3	54.0 ⁽³⁾	1.6	0.7
Argentina	20.6	43.4	57.5	15.7	1.4	0.6
Australia ⁽²⁾	10.3	24.0	35.8	3.1	1.5	0.9
Brazil	72.5	207.8	236.0	24.7	1.9	0.3
Canada	17.9	35.9	45.5	3.9	1.3	0.5
China	644.5	1 376.0	1 276.8	145.9	1.4	-0.2
India	449.7	1 311.1	1 745.2	435.7	2.0	0.6
Indonesia	87.8	257.6	326.0	140.5	2.0	0.5
Japan	92.5	126.6	101.4	347.8	0.6	-0.5
Mexico	38.2	127.0	166.1	64.5	2.2	0.6
Russia	119.9	143.5	124.6	8.8	0.3	-0.3
Saudi Arabia	4.1	31.5	47.7	14.4	3.8	0.9
South Africa	17.4	54.5	67.2	44.5	2.1	0.5
South Korea	25.1	50.3	47.9	515.0	1.3	-0.1
Turkey	27.6	78.7	96.9	100.7	1.9	0.5
United States	186.2	321.8	403.5	34.9	1.0	0.5

2. Les economies més grans del món

Figura 1.3. Taxa de dependència joves: 1960, 2014 i 2060

Figure 1.3: Young-age dependency ratio, 1960, 2014 and 2060
(population aged 0–14 as a percentage of the population aged 15–64)

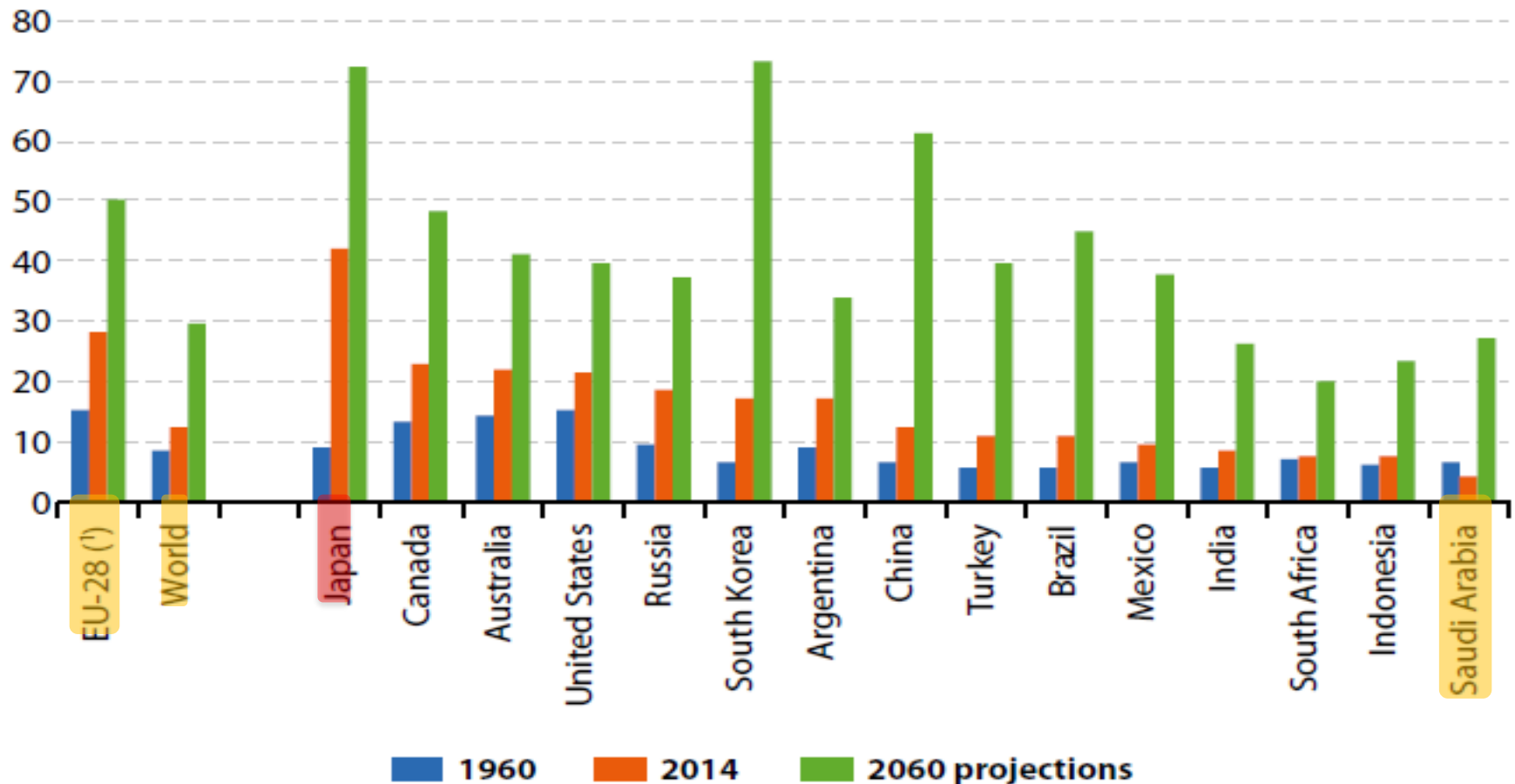

2. Les economies més grans del món

Figura 1.4. Taxa de dependència majors: 1960, 2014 i 2060

Figure 1.4: Old-age dependency ratio, 1960, 2014 and 2060

(population aged 65 or more as a percentage of the population aged 15–64)

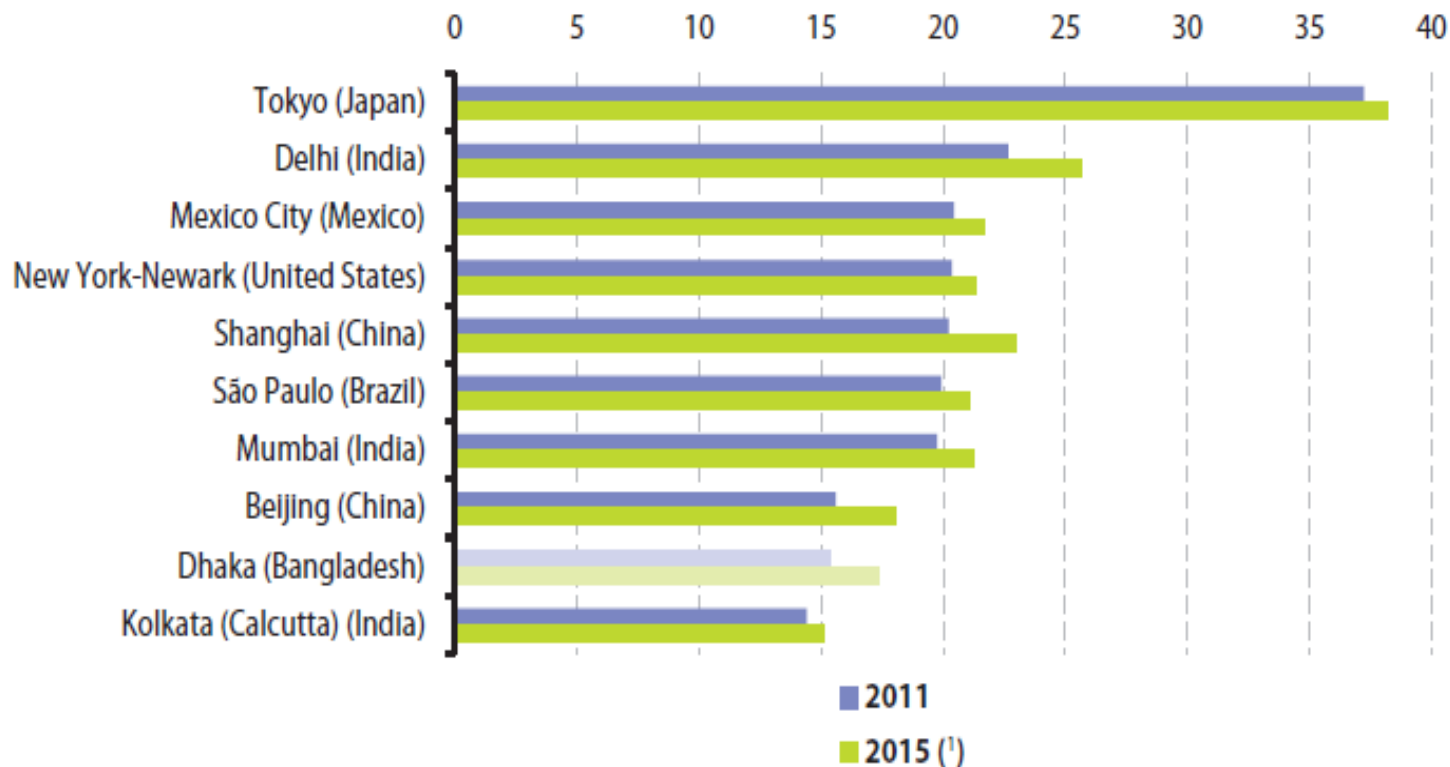

2. Les economies més grans del món

Figura 1.2. Les deu aglomeracions urbanes més grans al món, 2011 i 2015

Figure 1.2: Ten largest urban agglomerations in the world, 2011 and 2015

(million inhabitants)

(1) Projection.

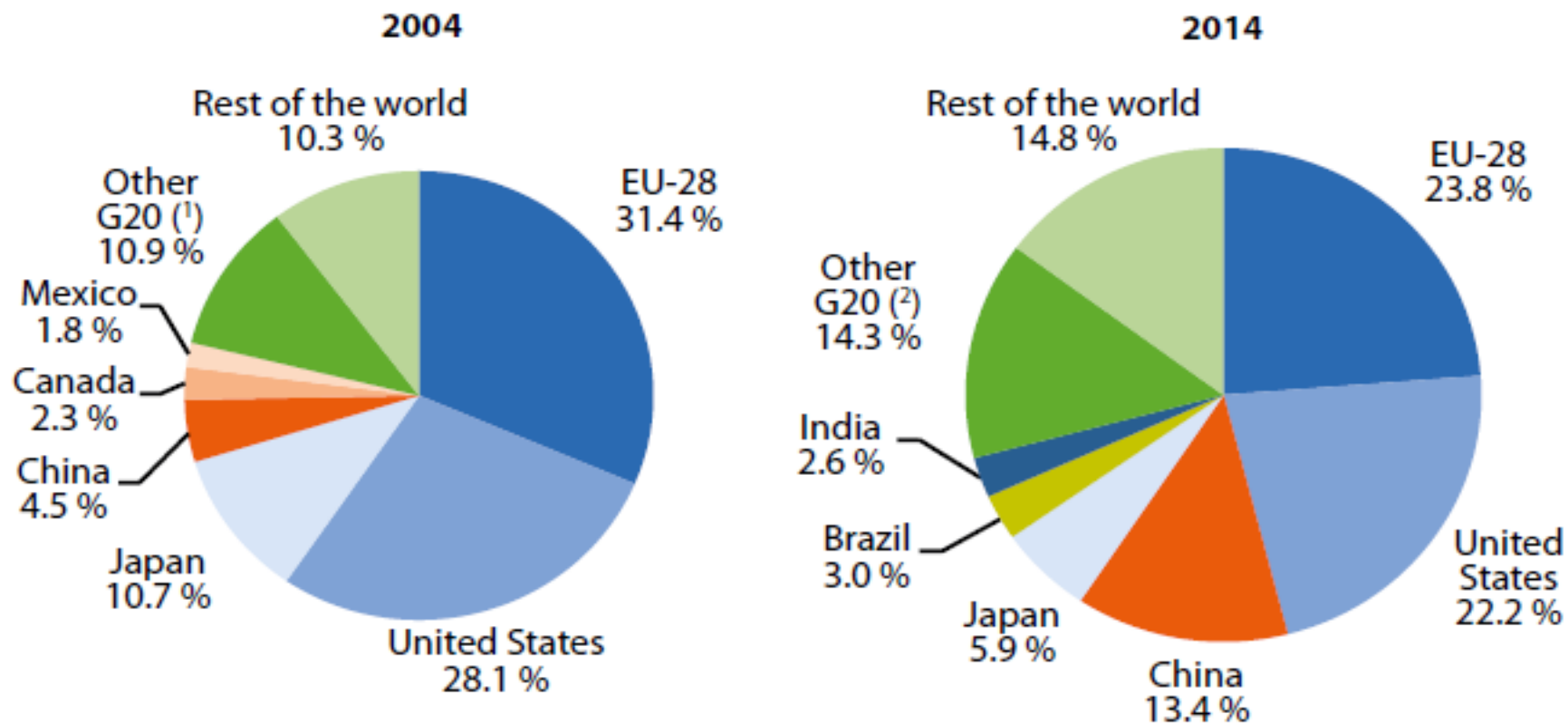
Source: the United Nations Department of Economic and Social Affairs (World Urbanisation Prospects: the 2011 Revision)

Font: *The EU in the world*, 2015.

2. Les economies més grans del món

Figura 6.1. Quota del PIB mundial, 2004 i 2014

Figure 6.1: Share of world GDP, 2004 and 2014 (%)

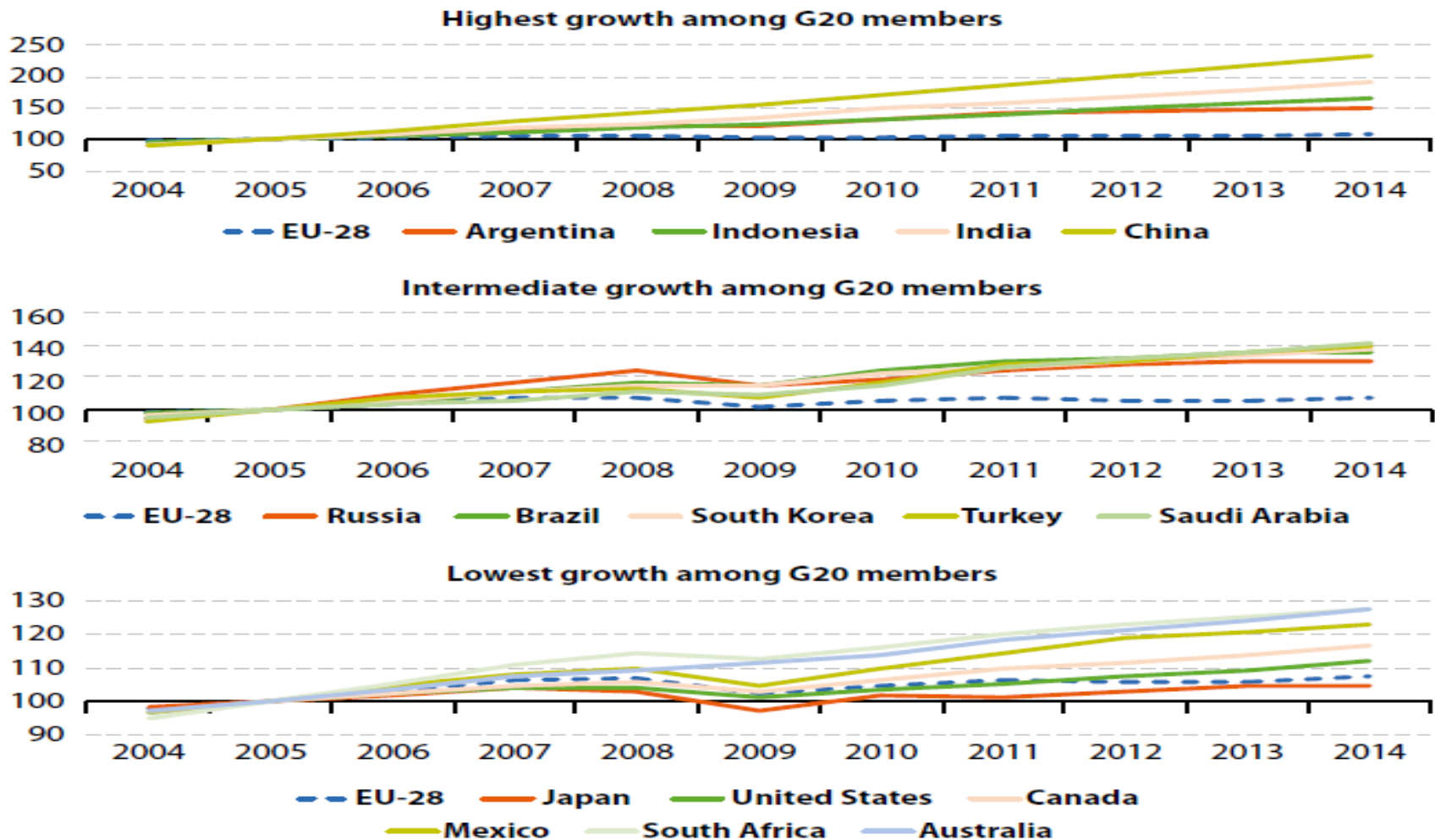

Font: *The EU in the world*, 2016.

2. Les économies més grans del món

Figura 6.2. PIB a preus constants, 2004-14

Figure 6.2: GDP at constant prices, 2004–14
(2005 = 100)

2. Les economies més grans del món

Quadre 6.1. Finances públiques, 2004 i 2014

Table 6.1: General government finances, 2004 and 2014

(% of GDP)

	Expenditure		Revenue		Deficit / surplus		Gross debt	
	2004	2014	2004	2014	2004	2014	2004	2014
EU-28	46.1	48.2	43.2	45.2	-2.9	-3.0	61.2	86.8
EA-19	46.7	49.4	43.8	46.8	-3.0	-2.6	68.4	92.1
Australia	35.0	36.4	36.0	33.6	1.0	-2.8	36.2	64.2
Canada	38.8	39.4	39.8	37.8	1.0	-1.6	91.3	107.7
Japan	36.6	42.0	30.7	35.8	-5.9	-6.2	178.8	246.6
South Korea	29.6	32.0	29.9	33.2	0.2	1.2	:	:
Mexico (¹)	19.1	24.4	20.7	24.5	1.6	0.1	38.0	44.9
Russia (¹)	33.4	37.4	39.5	40.2	6.0	0.6	:	:
Turkey (¹)(²)	33.0	37.4	33.7	36.6	0.8	-0.8	:	39.0
United States	36.4	38.1	30.9	33.1	-5.4	-4.9	79.2	123.3

Note: data not available for Argentina, Brazil, China, India, Indonesia, Saudi Arabia and South Africa

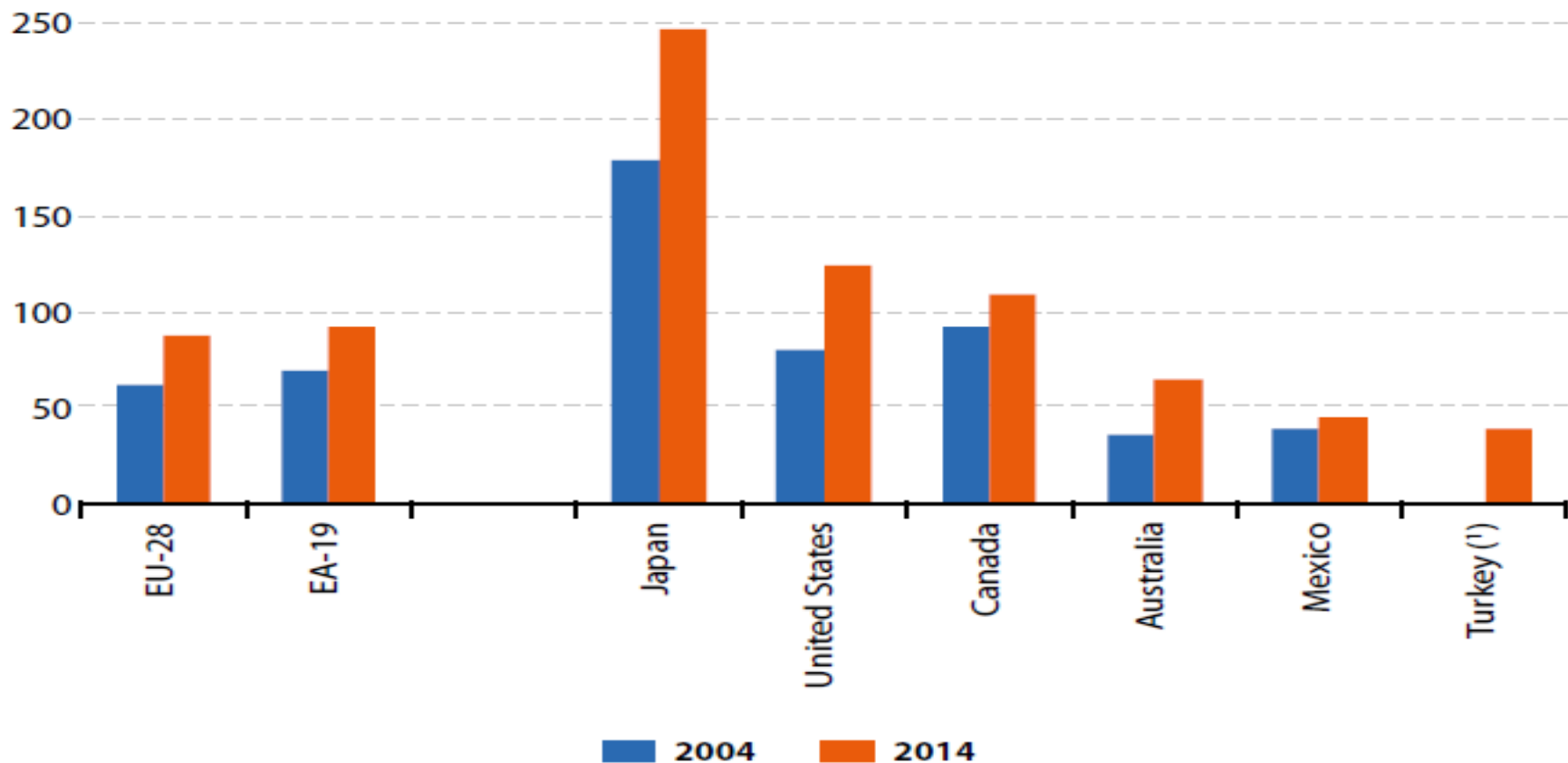
(¹) 2014 'Expenditure', 'Revenue' and 'Deficit/surplus': Turkey (2011 data); Mexico and Russia (2013 data).

(²) 2004 'Expenditure', 'Revenue' and 'Deficit/surplus': Turkey (2006 data).

2. Les economies més grans del món

Figura 6.5. Deute públic, 2004 i 2014

Figure 6.5: General government debt, 2004 and 2014
(% of GDP)

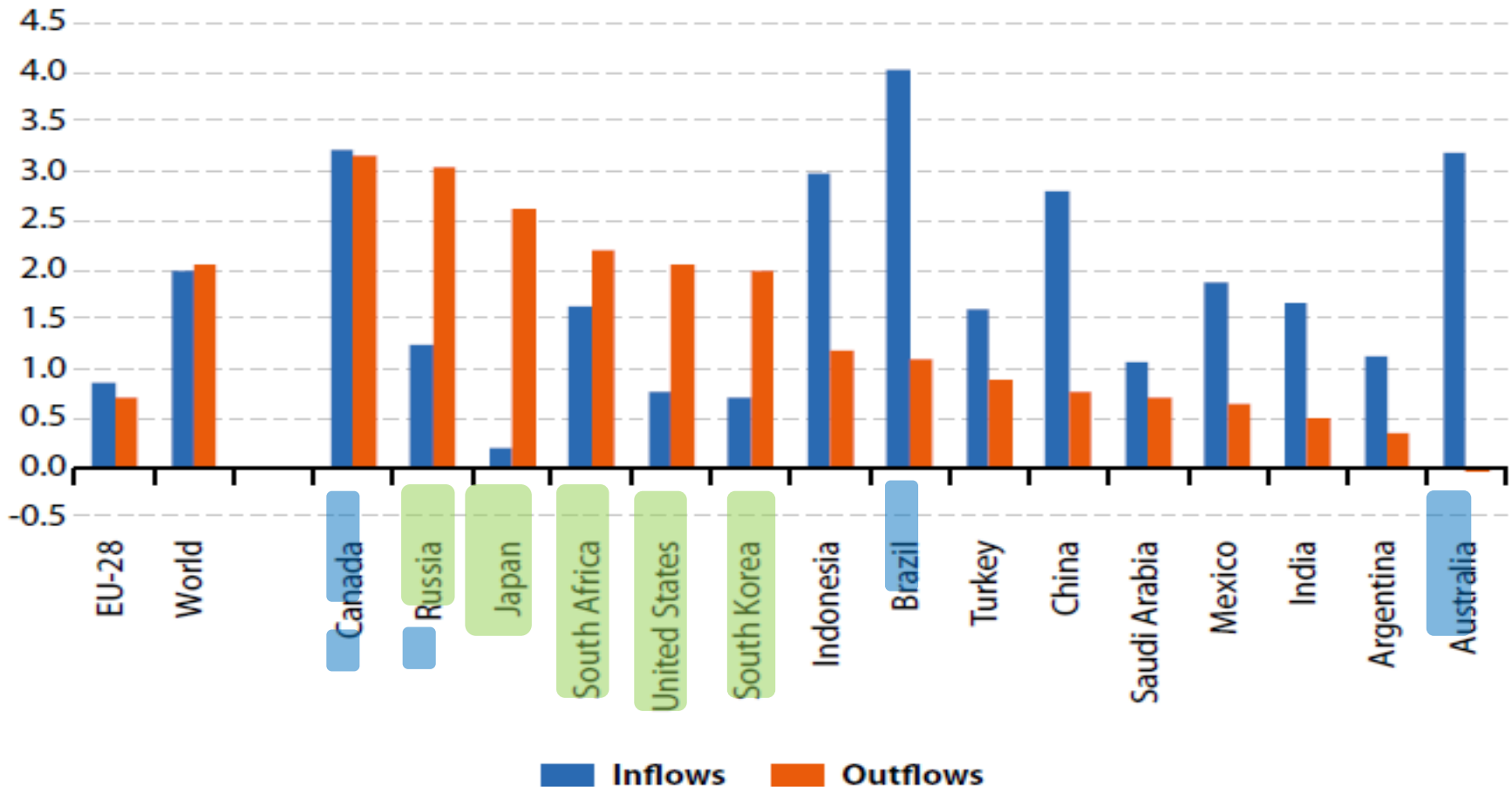

Note: data not available for Argentina, Brazil, China, India, Indonesia, Russia, Saudi Arabia, South Africa and South Korea.

2. Les economies més grans del món

Figura 6.7. Fluxos d'inversió estrangera directa, 2014

Figure 6.7: Flows of foreign direct investment, 2014
(% of GDP)

Font: *The EU in the world*, 2016.

2. Les economies més grans del món

Quadre 6.2. Fluxos i estocs d'inversió estrangera directa amb socis seleccionats, 2014

Table 6.2: Flows and stocks of foreign direct investment with selected partners, EU-28, 2014 (million EUR)

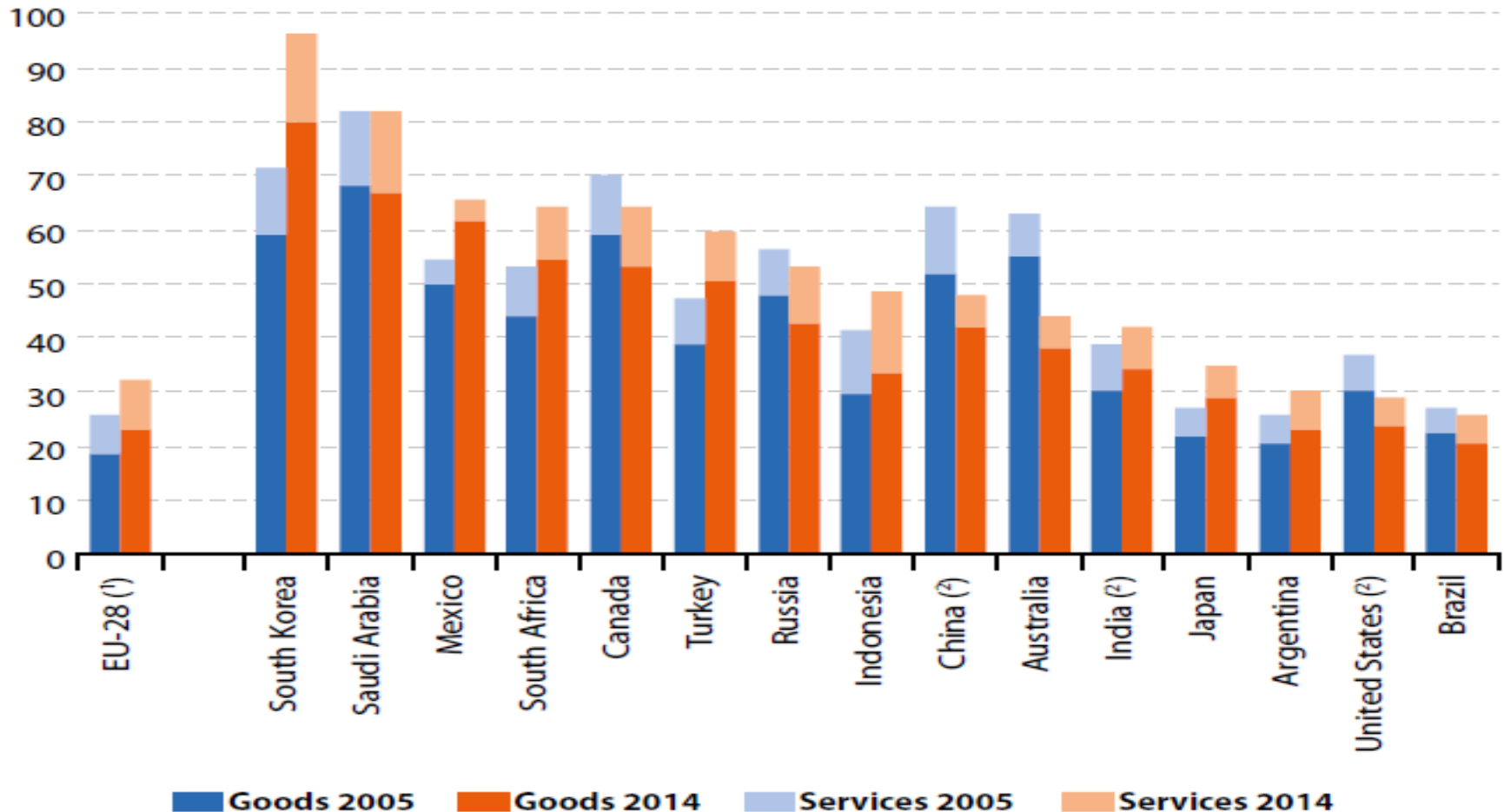
	FDI Stocks		FDI flows	
	Outward stocks	Inward stocks	Outflows	Inflows
World (extra-EU-28)	5 748 568.4	4 582 548.5	96 071.2	118 943.5
Argentina	35 195.1	1 306.6	1 715.1	96.4
Australia	115 330.9	26 383.5	1 750.1	656.5
Brazil	343 594.5	113 618.9	30 362.5	1 036.4
Canada	274 653.5	165 859.8	23 357.1	13 860.8
China	144 214.9	20 715.7	9 195.9	7 737.8
India	38 485.8	6 691.4	5 288.0	1 067.3
Indonesia	25 806.9	-2 458.1	1 761.1	1 347.5
Japan	72 957.8	166 281.6	397.3	6 936.1
Mexico	119 158.2	28 326.0	8 996.0	4 669.1
Russia	171 544.6	74 444.3	-448.4	4 725.1
Saudi Arabia	17 769.2	13 591.7	2 702.2	-666.0
South Africa	56 539.5	8 375.3	2 761.0	1 059.3
South Korea	43 720.4	20 251.6	5 629.2	4 436.1
Turkey	64 902.9	8 343.5	2 776.7	1 817.2
United States	1 985 269.7	1 810 771.8	-69 780.1	-20 297.6
Rest of the world (*)	2 239 426.1	2 120 044.6	69 594.4	90 465.6
- Offshore financial centers	853 827.9	1 226 284.9	42 538.6	47 384.6

(*) Non EU-28 and non G20 members, including the offshore financial centers.

2. Les economies més grans del món

Figura 7.1. Comerç internacional de béns i serveis, 2005 i 2014 (% PIB)

Figure 7.1: International trade in goods and services, 2005 and 2014 (% of GDP)

2. Les economies més grans del món

Quadre 7.1. Comerç internacional de béns per soci de la UE-28, 2004 i 2014

Table 7.1: EU-28 International trade in goods by partner, 2004 and 2014 (billion EUR)

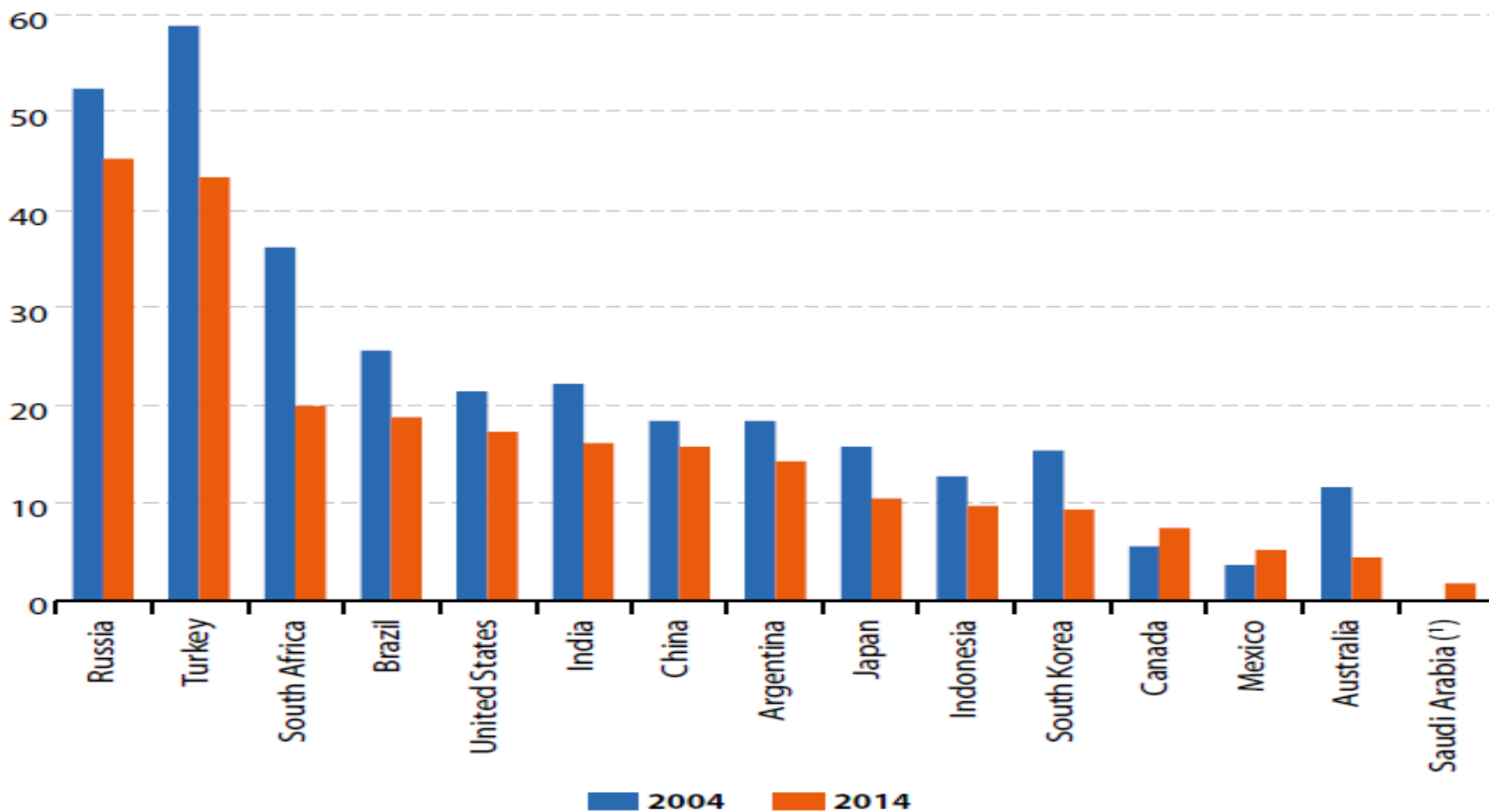
	2004			2014		
	Exports to partner	Imports from partner	Balance	Exports to partner	Imports from partner	Balance
World (extra-EU-28)	945.2	1.027.4	-82.2	1.703.0	1.691.9	11.1
Argentina	3.7	6.3	-2.6	8.2	7.7	0.5
Australia	19.9	8.8	11.1	29.6	9.2	20.4
Brazil	14.2	21.8	-7.6	36.9	31.2	5.7
Canada	22.1	16.5	5.7	31.6	27.4	4.2
China	48.4	129.2	-80.8	164.6	302.1	-137.5
India	17.2	16.4	0.7	35.6	37.1	-1.5
Indonesia	4.8	10.5	-5.7	9.5	14.4	-4.9
Japan	43.5	74.9	-31.5	53.3	56.6	-3.3
Mexico	14.7	6.9	7.8	28.4	18.0	10.4
Russia	46.1	84.9	-38.8	103.2	182.4	-79.2
Saudi Arabia	12.7	16.3	-3.6	35.1	28.7	6.4
South Africa	16.1	15.8	0.2	23.3	18.5	4.8
South Korea	17.9	30.8	-12.9	43.2	38.8	4.4
Turkey	40.2	32.9	7.3	74.7	54.4	20.3
United States	235.7	159.7	76.0	311.6	209.3	102.3

Font: *The EU in the world*, 2016.

2. Les economies més grans del món

Figura 7.2. Quota de la UE-28 com a destinació de exportacions de béns per socis del G20, 2004 i 2014

Figure 7.2: Share of EU-28 as the destination of exports of goods by G20 partners, 2004 and 2014 (% of all exports)

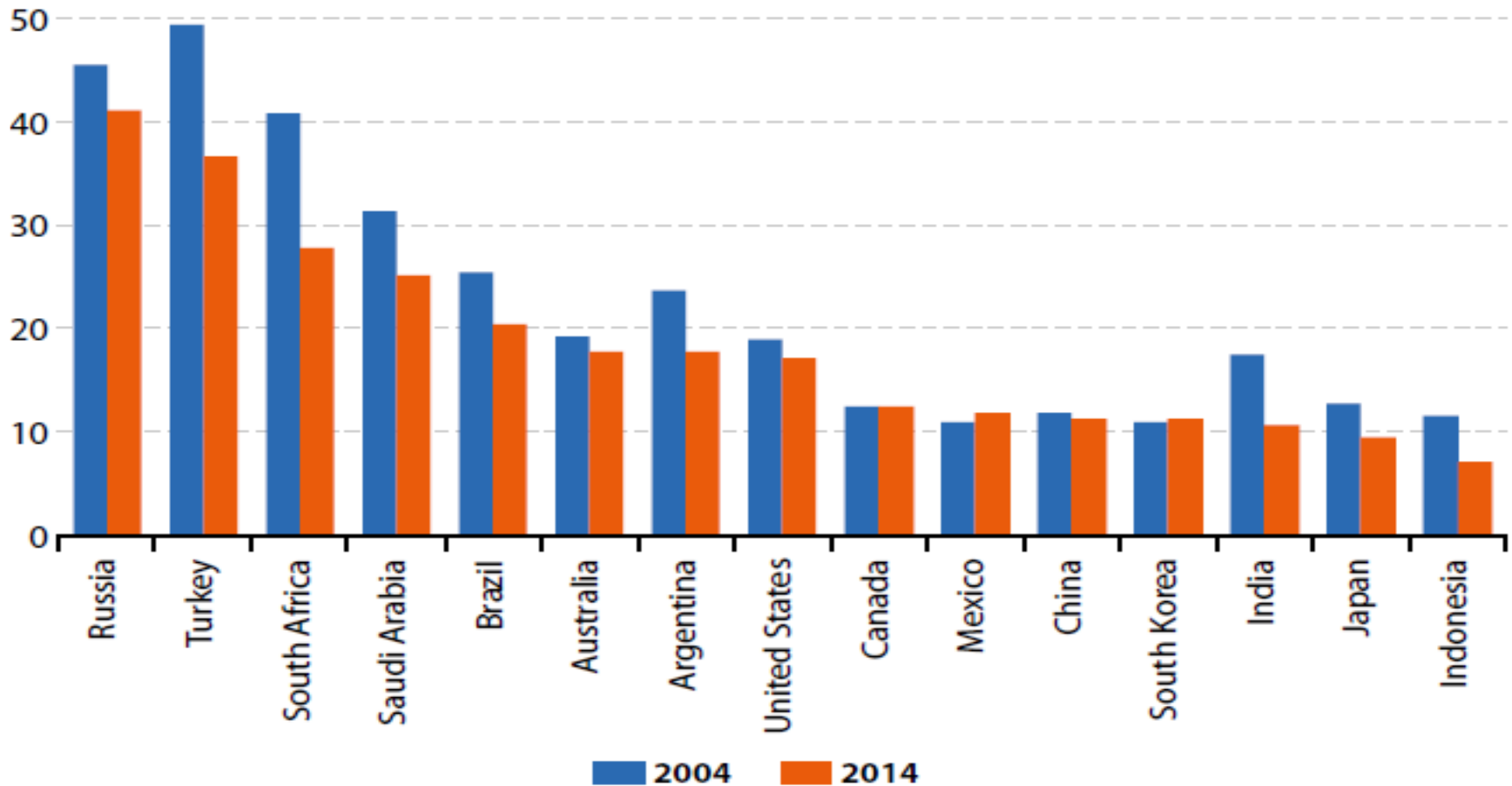

2. Les economies més grans del món

Figura 7.3. Quota de la UE-28 com a origen d'importacions de béns per socis del G20, 2004 i 2014

Figure 7.3: Share of EU-28 as the origin of imports of goods by G20 partners, 2004 and 2014

(% of all imports)

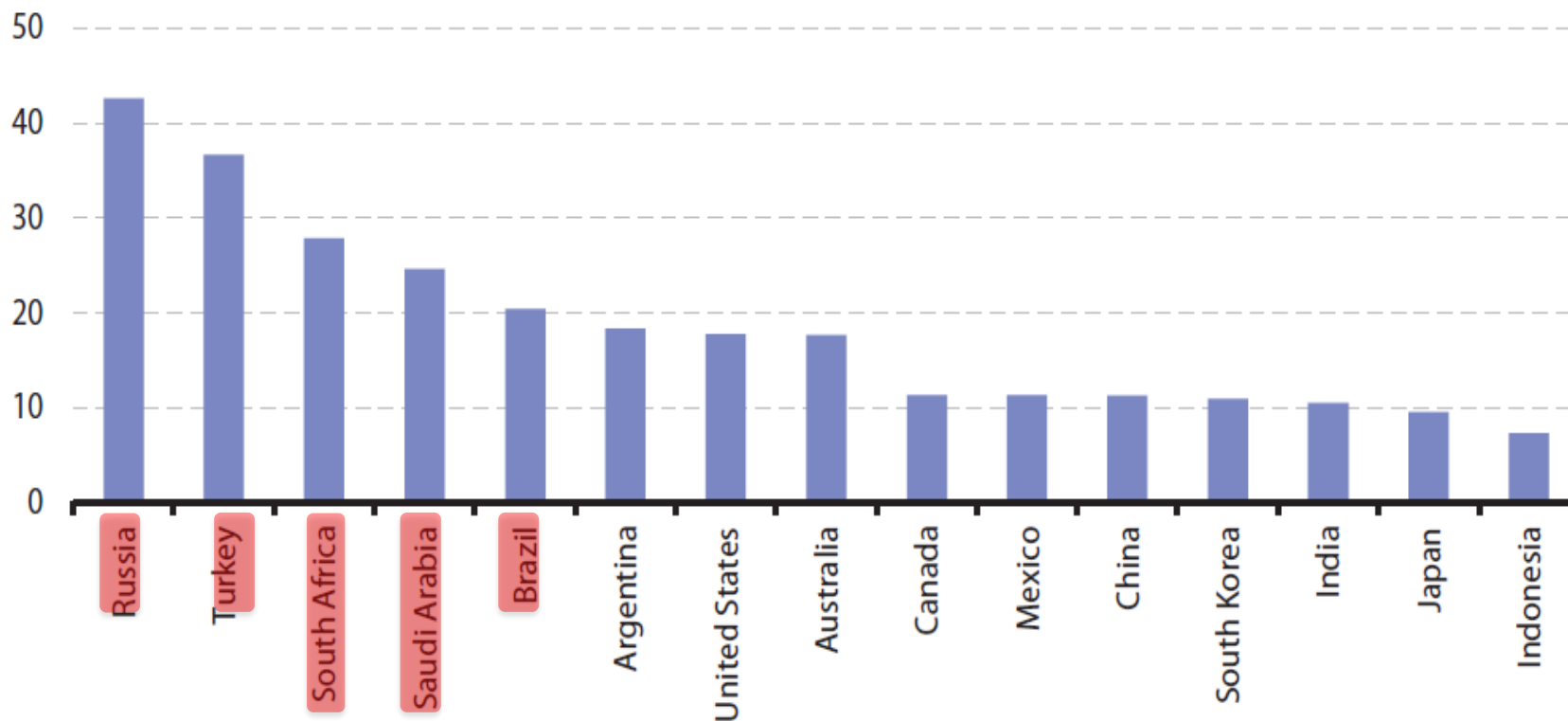

2. Les economies més grans del món

Figura 7.4. Quota de la UE-28 com a origen d'importacions de béns per socis del G20

Figure 7.4: Share of EU-28 as the origin of imports of goods by G20 partners ⁽¹⁾

(% share of all imports)

⁽¹⁾ Australia, Brazil, Canada, India, Japan, South Africa, Turkey and the United States: 2014. Argentina, China, Indonesia, Mexico, Russia, Saudi Arabia and South Korea: 2013.

2. Les economies més grans del món

Quadre 7.2. UE-28 comerç internacional en serveis per socis, 2010 i 2014

Table 7.2: EU-28 international trade in services by partner, 2010 and 2014
(billion EUR)

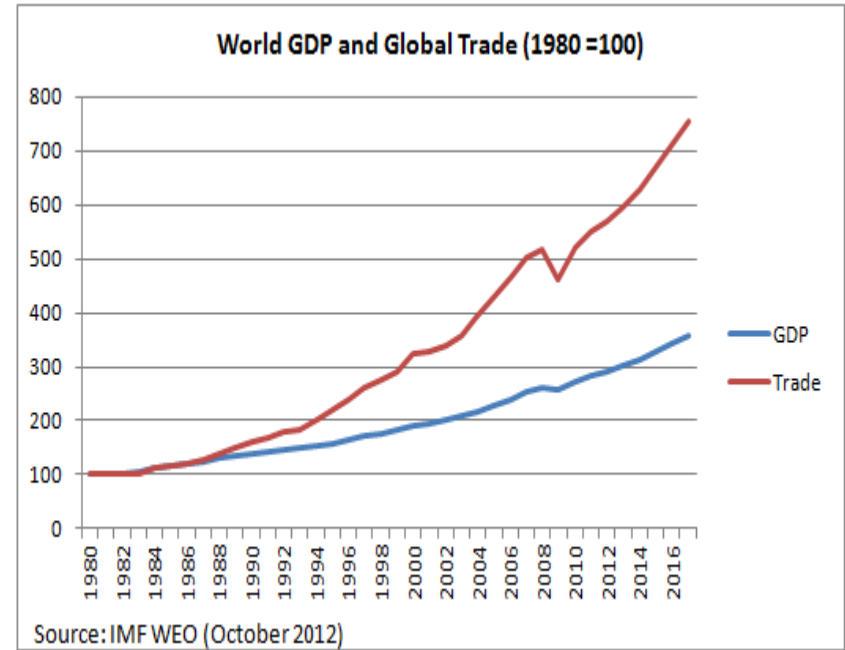
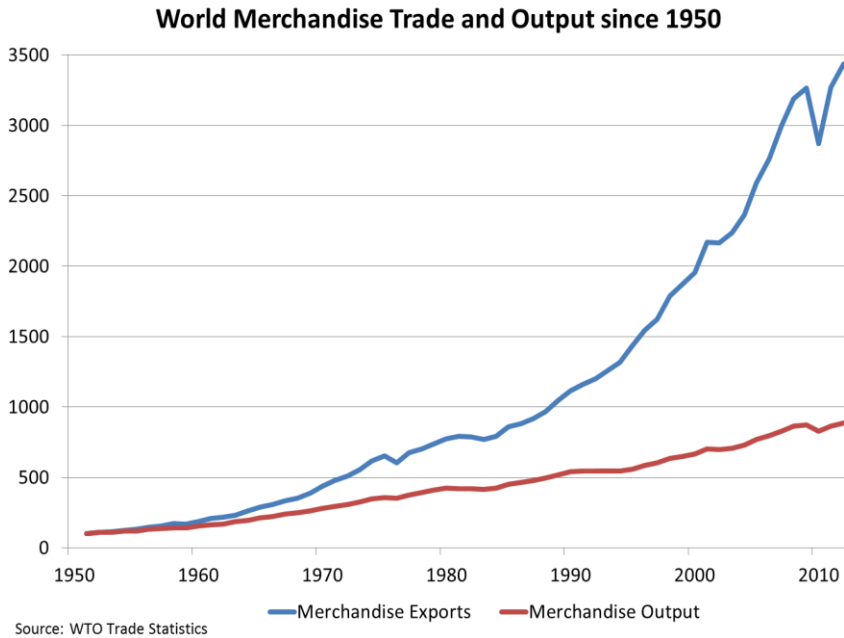
	2010			2014		
	Exports to partner	Imports from partner	Balance	Exports to partner	Imports from partner	Balance
World (extra-EU-28)	569.5	461.6	107.8	764.9	602.0	162.9
Argentina	3.5	2.3	1.2	4.1	2.0	2.1
Australia	14.6	7.4	7.2	18.6	7.8	10.8
Brazil	14.5	6.0	8.5	15.0	7.5	7.5
Canada	14.8	10.0	4.8	16.5	11.4	5.1
China	19.5	17.2	2.3	29.1	22.9	6.2
India	10.8	11.7	-0.9	12.3	12.1	0.3
Indonesia	2.9	1.5	1.4	4.1	1.9	2.2
Japan	19.1	14.1	5.0	25.7	15.2	10.5
Mexico	6.1	3.3	2.8	7.9	3.9	4.1
Russia	21.9	12.0	10.0	29.0	12.5	16.5
South Africa	6.7	4.4	2.3	7.4	4.5	2.9
Turkey	8.3	14.3	-6.0	11.0	15.7	-4.7
United States	140.1	142.1	-2.0	197.0	190.4	6.6

Font: *The EU in the world*, 2016.

3. Trets principals del comerç internacional

1. El comerç mundial ha crescut més que la producció.
2. Hi ha una relació positiva entre comerç *pc* i desenvolupament.
3. La Xina és el país exportador de mercaderies principal.
4. Les manufactures són el component principal del comerç.
5. La composició del comerç dels països en desenvolupament ha canviat substancialment durant les darreres dècades.
6. Geografia i mida expliquen part del comerç internacional.
7. El comerç intraindustrial representa bona part del comerç.
8. Els serveis augmenten la participació en el comerç.
9. Els béns intermedis són el component principal del comerç (fragmentació global de la producció).
10. Una gran part del comerç mundial és comerç intraempresa.

(1) El comerç mundial ha crescut més que la producció

(1) El comerç mundial ha crescut més que la producció

El període posterior a la Segona Guerra Mundial és conegut com la «**segona època d'or**» del comerç i la globalització.

Causes del creixement del comerç des de la Segona Guerra Mundial

1. Caiguda en les barreres tecnològiques al comerç

- Caiguda brusca dels costos del nolis primer (el contenidor en 1956)
- La revolució de les TIC més recentment (a partir dels anys noranta)

2. Caiguda de les barreres artificials al comerç

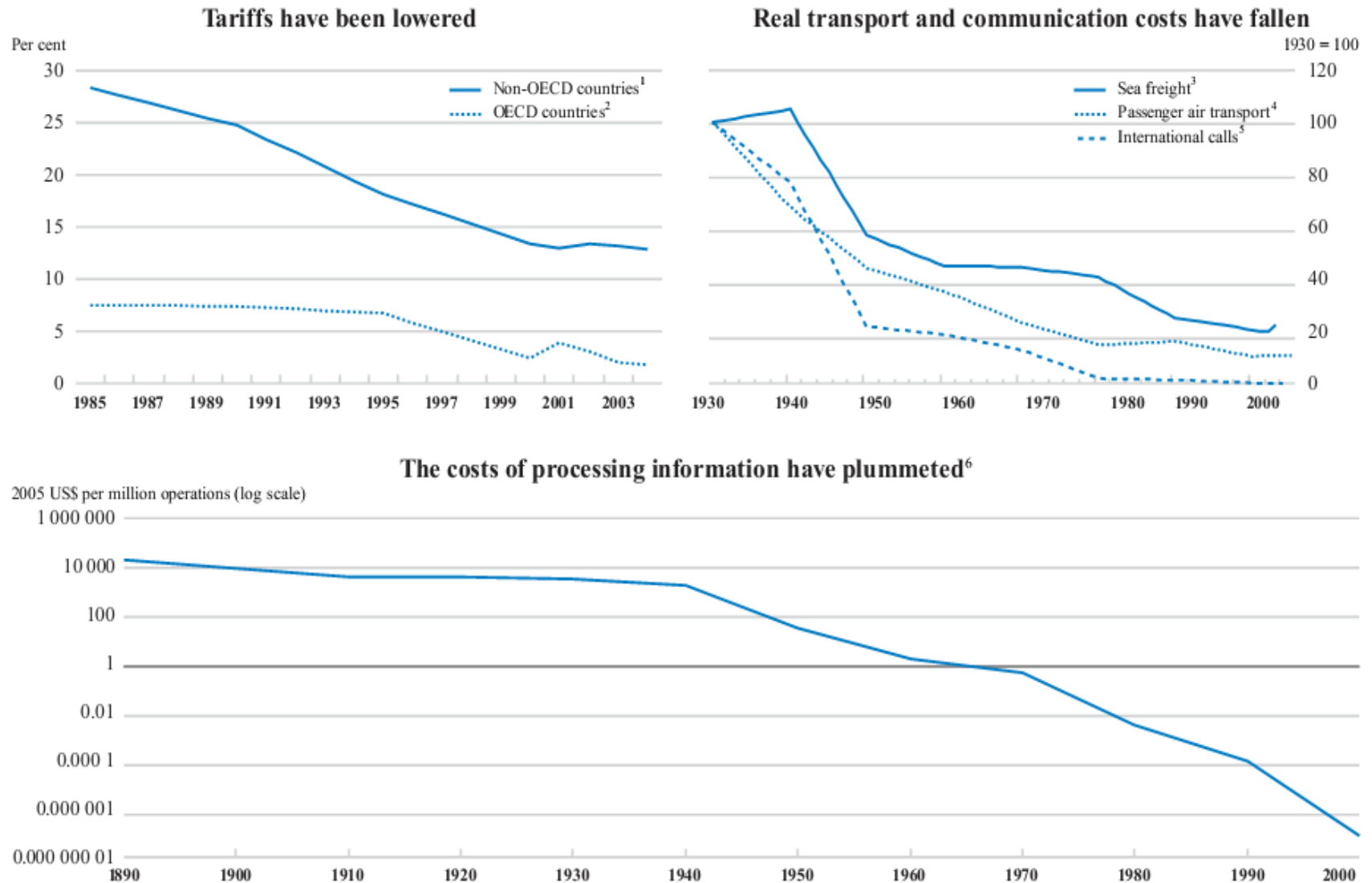
- Liberalització multilateral del comerç des de la Segona Guerra Mundial (GATT/WTO)
- Proliferació d'acords comercials regionals més recentment (des de principis dels anys noranta)

3. Canvis polítics que han ampliat l'abast de la globalització

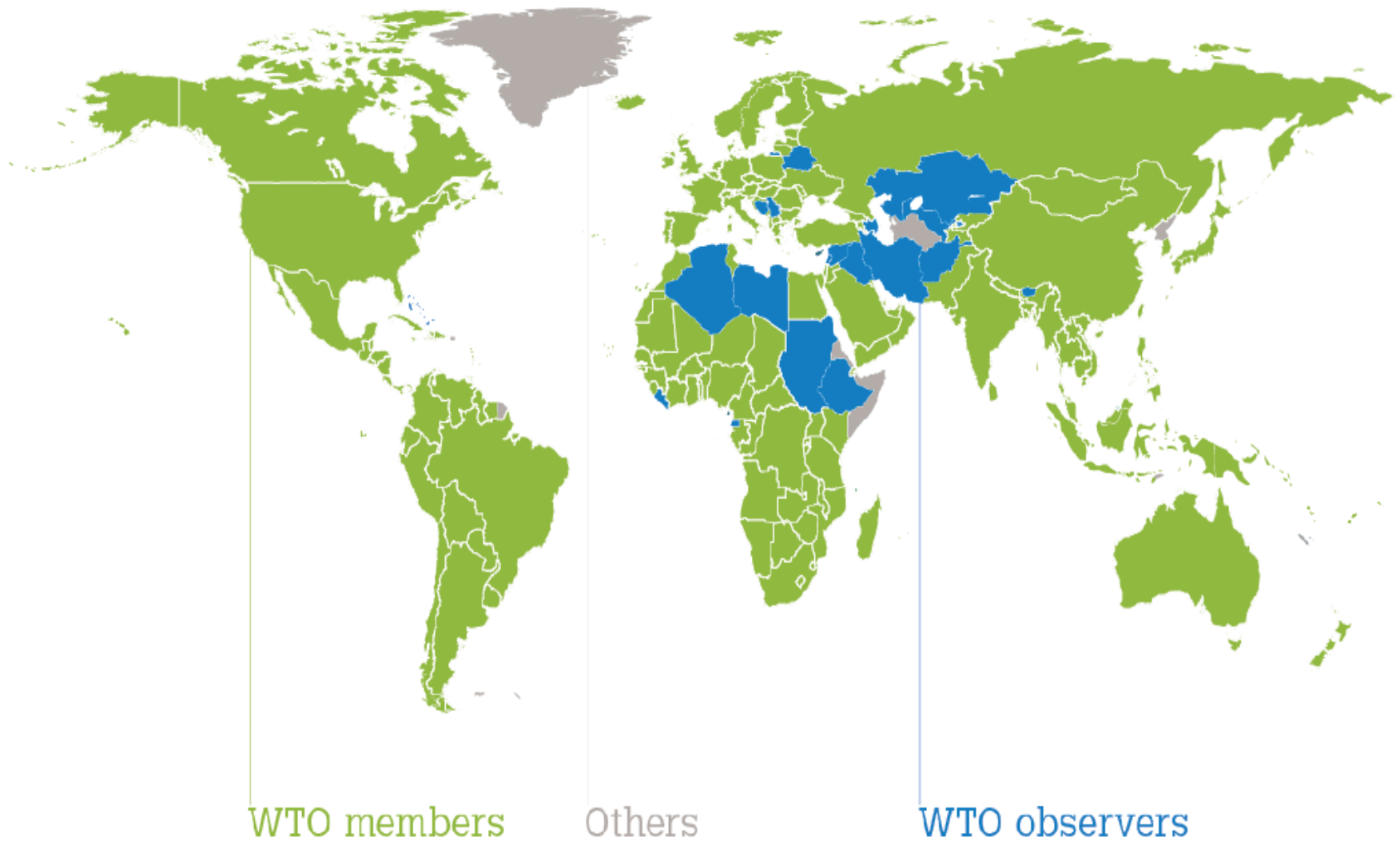
- La caiguda del Mur de Berlín suposà un increment substancial del percentatge de població que participa activament en el procés de la globalització.

Figura 3.2. Els costos del comerç i transacció han disminuït

Figure 3.2. **Trade and transaction costs have diminished**

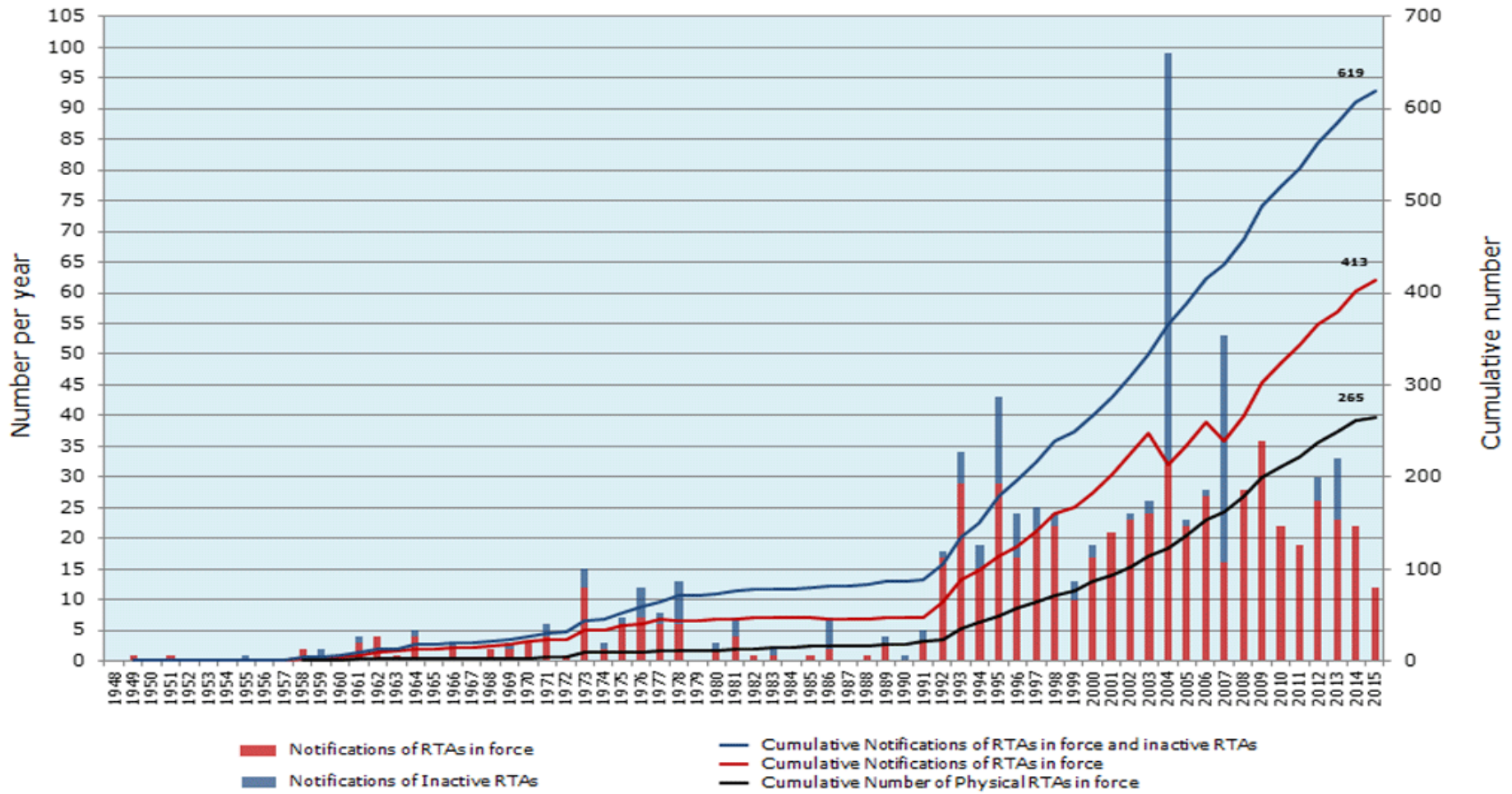

Membres de l'OMC i observadors

Acords comerciais regionais (1948-2015)

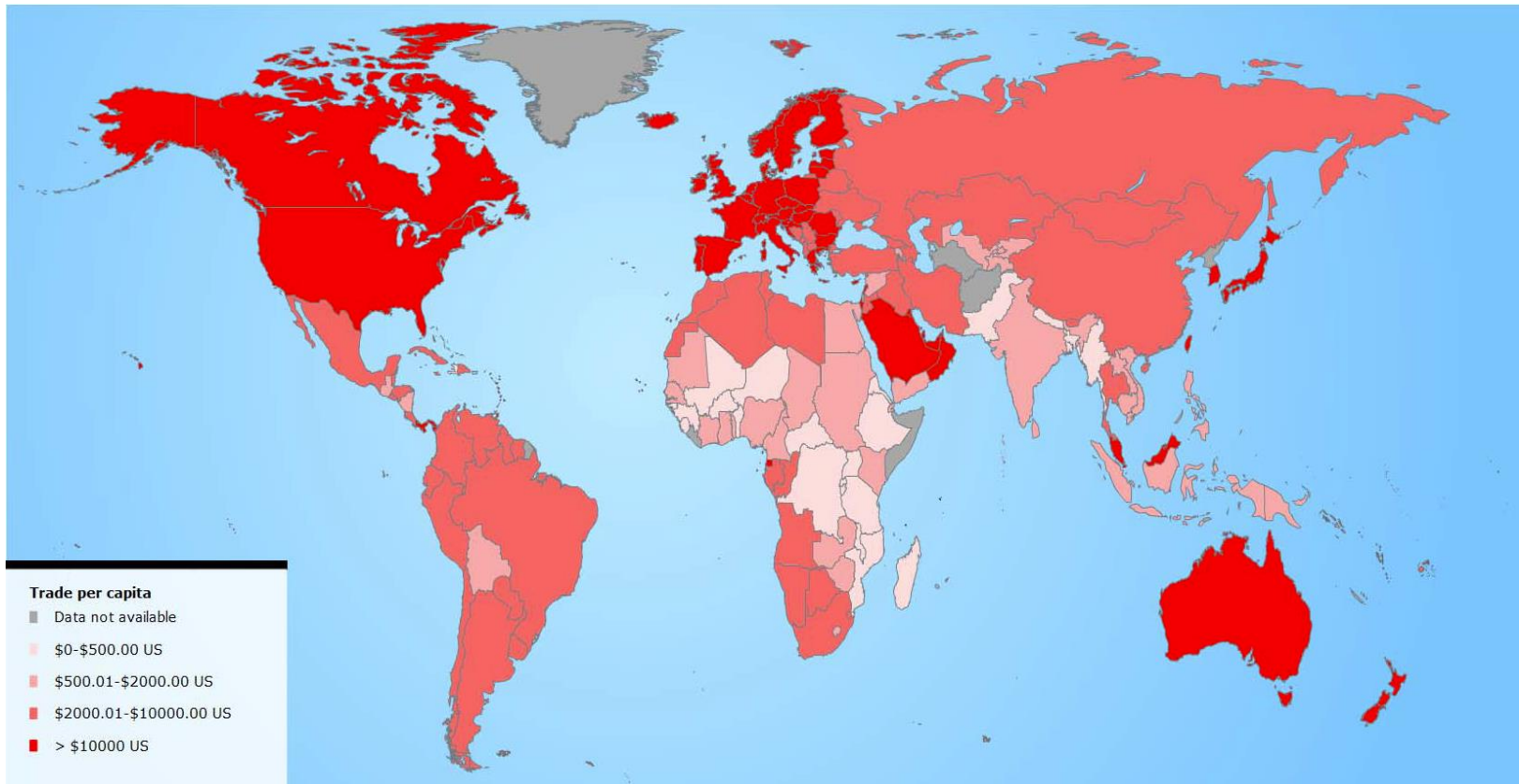
Evolution of Regional Trade Agreements in the world, 1948-2015

Note: Notifications of RTAs: goods, services & accessions to an RTA are counted separately. Physical RTAs: goods, services & accessions to an RTA are counted together.
 Source: WTO Secretariat.

(2) Hi ha una relació positiva entre comerç per càpita i desenvolupament

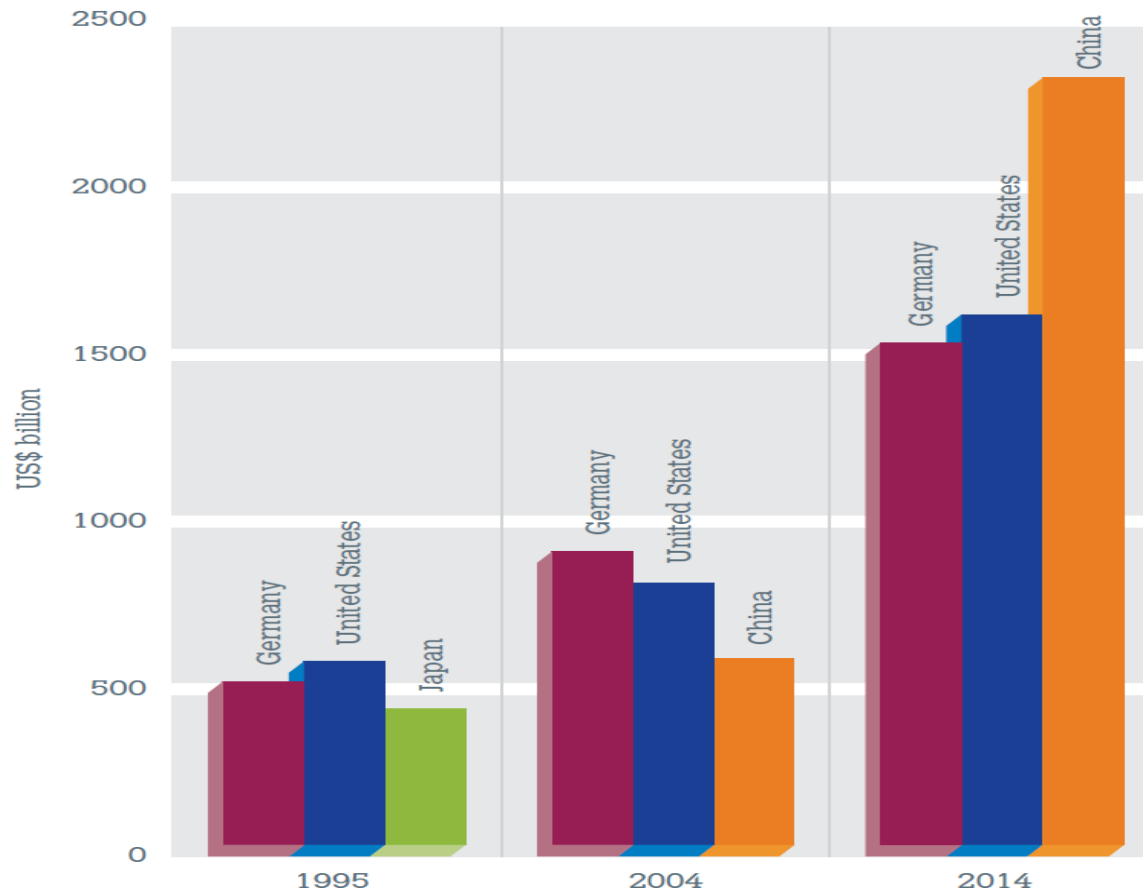
Comerç per càpita (basat en els tres últims anys disponibles)

Font: www.wto.org/english/res_e/statis_e/statis_maps_e.htm

(3) La Xina es va convertir en l'exportador principal de manufactures el 2008 i de mercaderies el 2009...

World's top exporters, 1995-2014

Font: *WTO International Trade Statistics, 2015*

(3) La Xina es va convertir en l'exportador principal de manufactures el 2008 i de mercaderies el 2009...

Table I.7

Leading exporters and importers in world merchandise trade, 2014

(Billion dollars and percentage)

Rank	Exporters	Value	Share	Annual percentage change	Rank	Importers	Value	Share	Annual percentage change
1	China	2342	12.3	6	1	United States	2413	12.6	4
2	United States	1621	8.5	3	2	China	1959	10.3	0
3	Germany	1508	7.9	4	3	Germany	1216	6.4	2
4	Japan	684	3.6	-4	4	Japan	822	4.3	-1
5	Netherlands	672	3.5	0	5	United Kingdom	684	3.6	4
6	France	583	3.1	0	6	France	678	3.5	-1

Font: *WTO International Trade Statistics, 2015*

(4) Les manufactures són el component principal del comerç

World merchandise exports by major product group, 2014

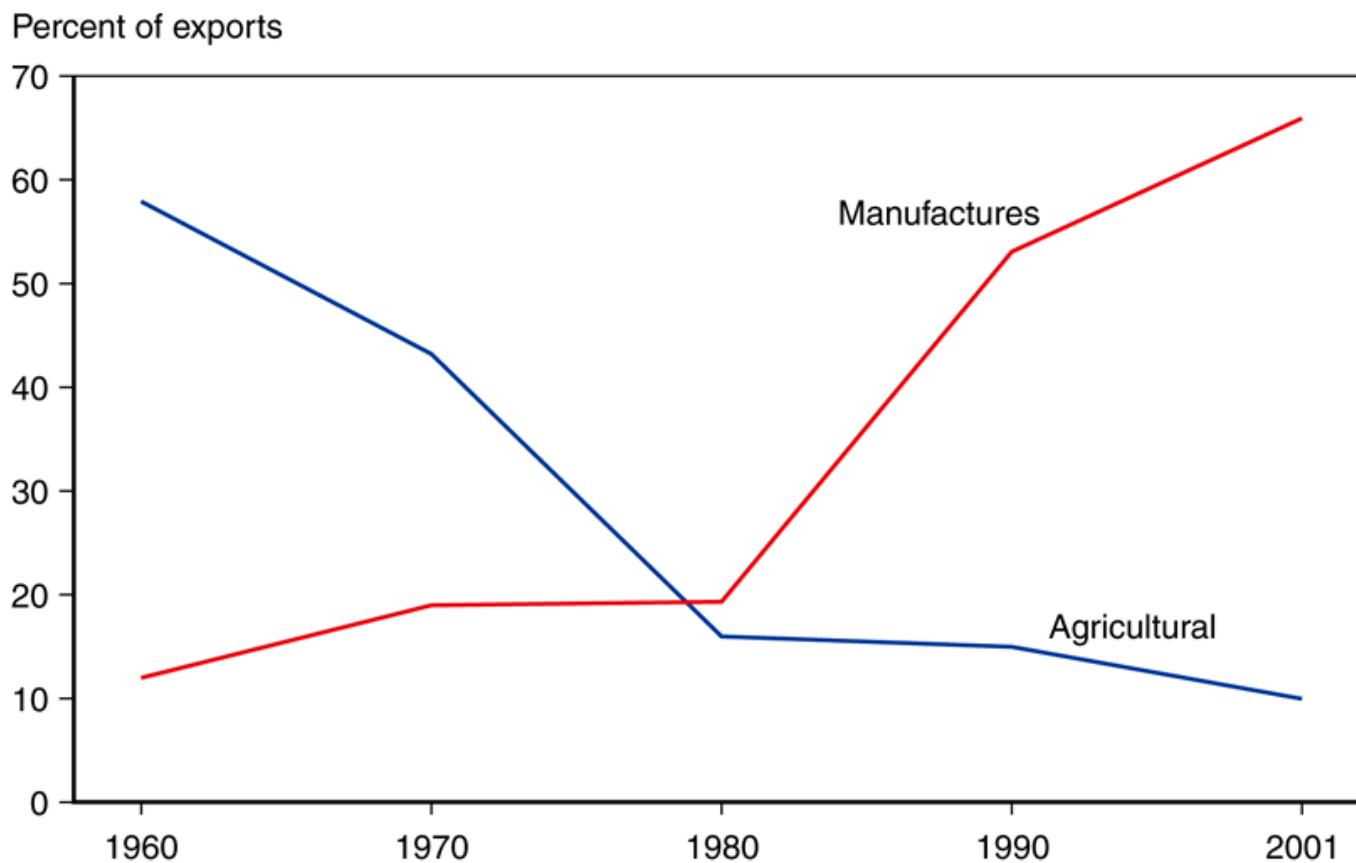
(Billion dollars and percentage)

	Value	Share
	2014	in world merchandise trade
Agricultural products	1765	9.5
Fuels and mining products	3789	20.5
Fuels	3068	16.6
Manufactures	12243	66.2
Iron and steel	472	2.6
Chemicals	2054	11.1
Office and telecom equipment	1794	9.7
Automotive products	1395	7.5
Textiles	314	1.7
Clothing	483	2.6
Agricultural products (AoA) a	1454	7.9
Non-agricultural goods (NAMA)	16850	91.1

Font: *WTO International Trade Statistics, 2015*

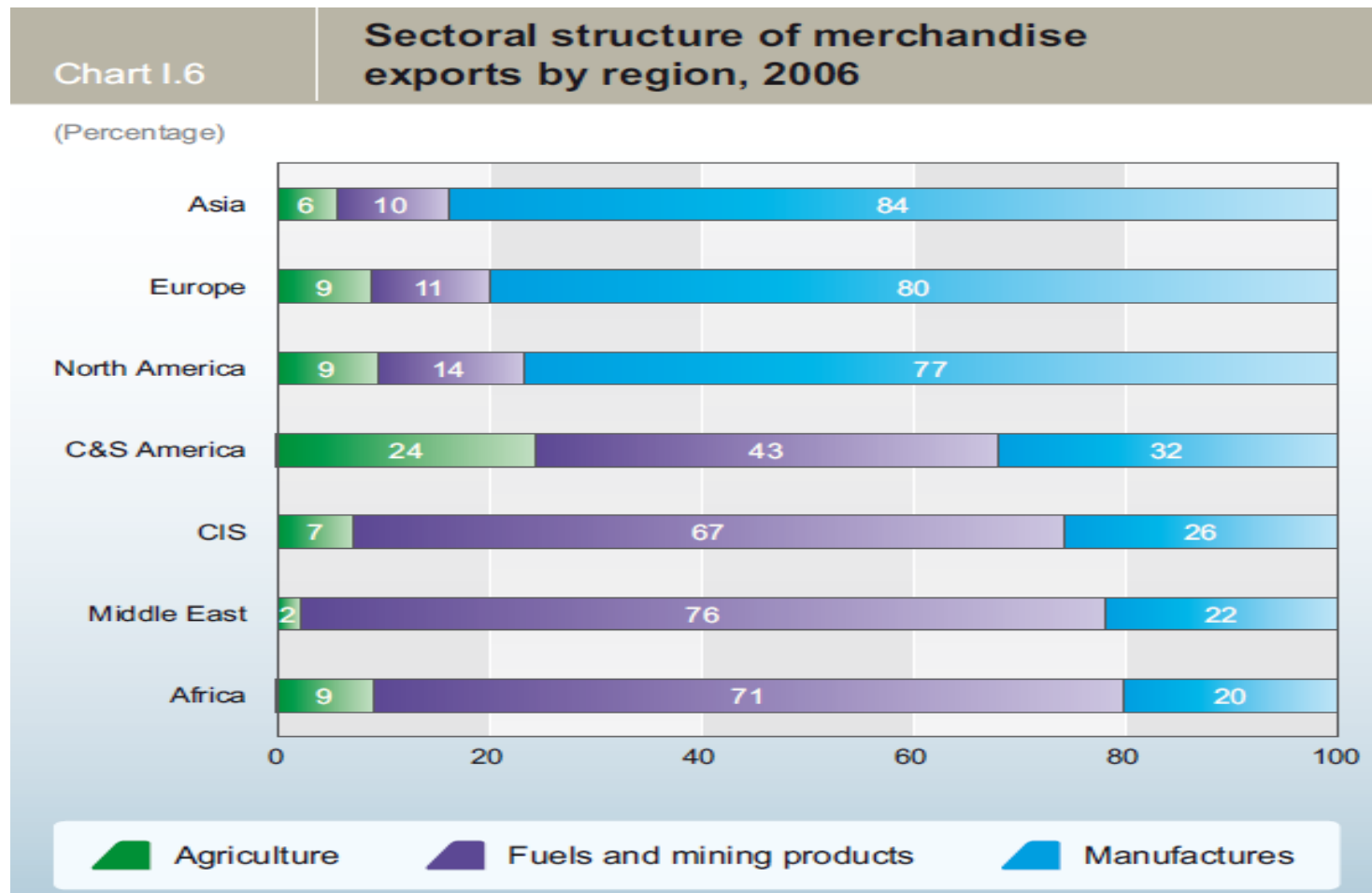
(5) La composició del comerç dels països en desenvolupament ha canviat substancialment en les últimes dècades...

The Changing Composition of Developing-Country Exports

Font: United Nations Council on Trade and Development

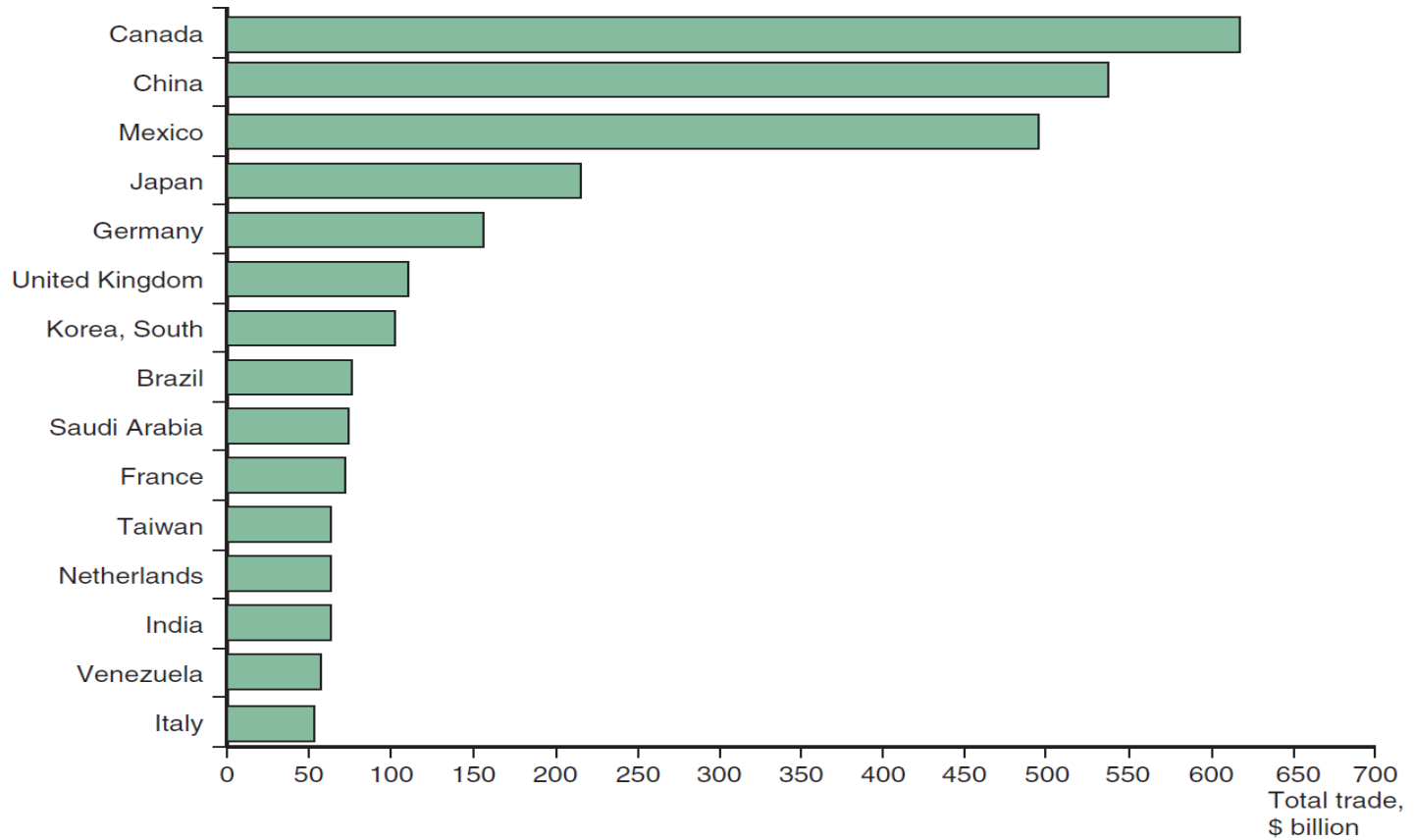
(5) ...però les exportacions de petroli i productes minerals són fonamentals en molts països.

Font: *World Trade Report*, 2007

(6) Geografia i mida expliquen part del comerç internacional

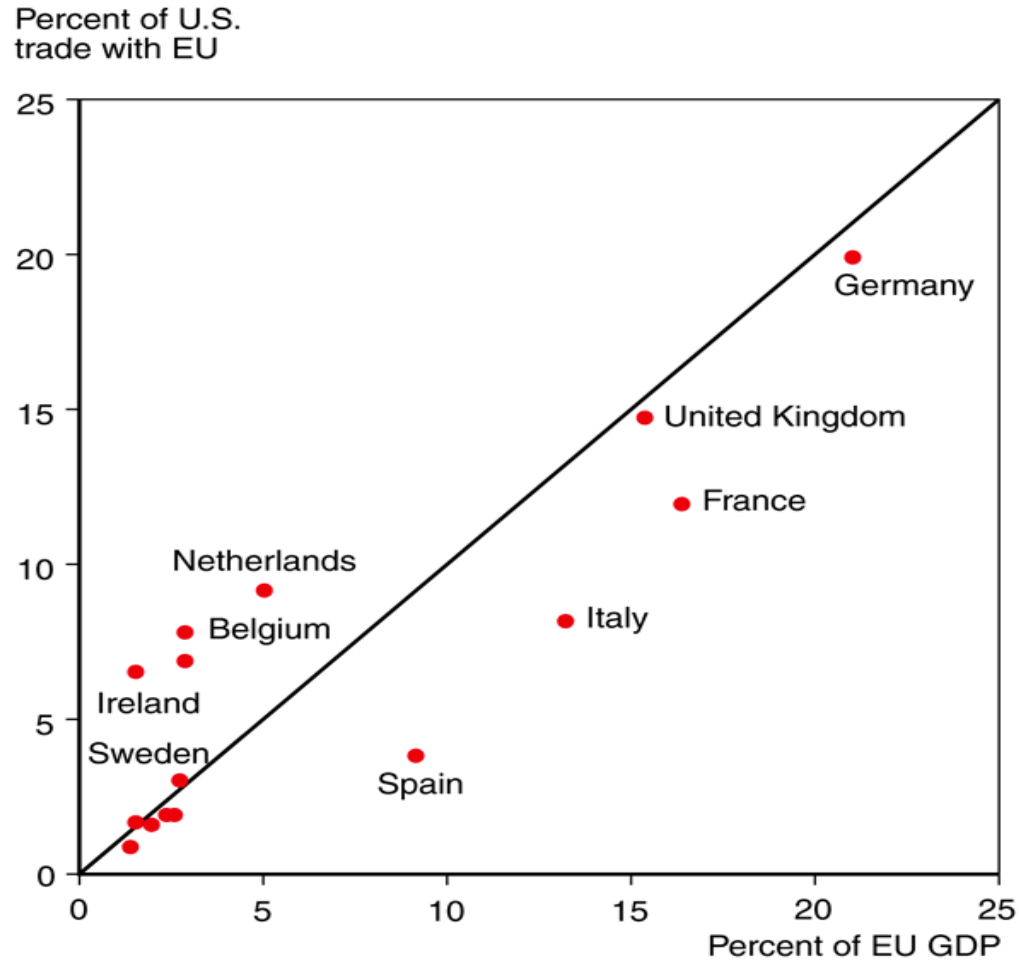
Main U.S. Trading Partners in 2012

Font: Krugman, Obstfeld and Melitz (2014)

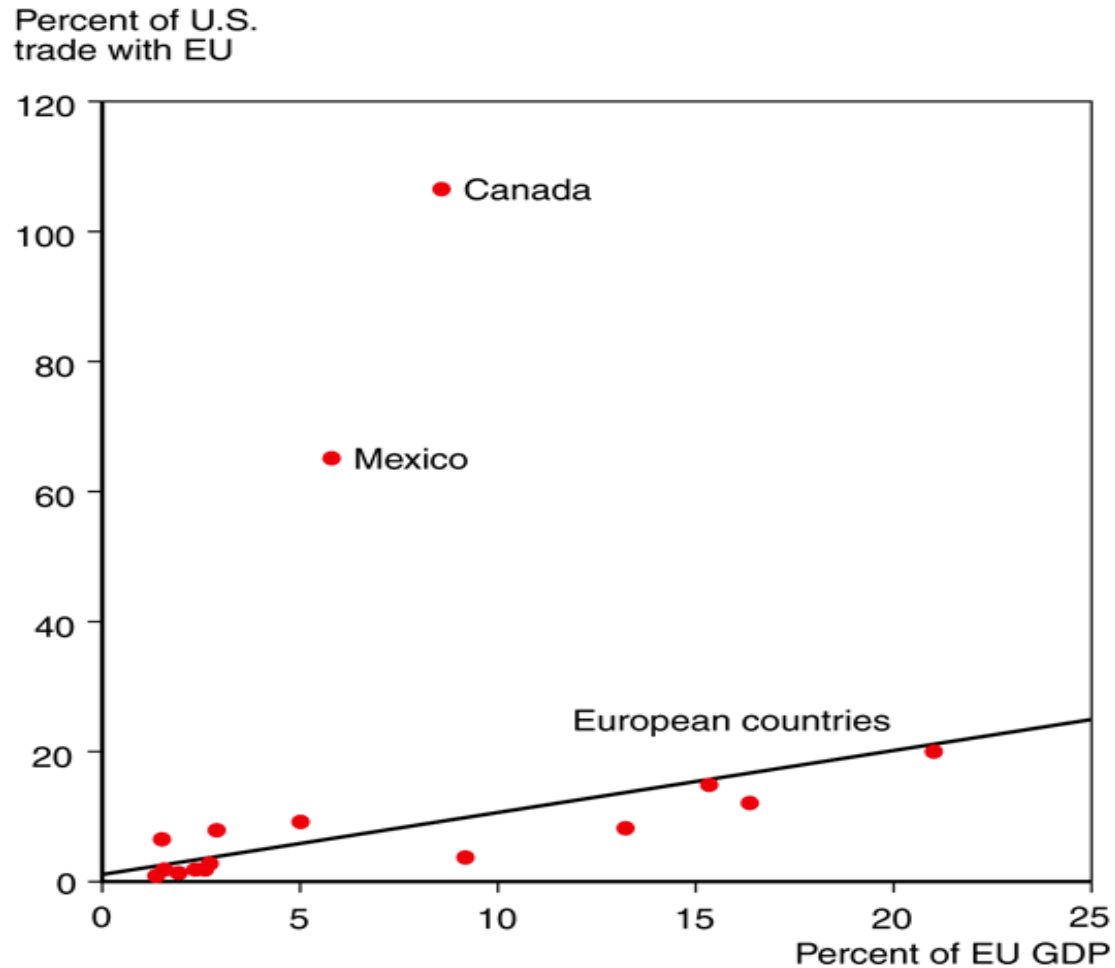
(6) La mida de les economies importa.

Mida dels països europeus i comerç amb els EUA

Font: Krugman, Obstfeld and Melitz (2014)

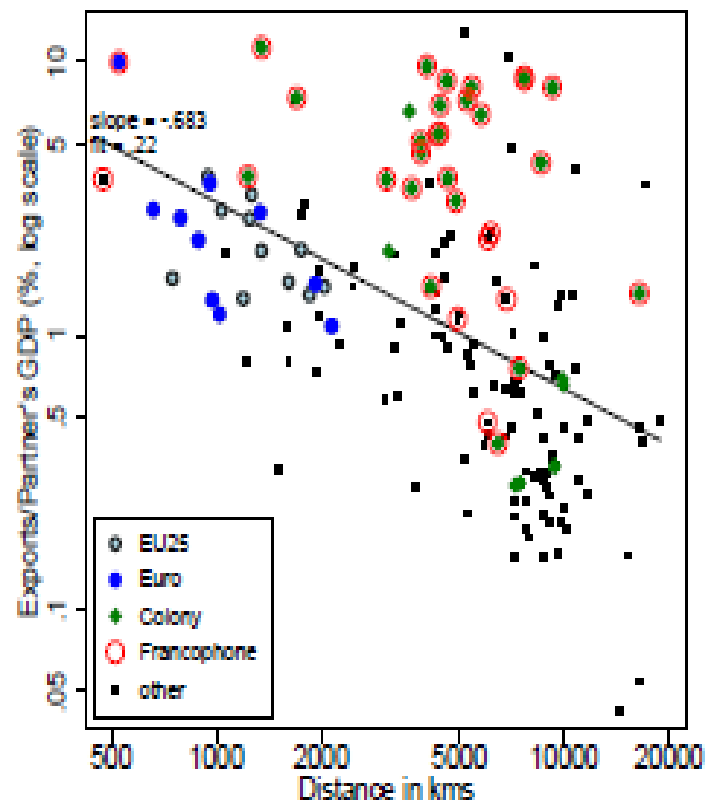
(6) Un altre determinant bàsic del comerç és la distància.

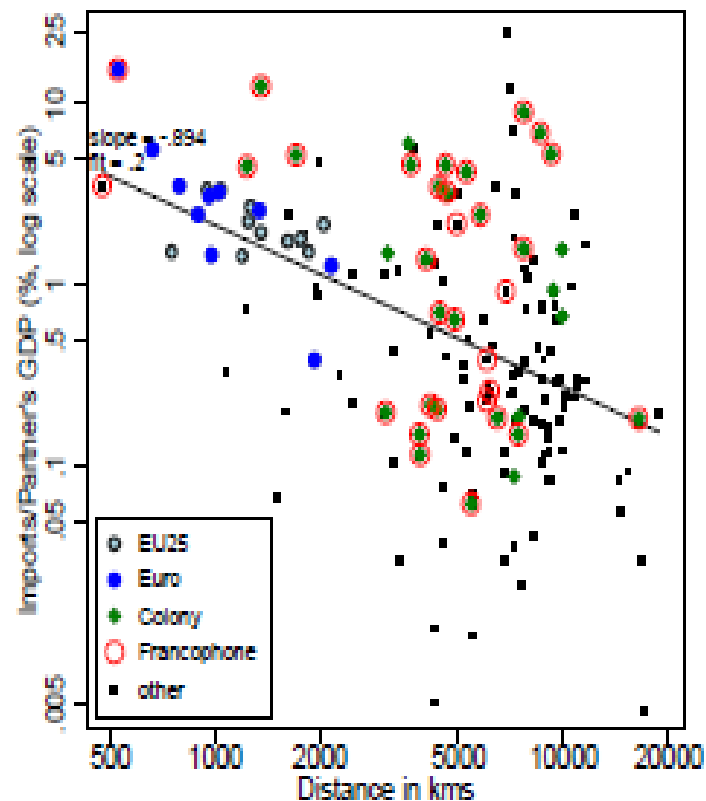
Font: Krugman, Obstfeld and Melitz (2014)

(6) Un altre determinant bàsic del comerç és la distància.

(a) France's exports (2006)

(b) France's imports (2006)

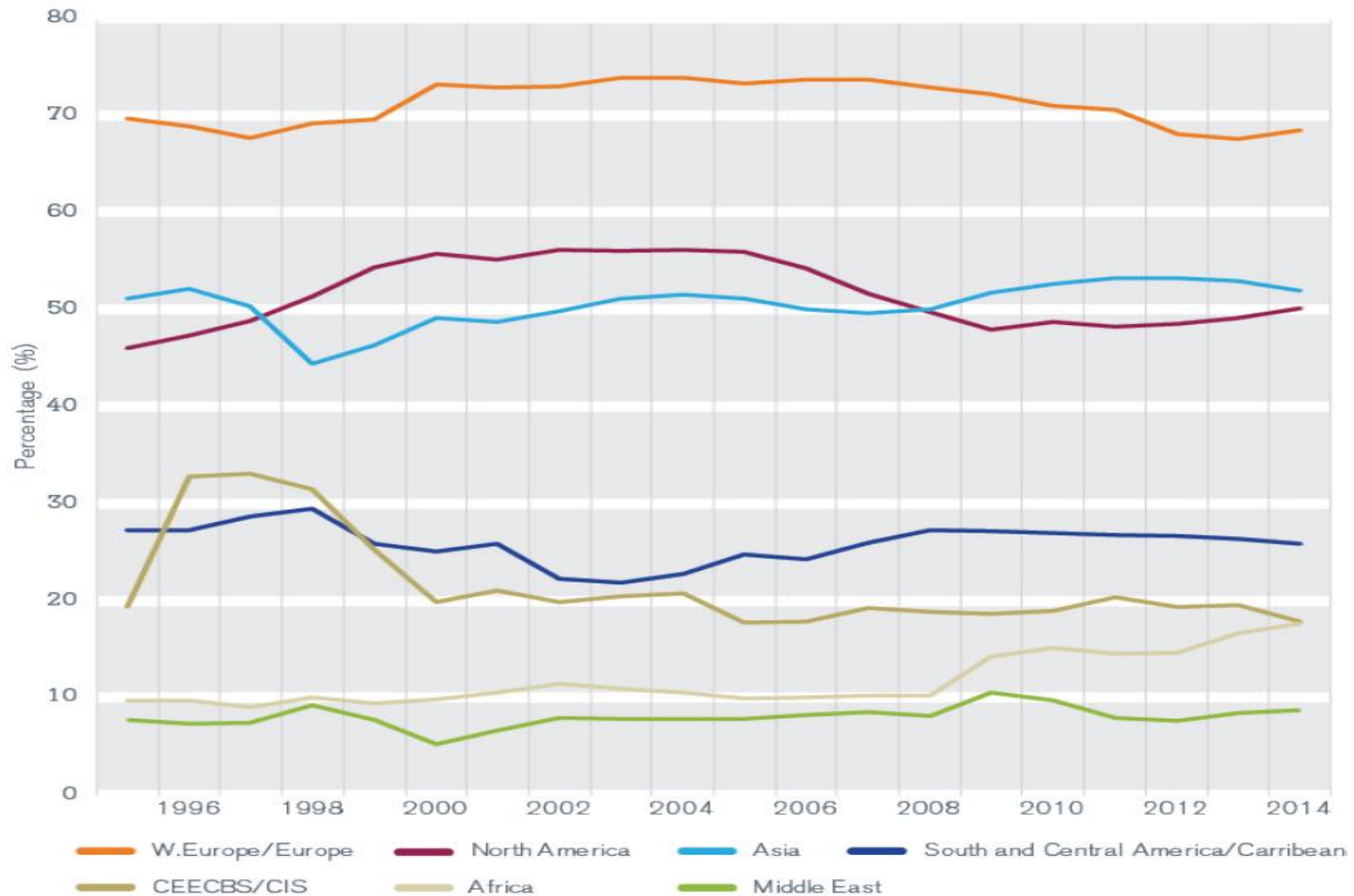
Font: Head & Mayer (2013): «Gravity Equations: Workhorse, Toolkit and Cookbook», CEPII WP No 2013-27.

(6) La distància física importa...

- Quasi tots els països del món comercien amb els veïns.
- La meitat del comerç mundial té lloc entre països que són a menys de tres mil quilòmetres de distància.
- Sorprenentment, el volum de comerç està geogràficament més concentrat hui que ho estava l'any 1960.
 - Fet que pot ser conseqüència de la **proliferació d'acords comercials regionals entre països en desenvolupament** el comerç dels quals s'ha expandit considerablement.

(6) La distància física importa...

Share of intra-regional exports in total exports, 1995-2014

(6) ...però hi ha altres distàncies a més de la física.

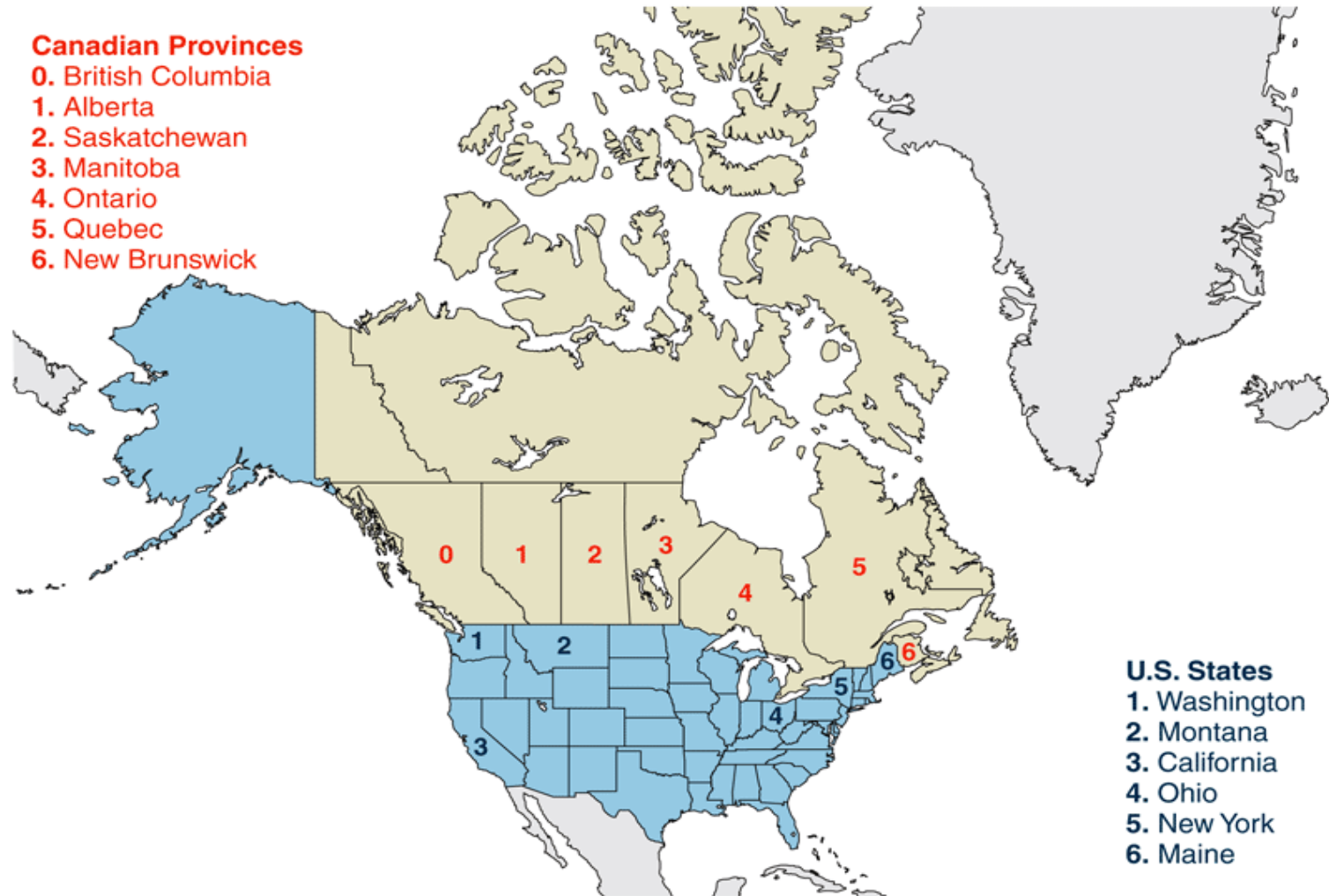
- **L'efecte «frontera»**

- Hi ha la mateixa distància de British Columbia (Canadà) i de Washington (EUA) a Ontario (Canadà) i ambdós territoris tenen un PIB paregut.
- No obstant això, Ontario comercia vint vegades més amb British Columbia (dins del Canadà) que amb Washington (en altre país, els EUA).
- S'estima que la «frontera» entre els EUA i el Canadà és equivalent a separar geogràficament els dos països més de 2500 quilòmetres.

- **Les fronteres creen moltes barreres al comerç.**

- Duanes, barreres aranzelàries i no aranzelàries
- Llengua, distància cultural (religió, valors, pràctiques empresarials...)
- Incertesa sobre el tipus de canvi
- Costos de transacció (canvi de divises, mecanismes que garanteixen el compliment de les regles de joc entre comerciants)

(6) ...però hi ha altres distàncies a més de la física.

(6) ...però hi ha altres distàncies a més de la física.

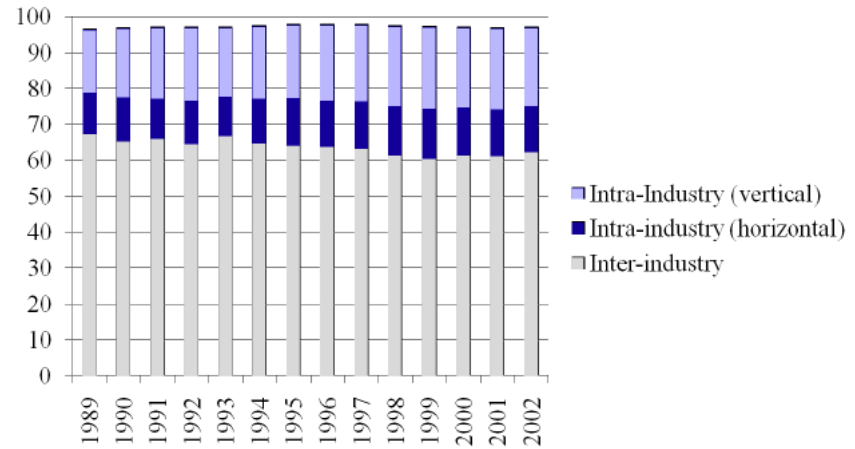
TABLE 2-1 Trade with British Columbia, as Percent of GDP, 1996			
Canadian Province	Trade as Percent of GDP	Trade as Percent of GDP	U.S. State at Similar Distance from British Columbia
Alberta	6.9	2.6	Washington
Saskatchewan	2.4	1.0	Montana
Manitoba	2.0	0.3	California
Ontario	1.9	0.2	Ohio
Quebec	1.4	0.1	New York
New Brunswick	2.3	0.2	Maine

Source: Howard J. Wall, “Gravity Model Specification and the Effects of the U.S.-Canadian Border,” Federal Reserve Bank of St. Louis Working Paper 2000–024A, 2000.

(7) El comerç intraindustrial representa bona part del comerç.

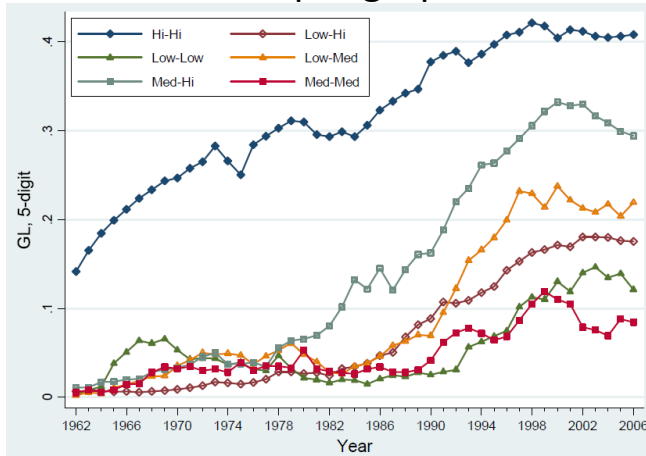

Descomposició del comerç de l'OCDE (%)

Font : Fontagné, L.; Freudenberg, M.; Gaulier, G. 2006.

Evolució del IIT per grups de renda

Font: Brulhart. «An Account of Global Intra-Industry Trade, 1962-2006», 2008.

- Al voltant del 40% dels fluxos comercials són intraindustrial.
- La quota és creixent en el temps (especialment la de tipus vertical).

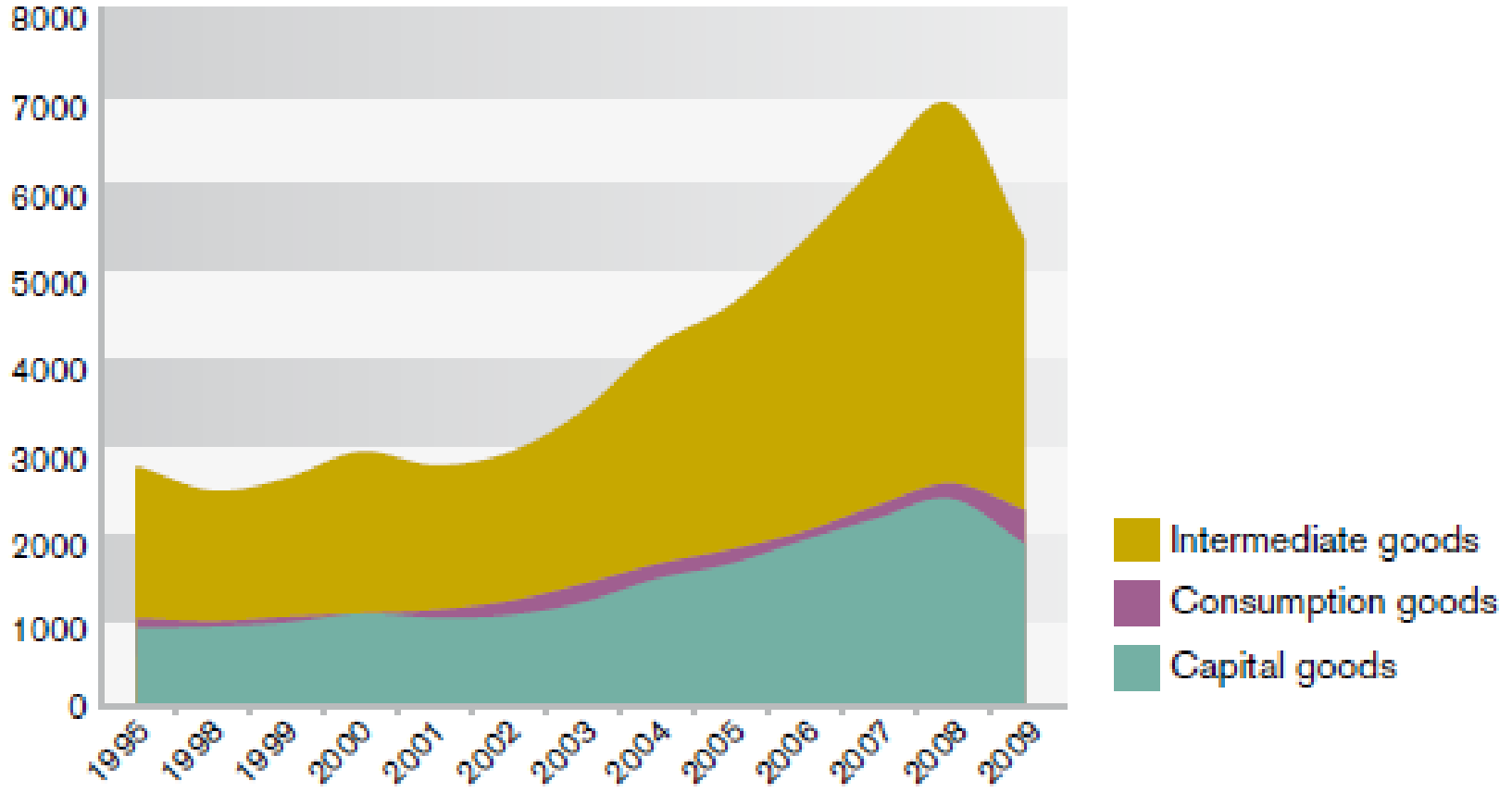
(8) Els serveis augmenten la participació en el comerç.

- El 2014 el comerç en serveis representava al voltant del 20% del comerç mundial i creixia més ràpid que el comerç de béns.
- La contractació externa de tasques en serveis explica aquest fet:
 - Centraletes d'atenció al client per a consultes sobre telefonia, maquinari/programari...
 - Reserves d'hotel
 - Serveis de manteniment informàtic
 - Serveis de comptabilitat, traducció...
 - Serveis mèdics (lectura de raigs X)

World merchandise exports	World exports of commercial services
1995	1995
US\$ 5,168 billion	US\$ 1,179 billion
2005	2005
US\$ 10,509 billion	US\$ 2,516 billion
2014	2014
US\$ 19,002 billion	US\$ 4,872 billion

Font: *WTO International Trade Statistics*, 2015

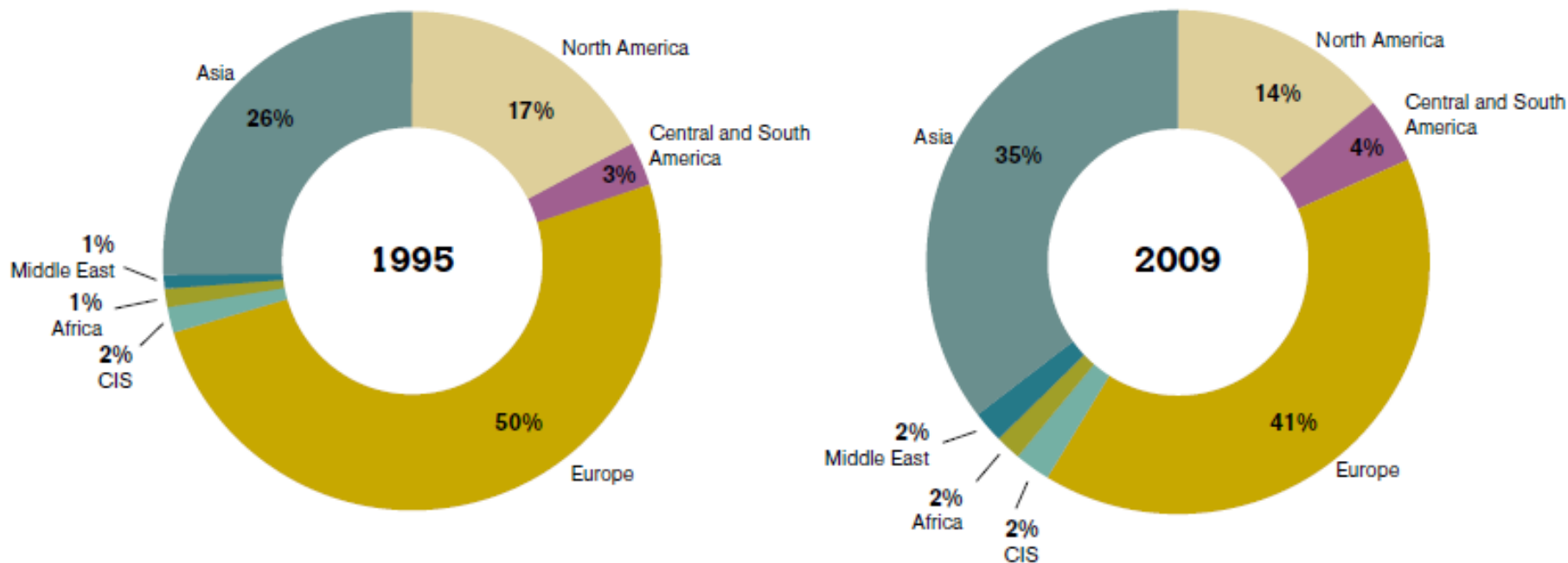
(9) Els béns intermedis representen el component principal del comerç de mercaderies (exclosos els combustibles) des dels 90.

Font: WTO

(9) Expliquen la importància creixent dels països de l'est d'Àsia en els fluxos comercials internacionals.

Exportacions de béns intermedis

Font: WTO

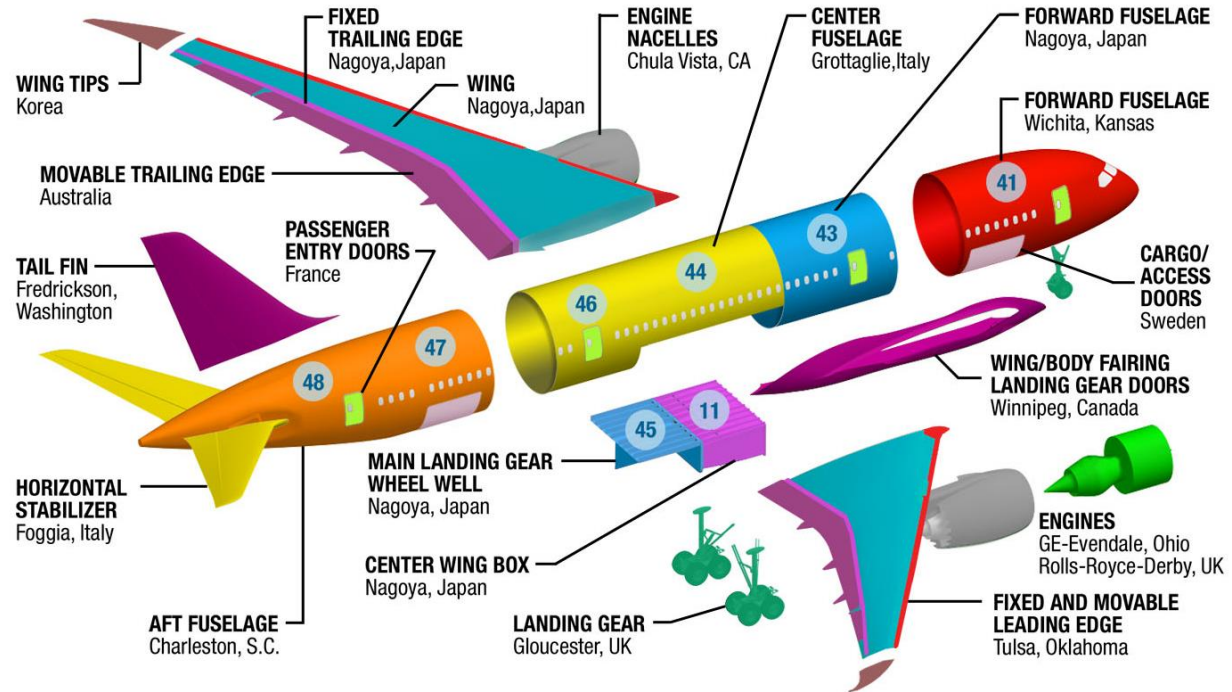
(9) La fragmentació global de la producció ajuda a explicar el creixement del comerç i la IED.

Producció global del Boeing 787

THE COMPANIES

U.S.	CANADA	AUSTRALIA	JAPAN	KOREA	EUROPE
Boeing	Boeing	Boeing	Kawasaki	KAL-ASD	Messier-Dowty
Spirit	Messier-Dowty		Mitsubishi		Rolls-Royce
Vought			Fuji		Latecoere
GE					Alenia
Goodrich					Saab

(10) Una gran part del comerç mundial és intraempresa

Table 1. Decomposition of 2009 US imports and exports by main end use and ownership

<i>Main end use (BEC classification)</i>	<i>Number of HS6 lines</i>	<i>Value in Mill. USD</i>	<i>Total trade (%)</i>	<i>Intra-firm trade (%)</i>	<i>Arm's length trade (%)</i>
Imports					
Total Imports	4 984	1 491 534	100.0%	48.3%	50.6%
Intermediate	3 106	713 347	47.8%	46.1%	51.8%
Consumption	1 210	358 478	24.0%	35.6%	64.4%
Capital	640	272 108	18.2%	57.0%	43.0%
Not classified	28	147 601	9.9%	74.2%	25.8%
Exports					
Total Exports	5 012	835 839	100.0%	29.6%	68.8%
Intermediate	3 125	499 773	59.8%	27.1%	71.3%
Consumption	1 217	126 852	15.2%	31.3%	65.9%
Capital	643	142 055	17.0%	28.4%	70.2%
Not classified	27	67 158	8.0%	47.1%	52.8%

Font: US Census Bureau, Related Party Database

4. Trets principals del comerç exterior espanyol

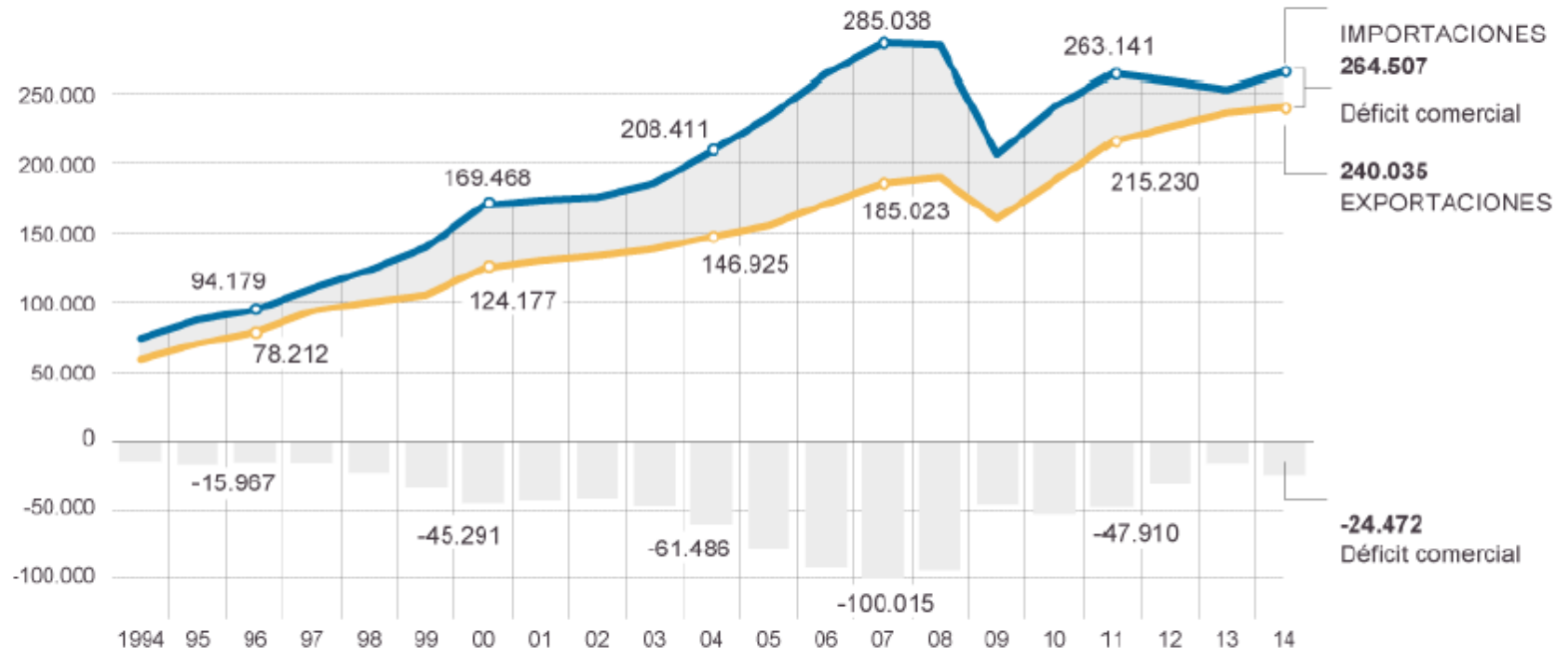
- Des d'una **perspectiva històrica**, el procés d'industrialització a Espanya estigué basat en fortes mesures proteccionistes **fins a les acaballes dels anys 50 del segle passat**.
 - Els resultats d'aquesta política no foren molt prometedors, raó per la qual l'any **1959 s'inicia un canvi de rumb** en les relacions internacionals i es procedeix a una obertura progressiva de l'economia espanyola.
- **A partir dels anys seixanta** es produeixen **quatre impulsos decisius per a la integració** d'Espanya en els mercats mundials:
 - Integració d'Espanya en els organismes econòmics internacionals, en particular en el GATT (1963)
 - Signatura del Tractat comercial preferencial amb la CEE (1970)
 - Integració en la CEE en 1986 i projecte de creació del mercat únic en la UE (1992)
 - Creació de la UME (1999) en la qual participa Espanya des del començament

4. Trets principals del comerç exterior espanyol

Exportacions i importacions de mercaderies, 1994-2014

► INTERCAMBIO DE MERCANCIAS

En millones de euros

4. Trets principals del comerç exterior espanyol

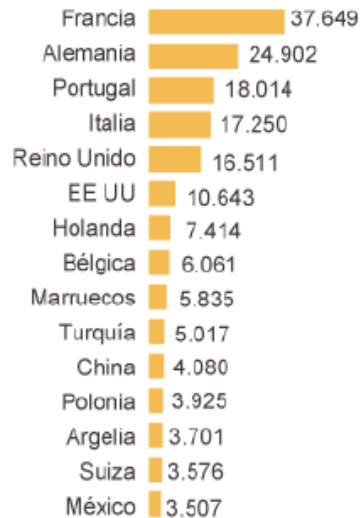
- ❑ **Amb qui comerciem? DISTRIBUCIÓ GEOGRÀFICA DEL COMERÇ EXTERIOR**
- ❑ L'economia espanyola ha estat tradicionalment molt **integrada en els mercats comunitaris**.
- ❑ Així doncs, la major part de les relacions comercials es produeixen amb països de la Unió Europea...
 - Al voltant del 50% de les importacions i el 60% de les exportacions.
- ❑ ...encara que en la darrera dècada hi ha un retrocés en el pes de la Unió Europea en les importacions i exportacions espanyoles, en benefici d'altres regions, fonamentalment economies emergents.

4. Trets principals del comerç exterior espanyol

□ Distribució geogràfica del comerç exterior espanyol

► A DÓNDE EXPORTÓ ESPAÑA

15 primeros países, en 2014.
Ventas en millones de euros.

► DE DÓNDE IMPORTÓ ESPAÑA

15 primeros países, en 2014.
Compras en millones de euros.

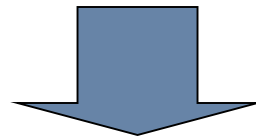

CUADRO 1.—Distribución geográfica del comercio español, (porcentajes)

	Importaciones		Exportaciones	
	2005	2013	2005	2013
OCDE	74,0	63,6	84,2	74,5
UE-15	58,6	47,2	68,8	57,7
UE-28	61,3	51,5	72,4	62,6
Área Euro	51,3	41,5	58,2	49,0
Alemania	14,7	11,1	11,4	10,1
Francia	14,1	10,9	19,2	16,1
Italia	8,5	5,8	8,4	7,0
Portugal	3,2	3,9	9,6	7,5
Reino Unido	5,7	3,9	8,4	6,8
Estados Unidos	3,2	4,1	4,1	3,7
Japón	2,5	1,0	0,7	0,9
OPEP	7,4	11,7	2,7	5,1
Magreb	3,9	6,1	2,8	4,6
CEI	2,8	4,4	0,9	1,7
América Latina	4,2	7,2	4,6	6,4
NIC asiáticos	2,1	1,3	1,0	1,4
TOTAL	100,0	100,0	100,0	100,0

4. Trets principals del comerç exterior espanyol

- Cada vegada que Espanya ha anunciat un procés liberalitzador...
 - hi ha hagut **por** que la debilitat empresarial espanyola suposara una pèrdua significativa davant de la competència externa.
 - però en tots els casos el resultat ha sigut el contrari,
 - cada procés liberalitzador l'ha seguit un **enfortiment** de l'estructura empresarial i de guanys importants en les quotes de comerç mundial.

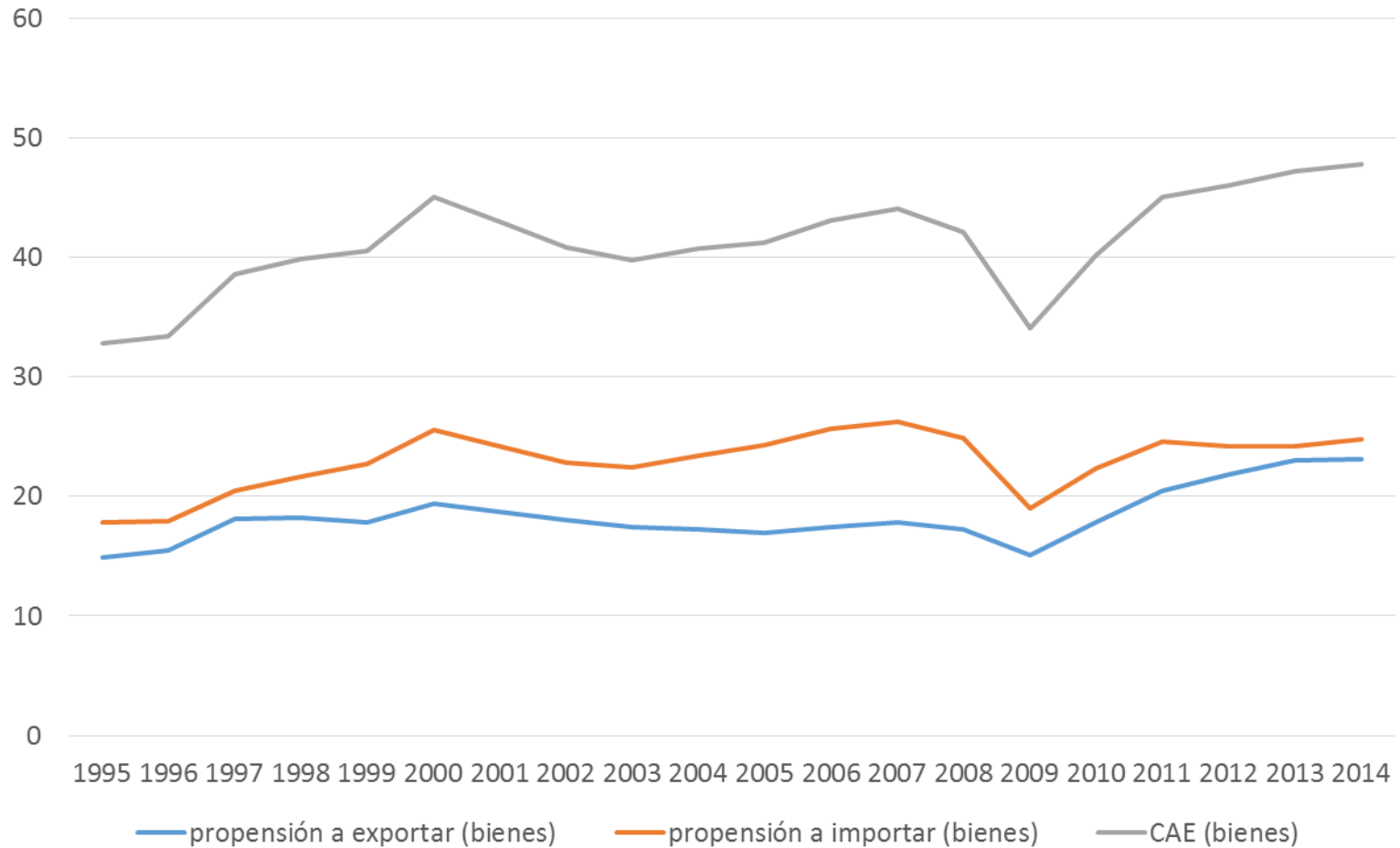

L'**obertura** de l'economia espanyola ha sigut el factor impulsor principal de modernització **econòmica**.

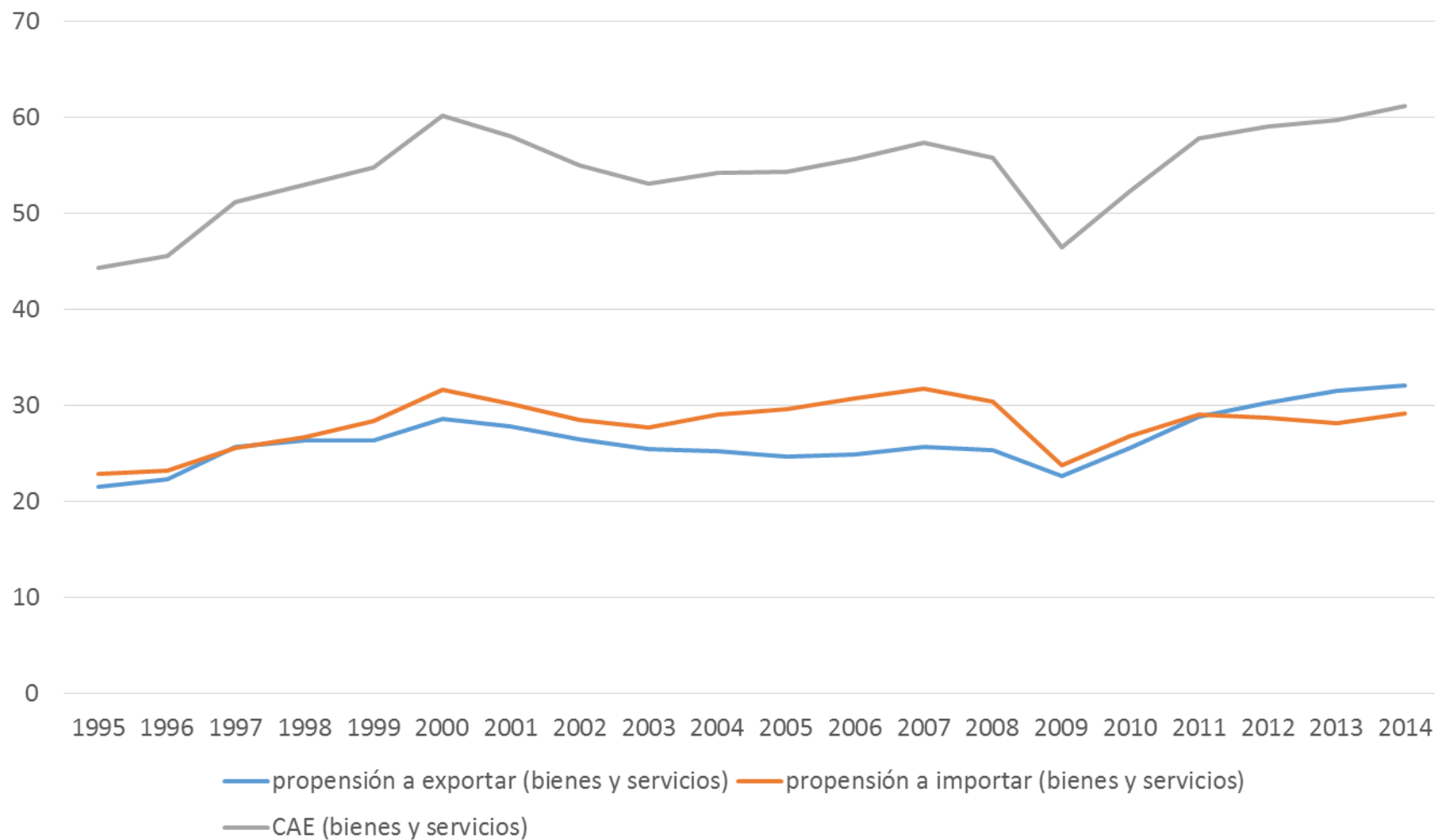
4. Trets principals del comerç exterior espanyol

- El procés d'**obertura externa** i progressiva **internacionalització de la producció** que eleva el grau d'interdependència de l'economia estatal amb la resta del món, pot quantificar-se utilitzant el **coeficient d'obertura externa $[(X+M)/\text{PIB}]$** , que resulta d'agregar:
 - la **propensió mitjana a exportar** (pes de les exportacions en el PIB: X/PIB) que mostra el grau de dependència que tenen els nostres productes en els mercats exteriors,
 - la **propensió mitjana a importar** (pes de les importacions en el PIB: M/PIB) que reflecteix el grau de dependència que té la nostra economia respecte a l'aprovisionament de productes estrangers.
- La **taxa de cobertura $[X/M]$** indica la part de les importacions que pot finançar-se amb el que exportem. Proporciona una mesura relativa del dèficit comercial ($X < M$).
- La **demanda externa neta, en relació amb el PIB $[(X-M)/\text{PIB}]$** , és una altra mesura relativa del dèficit comercial i equival a la diferència entre les propensions mitjanes a exportar i importar.

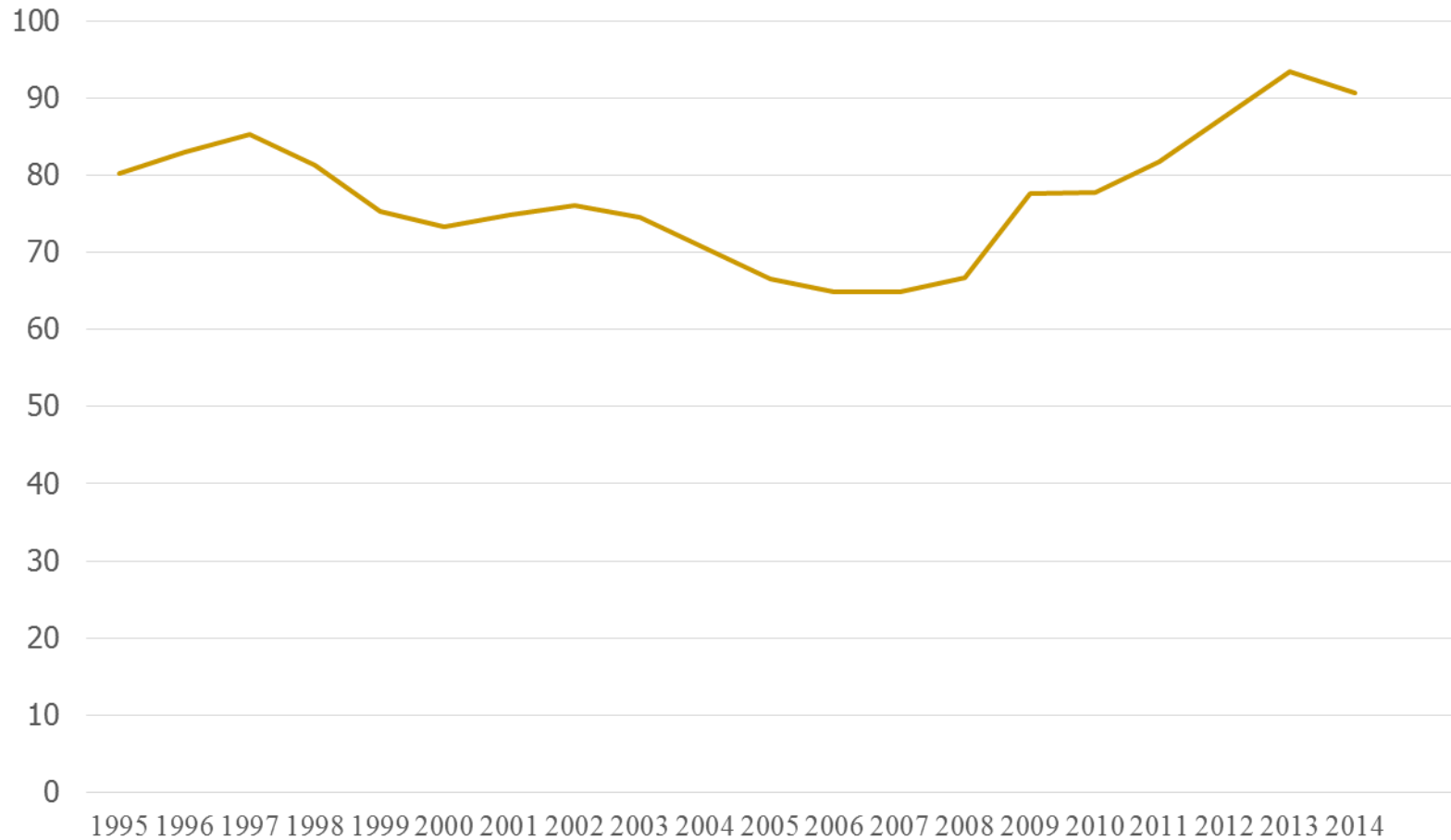
Propensió a exportar i importar i coeficient d'obertura externa (béns)

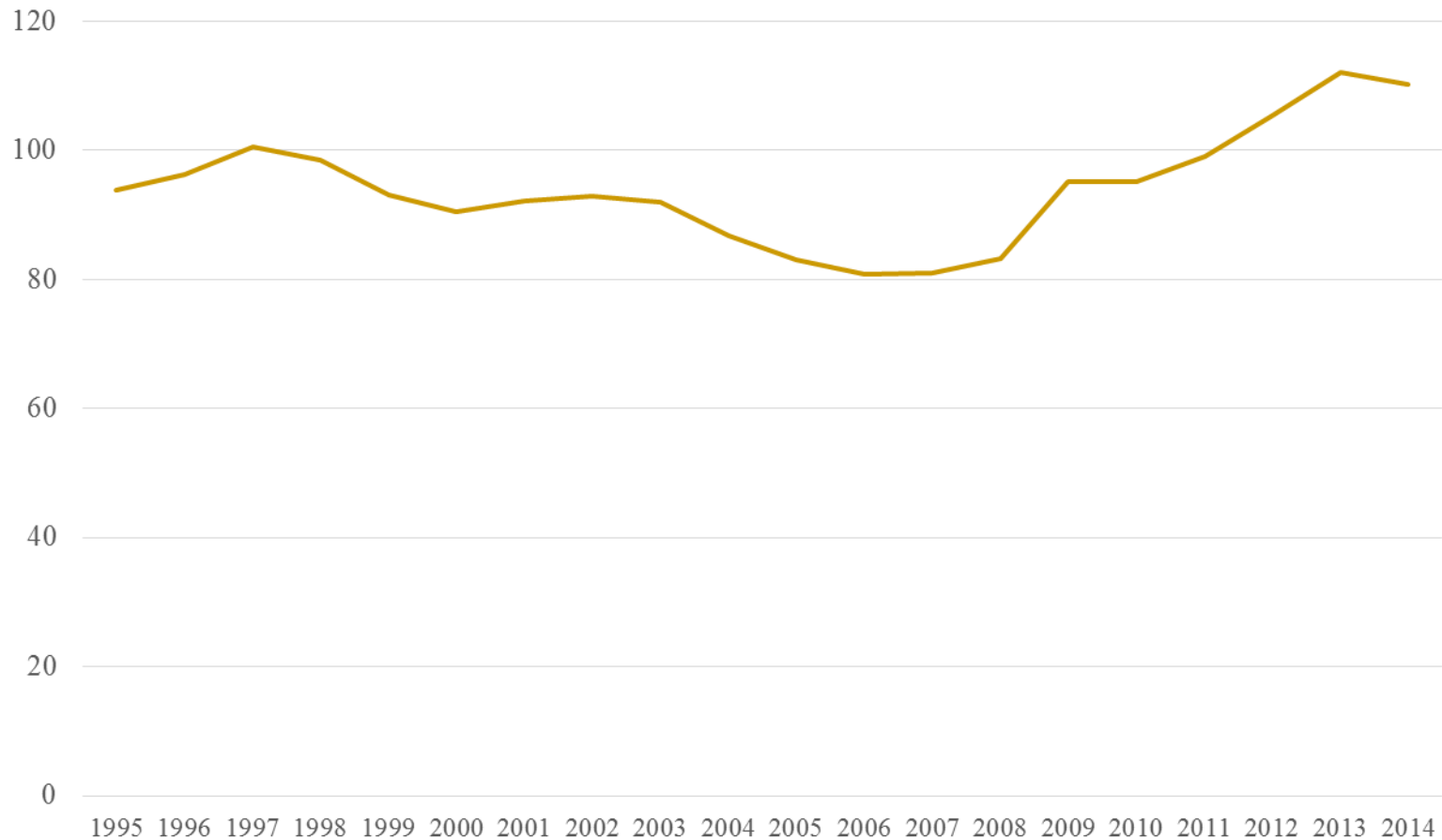
Propensió a exportar i importar i coeficient d'obertura externa (béns i serveis)

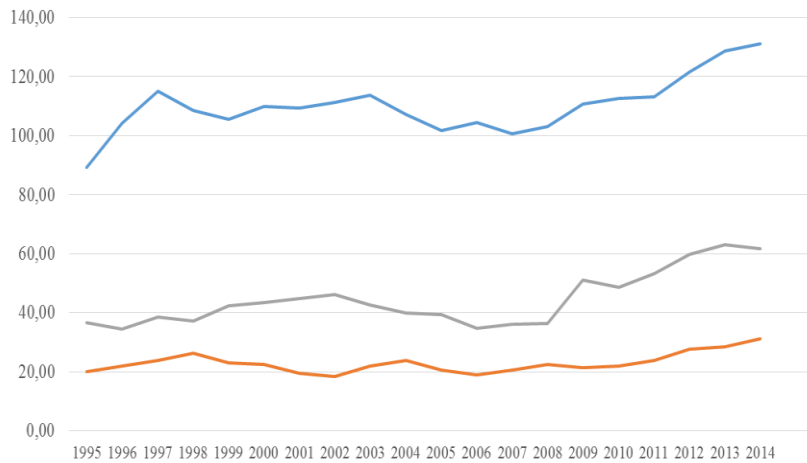
Taxa de cobertura (béns)

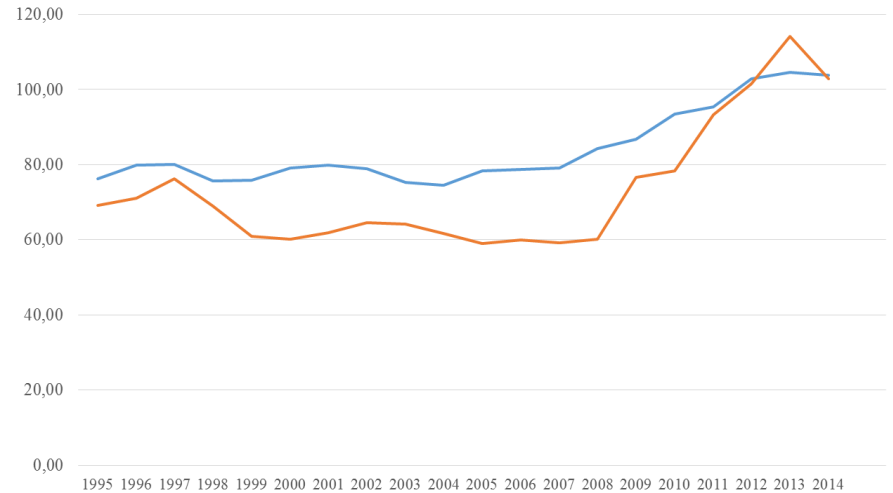
Taxa de cobertura (béns i serveis)

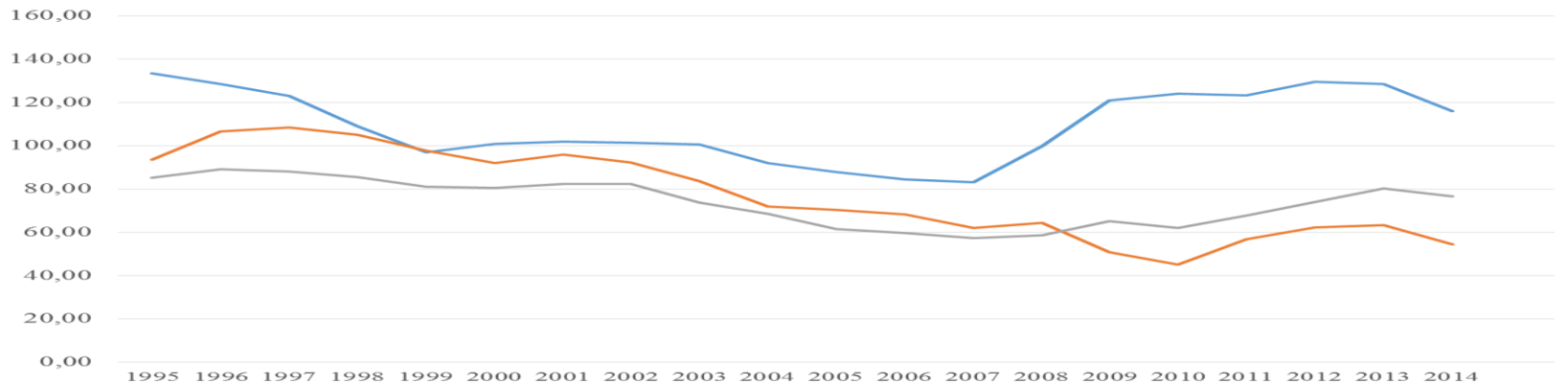
Taxa de cobertura per sectors

— 1 ALIMENTOS — 2 PRODUCTOS ENERGETICOS — 3 MATERIAS PRIMAS

— 4 SEMIMANUFACTURAS — 5 BIENES DE EQUIPO

— 6 SECTOR AUTOMOVIL — 7 BIENES DE CONSUMO DURADERO
— 8 MANUFACTURAS DE CONSUMO

5. L'equació de gravetat del comerç internacional

J. Tinbergen (premi Nobel d'Economia el 1969) fou el primer autor a estimar una **equació de gravetat del comerç internacional** (TINBERGEN, 1962).

Durant el darrer mig segle, l'equació de gravetat s'ha utilitzat àmpliament amb èxit per a estudiar:

- els determinants dels fluxos comercials bilaterals entre països,
- els efectes dels acords d'integració econòmica sobre el comerç.

5. L'equació de gravetat del comerç internacional

En la formulació més bàsica, l'equació de gravetat relaciona els fluxos comercials bilaterals amb la **grandària de les economies** i la **distància entre elles**.

En analogia amb l'equació de gravetat newtoniana, l'equació de gravetat del comerç internacional sosté que els fluxos comercials bilaterals depenen:

- ❑ **positivament** de la grandària econòmica dels països,
- ❑ **negativament** de la distància entre ells.

5. L'equació de gravetat del comerç internacional

La **grandària d'una economia** està **directament relacionada** amb el volum d'importacions i exportacions:

- ❑ Les **economies més grans** produeixen més béns i serveis i, per tant, tenen més productes per a **exportar**.
- ❑ Les **economies més grans** generen una renda més alta a través de la venda dels béns i serveis que produeixen i, per tant, tenen una capacitat més gran per a **importar** béns i serveis.

La **distància entre mercats** influeix **negativament** sobre les importacions i les exportacions:

- ❑ directament, a través de més costos de transport,
- ❑ indirectament, a través d'un contacte personal més baix.

5. L'equació de gravetat del comerç internacional

Altres factors que afecten el comerç són:

1. **L'afinitat cultural:** idioma, religió...
2. **L'existència de llaços colonials**
3. **Infraestructures de transports i comunicacions**
4. **La geografia:** orografia, accés al mar, la insularitat, compartir una frontera terrestre
5. **La pertinença a acords d'integració econòmica unilaterals, bilaterals, plurilaterals o multilaterals**

....

La inclusió de variables addicionals (a la renda i la distància) en l'equació de gravetat dóna lloc a **l'equació de gravetat ampliada.**

5. L'equació de gravetat del comerç internacional

Exemple d'una equació de gravetat ampliada

$$\begin{aligned} \ln X_{ijt} = & \beta_0 + \beta_1 \ln Y_{it} + \beta_2 \ln Y_{jt} + \beta_3 \ln D_{ij} + \beta_4 \text{Cont}_{ij} + \beta_5 \text{Island}_{ij} + \beta_6 \text{Landl}_{ij} \\ & + \beta_7 \text{Lang}_{ij} + \beta_8 \text{Colony}_{ij} + \beta_9 \text{ComCountry}_{ij} + \beta_{10} \text{Creligion}_{ij} \\ & + \beta_{11} \text{CU}_{ijt} + \beta_{12} \text{PTA}_{ijt} + \beta_{13} \text{GATT / WTO}_{ijt} + \beta_{14} \text{NRPTA}_{ijt} + u_{ijt} \end{aligned}$$

On i representa l'exportador, j l'importador i t el temps.

5. L'equació de gravetat del comerç internacional

Estimacions de l'equació de gravetat del comerç internacional

Estimates:	All Gravity				Structural Gravity			
	median	mean	s.d.	#	median	mean	s.d.	#
Origin GDP	.97	.98	.42	700	.86	.74	.45	31
Destination GDP	.85	.84	.28	671	.67	.58	.41	29
Distance	-.89	-.93	.4	1835	-1.14	-1.1	.41	328
Contiguity	.49	.53	.57	1066	.52	.66	.65	266
Common language	.49	.54	.44	680	.33	.39	.29	205
Colonial link	.91	.92	.61	147	.84	.75	.49	60
RTA/FTA	.47	.59	.5	257	.28	.36	.42	108
EU	.23	.14	.56	329	.19	.16	.5	26
CUSA/NAFTA	.39	.43	.67	94	.53	.76	.64	17
Common currency	.87	.79	.48	104	.98	.86	.39	37
Home	1.93	1.96	1.28	279	1.55	1.9	1.68	71

Notes: The number of estimates is 2508, obtained from 159 papers. Structural gravity refers here to some use of country fixed effects or ratio-type method.

Font: Head & Mayer. «Gravity Equations: Workhorse, Toolkit and Cookbook», CEPII WP No 2013-27, 2013.

5. L'equació de gravetat del comerç internacional

Aplicacions de l'equació de gravetat:

- **L'efecte frontera**
 - Al País Basc (**RS**, 2006)
 - A Espanya (**WE**, 2005)
 - A l'àmbit continental (**OER**, 2015)
- **Els determinants de la immigració (AEL, 2006)**
- **Efectes sobre el turisme de:**
 - l'euro (**RIE**, 2007)
 - les ambaixades i consolats (**TM**, 2007)
- **Efectes de les crisis financeres sobre:**
 - la inversió estrangera directa (**AEL**, 2012)
 - el comerç segons el grau de desenvolupament (**RDE**, 2016)
- **El potencial de la Xina (PEE, 2016)**
- **La integració d'Espanya en la UE (EEA, 2017)**

5. L'equació de gravetat del comerç internacional

- **Efectes sobre el comerç de:**
 - L'euro (**EI**, 2003)
 - El mecanisme de tipus de canvi europeu (**EL**, 2007)
 - Els acords monetaris europeus (**EER**, 2008)
 - Oficines regionals d'exportació (**PRS**, 2008; **E**, 2012; **RWE**, 2015)
 - Les ampliacions i aprofundiment de la UE (**WE**, 2008)
 - L'ampliació cap a l'Est de la UE (**ICE**, 2011)
 - Acords continentals contra intercontinentals (**TBE**, 2012)
 - Acords no recíprocs (**PEEP**, 2010; **JDE**, 2014)
 - El tren d'alta velocitat (**IJTE**, 2015)
 - La indústria alimentària espanyola (**SJAR**, 2015)
 - Acords no recíprocs en països desenvolupats (**EE**, 2016)
 - El GATT/OMC (**OER**, 2016)

Tema 2

ADVANTATGE COMPARATIU I COMERÇ

Economia espanyola i internacional

Bibliografia bàsica:

krugman, p. obstfeld, m. i melitz, m . (2012), capítols 3 i 5

ESQUEMA

TEMA 2: L'AVANTATGE COMPARATIU I EL COMERÇ

PART 1: PRODUCTIVITAT DEL TREBALL I AVANTATGE COMPARATIU: EL MODEL DE RICARDO

-Una economia amb un factor productiu: FPP, preus relatius i oferta.

-El comerç en un món amb un factor productiu: avantatge absolut (AA) i avantatge comparatiu (AC).

PART 2: DOTACIÓ DE FACTORS I COMERÇ: EL MODEL DE HECKSCHER-OHLIN

-El model d'una economia amb dos factors.

-Els efectes del comerç internacional entre economies que disposen de dos factors de producció.

Introducció. Origen dels guanys del comerç

A) Els països són **diferents en la producció**:

Cada país pot sortir beneficiat si s'especialitza en la producció d'aquells béns i serveis que:

1. Produeix relativament millor (més productivitat del treball) → tecnologia [Part 1].
2. Utilitzen els factors de producció més abundants o de millor qualitat → **dotacions factorials** (L, Kh, K, T) [Part 2].

B) El comerç permet un millor aprofitament de les **economies d'escala** (Tema 3)

Comerç → Δ escala producció → Δ eficiència: els costos disminueixen i els preus dels béns poden disminuir; a més, augmenta el nombre de varietats disponibles.

PART 1

PRODUCTIVITAT DEL TREBALL I COMERÇ: EL MODEL DE RICARDO

Introducció. Resultats del model de Ricardo

- El comerç es dóna perquè els països tenen diferent tecnologia de producció → diferències en productivitat laboral (l'únic factor de producció).
- El comerç és beneficiós per a tots els països si cada país s'especialitza i exporta aquells béns en què té avantatge comparatiu (AC).
 - Un país té AC en la producció d'un bé si el cost d'oportunitat en la producció d'aquest en termes d'altres béns és menor en aquest país.
- Un país que és tecnològicament inferior guanya amb el lliure comerç si s'especialitza en la indústria en què té avantatge comparatiu.
- Els països tecnològicament avançats poden competir amb països que tenen salaris baixos.

2.1 Una economia amb un factor productiu: FPP, preus relatius i oferta

2.1.1.- Supòsits del model

2.1.2.- Conceptes bàsics

2.1.3.- Equilibri en una economia tancada

2.1.1 Supòsits del model de Ricardo

1. Només hi ha **dos països**: NP i RM.
2. Només es produeixen **dos béns** (homogenis): formatge (Q) i vi (V).
3. Hi ha un sol **factor productiu, el treball**, de qualitat homogènia dins de cada país.
 - ❑ La **dotació de factor treball** de cada país **és limitada i constant** (L=oferta total de treball -recursos totals de l'economia).
4. **Hi ha plena ocupació del factor treball**
 - ❑ **Cost d'oportunitat**: amb uns recursos limitats, en condicions de plena ocupació (FPP), per a produir més d'un bé hem de deixar de produir unitats de l'altre.
5. **Hi ha una perfecta mobilitat del treball entre sectors, però és totalment inexistent entre països.**

2.1.1 Supòsits del model de Ricardo

6. La **tecnologia** es pot resumir:

■ Per les **necessitats unitàries de treball**

□ a_{LQ} = nombre d'hores de treball necessari per a produir un quilo de formatge.

□ a_{LV} = nombre d'hores de treball necessari per a produir un litre de vi.

■ O per la **productivitat del treball** en cadascuna de les indústries.

PRODUCTIVITAT DEL TREBALL EN EL SECTOR DEL VI = $1 / a_{LV}$
(quantitat de vi produïda en una hora)

PRODUCTIVITAT DEL TREBALL EN EL SECTOR DEL FORMATGE = $1 / a_{LQ}$
(quantitat de formatge produïda en una hora)

2.1.1 Supòsits del model de Ricardo

6 (cont.)

□ Exemple,

$a_{LV} = 6$, es necessiten 6 hores de treball per a produir un litre de vi.

$a_{LQ} = 3$, es necessiten 3 hores de treball per a produir un quilo de formatge.

□ Un requeriment elevat implica baixa productivitat del treball.

□ La **productivitat del treball** difereix entre països, a causa generalment de diferències en la **tecnologia**, però la **productivitat del treball en cada país és constant** (invariable al llarg del temps).

2.1.1 Supòsits del model de Ricardo

7. **Competència perfecta** en els mercats de béns i factors.

No hi ha beneficis extraordinaris

□ Preu del bé i = cost de producció (factor treball):

$$P_i = a_{Li} \cdot w_i \rightarrow w_i = (1/a_{Li}) \cdot P_i \quad i = \text{formatge, vi}$$

8. Els **gustos són idèntics** entre països

⇒ La corba de demanda es la mateixa en ambdós països.

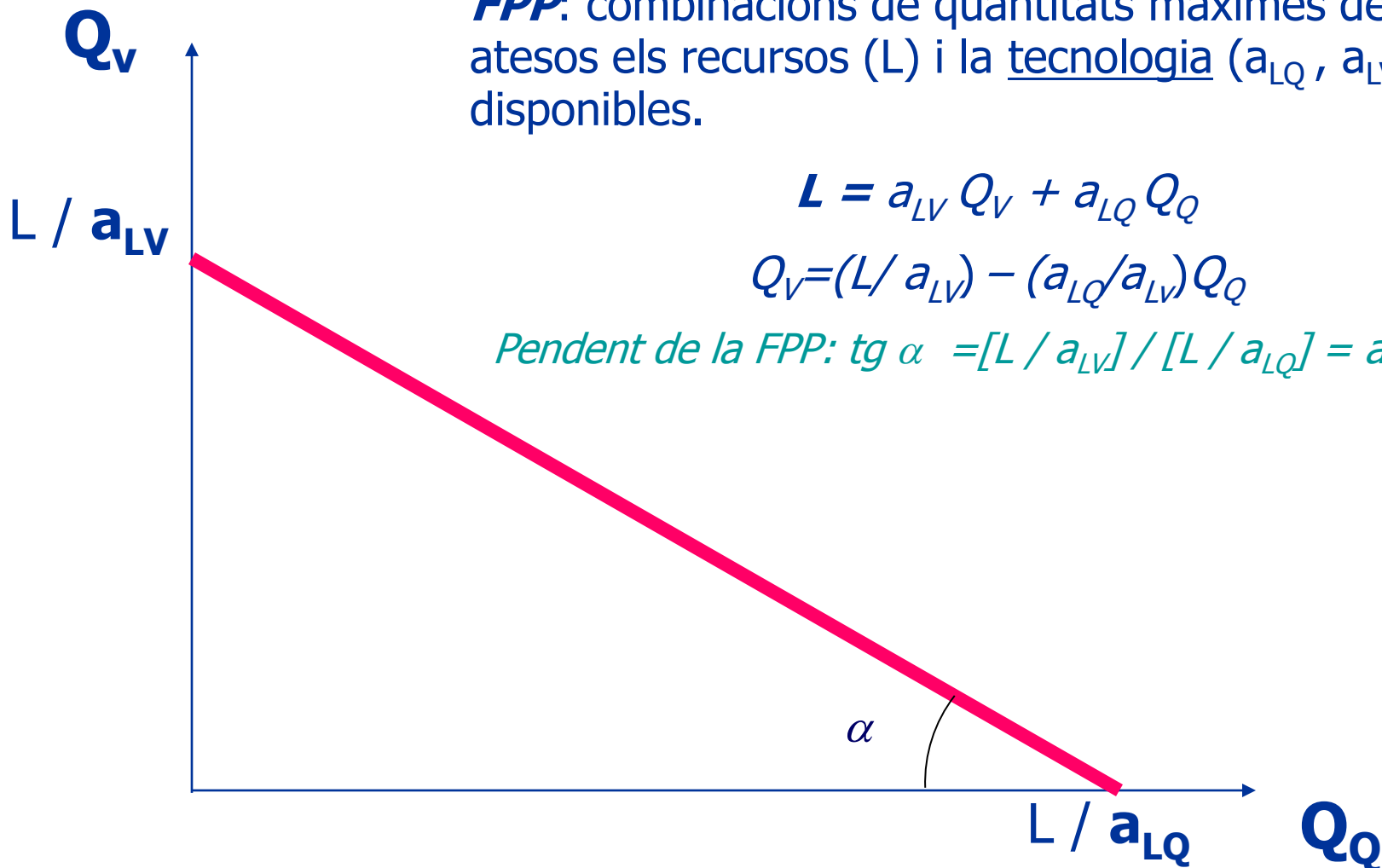
9. **No** hi ha **costos de transport** ni **barreres al comerç**.

2.1.2 Conceptes bàsics

- **FRONTERA DE POSSIBILITATS DE PRODUCCIÓ**
- **COST D'OPORTUNITAT**
- **PREUS RELATIUS I REQUERIMENTS RELATIUS DE TREBALL**

2.1.2 Frontera de possibilitats de producció: FPP

FPP: combinacions de quantitats màximes de Q i V atesos els recursos (L) i la tecnologia (a_{LQ} , a_{LV}) disponibles.

2.1.2 Cost d'oportunitat

El **cost d'oportunitat** del formatge en termes del vi és el nombre d'unitats (litres) de vi a què l'economia ha de renunciar per a produir un quilo més de formatge.

1. Per a produir un quilo més de formatge, necessita a_{LQ} hores de treball.
2. Cada hora de treball es pot utilitzar per a produir $1/a_{LV}$ litres de vi.
3. El cost d'oportunitat del formatge en termes del vi és:

$$a_{LQ} (1/a_{LV}) = a_{LQ}/a_{LV}$$

- Exemple: $a_{LQ}=3$ $a_{LV}=6$

El **cost d'oportunitat del formatge en termes de vi** es $1/2$, perquè per a produir una unitat (quilo) de formatge s'ha de renunciar a $1/2$ litre de vi.

FPP línia recta → Cost d'oportunitat del formatge en termes de vi és constant i igual al valor absolut de la pendent de la FPP.

$$a_{LQ}/a_{LV}$$

2.1.2 Preus relatius i oferta

- La **FPP** mostra les diferents combinacions màximes de béns que l'economia **pot produir**.
- Per a determinar la quantitat de vi i formatge que **realment produirà** l'economia necessitem conèixer els preus relatius.
 - $P_Q/P_V \rightarrow$ preu del formatge en relació al vi
- L'**oferta de ambdós béns** (vi i formatge) ve determinada pel moviment del factor L (únic factor de producció) cap al sector que pague salaris més alts.
 - Salari/hora en formatge: $W_Q = P_Q \cdot (1/ a_{LQ}) = P_Q / a_{LQ}$
 - Salari/hora en vi: $W_V = P_V \cdot (1/ a_{LV}) = P_V / a_{LV}$

2.1.2 L'oferta relativa

La producció de formatge i vi dependrà de la **relació entre preus relatius i cost d'oportunitat**:

- Si $[P_Q/P_V] > [a_{LQ}/a_{LV}] \rightarrow [P_Q/a_{LQ}] > [P_V/a_{LV}] \rightarrow W_Q > W_V$
 $\Rightarrow Q_Q = L/a_{LQ} \quad Q_V = 0$

[Tots els treballadors voldran treballar en el sector del formatge perquè paga salaris més alts i, per tant, no es produirà vi: l'economia s'especialitza en formatge]

- Si $[P_Q/P_V] < [a_{LQ}/a_{LV}] \rightarrow [P_Q/a_{LQ}] < [P_V/a_{LV}] \rightarrow W_Q < W_V$
 $\Rightarrow Q_Q = 0 \quad Q_V = L/a_{LV}$

[Tots els treballadors voldran treballar en el sector del vi perquè paga salaris més alts i, per tant, no es produirà formatge: l'economia s'especialitza en vi]

2.1.3 Equilibri en una economia tancada

- En **absència de comerç**, l'economia ha de produir ambdós béns, no hi ha especialització completa

perquè es produïsquen ambdós béns, en **equilibri**, els **salaris han de ser iguals** en els dos sectors i, per tant, el **preu relatiu dels béns = cost d'oportunitat**.

- Si $W_Q = W_V \rightarrow [P_Q / a_{LQ}] = [P_V / a_{LV}] \rightarrow [P_Q / P_V] = [a_{LQ} / a_{LV}]$
 $\Rightarrow Q_Q > 0 \quad \text{y} \quad Q_V > 0$

[un punt sobre FPP determinat per les condicions de demanda]

En absència de comerç internacional, el preu relatiu dels béns ve determinat pels requeriments relatius de treball unitaris o productivitats relatives.

2.2 El comerç en un món amb un factor productiu: avantatge absolut i avantatge comparatiu

2.2.1 Patró de comerç: «qui ven què a qui».

2.2.2 Determinació del preu relatiu després del comerç:
l'equilibri de mercat.

2.2.3 Els guanys del comerç.

2.2.4 Implicacions del comerç sobre els salaris relatius.

2.2 El comerç en un món amb un factor productiu: avantatge absolut i avantatge comparatiu

EL NOSTRE PAÍS I LA RESTA DEL MÓN

NP

L

2 béns: Q, V

a_{LQ}, a_{LV}

$$L = a_{LQ} Q_Q + a_{LV} Q_V$$

$$[L = L_Q + L_V]$$

$$Q_V = (L / a_{LV}) - (a_{LQ} / a_{LV}) Q_Q$$

RM

L^*

2 béns: Q, V

a^*_{LQ}, a^*_{LV}

$$L^* = a^*_{LQ} Q^*_Q + a^*_{LV} Q^*_V$$

$$[L^* = L^*_Q + L^*_V]$$

$$Q^*_V = (L^* / a^*_{LV}) - (a^*_{LQ} / a^*_{LV}) Q^*_Q$$

2.2.1 Patró de comerç: avantatge absolut vs. avantatge comparatiu

- **El patró de comerç**, «qui ven què a qui», està determinat per l'avantatge comparatiu de cada país.

□ Cal distingir entre avantatge absolut i avantatge comparatiu.

AVANTATGE ABSOLUT: suposa la comparació dels requeriments unitaris de factor L en la producció del mateix bé als dos països.

Si $a_{LQ} < a^*_{LQ} \rightarrow$ NP té AA en formatge (Q)

Si $a^*_{LV} < a_{LV} \rightarrow$ RM té AA en vi (V)

PATRÓ DE COMERÇ

NP exporta formatge i importa vi
RM exporta vi i importa formatge

Què passa si un país és més eficient en la producció de tot?

Si $a_{LQ} < a^*_{LQ} \quad a_{LV} < a^*_{LV} \rightarrow$ NP té AA en Q i V

**Aparentment no hi ha incentiu per al comerç.
Quin és, aleshores, el patró de comerç?**

2.2.1 Patró de comerç: avantatge absolut vs. avantatge comparatiu

El patró de comerç a partir de l'avantatge comparatiu:

- S'han de comparar els requeriments unitaris relatius de treball dels dos béns entre els dos països, és a dir, els costos d'oportunitat.

Si $a_{LQ} / a_{LV} < a^*_{LQ} / a^*_{LV} \rightarrow$ NP té avantatge comparatiu en formatge
[NP és més productiu en la producció de formatge en relació amb el vi:

$$[(1/a_{LQ})/(1/a^*_{LQ})] > [(1/a_{LV}) / (1/ a^*_{LV})]$$

La quantitat de vi que s'ha de deixar de produir a NP per a produir una unitat addicional de formatge és menor que a la RM]

Si $a_{LQ} / a_{LV} < a^*_{LQ} / a^*_{LV} \Rightarrow a^*_{LV} / a^*_{LQ} < a_{LV} / a_{LQ}$
[NP té AC en Q] [RM té AC en V]

PATRÓ DE COMERÇ

NP té AC en Q \rightarrow NP exportarà Q

RM té AC en V \rightarrow RM exportarà V

2.2.1 Patró de comerç: avantatge absolut vs. avantatge comparatiu

Exemple: Patró de comerç segons l'avantatge comparatiu

Requeriments unitaris de factor treball a_{Li}

	Formatge	Vi
NP	1	2
RM	6	3

- Avantatge absolut: $a_{LQ}=1 < 6=a_{LQ}^*$ $a_{LV}=2 < 3=a_{LV}^*$ \rightarrow NP té AA en els dos béns
 - Avantatge comparatiu: $(a_{LQ}/a_{LV}) = 1 / 2 < (a_{LQ}^*/a_{LV}^*) = 6 / 3 = 2$
 $(a_{LV}^*/a_{LQ}^*) = 3 / 6 = 1/2 < (a_{LV}/a_{LQ}) = 2 / 1 = 2$
- \Rightarrow NP deixa de produir 1/2 litre de vi per a produir un quilo més de formatge, i la RM ha de deixar de produir 2 litres \rightarrow **NP té AC en la producció de formatge.**
- \Rightarrow RM deixa de produir 1/2 de formatge per a produir un litre més de vi, mentre que NP deixa de produir 2 quilos de formatge \rightarrow **RM té AC en la producció de vi.**

2.2.2 La determinació del preu relatiu amb comerç

- **Suposem que** $a_{LQ} / a_{LV} < a^*_{LQ} / a^*_{LV}$

[NP té AC en formatge: cost d'oportunitat del formatge és menor que a la RM]

- **En absència de comerç**

$$P_Q/P_V = a_{LQ}/a_{LV}$$

$$P^*_Q/P^*_V = a^*_{LQ}/a^*_{LV}$$

[preus relatius determinats pel cost d'oportunitat]

- **Lliure comerç** → preus relatius mundials es determinen igualant l'OR i la DR mundial

$$OR_{Q-V} = f(PR_{Q-V}, \dots)$$

$$DR_{Q-V} = g(PR_{Q-V}, \dots)$$

Necessitem una anàlisi d'equilibri general que tinga en compte simultàniament els mercats d'ambdós productes i en ambdós països.

2.2.2 La determinació del preu relatiu amb comerç

CONSTRUCCIÓ DE LA CORBA D'OFERTA RELATIVA MUNDIAL

P_Q/P_V

⇓

$$OR_{Q,V} = \frac{Q_Q + Q_Q^*}{Q_V + Q_V^*} = f\left(\frac{P_Q}{P_V}\right)$$

a_{LQ}^*/a_{LV}^*

a_{LQ}/a_{LV}

0

$\frac{Q_Q + Q_Q^*}{Q_V + Q_V^*}$

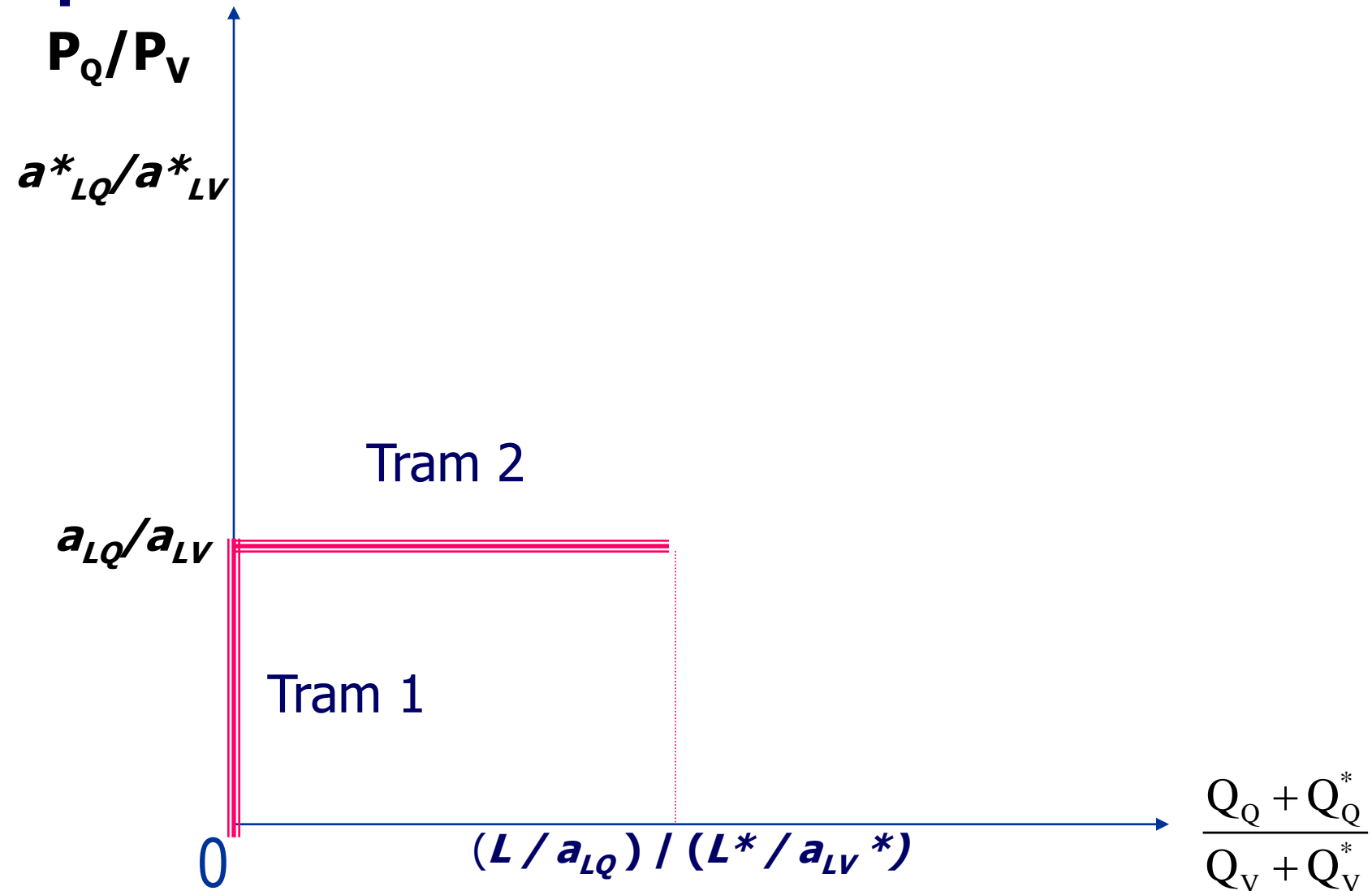
2.2.2 La determinació del preu relatiu amb comerç

CONSTRUCCIÓ DE LA CORBA D'OFERTA RELATIVA MUNDIAL

- Tram 1: Si $P_Q/P_V < a_{LQ}/a_{LV} < a^*_{LQ}/a^*_{LV} \rightarrow$ no hi ha oferta de formatge
 - $P_Q / P_V < a_{LQ} / a_{LV} \rightarrow W_Q < W_V \rightarrow$ NP sols produirà vi: L/a_{LV}
 - $P_Q / P_V < a^*_{LQ}/a^*_{LV} \rightarrow W^*_Q < W^*_V \rightarrow$ RM sols produirà vi: L^*/a^*_{LV}
$$\Rightarrow OR = (Q_Q + Q^*_Q) / (Q_V + Q^*_V) = 0$$
- Tram 2: Si $a_{LQ} / a_{LV} = P_Q / P_V < a^*_{LQ} / a^*_{LV}$
 - $P_Q / P_V = a_{LQ} / a_{LV} \rightarrow W_Q = W_V \rightarrow$ NP produirà formatge i vi segons la relació de la FPP.
 - $P_Q/P_V < a^*_{LQ}/a^*_{LV} \rightarrow W^*_Q < W^*_V \rightarrow$ RM sols produirà vi: L^*/a^*_{LV}
$$\Rightarrow OR \text{ horitzontal:}$$

NP pot produir des de $Q_Q = 0$ fins a especialitzar-se en formatge $Q_Q = L / a_{LQ}$
 $\rightarrow OR$ entre 0 i $[(L / a_{LQ}) / (L^*/a^*_{LV})]$

2.2.2 La determinació del preu relatiu amb comerç

2.2.2 La determinació del preu relatiu amb comerç

CONSTRUCCIÓ DE LA CORBA D'OFERTA RELATIVA MUNDIAL

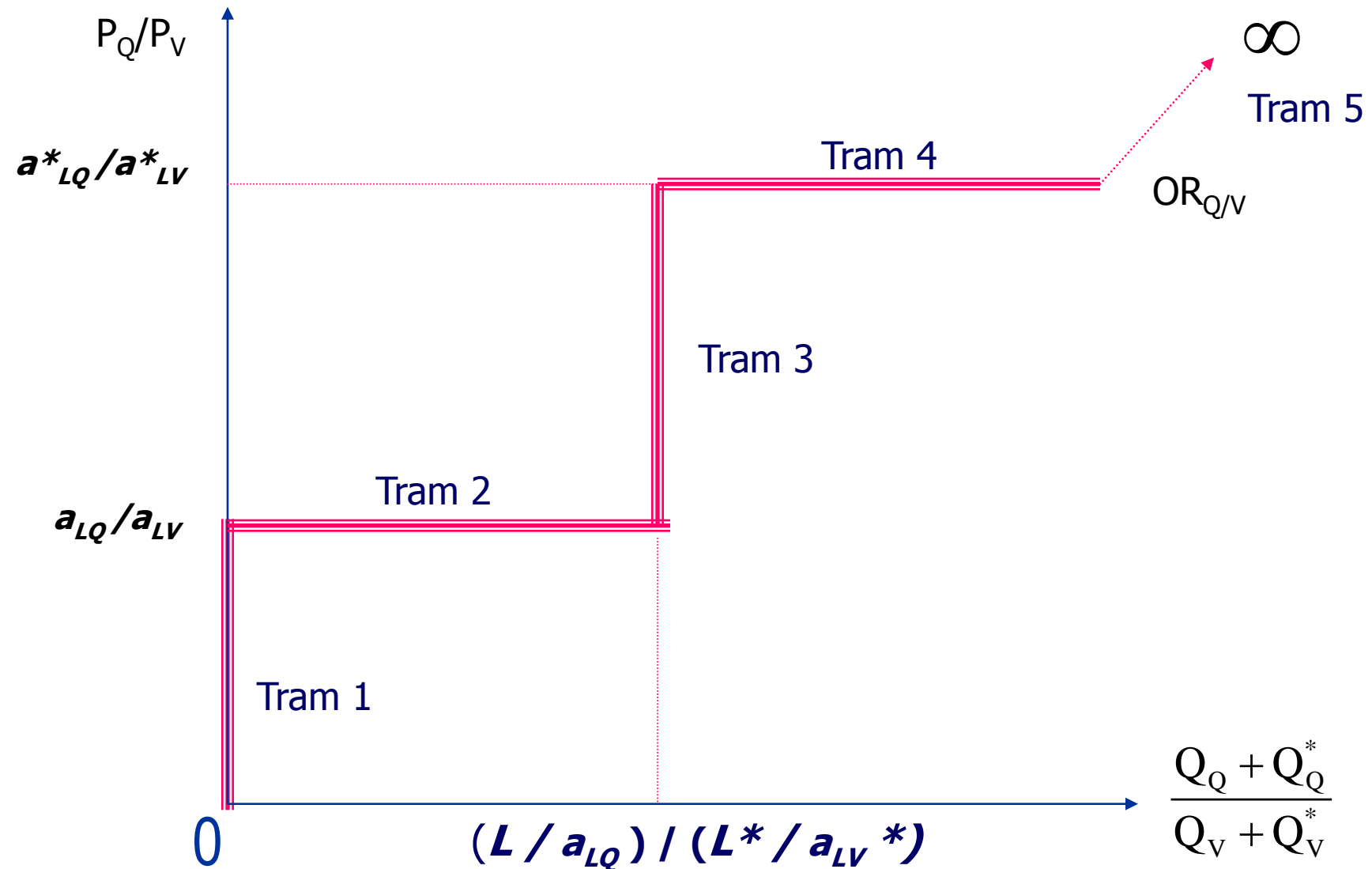
- Tram 3: Si $a_{LQ} / a_{LV} < P_Q / P_V < a^*_{LQ} / a^*_{LV}$
 - $P_Q / P_V > a_{LQ} / a_{LV} \rightarrow W_Q > W_V \rightarrow$ NP s'especialitza totalment en Q: $Q_Q = L / a_{LQ}$
 - $P_Q / P_V < a^*_{LQ} / a^*_{LV} \rightarrow W^*_Q < W^*_V \rightarrow$ RM sols produirà vi: $Q^*_V = L^* / a^*_{LV}$

\Rightarrow **OR vertical**: $(Q_Q + Q^*_Q) / (Q_V + Q^*_V) = (L / a_{LQ}) / (L^* / a^*_{LV})$
- Tram 4: Si $a_{LQ} / a_{LV} < P_Q / P_V = a^*_{LQ} / a^*_{LV}$
 - $P_Q / P_V > a_{LQ} / a_{LV} \rightarrow W_Q > W_V$: NP sols produirà formatge $Q_Q = L / a_{LQ}$
 - $P_Q / P_V = a^*_{LQ} / a^*_{LV} \rightarrow W^*_Q = W^*_V$: RM produirà Q i vi segons la FPP*

\Rightarrow **OR horitzontal**: RM pot triar entre $(Q^*_V = L^* / a^*_{LV})$ i $(Q^*_V = 0)$
- Tram 5: Si $a_{LQ} / a_{LV} < a^*_{LQ} / a^*_{LV} < P_Q / P_V$
 - $P_Q / P_V > a_{LQ} / a_{LV} \rightarrow W_Q > W_V$: NP sols produirà formatge $Q_Q = L / a_{LQ}$
 - $P_Q / P_V > a^*_{LQ} / a^*_{LV} \rightarrow W^*_Q > W^*_V$: RM sols produirà formatge $Q^*_Q = L^* / a^*_{LQ}$

\Rightarrow **OR**: no hi ha producció de vi \rightarrow **OR de formatge és infinita**

2.2.2 La determinació del preu relatiu amb comerç

2.2.2 La determinació del preu relatiu amb comerç

- Junt amb l'OR, necessitem la **corba de demanda relativa mundial** (DR) per a determinar l'equilibri del mercat.

- DR [$DR_{Q-V} = g(PR_{Q-V}, \dots)$]

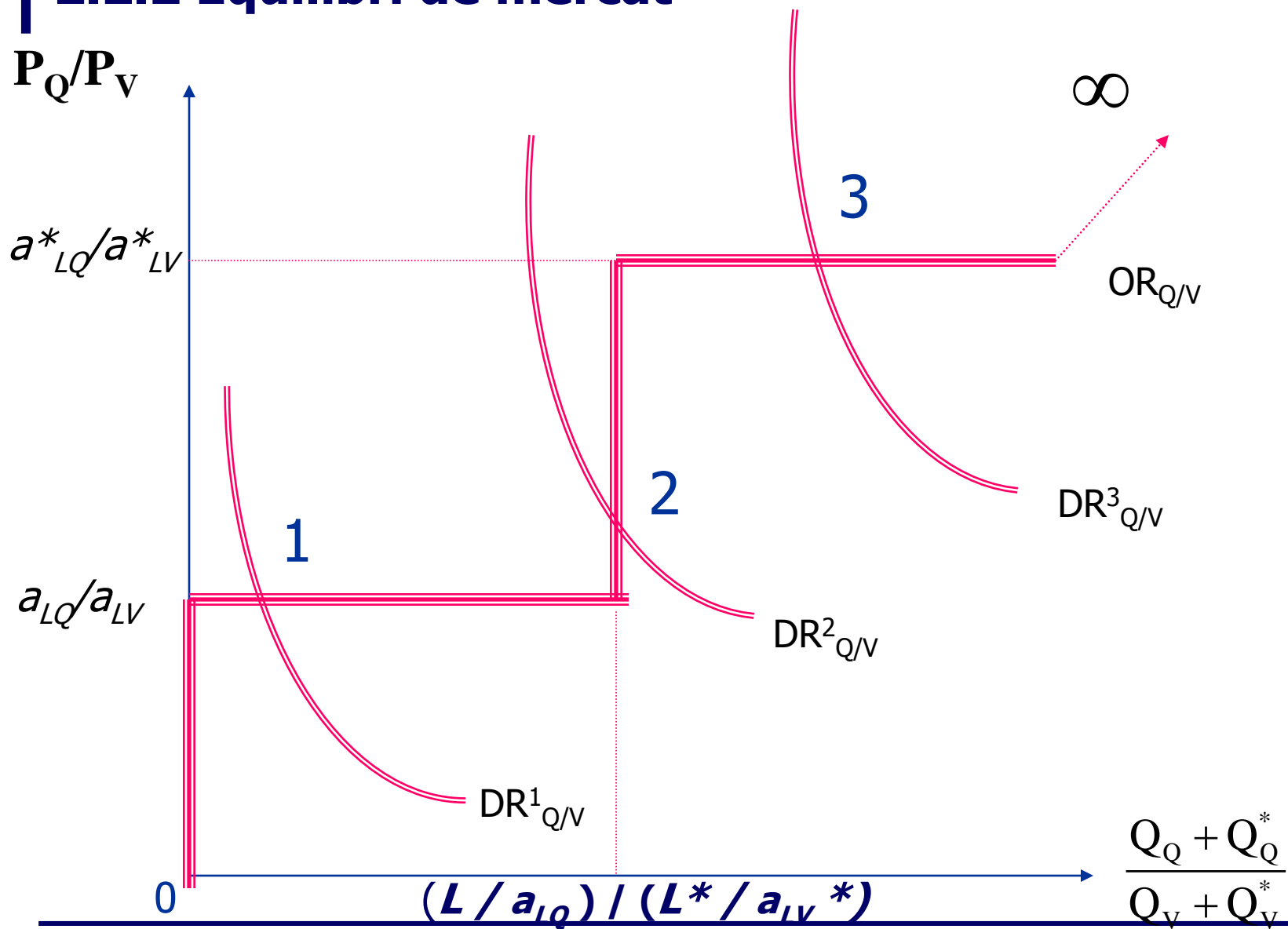
La **DR** té **pendent negatiu** pels **efectes de substitució**.

- Quan el **preu** relatiu del formatge **augmenta**, els consumidors tendeixen a consumir menys formatge i més vi, per tant la **demanda** relativa de formatge **cau**.
- El **preu relatiu d'equilibri** està determinat per la intersecció entre l'OR i la DR.

$$OR_{Q,V}^{\text{mundial}} = DR_{Q,V}^{\text{mundial}}$$

- Si es demanen ambdós béns els preus se situen entre els preus d'autarquia de NP i RM (trams 2, 3 i 4).

2.2.2 Equilibri de mercat

2.2.2 Equilibri de mercat

- Hi ha dos casos en què no hi ha especialització completa
 - $P_Q / P_V = a_{LQ} / a_{LV}$ (punt 1) → NP produeix formatge i vi.
 - $P_Q / P_V = a^*_{LQ} / a^*_{LV}$ (punt 3) → RM produeix formatge i vi.
- Resultat més significatiu del model

$$a_{LQ} / a_{LV} < P_Q / P_V < a^*_{LQ} / a^*_{LV}$$

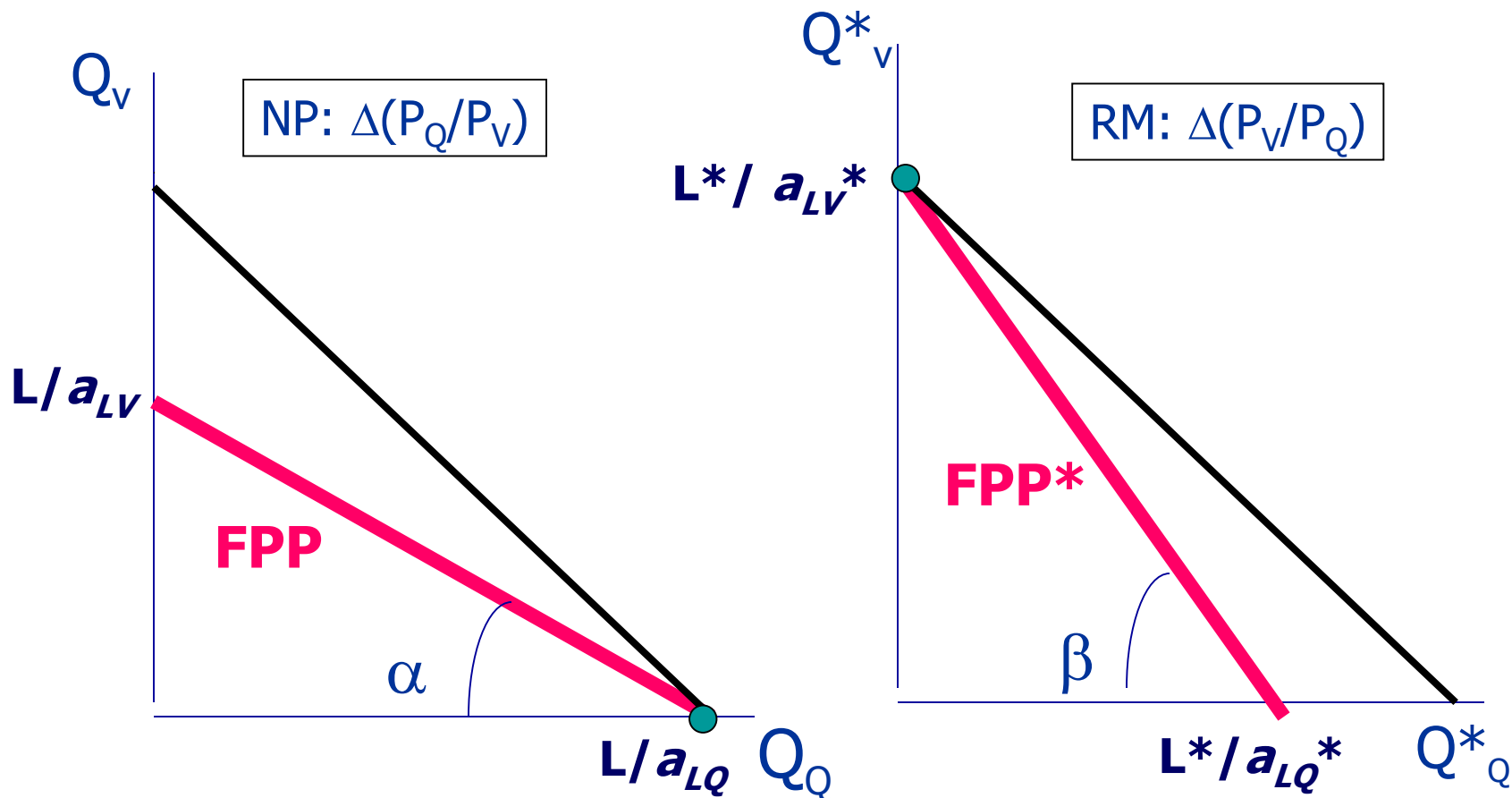

El comerç du a l'especialització completa de cada país en el bé en què té AC

- NP només produirà formatge ($\mathbf{W}Q > \mathbf{W}V$) → exporta Q i importa vi.
- RM només produirà vi ($\mathbf{W}Q^* < \mathbf{W}V^*$) → exporta vi i importa Q.

2.2.2 Equilibri de mercat. Patró de comerç i especialització

$$a_{LQ}/a_{LV} < P_Q/P_V < a^*_{LQ}/a^*_{LV}$$

2.2.3 Els guanys del comerç

- Els beneficis es **deriven de l'especialització en la producció** que utilitza els recursos més eficientment (més eficiència relativa) i de la **utilització de la renda generada en la producció** per a comprar els béns i serveis desitjats pels consumidors de cada país.
 - Els **treballadors al NP** obtenen una renda major de la producció de formatge, perquè el preu relatiu del formatge augmenta amb el comerç.
 - Els **treballadors a la RM** obtenen una renda major de la producció de vi, perquè el preu relatiu del vi augmenta amb el comerç.
- Els guanys del comerç podem determinar-los considerant:
 - El comerç com un **mètode indirecte de producció**.
 - Augment de la **frontera de possibilitats de consum**.
 - La FPC se situa per damunt de la FPP (que és la FPC en autarquia).

2.2.3 Els guanys del comerç

$$a_{LQ}/a_{LV} < P_Q/P_V < a^*_{LQ}/a^*_{LV}$$

1. El comerç com un **mètode indirecte de producció**

Al NP comprar el vi a la RM li resulta més barat (producció indirecta) que produir-lo directament.

NP: producció indirecta de vi (per hora) > producció directa (per hora)

$$(1/a_{LQ}) \cdot (P_Q/P_V) > (1/a_{LV})$$

A la RM comprar el formatge al NP li resulta més barat (producció indirecta) que produir-lo directament.

RM: producció indirecta de formatge (per hora) > producció directa (per hora)

$$(1/a^*_{LV}) \cdot (P_V/P_Q) > (1/a^*_{LQ})$$

Exemple: $a_{LQ}=1$; $a^*_{LQ}=6$; $a_{LV}=2$ $a^*_{LV}=3$ Suposem que $(P_Q/P_V)=1$

NP $(1) \cdot (1) > (1/2)$

Amb comerç, 1 litre de vi costa 1 hora de treball

Sense comerç, 1 litre de vi costa 2 hores de treball

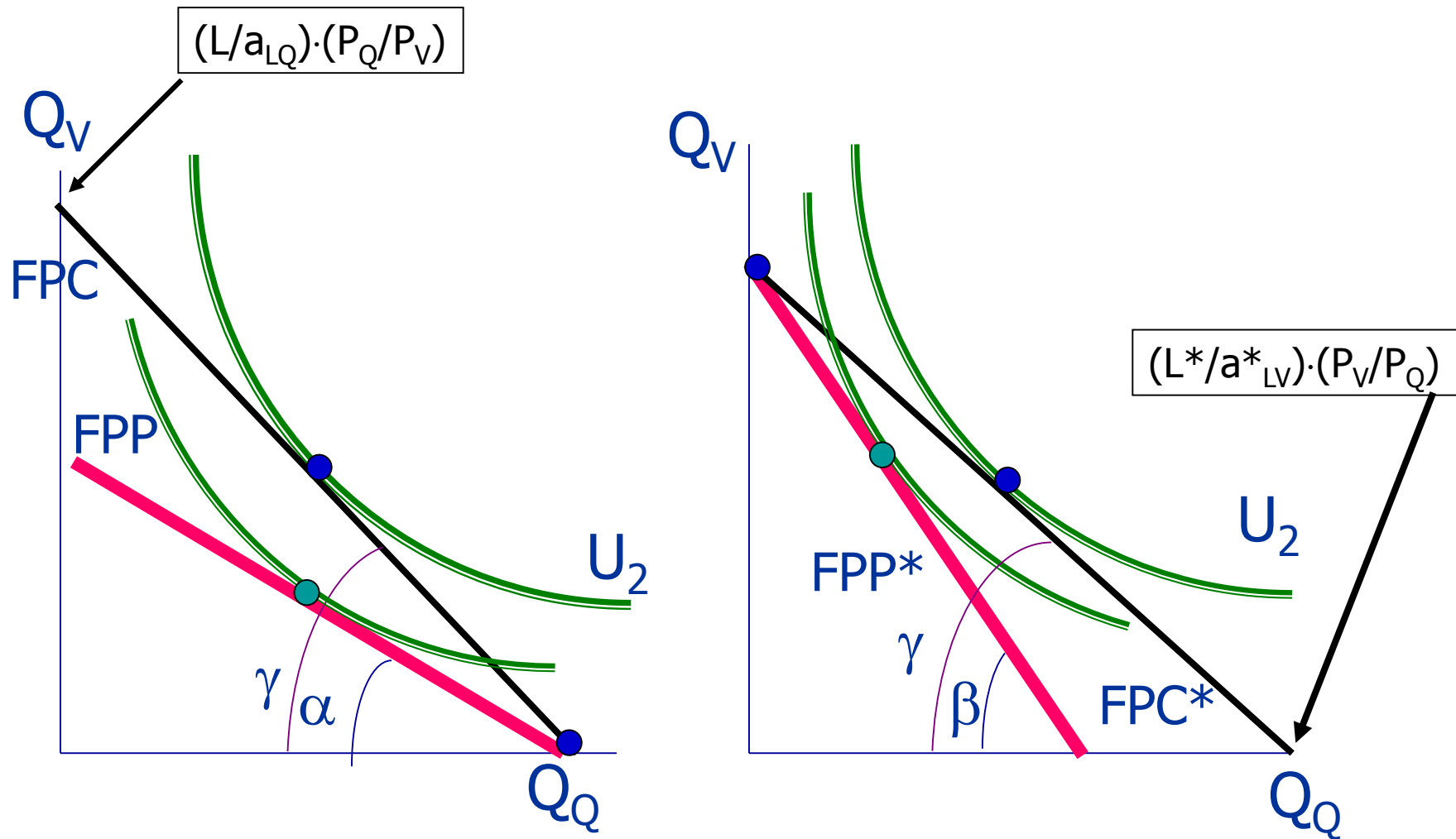
RM $(1/3) \cdot (1) > (1/6)$

Amb comerç, 1 quilo de formatge costa 3 hores treball

Sense comerç, 1 quilo de formatge costa 6 hores treball

2.2.3 Els guanys del comerç

2. Augment de les possibilitats de consum

2.2.4 Implicacions del comerç sobre els salaris

- Els **salaris relatius** són la relació entre els salaris al NP i els salaris a la RM: **W/W^*** .
- El model de Ricardo prediu la **igualació dels preus relatius dels béns entre els països amb el comerç**.
Però **no prediu la igualació dels salaris entre països**.
- Les **diferències en productivitat** (tecnologia) provoquen **diferències salarials** entre països en el model de Ricardo.
 - Els països amb **menys productivitat** tenen **salaris més baixos**.
 - Els països amb **més productivitat** tenen **salaris més alts**.

2.2.4 Implicacions del comerç sobre els salaris

Exemple: $a_{LQ} = 1$ h per quilo $a^*_{LQ} = 6$ h per quilo
 $a_{LV} = 2$ h per litre $a^*_{LV} = 3$ h per litre

El NP és més eficient en la producció d'ambdós béns i té AC en formatge:

$$(a_{LQ}/a_{LV}) = 1/2 < (a^*_{LQ}/a^*_{LV}) = 2$$

Suposem que $(P_Q/P_V)^{\text{comerç}} = 1$, que condueix a l'especialització completa

$$\frac{w^*}{w} = \frac{a_{LQ}}{a^*_{LV}} \cdot \frac{P_V}{P_Q} = \frac{1}{3} \rightarrow w = 3 \cdot w^*$$

Els salaris relatius se situen entre les relacions de productivitat de les dues indústries en ambdós països: $W = 3 \times W^*$ (entre 1,5 i 6)

NP és 6 (6/1) vegades més productiu en formatge i

NP és 1,5 (3/2) vegades més productiu en vi que RM

POSICIÓ COMPETITIVA: ve determinada conjuntament pels salaris i la productivitat del treball.

2.2.4 Implicacions del comerç sobre els salaris

Exemple: $a_{LQ} = 1$ h. per quilo $a^*_{LQ} = 6$ h. per quilo
 $a_{LV} = 2$ h. per litre $a^*_{LV} = 3$ h. per litre

■ **Salaris relatius** : $W=3 \cdot W^*$

Precisament pel fet que el salari relatiu està en un punt intermedi entre les productivitats relatives, **cada país té avantatge de costos** en un bé:

- RM té un **avantatge en el cost** del vi tot i tenir menys productivitat, perquè té una menor taxa salarial que compensa la productivitat més baixa.
 - NP té **avantatge en el cost** del formatge malgrat que té una taxa salarial major, perquè el salari més alt és compensat amb una productivitat més elevada.
- **Gràcies al comerç, augmenta el salari a NP i RM...**
- **...però el salari és major on la productivitat del treball és major.**

Resum

PRINCIPALS RESULTATS DEL MODEL DE RICARDO

1. L'origen del comerç són les diferències tecnològiques.
2. El comerç (basat en l'AC) es beneficiós per a tots els països.
3. Un país que és tecnològicament inferior guanya amb el lliure comerç si s'especialitza en la indústria en la qual té avantatge comparatiu.
4. Els països tecnològicament avançats poden competir amb països amb baixos salaris.
5. Els salaris depenen de la productivitat dels països.

LIMITACIONS DEL MODEL

1. No explica l'origen de les diferències de productivitat entre països.
2. El model prediu especialització completa.
3. Un sol factor productiu:
 - No hi ha diferències en les dotacions relatives de factors
 - No hi ha efectes redistributius de la renda
→ model Heckscher-Ohlin (Part 2)
4. Només explica el comerç interindustrial
→ models de comerç en presència d'economies a escala (tema 3)

ESQUEMA

TEMA 2: L'AVANTATGE COMPARATIU I EL COMERÇ

PART 1: PRODUCTIVITAT DEL TREBALL I AVANTATGE COMPARATIU: EL MODEL DE RICARDO

-Una economia amb un factor productiu: FPP, preus relatius i oferta.

-El comerç en un món amb un factor productiu: avantatge absolut (AA) i avantatge comparatiu (AC).

PART 2: DOTACIÓ DE FACTORS I COMERÇ: EL MODEL DE HECKSCHER-OHLIN

-El model d'una economia amb dos factors.

-Els efectes del comerç internacional entre economies que disposen de dos factors de producció.

PART 2

DOTACIÓ DE FACTORS I COMERÇ: EL MODEL DE HECKSCHER-OHLIN

Introducció

- **Model de Ricardo (PART 1)** → la raó del comerç internacional és l'avantatge comparatiu basat en les **diferències en la productivitat del treball** (eficiència relativa).
- En el món real, el comerç també reflecteix **diferències** en les **dotacions de recursos del país** (exemple, exportacions de fusta del Canadà i Finlàndia).
- En aquest apartat introduïrem més d'un factor productiu. Expliquem el paper de les **diferències en els recursos** disponibles (K, L, Kh, T) entre països en la determinació dels patrons de comerç.
↓
- **L'AVANTATGE COMPARATIU** està determinat per la interacció de dos elements:
 - **ABUNDÀNCIA relativa** dels factors de producció en cada **país**.
 - **INTENSITAT relativa** amb què els distints factors de producció són utilitzats en la producció de diferents **béns** (tecnologia de producció)

Introducció

- La **causa** del comerç internacional són les diferències en les dotacions de factors de què disposen els països.
 - Un país té avantatge comparatiu en la producció del bé que utilitza intensivament el factor que és relativament abundant en aquest país.
- El model de HECKSCHER-OHLIN prediu que:
 - El país treball-abundant (per exemple, la Xina) és exportador de productes treball-intensius (per exemple, tèxtil, calçat).
 - El país capital-abundant (per exemple, els EUA) és exportador de productes capital intensius.
 - El comerç internacional, encara que globalment beneficiós, té importants **efectes sobre la distribució de la renda a l'interior de cada país.**
 - La renda real dels propietaris del factor relativament abundant creix.
 - La renda real dels propietaris del factor relativament escàs cau.

2.3 El model d'una economia amb dos factors

Supòsits del model

2.3.1 La frontera de possibilitats de producció (FPP).

2.3.2 Quantitats produïdes i dotacions factorials: Efecte Rybczynski.

[Important per entendre l'origen de l'AC a partir de les distintes dotacions de factors].

2.3.3 Preu dels béns i preus dels factors: Efecte Stolper-Samuelson.

[Important per entendre l'efecte sobre la distribució de la renda del comerç]

2.3 El model d'una economia amb dos factors

Supòsits:

1. Hi ha **dos països**: NP i RM.
2. Cada país produeix i consumeix **dos béns**: tela (C) i aliments (A).
3. Hi ha **dos factors de producció**: treball (L) i terra (T).
 - Cada país té una oferta limitada (i constant) de factors.
 - Hi ha mobilitat de factors entre activitats productives dins d'un país, però immobilitat internacional.
4. Preu dels factors:
w (salari o renda del treball) i r (renda de la terra).
5. No hi ha diferències tecnològiques entre els països → els dos països utilitzen la **mateixa tecnologia**.
6. No hi ha diferències en els gustos dels consumidors.
7. Competència perfecta en els mercats de béns i factors.

2.3 El model d'una economia amb dos factors

Supòsits:

8. **Per a produir cada bé s'utilitzen els dos factors de producció** (encara que en proporcions diferents) → no hi ha factors específics per a cap indústria.

a_{LC} = hores de treball en la producció d'un metre de tela

a_{TC} = hectàrees de terra necessàries en la producció d'un metre de tela

a_{LA} = hores de treball per caloria d'aliment

a_{TA} = hectàrees de terra per caloria d'aliment

9. La **tecnologia de producció és de coeficients fixos**: només que hi ha una manera de produir cada bé:

→ la producció de cada unitat d'un bé combina els factors sempre en les mateixes proporcions.

2.3 El model d'una economia amb dos factors

Supòsits:

10. Les indústries utilitzen diferents tecnologies → **diferent intensitat relativa** en l'ús dels factors segon el producte.

Suposem que la producció de **tela (C)** és **treball - intensiva** : requereix una relació de L i T més elevada que la requerida per a produir aliments

$$a_{LC} / a_{TC} > a_{LA} / a_{TA}$$

[per tant, els aliments (A) són ***terra-intensius***]

11. Els països difereixen en les **dotacions**

Suposem que NP és ***treball-abundant***. $L/T > L^*/T^*$

2.3 El model d'una economia amb dos factors

CONCEPTES CLAU en el tema:

- **Abundància relativa de factors:** es defineix per als països i es refereix a la ràtio entre les dotacions de factors de què disposen aquests (concepte relatiu).
 - Si $(L/T) > (L^*/T^*)$, NP té abundància relativa en treball en relació amb RM; RM té abundància relativa en terra.
- **Intensitat relativa de factors:** es defineix per als béns basant-se en la ràtio entre els factors utilitzats en els processos productius.
 - Si $(a_{LC}/a_{TC}) > (a_{LA}/a_{TA})$ la producció de tela utilitza intensivament el factor treball; la producció de aliments és intensiva en terra.

2.3 El model d'una economia amb dos factors

Supòsits del model

2.3.1 La frontera de possibilitats de producció (FPP)

2.3.2 Quantitats produïdes i dotacions factorials: Efecte Rybczynski.
[Important per entendre l'origen de l'AC a partir de les distintes dotacions de factors]

2.3.3 Preu dels béns i preus dels factors: Efecte Stolper-Samuelson.
[Important per entendre l'efecte sobre la distribució de la renda del comerç]

2.3.1 Frontera de possibilitats de producció. FPP

Les possibilitats de producció d'aliments (A) i tela (C) de NP estan condicionades per les **restriccions derivades de la disponibilitat dels dos factors** de producció:

Restricció en la disponibilitat de treball:

$$L \geq a_{LC}Q_C + a_{LA}Q_A$$

$$\rightarrow \text{Si } Q_C = 0 \Rightarrow Q_A = L / a_{LA}$$

$$\rightarrow \text{Si } Q_A = 0 \Rightarrow Q_C = L / a_{LC}$$

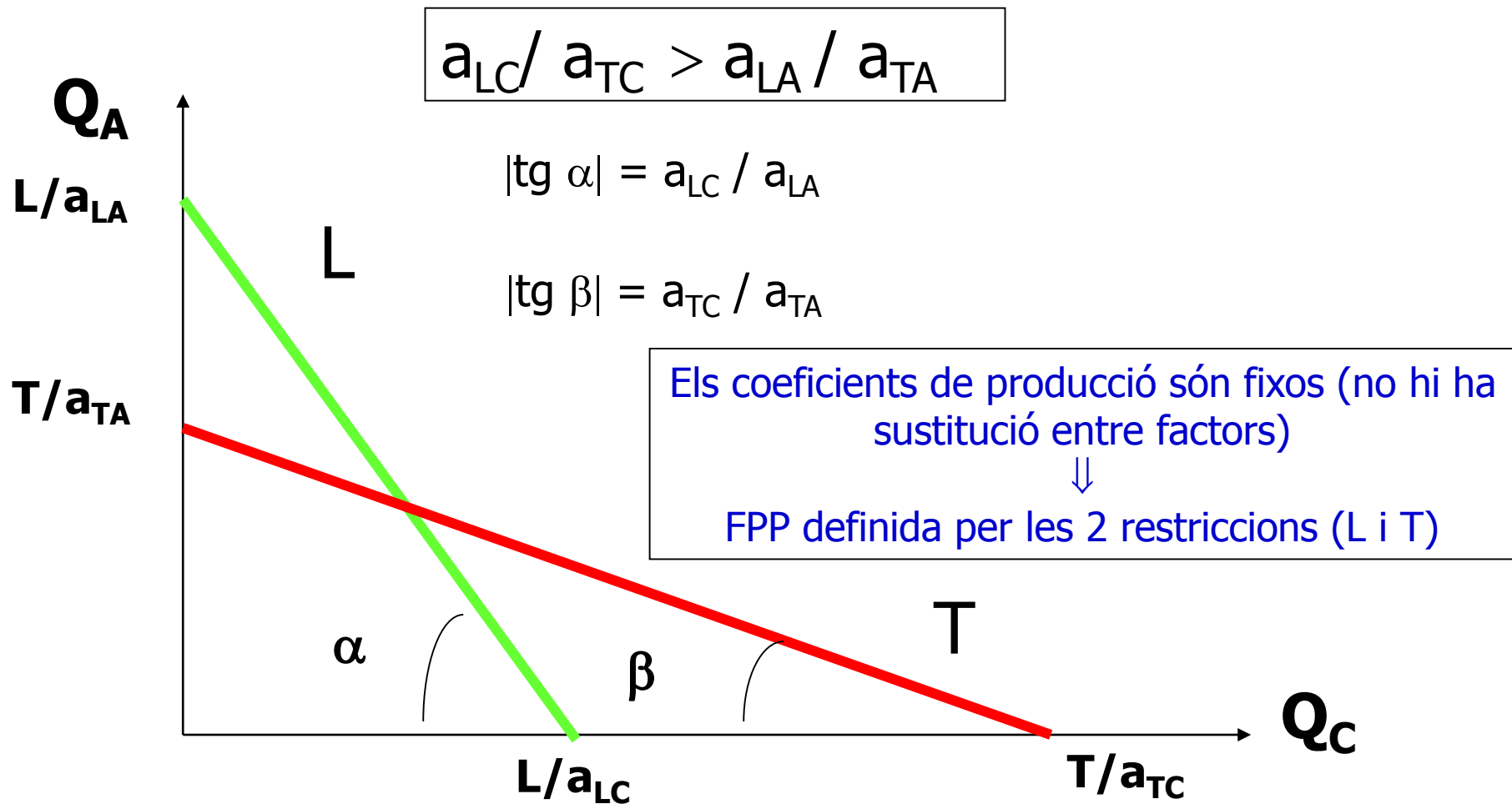
Restricció en la disponibilitat de terra:

$$T \geq a_{TC}Q_C + a_{TA}Q_A$$

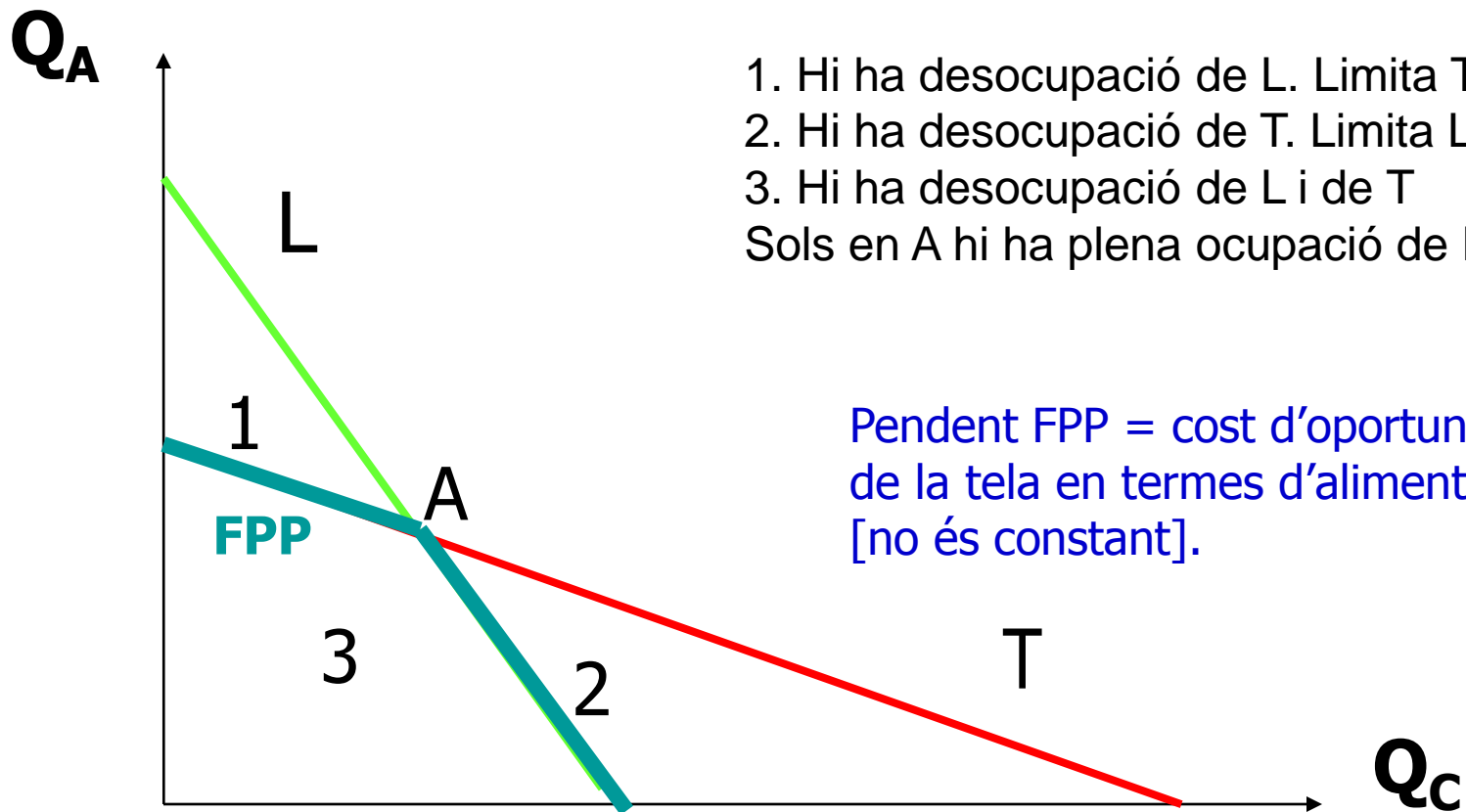
$$\rightarrow \text{Si } Q_C = 0 \Rightarrow Q_A = T / a_{TA}$$

$$\rightarrow \text{Si } Q_A = 0 \Rightarrow Q_C = T / a_{TC}$$

2.3.1 Frontera de possibilitats de producció. FPP

2.3.1 Frontera de possibilitats de producció. FPP

1. Hi ha desocupació de L. Limita T
 2. Hi ha desocupació de T. Limita L
 3. Hi ha desocupació de L i de T
- Sols en A hi ha plena ocupació de L i T.

Pendent FPP = cost d'oportunitat de la tela en termes d'aliments [no és constant].

2.3 El model d'una economa amb dos factors

Supòsits del model

2.3.1 La frontera de possibilitats de producció (FPP).

2.3.2 Quantitats produïdes i dotacions factorials: Efecte Rybczynski.

[Important per entendre l'origen de l'AC a partir de les distintes dotacions de factors]

2.3.3 Preu dels béns i preus dels factors: Efecte Stolper-Samuelson.

[Important per entendre l'efecte sobre la distribució de la renda del comerç]

2.3.2 Quantitats produïdes i dotacions factorials: Efecte Rybczynski

- **Canvis en les dotacions de recursos** d'un país (L i T) tenen **efectes diferents sobre les possibilitats de produir els diferents béns** (A i C).

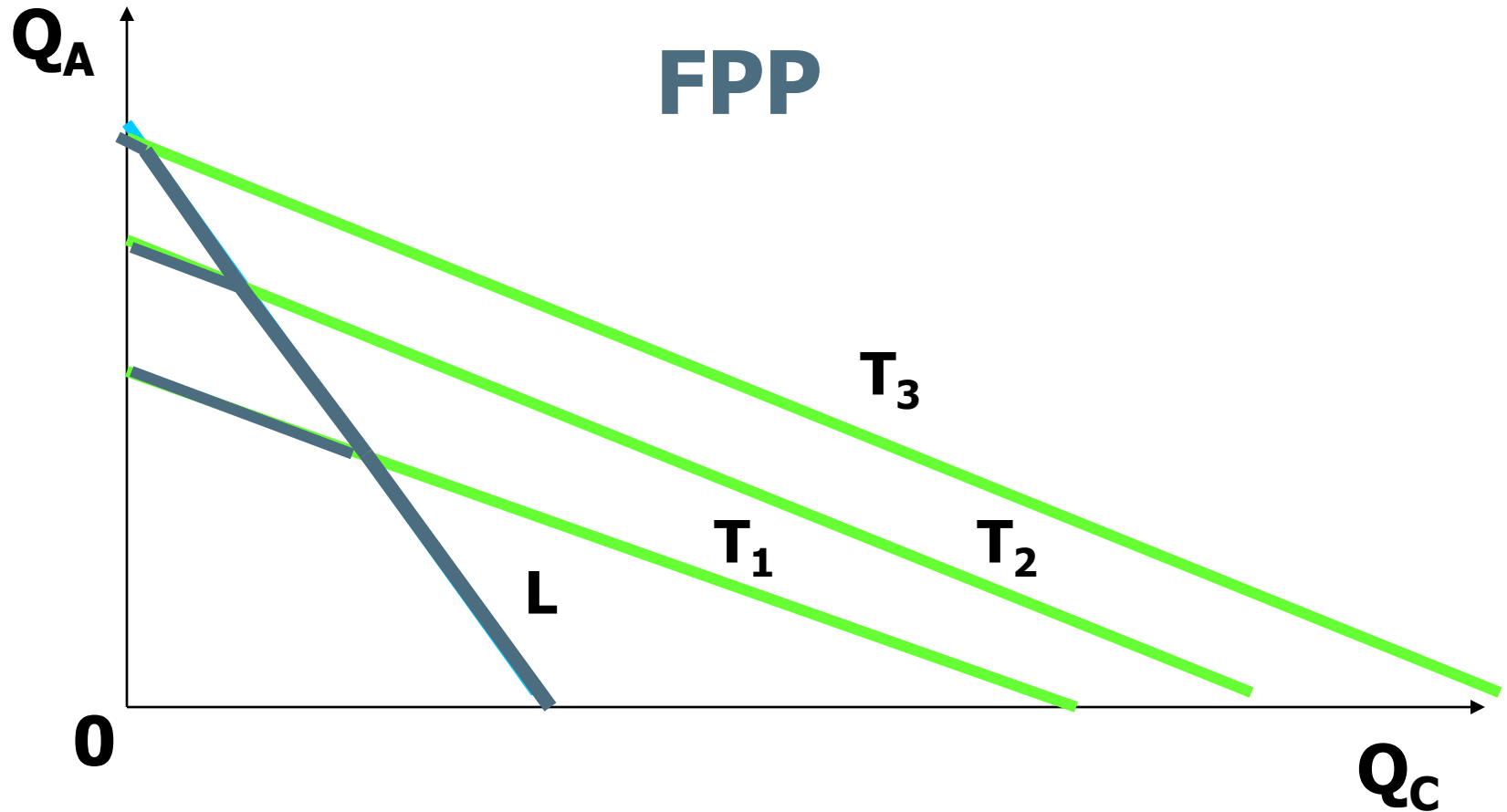
Si augmenta l'oferta de terra →

l'economia expandeix les possibilitats de producció més en la direcció dels **aliments** (bé intensiu en terra) que en la direcció de la tela.

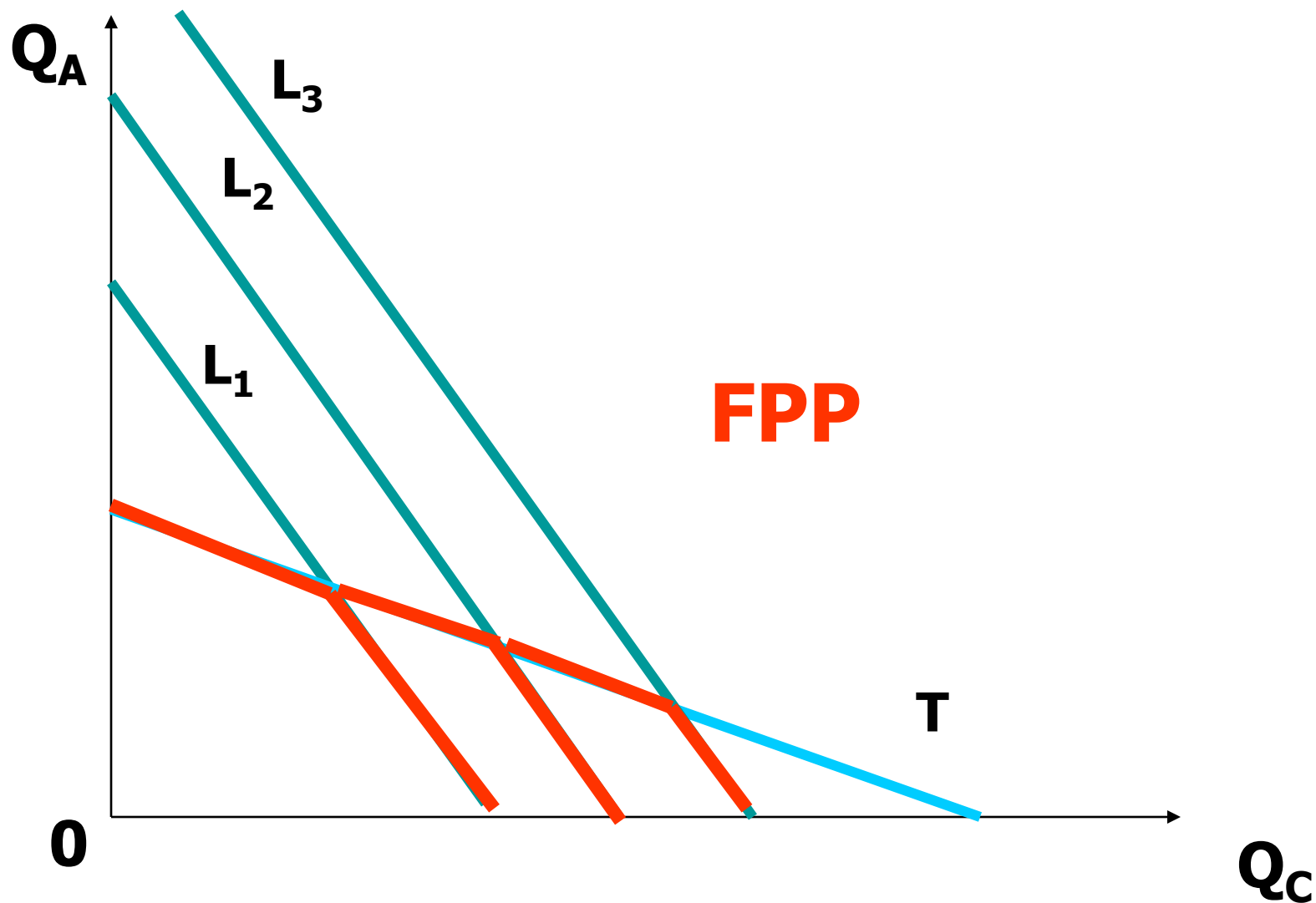
Si augmenta l'oferta de treball →

l'economia expandeix les possibilitats de producció més en la direcció de la **tela** (bé intensiu en treball) que en la dels aliments.

(I) Si augmenta l'oferta de terra l'economia expandeix les possibilitats de producció més en la direcció dels aliments (bé intensiu en terra)

(II) Si augmenta l'oferta de treball l'economia expandeix la FPP més en la direcció de la tela (bé intensiu en treball)

EFFECTE RYBCZYNSKI

**«Quan els coeficients de producció estan donats i les quantitats dels factors estan plenament utilitzades, ...
.... un increment en la dotació d'un factor incrementa la producció d'aquell bé que utilitza de manera intensiva el factor que ha augmentat i en disminueix la producció de l'altre».**

«expansió esbiaixada, o expansió desproporcionada, de les possibilitats de producció».

Una economia tendeix a ser (relativament) més eficient en la producció d'aquell bé que utilitza intensivament el factor que és (relativament) més abundant al país.

2.3 El model d'una economa amb dos factors

Supòsits del model

2.3.1 La frontera de possibilitats de producció (FPP).

2.3.2 Quantitats produïdes i dotacions factorials: Efecte Rybczynski.
[Important per entendre l'origen de l'AC a partir de les distintes dotacions de factors]

2.3.3 Preu dels béns i preus dels factors: Efecte Stolper-Samuelson.

[Important per entendre l'efecte sobre la distribució de la renda del comerç]

2.3.3 Preu dels béns i preus dels factors: Efecte Stolper-Samuelson

En una economia amb **dos factors** i amb els supòsits considerats:

- **Donats els preus dels béns podem determinar els preus dels factors**, sempre que es produïsquen ambdós béns.
- Els **canvis en els preus dels béns** afecten les retribucions als factors i poden tenir un **efecte molt important sobre la distribució de la renda**.

Quan un país s'obri al comerç, **els preus relatius dels béns es modifiquen i també les retribucions als factors**.

Per exemple, **si augmenta el preu de la tela P_c** (bé intensiu en L):

- **disminueix r** , qui obté els ingressos de la renda de la terra veu reduït el seu poder adquisitiu en termes d'ambdós béns
- **augmenta w** més que proporcionalment en relació amb el preu de la tela i qui obté els ingressos dels salaris veuen augmentar el seu poder adquisitiu en termes d'ambdós béns.

2.3.3 Preu dels béns i preus dels factors: Efecte Stolper-Samuelson

■Suposem que:

P_c = preu d'un metre de tela.

P_a = preu d'una calorïa d'aliment.

w = salari d'una hora de treball.

r = renda d'una hectàrea de terra.

En **competència perfecta**, el **preu de cada bé és igual al cost de produir-lo** (preu=cost de producció)

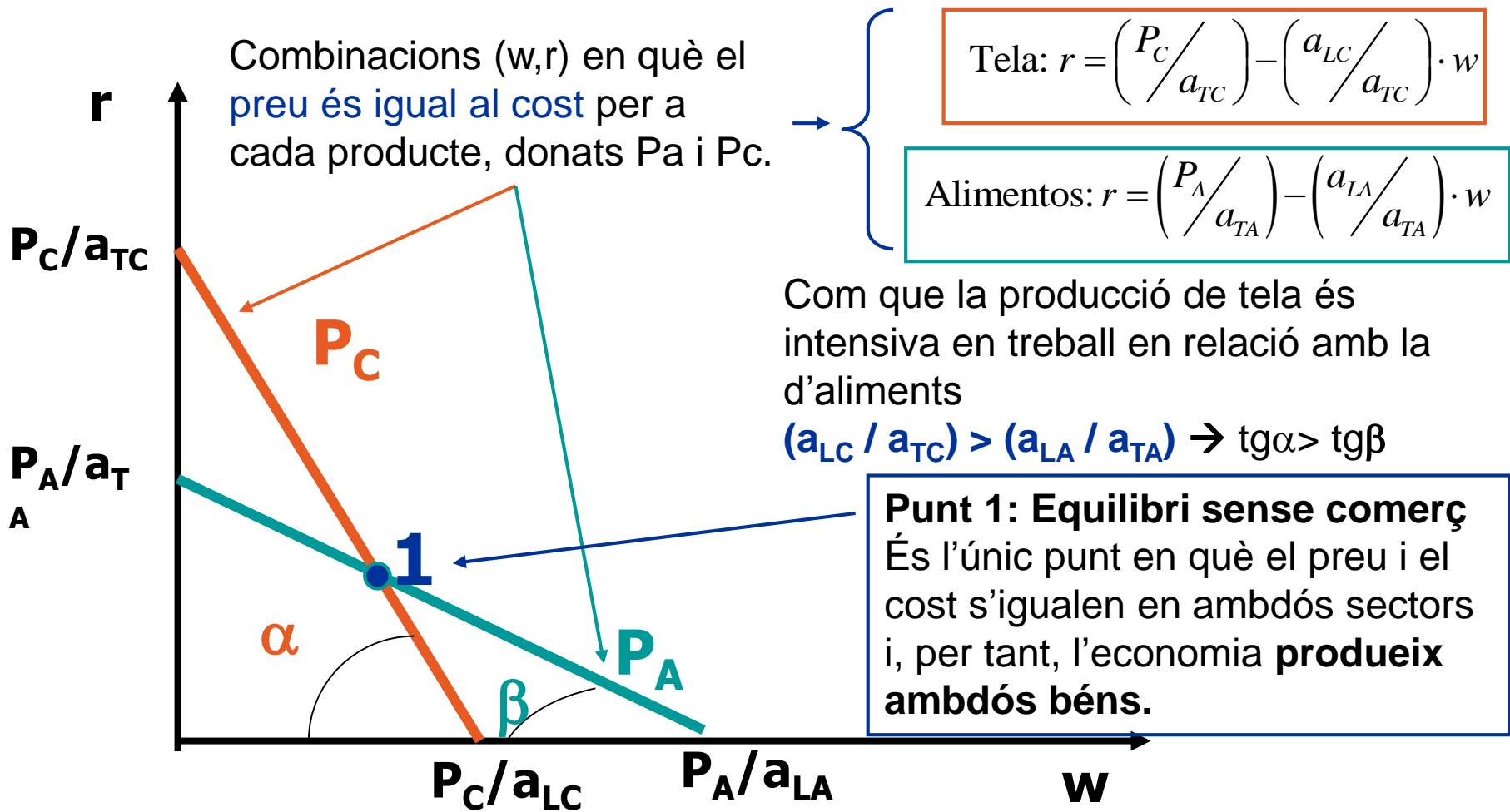
Tela $P_C = a_{LC}w + a_{TC}r$

Tela: $r = \left(\frac{P_C}{a_{TC}} \right) - \left(\frac{a_{LC}}{a_{TC}} \right) \cdot w$

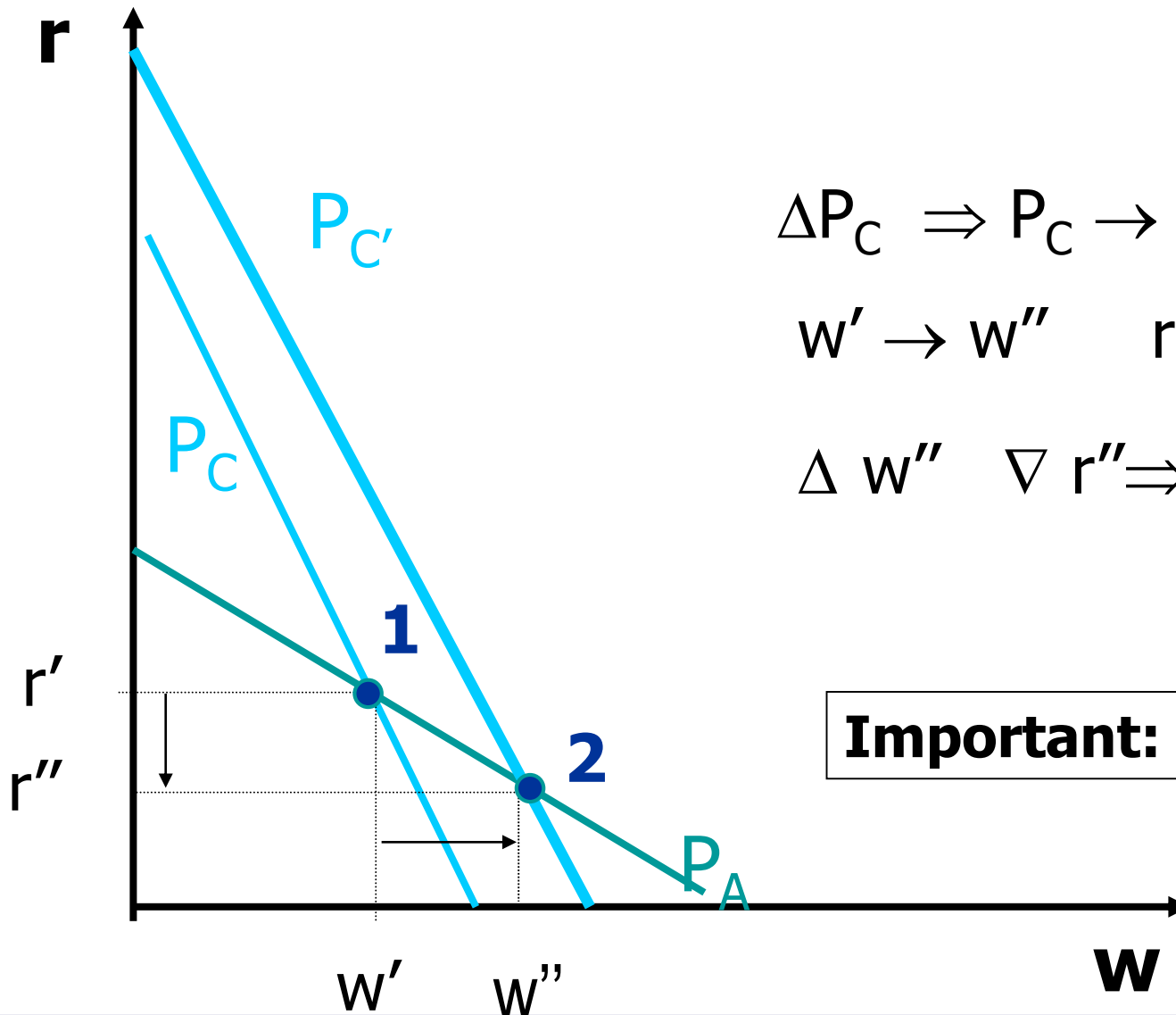
Aliment $P_A = a_{LA}w + a_{TA}r$

Alimentos: $r = \left(\frac{P_A}{a_{TA}} \right) - \left(\frac{a_{LA}}{a_{TA}} \right) \cdot w$

2.3.3 Preu dels béns i preus dels factors: Efecte Stolper-Samuelson

(I) Un augment en P tela augmenta w i disminueix r

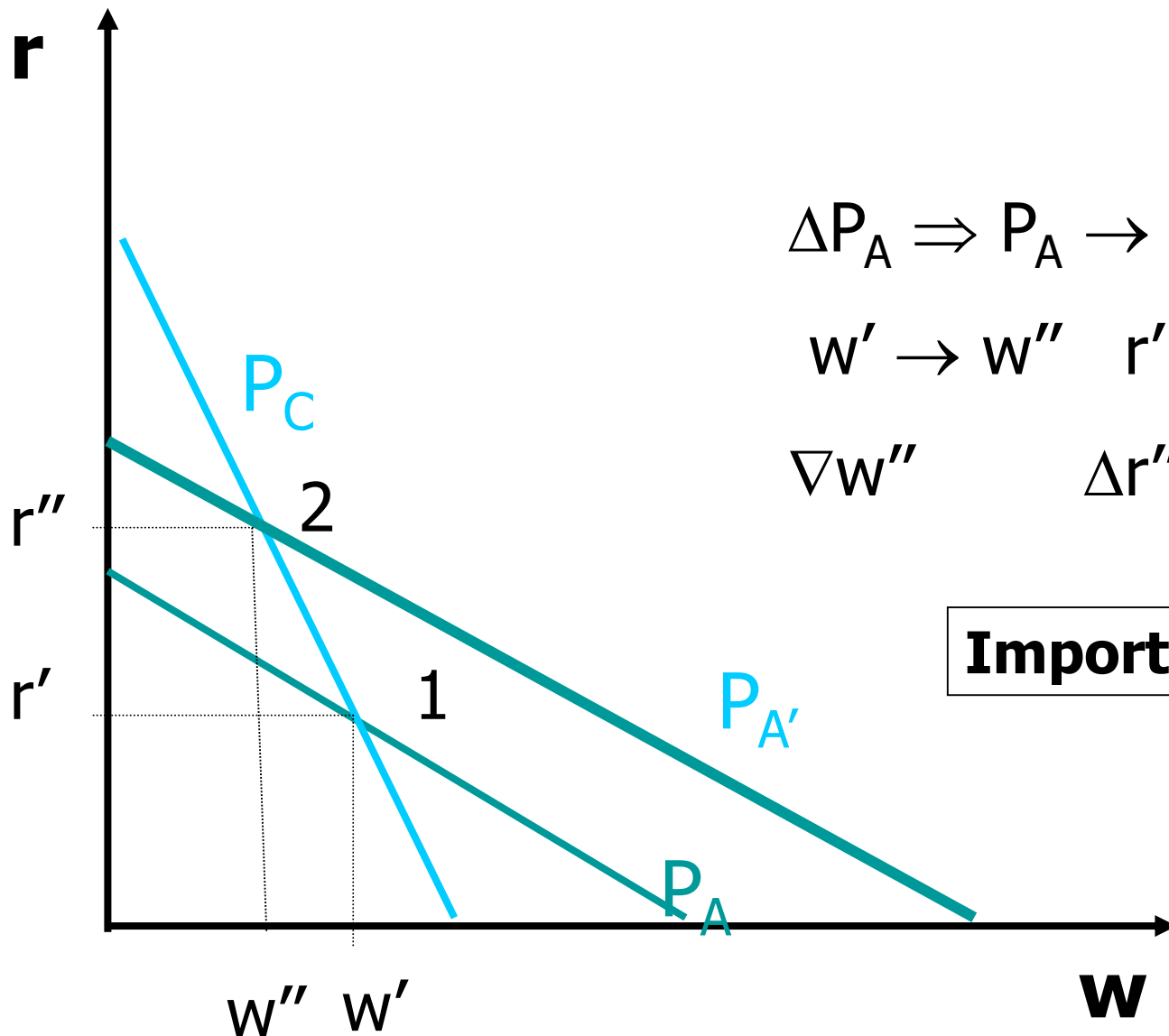
$$\Delta P_C \Rightarrow P_C \rightarrow P_{C'}$$

$$w' \rightarrow w'' \quad r' \rightarrow r''$$

$$\Delta w'' \quad \nabla r'' \Rightarrow \Delta (w/r)$$

Important: $\Delta w > \Delta P_C$

(II) Un augment en P aliments augmenta r i disminueix w

EFECTE STOLPER- SAMUELSON

«L'increment en el preu relatiu d'un bé

...incrementa, en termes d'ambdós béns, la retribució real d'aquell factor utilitzat intensivament en la producció del bé i

...disminueix, en termes d'ambdós béns, la retribució real de l'altre factor»

□ Resultats fonamentals del model H-O:

- Relaciona els preus del béns amb la retribució dels factors.
- Permet identificar qui guanya i qui perd amb els canvis en els preus relatius.

2.4 Els efectes del comerç entre economies amb dos factors

2.4.1 Patró de comerç: «qui ven què a qui».

2.4.2 Comerç i distribució de la renda.

2.4.3 La igualació del preu dels factors.

2.4.4 Els guanys del comerç.

2.4 Els efectes del comerç entre economies amb dos factors

• Analitzarem què passa quan dos països comencen a comerciar entre si. **Recordem alguns supòsits:**

➤ **Idèntics gustos**

→ la mateixa demanda relativa d'aliments/tela.

➤ **Igual tecnologia:** $[a_{LC}/a_{TC} > a_{LA}/a_{TA}]$

➤ **Diferent abundància relativa:** $[L/T] > [L^*/T^*]$

➤ NP relativament abundant en treball (L/T) →→ [Th. Rybczynski] atès que la tela és L-intensiva, la FPP al NP està més desplaçada cap a la producció de tela.

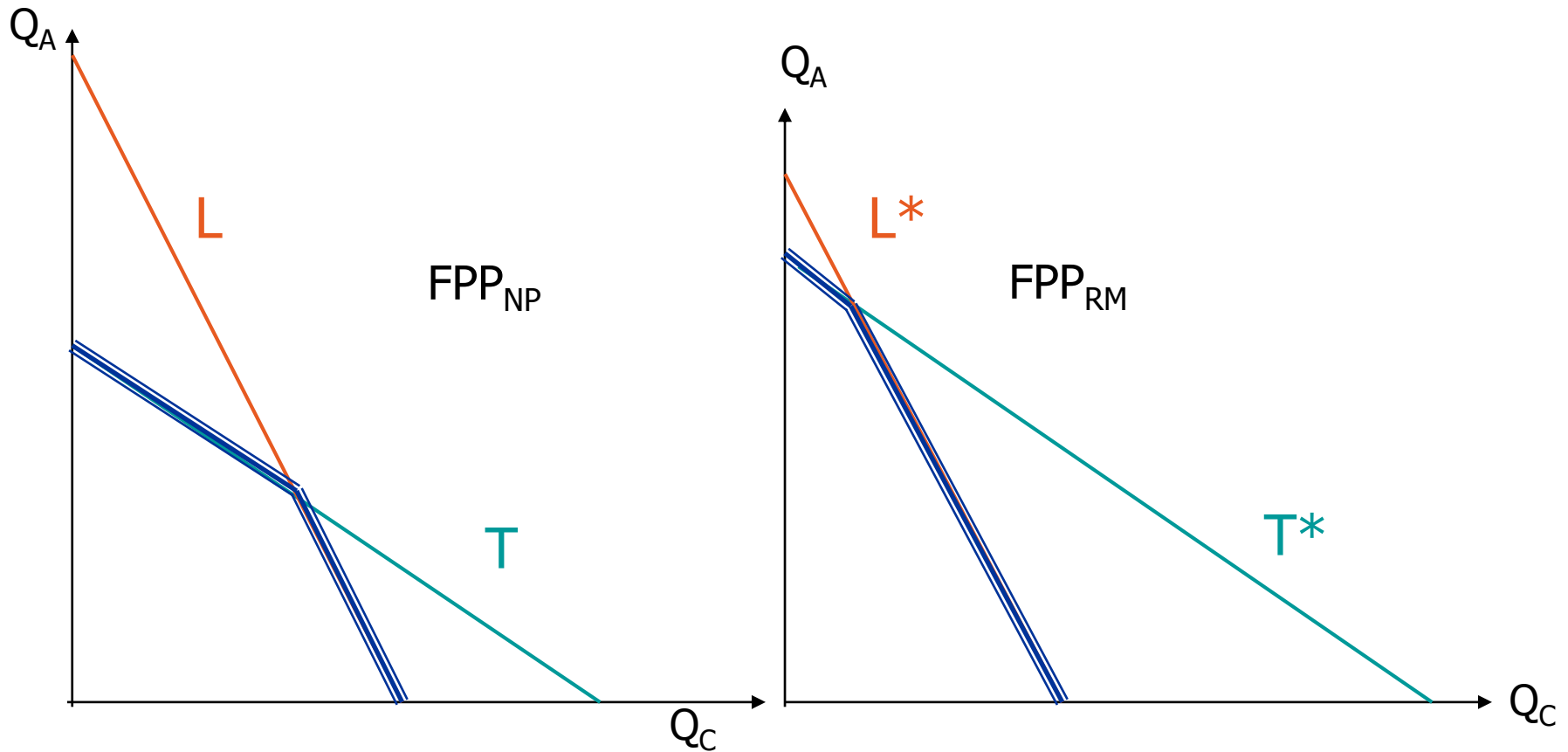
➤ RM relativament abundant en terra (T^*/L^*) →→ [Th. Rybczynski] atès que els aliments són T-intensius, la FPP a la RM està més desplaçada cap a la producció d'aliments.

➤ **No hi ha mobilitat de factors entre països**

2.4 Els efectes del comerç entre economies amb dos factors. Coeficients de producció fixos.

NP relativament abundant en treball

RM relativament abundant en terra

2.4 Els efectes del comerç entre economies amb dos factors.

Coeficients de producció variables (possibilitat de substitució de factors).

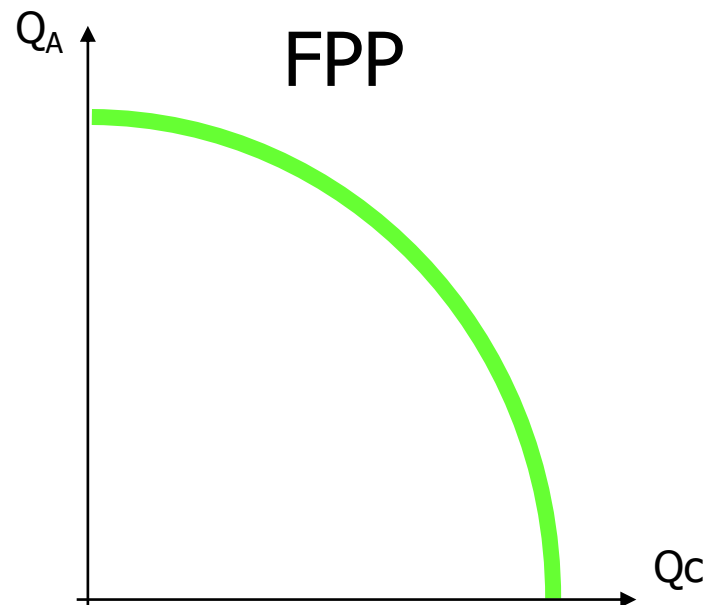
Quan la tecnologia de producció és de coeficients variables, és possible substituir treball per terra (i viceversa) en la producció de tela i en la d'aliments.

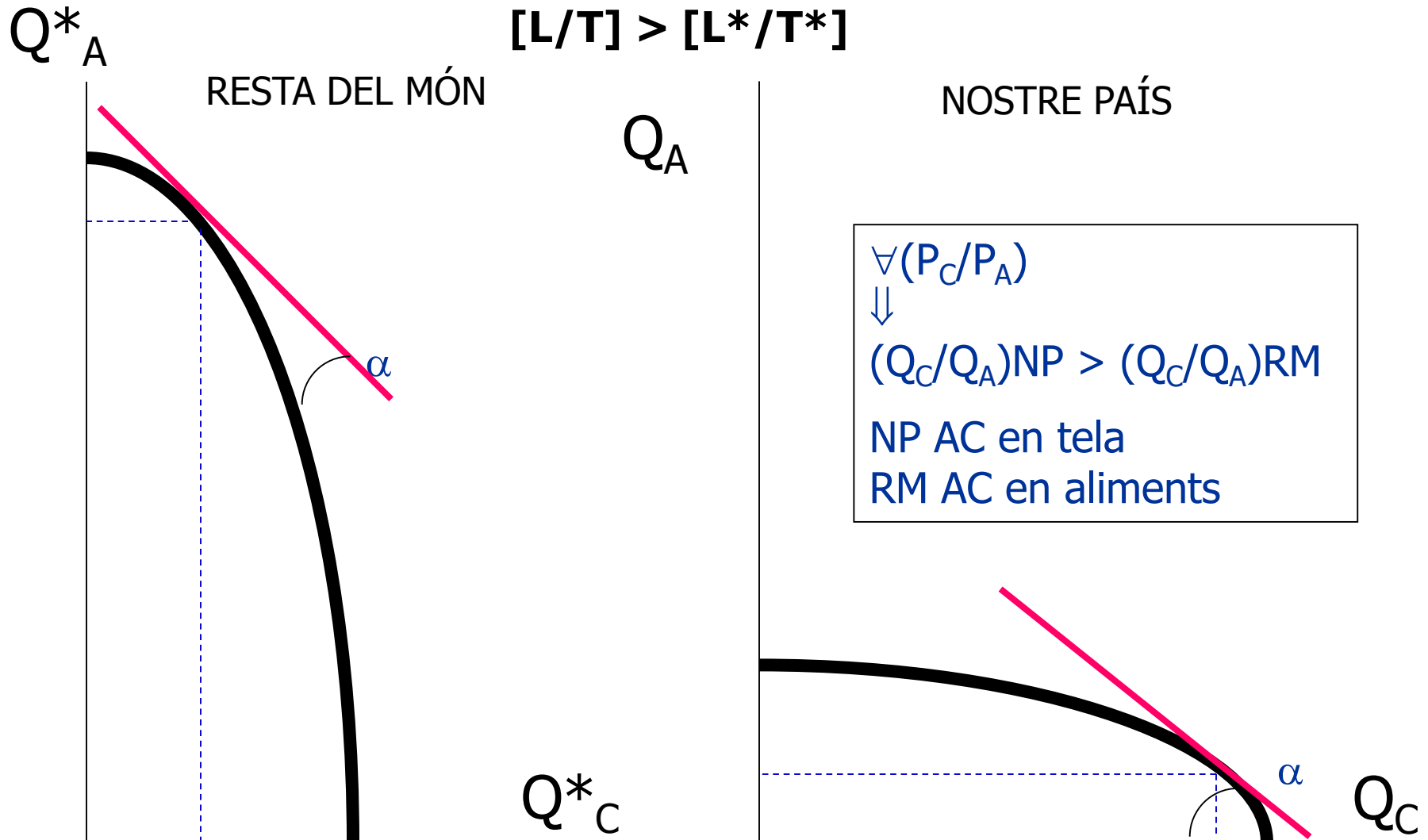
La **FPP** és **còncava**

[cap factor *limita* la producció]

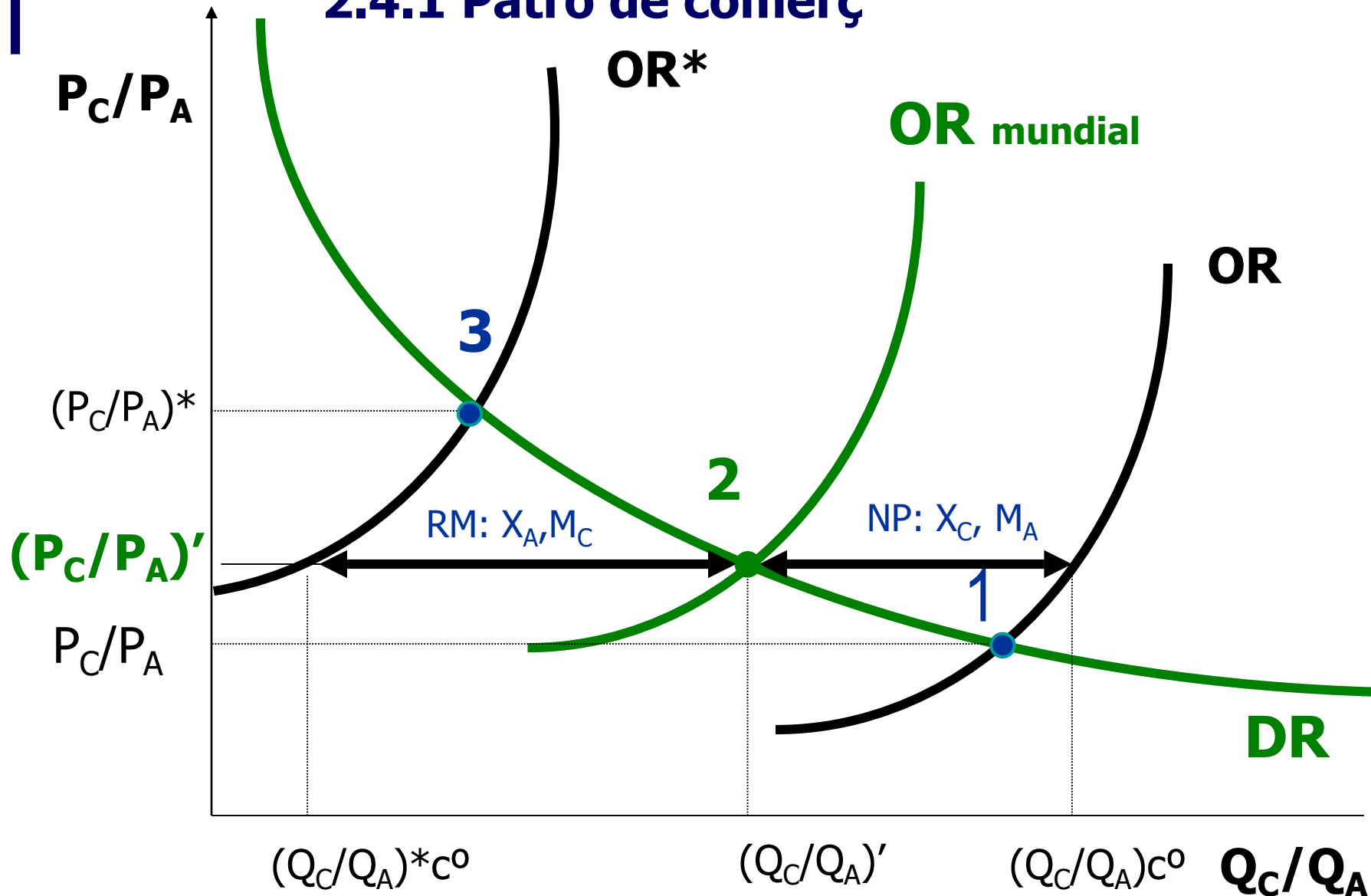
- Els efectes Rycbzyński i Stolper-Samuelson continuen complint-se.

2.4 Els efectes del comerç entre economies amb dos factors. Coeficients de producció variables.

2.4.1 Patró de comerç

2.4.1 Patró de comerç (gràfica)

■ Sense comerç (OR = DR)

$$\forall (P_C/P_A) \rightarrow OR_{C-A}^{NP} > OR_{C-A}^{RM}$$

Donada la DR, que se suposa idèntica per a tots els països,

■ NP equilibri en el punt 1 i RM en el punt 3:

$$(P_C/P_A) < (P_C/P_A)^*$$

■ Si hi ha lliure comerç (OR^{mundial} = DR) :

es produeix **convergència en els preus relatius** [punt 2]

$$(P_C/P_A) < (P_C/P_A)' < (P_C/P_A)^*$$

NP: $\Delta (P_C/P_A)$

$\Rightarrow \Delta (Q_C/Q_A)$ produïda d'1 a $(Q_C/Q_A)^{C^0}$ i cau (Q_C/Q_A) consumida
 $\rightarrow DR_{C-A} < OR_{C-A} \Rightarrow$ **X tela** (a canvi de M aliments)

RM: $\nabla (P_C/P_A) \Leftrightarrow \Delta (P_A/P_C)$

$\Rightarrow \nabla (Q_C/Q_A)$ produïda de 3 a $(Q_C/Q_A)^{C^0}$ i augmenta la (Q_C/Q_A) consumida
 $\rightarrow DR_{C-A} > OR_{C-A}^* \Rightarrow$ **X aliments** (a canvi de M tela)

2.4.1 Patró de comerç

Teorema de Heckscher-Ohlin:

«Els països tendeixen a exportar aquells béns la producció dels quals és intensiva en el(s) factor(s) en què estan dotats d'una manera relativament més abundant...

... mentre que tendeixen a importar aquells béns que utilitzen d'una manera intensiva els factors que són relativament escassos».

Per tant, **el patró de comerç** és:

- **NP** és **exportador de tela** i importador d'aliments.
ja que NP és L-abundant, X-tela , L-intensiva.
- **RM** és importador de tela i **exportador d'aliments**.
ja que RM és T*-abundant, X*-aliment, T-intensiu.

2.4.2 Comerç i distribució de la renda

- **En absència de comerç $w < w^*$ i $r > r^*$** , i per tant P_C/P_A al NP és menor que a la RM.
 - El bé L-intensiu és més barat al NP perquè som L-abundants i el salari és més baix.
- **El comerç produeix la convergència dels preus relatius** i, com hem vist en el teorema de Stolper-Samuelson, altera la distribució interna de la renda. **Tendència a la igualació dels preus dels factors.**
 - Al **NP** (L-abundant) el preu relatiu de la tela (L-intensiva) augmenta i la gent que obté els ingressos de la renda del treball guanya, però aquells que els obtenen de rendes de la terra empitjoren ($\uparrow w$, $\downarrow r$).
 - A la **RM**, on el preu de la tela es redueix, els treballadors empitjoren la seua situació i els terratinents la milloren ($\uparrow r^*$, $\downarrow w^*$).

2.4.2 Comerç i distribució de la renda

EFFECTES REDISTRIBUTIUS DEL COMERÇ:

«Els efectes redistributius del comerç: els propietaris del factor abundant en un país guanyen amb el comerç, mentre que els propietaris del factor escàs hi perden.»

⇒ Factors de producció utilitzats intensivament en la indústria que competeix amb les M són perjudicades

⇒ Propietaris de la terra al NP

⇒ Factors de producció utilitzats intensivament en la indústria d'exportació guanyen amb el comerç

⇒ Treballadors al NP

2.4.3 La igualació del preu dels factors

La igualació del preu dels factors es produeix a través de l'intercanvi indirecte dels factors de producció que incorporen els béns que es comercien.

➤ NP (L-abundant) exporta tela (L-intensiu), exporta L de manera indirecta perquè hi ha més L incorporat a les X –tela- que a les M –aliments.

→Els w al NP tendeixen a augmentar perquè és un factor que es redueix.

➤ RM (T-abundant) exporta aliments (T-intensiu), exporta terra de manera indirecta.

→La retribució de la terra (r) augmenta perquè la disponibilitat de terra es redueix.

Intuïció: El comerç de béns és un substitut del comerç de factors.

2.4.3 La igualació del preu dels factors

Per què no es produeix la igualació dels preus dels factors en la pràctica?

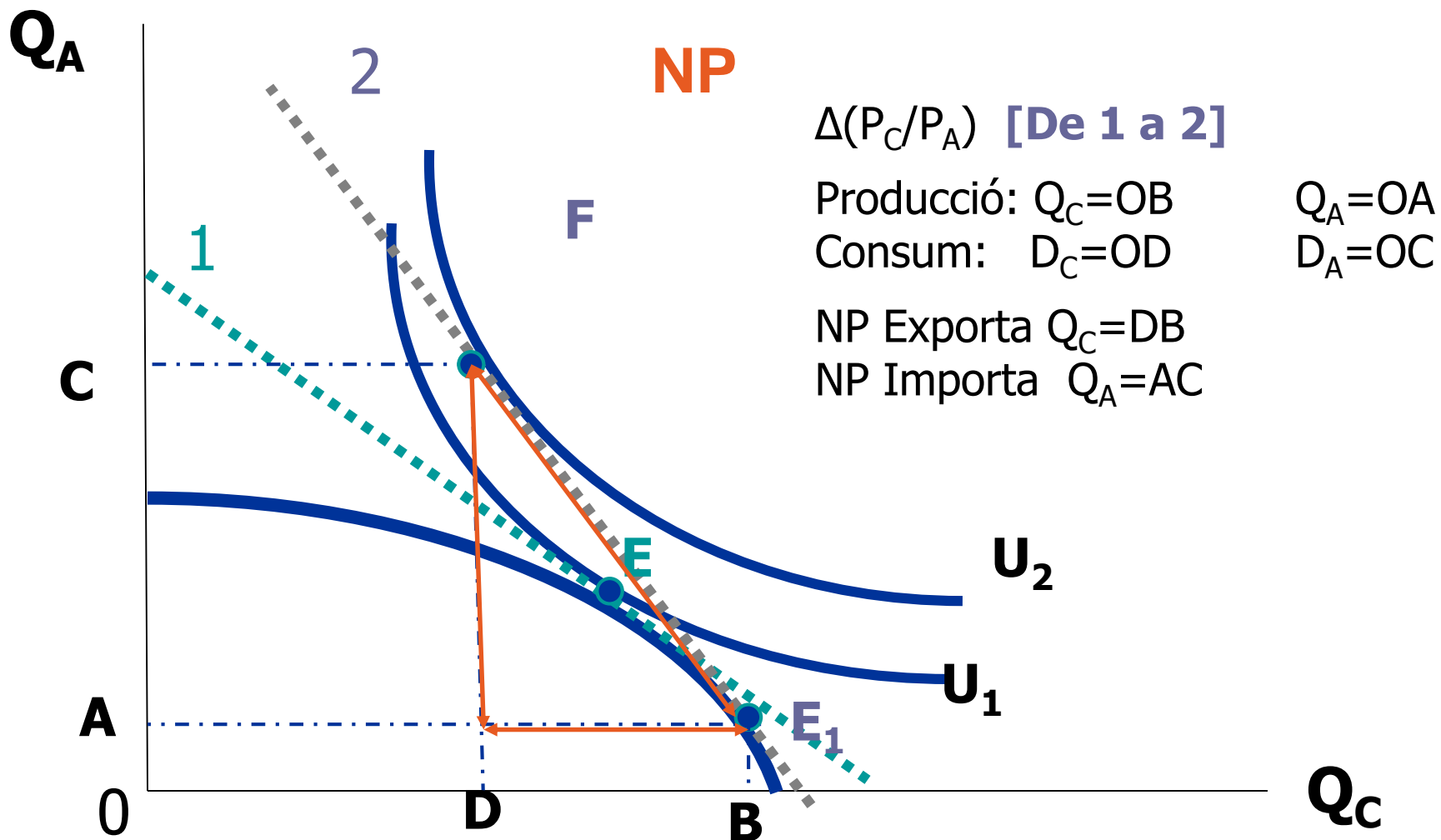
Alguns dels supòsits del model no es compleixen.

1. Les **tecnologies no són iguals** entre països. Aquell país amb **tecnologia superior** tindrà **salaries i rendes més alts** que el tecnològicament retardat. (model de Ricardo)
2. El comerç **no iguala totalment els preus dels béns** a causa de les **barreres**, tant **naturals** (costos de transport) com **comercials** (aranzels, quotes d'importació...) que prevalen entre els països.
3. Els països **no necessàriament produeixen els mateixos béns**, sobretot quan les diferències en les dotacions de factors són molt grans i condueixen a l'especialització completa.

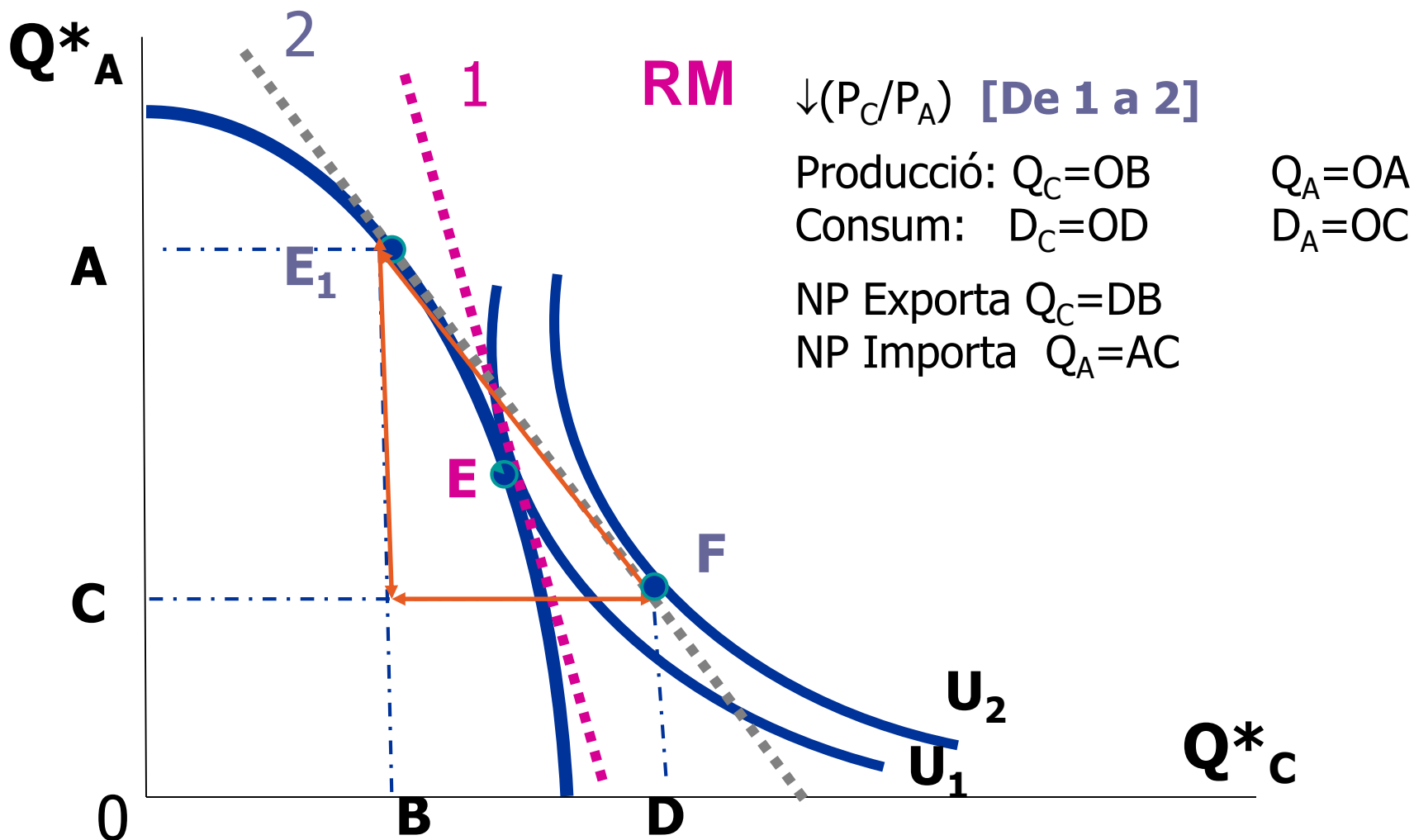
La **relació entre preus dels béns i dels factors no es manté** si els països no produeixen els mateixos béns.

4. No hi ha competència perfecta.

2.4.4 Els guanys del comerç. El triangle del comerç pel NP

2.4.4 Els guanys del comerç. El triangle del comerç per la RM

Resum

- **Avantatge comparatiu** per diferències en les **dotacions factorials** entre països.
 - Un país exporta aquella mercaderia que usa intensivament el factor relativament abundant al país.
- Comerç i **distribució de la renda**
 - El comerç (globalment beneficiós), a través del canvi en els preus de les mercaderies, té un fort efecte sobre la distribució de la renda.
 - Els propietaris del factor abundant al país guanyen amb el comerç i els propietaris del factor escàs al país hi perden.
- El comerç condueix a la **convergència en els preus** dels béns i dels factors.
 - El comerç actua com un substitut de la mobilitat de factors: amb el comerç els països intercanvien indirectament factors de producció.
- **El MHO explica el comerç interindustrial, però no el comerç intraindustrial (tema 3).**

Tema 3

Economies d'escala, competència imperfecta i comerç internacional

Economia espanyola i internacional

Bibliografia bàsica: Krugman, Obstfeld, Melitz (2012),
capítols 7 i 8

Introducció

Els països s'especialitzen i comercien per dues raons fonamentals:

1. **Són diferents** entre si (en la producció):

- La **tecnologia** és distinta (model de Ricardo; \neq productivitat) o
 - Estan dotats amb distintes **proporcions de factors** (model de H-O).
- Cada país s'especialitza en el bé que fa relativament millor, segons el principi de **l'avantatge comparatiu**.
 - El comerç és **interindustrial**: intercanvi de productes de diferents indústries
 - Però **molts països** tenen tecnologia i dotacions factorials **molt semblants**: països més desenvolupats. **Comerç?**

2. Hi ha **economies d'escala en la producció** (costos unitaris decreixents o rendiments creixents)

- En presència d'economies d'escala, empreses o indústries **grans** (amb un gran nombre d'empreses) tenen avantatges sobre les petites.
- Cada país s'especialitza en la producció d'un **rang reduït de productes** per a aprofitar les EE.
- Apareix el comerç **intraindustrial**: intercanvi de productes d'una mateixa indústria (diferenciació de producte).

Introducció. Origen de la nova teoria del comerç

- **Evidència empírica en els anys 70:** la major part del comerç mundial **no** es podia explicar fàcilment pels models tradicionals perquè:
 - La major part del comerç mundial és **comerç intraindustrial**
 - Intercanvi de béns semblants entre països.
 - La major part del comerç intraindustrial és entre països que tenen **dotacions factorials i nivells tecnològics semblants.**
 - Els models tradicionals prediuen un comerç reduït entre països semblants.
- La **nova teoria del comerç** mostra que:
 - Amb rendiments creixents a escala i/o competència imperfecta es pot explicar el comerç intraindustrial, si els consumidors aprecien la varietat.
 - Els rendiments creixents a escala en una indústria expliquen per què la producció d'alguns béns es concentra en un únic país en comptes d'estar dispersa entre tots els països.

Introducció. Comerç intraindustrial

TABLE 5.3

Intraindustry Trade in Manufactures by Country, 1995

United Kingdom	85.4	Italy	68.2	New Zealand	37.7
France	83.5	Mexico	63.1	Australia	36.6
Netherlands	83.3	Switzerland	62.9	Turkey	33.5
Belgium-Luxembourg	81.2	Malaysia	60.4	Greece	33.2
Singapore	77.7	Korea	55.9	Hong Kong	28.4
Czech Republic	75.8	Taiwan	55.7	Indonesia	27.8
Germany	75.3	Portugal	54.4	Chile	25.7
Austria	74.1	Finland	54.2	Sri Lanka	18.9
Spain	72.5	Philippines	53.4	Brunei	17.9
United States	71.7	Thailand	52.0	Iceland	17.2
Canada	70.4	Poland	49.9	Bangladesh	10.0
Ireland	69.3	China	47.6	Pakistan	6.5
Hungary	68.9	Norway	46.7	Laos	6.3
Denmark	68.5	Japan	42.3	Papua New Guinea	5.1
Sweden	68.3	India	38.2		

SOURCE: National Asia Pacific Economic and Scientific Database intraindustry trade Web page,
<http://napes.anu.edu.au/nph/iitdemo.html>.

3.1 Economies d'escala i comerç internacional

- Les **teories de l'avantatge comparatiu** (models de Ricardo i de H-O) no són capaços d'explicar el comerç intraindustrial.
 - Amb rendiments constants a escala, no hi ha incentius al comerç intraindustrial perquè no és possible reduir costos a mesura que augmenta la producció.
- Però una empresa o una indústria pot tenir **economies a escala**:
 - En augmentar les entrades, la producció d'un bé s'incrementa més que d'una manera proporcional.
 - Hi ha rendiments creixents a escala o costos mitjans (C_{me}) decreixents.

Distingim **dos tipus d'economies d'escala**:

1. Economies d'escala **internes** (a l'empresa):
 - Els costos mitjans de **l'empresa** disminueixen a mesura que augmenta la producció de l'empresa. Comerç intraindustrial (CII).
2. Economies d'escala **externes** (a l'empresa):
 - Els costos mitjans de l'empresa disminueixen a mesura que augmenta la producció de la **indústria** (grandària de la indústria). Concentració de la producció en un emplaçament i comerç interindustrial.

3.1.1 Per què les economies d'escala generen comerç?

- Suposem 2 països amb idèntica tecnologia i dotació factorial: Espanya i Itàlia
 - Cada país té 6 unitats de treball en la **indústria de cotxes**.
 - Es produeixen **2 models** de cotxes (SEAT i FIAT).
- La **tecnologia** de producció dels cotxes és la mateixa per als dos models i es resumeix en la taula següent:

Treball	Producció de cotxes (Q)	Productivitat (Q/L)
1	10	10
2	30	15
3	60	20
4	120	30
5	240	48
6	480	80

3.1.1 Per què les economies d'escala generen comerç?

En absència de comerç

Cada país produeix els dos models

ESPANYA: 3 hores de feina per model

FIAT = 60 unitats

SEAT = 60 unitats

Total = 120 unitats

ITÀLIA: 3 hores de feina per model

FIAT = 60 unitats

SEAT = 60 unitats

Total = 120 unitats

PRODUCCIÓ MUNDIAL

FIAT = 120 cotxes

SEAT = 120 cotxes

Lliure comerç

Cada país s'especialitza en 1 model

ESPANYA: 6 hores de feina a SEAT

FIAT = 0 unitats

SEAT = 480 unitats

Total = 480 unitats

ITÀLIA: 6 hores de feina a FIAT

FIAT = 480 unitats

SEAT = 0 unitats

Total = 480 unitats

PRODUCCIÓ MUNDIAL

FIAT = 480 cotxes

SEAT = 480 cotxes

3.1.1 Per què les economies d'escala generen comerç?

Les economies d'escala proporcionen un incentiu important per al comerç internacional

- A cada país li interessa **produir un nombre reduït de béns** (varietats), però en gran quantitat (a gran escala):
 - Augmenta la eixida mundial (producció més eficient).
- El comerç possibilita que:
 - **cada país s'especialitze** en la producció d'un **nombre reduït** de béns (**varietats**) que pot produir més eficientment a causa dels menors costos unitaris associats a la major escala de producció;
 - els països comercien per **intercanviar** els béns de manera que els consumidors poden **accedir a tots els béns** (varietats), nacionals i importats.

3.2 Economies d'escala i estructura de mercat

1. EE internes (a l'empresa):

- ❑ El cost unitari depèn de la **grandària de cada empresa individual** (producció), però no necessàriament de la grandària de la indústria.
- ❑ En presència de costos fixos, **l'augment de l'escala de la producció en una empresa individual** redueix el seu CMe per:
 - Producció en sèrie; entrades fixes d'alt cost (R+D, publicitat); entrades especialitzades (treball molt qualificat, K d'alt contingut tecnològic...)

L'estudiem a través del **model de competència monopolística**.

2. EE externes:

- ❑ El cost unitari depèn de la **grandària de la indústria** (augmenta el nombre d'empreses) i no necessàriament de la grandària de cada una de les empreses.
- ❑ L'augment en la **producció de la indústria** redueix el CMe per:
 - Proveïdors especialitzats; consorci de treballadors qualificats; *spillovers* de coneixement; existència d'infraestructures.

Donen lloc a un **nombre elevat d'empreses** de grandària reduïda i que competeixen en **competència perfecta**.

3.3 Competència monopolística i comerç

El model de competència monopolística permet comprendre com les EE internes poden explicar part del comerç internacional (CII) i els seus guanys.

■ El **model de competència monopolística** es caracteritza perquè

... cada empresa és com un **monopolista** en la producció de la seua varietat de producte (productes diferenciats).

... però ha d'afrontar la **competència** d'altres empreses que ofereixen productes substitutius (els rivals).

3.3.1 El model de competència monopolística

- **Equilibri de mercat**

3.3.2 Competència monopolística i lliure comerç

- **Efecte del lliure comerç: Δ grandària de mercat**

- **Beneficis del comerç**

- **Patró de comerç i economies d'escala**

3.3.1 El model de competència monopolística

SUPÒSITS:

1. Indústria formada per **n** empreses que produeixen **productes diferenciats**, però substitutius (automòbils).
2. Cada empresa pren el **preu** dels **rivals** com a **donat**.
 - Ignora l'efecte que tenen els canvis en el preu del producte sobre els competidors: no hi ha interdependència estratègica.
3. Les **empreses** de la indústria són **simètriques**:
 - Les funcions de **demanda i costos són idèntiques** per a totes les empreses (malgrat produir productes diferenciats).
 - Aquest supòsit permet analitzar el comportament d'una **empresa típica o representativa**.
4. Hi ha **lliure entrada** i eixida d'empreses.
 - No hi ha beneficis extraordinaris.

3.3.1 El model de competència monopolística

SUPÒSITS:

5.- Les **vendes de l'empresa (q)** vénen determinades per:

$$q = S \cdot \left[\frac{1}{n} - b \cdot (p - p_{\text{ind}}) \right]$$

■ On:

- **S** és la grandària del mercat [+]
- L'empresa no pot ΔS si ∇ el preu (supòsit)
- **n** és el nombre d'empreses al mercat [-]
- **p** és el preu que estableix l'empresa [-]
- **P_{ind}** és el preu mitjà establert per les empreses competidores [+]
- **b** (constant) és la sensibilitat de les vendes de l'empresa als canvis en el preu.

Si $p = P_{\text{ind}} \rightarrow q = (S/n)$

3.3.1 El model de competència monopolística

SUPÒSITS:

6. Funció de **costos** de l'empresa:

$$C = F + c \times q$$

On:

- **C** són costos totals
- **F** és el cost fix (origen de les EE internes)
- **c** és el cost marginal

Els **costos mitjans** són decreixents amb el nivell de producció, perquè el cost fix es reparteix entre més unitats

$$CMe = \frac{C}{q} = \frac{F}{q} + c$$

3.3.1 El model de competència monopolística

EQUILIBRI DE MERCAT

- Determinarem quin és el **nombre d'empreses (n)** i el **preu d'equilibri (p)** a llarg termini. Per a fer-ho, utilitzem:
 - la **condició de simetria**: en equilibri, el preu és el mateix per a totes les empreses (**p**), i
 - la **condició de lliure entrada**: entren empreses al mercat fins que el preu iguala el cost mitjà, de manera que els beneficis extraordinaris desapareixen. \Rightarrow determina **n***
- Per a determinar l'equilibri utilitzem 2 relacions:
 - CC**: relació entre **n** i **CMe** [+]
 - PP**: relació entre **n** i **p** [-]

3.3.1 El model de competència monopolística

1.- Relació entre nombre d'empreses (n) i CMe: Corba CC

- Atès que, per simetria, en equilibri totes les empreses fixen el mateix preu, $p=p^{ind}$, i a partir de la funció de demanda sabem que les empreses es reparteixen el mercat ($q=S/n$).
- Substituint en el CMe.

$$CMe = \frac{C}{q} = \frac{F}{q} + c = n \frac{F}{S} + c$$

- **CORBA CC:** Relació **n-CMe** és **creixent**. Com **més empreses** hi ha a la indústria, menys produeix cada una i **el cost mitjà és més elevat**.

3.3.1 El model de competència monopolística

2.- Relació entre n i p: Corba PP

- En competència monopolística, cada empresa maximitza beneficis i es comporta com un monopolista enfront de la demanda.

$$\mathbf{IMg=CMg}$$

$$IMg = \frac{\partial IT}{\partial q} = \frac{\partial(pq)}{\partial q} \quad CMg = \frac{\partial CT}{\partial q} = c$$

1. **IMg: obtenim p a partir de q**

$$q = S \left[\frac{1}{n} - b(p - p_{ind}) \right] \rightarrow p = \frac{\frac{S}{n} + Sb p_{ind}}{Sb} - \frac{q}{Sb}$$

2. **Calculem IMg**

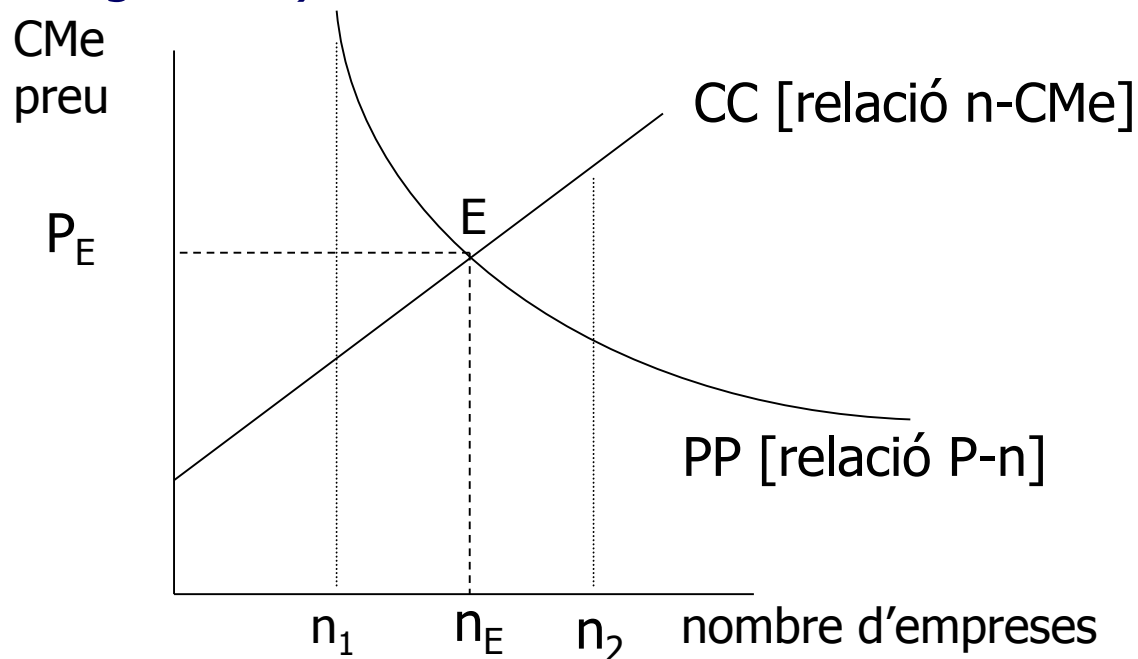
$$IMg = \frac{\partial IT}{\partial q} = p + q \frac{\partial p}{\partial q} = p + q \left(\frac{-1}{Sb} \right) = p - \frac{q}{Sb}$$

3. **Per simetria $q=S/n$, substituint en IMg i igualant CMg**

$$p = c + \frac{1}{bn}$$

CORBA PP: Relació **n-preu** és **decreixent**. Com **més empreses** hi ha, major és la competència i **menor és el preu** que fixa cada empresa.

3.3.1 El model de competència monopolística. Equilibri de mercat (a llarg termini)

- Si $n_1 < n_E \rightarrow p [PP] > CMe [CC] \rightarrow B^0 > 0$ [entrada d'empreses]
- Si $n_2 > n_E \rightarrow p [PP] < CMe [CC] \rightarrow B^0 < 0$ [eixida d'empreses]
- **Condició d'equilibri (E):**
 - Maximització B^{cis} : $IMg = CMg$ [al llarg de PP]
 - Lliure entrada $\rightarrow P = CMe$ ($B^{cis} = 0$) [intersecció CC-PP]

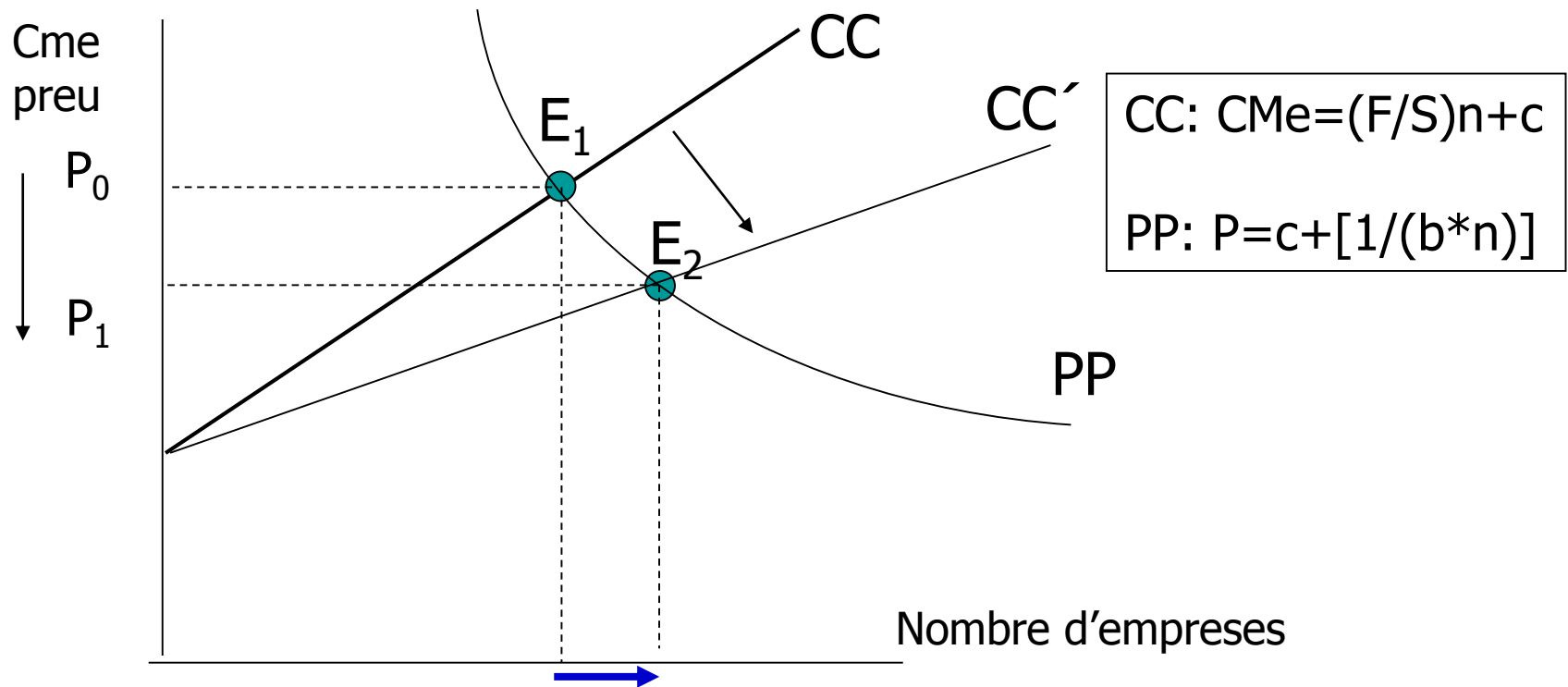
3.3.2 Competència monopolística i lliure comerç

EFACTES DEL LLIURE COMERÇ

- En **absència de comerç** el nombre de varietats (n) i l'escala de producció (CMe) estan limitats per la grandària del mercat (S)
- El **comerç** augmenta la grandària del mercat (S) i permet obtenir diversos **beneficis**:
 1. Els consumidors accedeixen a un nombre **més** gran de **varetats**:
 $n^* > n$, a NP i a RM
 2. Cada empresa (varietat) augmenta l'**escala de producció** i **redueix els costos mitjans** [economies d'escala internes]
 3. La major competència **redueix els preus** i millora el poder adquisitiu dels ciutadans que ara poden comprar més béns d'altres indústries.
- **Tots els països guanyen amb el comerç**
 - Fins i tot en països amb dotacions de factors i tecnologia molt semblants.

3.3.2.A) Efecte d'un augment en la grandària de mercat (S) en el equilibri (a llarg termini)

- Un increment de grandària del mercat **permet a cada empresa, *ceteris paribus*, produir més i tenir així uns costos mitjans més baixos.**
 - La **corba CC pivota cap a la dreta-baix**
- El resultat (a llarg termini) és una **caiguda en el preu** de les varietats i un **augment de les varietats** disponibles (un augment en n).

3.3.2.A) Comerç entre 2 països idèntics

Corba CC es desplaça fins a CC_2
(Δ grandària del mercat S)

Si el preu no canvia (P_1), el doble
d'empreses ($2n_1$)
aconsegueixen $P=CMe$ ($B^{ci}=0$)

Però un major mercat du a una
major competència

La competència extra **redueix els
preus** (P_3), i les empreses
obtenen B^{ci} negatius (pèrdues:
 $CMe > p$)

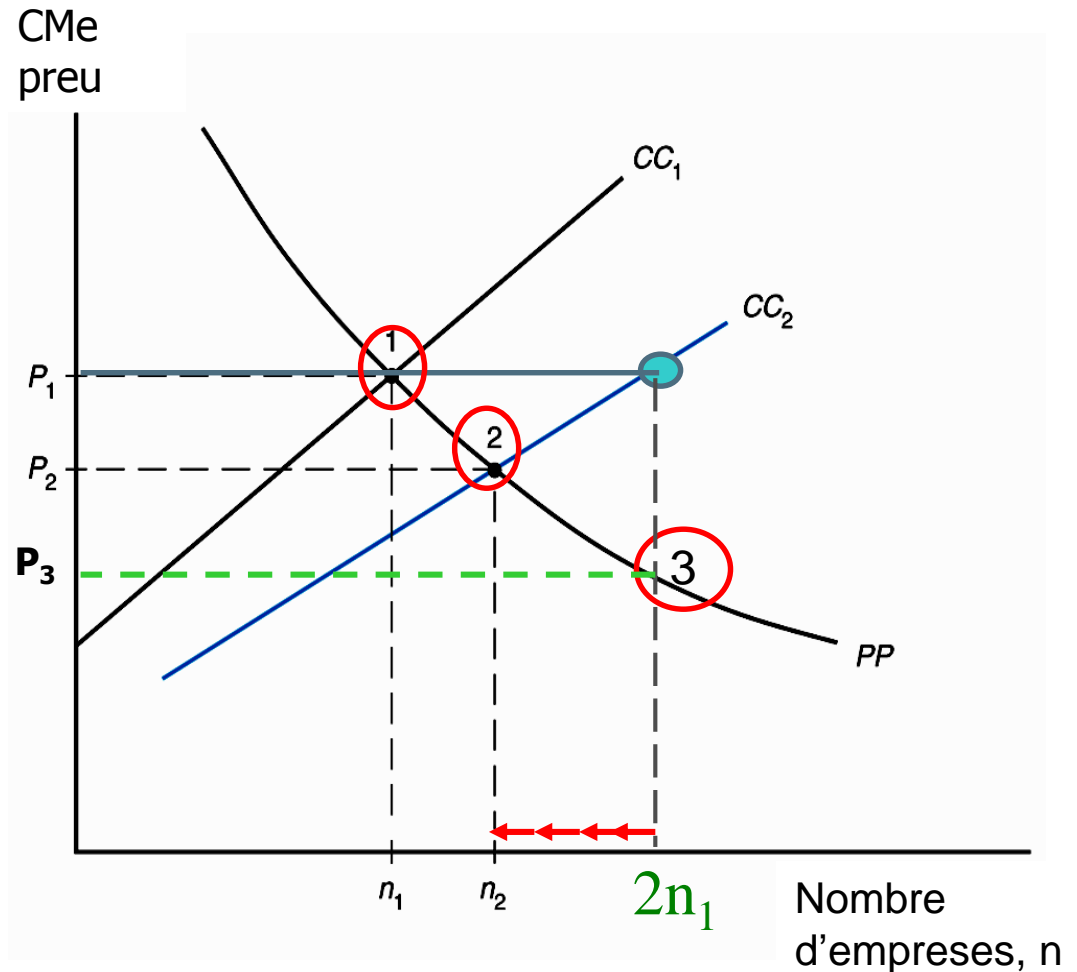
Reestructuració fins a $B^{ci}=0$

[P_2 ; n_2]

Δ **nombre varietats** en cada país
($n_2 > n_1$), però $n_2 < 2n_1$

- Algunes empreses desapareixen i/o es fusionen
- Localització de la producció indeterminada

∇ **preu** de totes les varietats

3.3.2.B) Beneficis d'un mercat integrat: Exemple

- **Demanda** que afronta qualsevol productor:

$$q = S \cdot \left[\frac{1}{n} - b \cdot (p - \bar{p}) \right] \quad b = \frac{1}{30.000}$$

- **Costos** que afronta qualsevol productor: $C=cq+F$

$$CMe = \frac{C}{q} = \frac{F}{q} + c \quad F = 750.000.000\$$$
$$c = 5.000\$/ud.$$

$$S_{NP} = 900.000 \text{ u/any}$$

$$S_{RM} = 1.600.000 \text{ u/any}$$

3.3.2.B) Beneficis d'un mercat integrat: Exemple

• Condició d'equilibri:

- Maximizació de beneficis $\rightarrow IMg=CMg$ [corba PP: $p=c+(1/(b \cdot n))$]
- Lliure entrada \rightarrow Beneficis = 0 $\rightarrow p=CMe$
(curva CC, empreses simètriques $\rightarrow CMe=[(F/S) \cdot n]+c$)

QUADRO: Exemple dels beneficis de la integració del mercat			
	Mercat nacional sense comerç	Mercat de RM sense comerç	Mercat mundial integrat, amb comerç
Vendes totals d'automòbils	900.000	1.600.000	2.500.000
Nombre d'empreses	6	8	10
Vendes per empresa	150.000	200.000	250.000
Preu	10.000	8.750	8.000
Cost Mitja	10.000	8.750	8.000

- Δ **varietats** en cada país (10), però són menys de $14 = 6+8$...
- ... per tant, **algunes empreses desapareixen i/o es fusionen.**
- **La localització de les empreses a NP o RM és indeterminada.**
- **Els preus de totes les varietats es redueixen.**

3.3.2.C) Patró de comerç i economies d'escala

■ PROBLEMA DELS MODELS AMB ECONOMIES D'ESCALA

□ PATRÓ DE COMERÇ i especialització INDETERMINAT

- Incapacitat per a determinar la localització de la producció de diferents varietats i, per tant, la direcció del comerç entre països.

■ Per a determinar el patró de comerç necessitem **relacionar les economies d'escala amb l'avantatge comparatiu.**

Suposem:

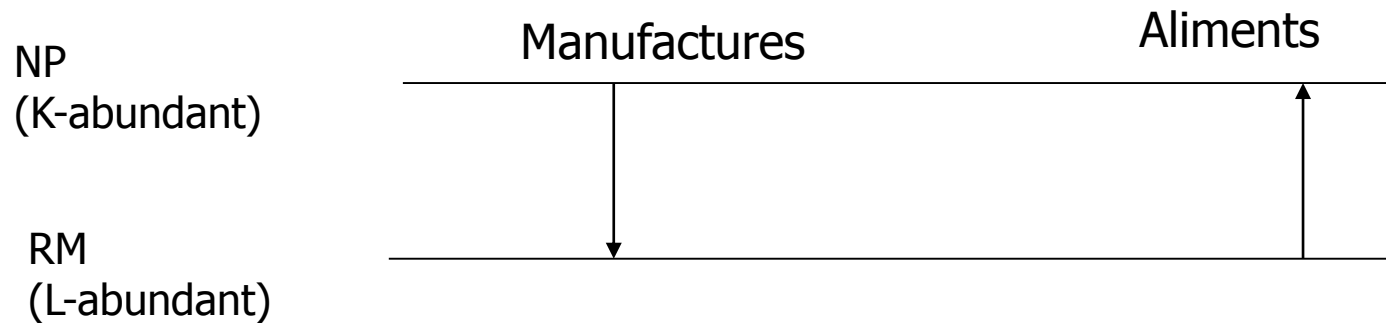
- Economia mundial composta per **dos països**: NP i RM
- **Dos factors** de producció: K i L
 - **NP és K-abundant** (K/L a NP major que a la RM)
- **Dues indústries**:
 - A (aliments, L-intensius) i M (manufactures, K-intensives)

Amb **economies d'escala en la producció de manufactures, el país que té AC en manufactures, exporta manufactures a canvi d'aliments i d'altres varietats de manufactures.**

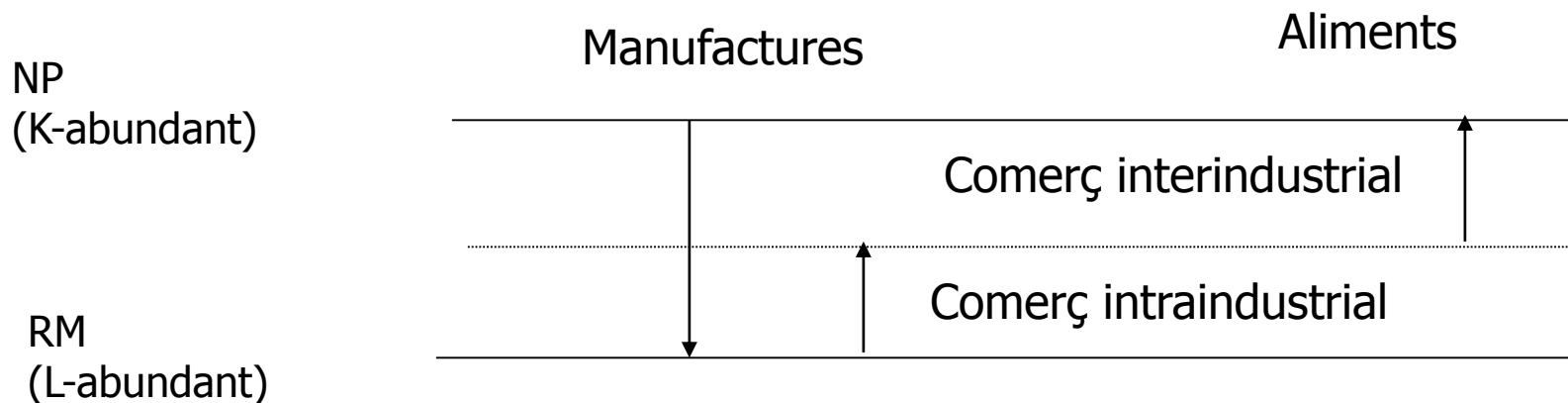
- **L'exportació neta de manufactures i importació neta d'aliments són explicades per l'AC** [comerç interindustrial]

3.3.2.C) Patró de comerç i economies d'escala

1. Si les manufactures no presenten EEI (competència perfecta):
només **comerç interindustrial**

2. En presència d'EEI en la producció de manufactures: hi ha **comerç interindustrial** i **comerç intraindustrial (CII)**

3.3.2.C) Patró de comerç i economies d'escala

El comerç mundial té dos components:

1. **Comerç interindustrial:** intercanvi de productes de distintes indústries.
 - ❑ Aquest comerç és **explicat per l'AC**, per les diferències entre països (en dotacions de recursos o productivitats).
2. **Comerç intraindustrial (CII):** intercanvi de varietats de productes dins una mateixa indústria.
 - ❑ Aquest comerç no reflecteix l'AC (són països semblants). El comerç s'explica per la presència d'EEI i cada país s'especialitza en unes varietats.
 - ❑ **Patró de comerç és impredecible:** el model no indica on es produirà cada bé manufacturat, només que se'n produiran distintes varietats.
 - La història i les casualitats poden explicar el patró de comerç.
 - ❑ Com més semblança entre països, més importància del CII.
 - ❑ Amb EE internes, tots els països guanyen amb el comerç.
 - ❑ Els efectes sobre la distribució interna de la renda són escassos.
 - Hi ha menys predisposició en contra del comerç.

3.4 Economies externes i comerç internacional

1. **EE EXTERNES:** apareixen quan les **economies d'escala es donen al nivell de la indústria** i no internament a l'empresa.
 - ∇ **CMe** de les empreses **per l'augment en la grandària de la indústria: augment en el nombre d'empreses** sense que cada empresa canvie de grandària.
 - La **concentració de la producció en una àrea geogràfica** determinada (districtes industrials) redueix els costos de les empreses.
 - Indústria semiconductors a Silicon Valley (Califòrnia);
 - bancs i empreses financeres a Nova York i Londres;
 - indústria ceràmica a Castelló.
 - **Estructura de mercat:** un elevat nombre d'empreses relativament petites competint en **competència perfecta**.
 - El comerç **pot no ser beneficiós** per a tots els països.

3.4 Economies externes i comerç internacional

La **concentració geogràfica** afavoreix:

1. Creació/desenvolupament d'un **mercat laboral especialitzat**
 - ❑ Menor probabilitat d'escassetat de mà d'obra qualificada per a les empreses i menors costos de contractació.
 - ❑ Els treballadors tenen menys probabilitats de quedar desocupats.
2. Existència de **proveïdors especialitzats**
 - ❑ Les activitats productives requereixen l'ús d'equips especialitzats o de serveis de suport.
 - Prou grandària del mercat per a atraure aquestes activitats.
 - Molts proveïdors: hi ha més competència, millora l'eficiència i cau el preu.
3. Difusió d'externalitats **tecnològiques**
 - ❑ El **coneixement** és una entrada (intangibles) tan important com el treball, el capital i les matèries primeres (tangibles). Com s'obté?
 - Esforç de les empreses en R+D: esforç compartit.
 - Aprenent dels competidors relativament pròxims.
 - Difusió *informal* del coneixement pel tracte personal en les activitats socials.

3.4.1 Economies externes i comerç internacional

- Amb **EE externes**, un país amb una **gran producció** en alguna indústria tendirà a tenir **costos baixos** de producció en la indústria en qüestió.
 - Rendiments creixents a escala en la indústria nacional (Δ grandària indústria $\Rightarrow \nabla$ CMe)
- El **patró de comerç** és explicat per l'***accident històric***.
 - Països que comencen com a grans productors en certes indústries, tendeixen a continuar sent grans productors fins i tot si perden l'AC de costos que els va originar.
 - **Persistència de patrons de comerç i especialització**, fins i tot si altres països poden produir, potencialment, amb un cost més baix.

3.4.1 Economies externes i comerç internacional

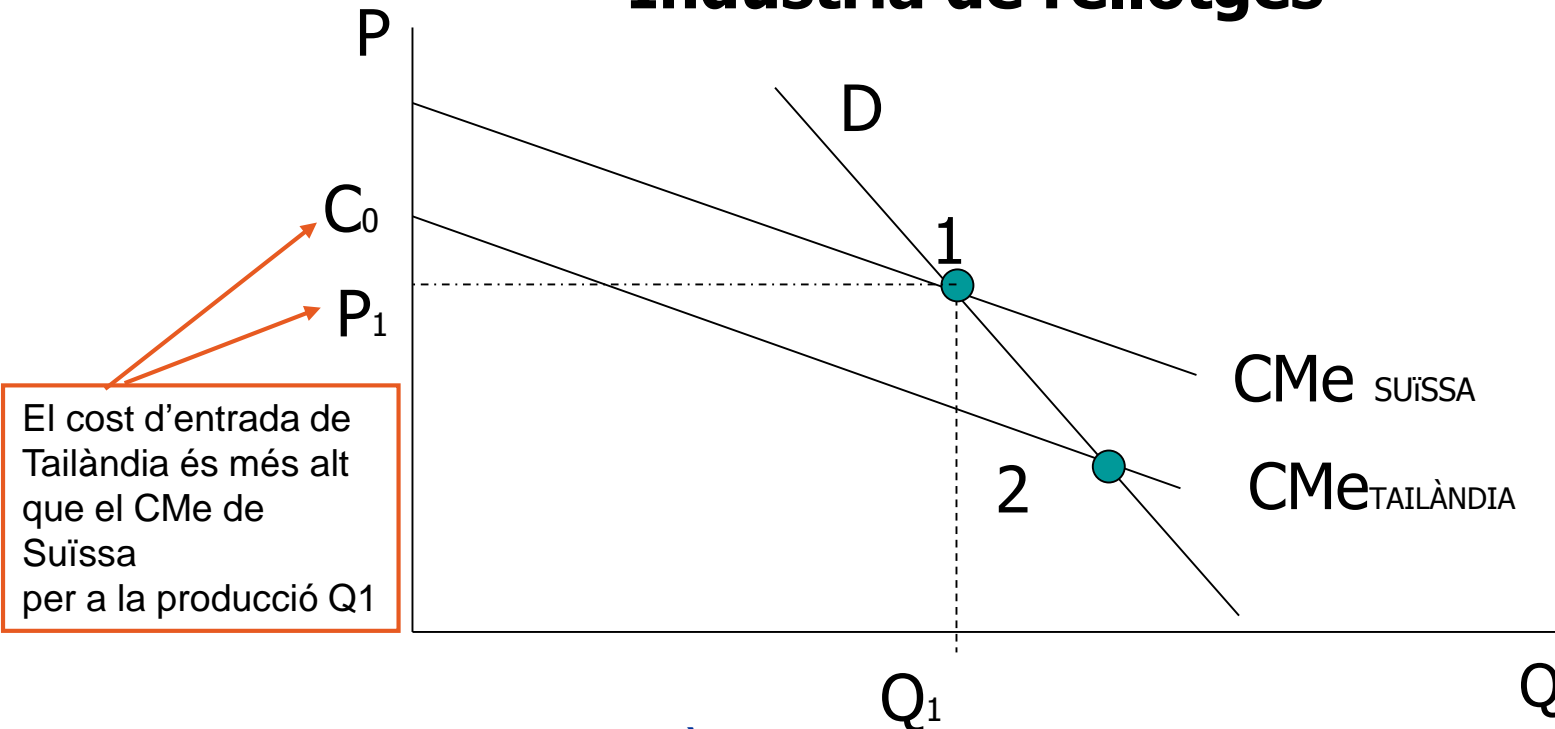
Exemple: Indústria de rellotges (Suïssa i Tailàndia)

Suposem:

1. La demanda mundial de rellotges (D) pot ser satisfeta per Suïssa o Tailàndia.
2. Hi ha EE externes en la producció de rellotges: en cada país hi ha moltes empreses petites en competència perfecta ($p=CMe$).
3. La corba **CMe de Tailàndia està per davall** de la **de Suïssa** (per exemple, a causa dels salaris més baixos).

EXEMPLE: Indústria dels rellotges (Suïssa i Tailàndia)

Indústria de rellotges

- Es pot pensar que Tailàndia abasta el mercat mundial.
 - Les empreses tailandeses produirien d'una manera més eficient que les suïsses si la indústria tailandesa aconseguira una certa escala de producció.
- **No ha de ser necessàriament així ($C_0 > P_1$) ⇒ ACCIDENT HISTÒRIC**
 - El **patró de comerç** pot anar fins i tot **en contra de l'AC**.

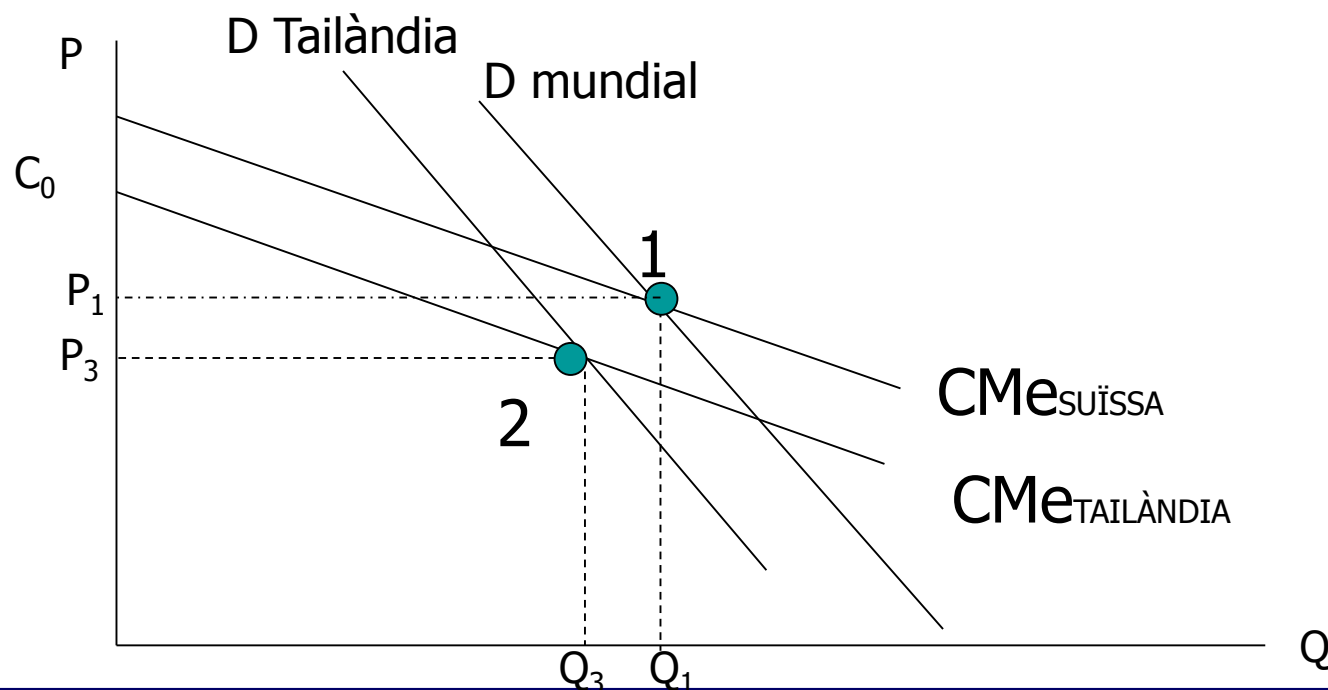
3.4.2 BENEFICIS DEL COMERÇ

- El comerç basat en les EE externes té efectes **ambigus** sobre el benestar nacional i sobre el mundial:
 1. Pot haver-hi **guanys** per a l'economia mundial derivats de la **concentració de la producció** en indústries particulars per l'aprofitament de les EE externes.
 2. **No hi ha garanties** que un bé subjecte a EE externes siga **produït pel país idoni** (costos menors).
 3. **És possible** que el comerç basat en EE externes deixi **un país pitjor** del que hauria estat en absència de comerç:
 - Es pot veure utilitzant l'exemple dels rellotges.

EXEMPLE: Un país pot estar pitjor amb comerç

Exemple anterior dels rellotges

- ❑ Si Tailàndia es veís obligada a produir rellotges (autarquia, restriccions a M rellotges), els preus dels rellotges a Tailàndia podrien ser inferiors als que hi hauria amb comerç ($P_3 < P_1$).
- ❑ Tailàndia està pitjor amb lliure comerç (només produeix Suïssa a P_1).

EXEMPLE: Un país pot estar pitjor amb comerç

Conclusió:

- Aquest cas justificaria el **proteccionisme** per part de Tailàndia.
 - **argument de la indústria naixent**

Problema:

- Els casos d'EE externes són molt **difícils d'identificar** en la realitat.
- L'economia mundial guanya amb **l'aprofitament de les EEE** derivades de la concentració industrial existent.

3.4.3 Economies d'escala externes dinàmiques

- Fins ara hem considerat casos en què les EEE depenen de la quantitat de producció en el període actual.
- Però les **EEE** poden dependre també de la **quantitat de eixides acumulades al llarg del temps.**
 - Hi ha **economies d'escala externes dinàmiques** (rendiments a escala creixents dinàmics) si els costos mitjans es redueixen en augmentar les eixides acumulades al llarg del temps.

3.4.3 Economies d'escala externes dinàmiques

Definició: són EEE que es deriven de **l'acumulació d'experiència** (coneixement) o ***learning by doing***.

- ❑ Quan una empresa individual millora els productes o les tècniques de producció a través de l'experiència, és probable que altres empreses la **imiten** i se'n beneficien dels coneixements.
- ❑ Aquesta **difusió del coneixement** fa que els costos de producció de les empreses individuals es reduïsquen a mesura que la indústria en conjunt acumula experiència.

Els costos depenen de la producció acumulada per la indústria
(vs. producció corrent)

**RENDIMENTS CREIXENTS DINÀMICS o
ECONOMIES D'ESCALA DINÀMIQUES**

- La **corba d'aprenentatge** relaciona d'una manera gràfica el cost unitari amb la producció acumulada.

3.4.3 Economies d'escala externes dinàmiques

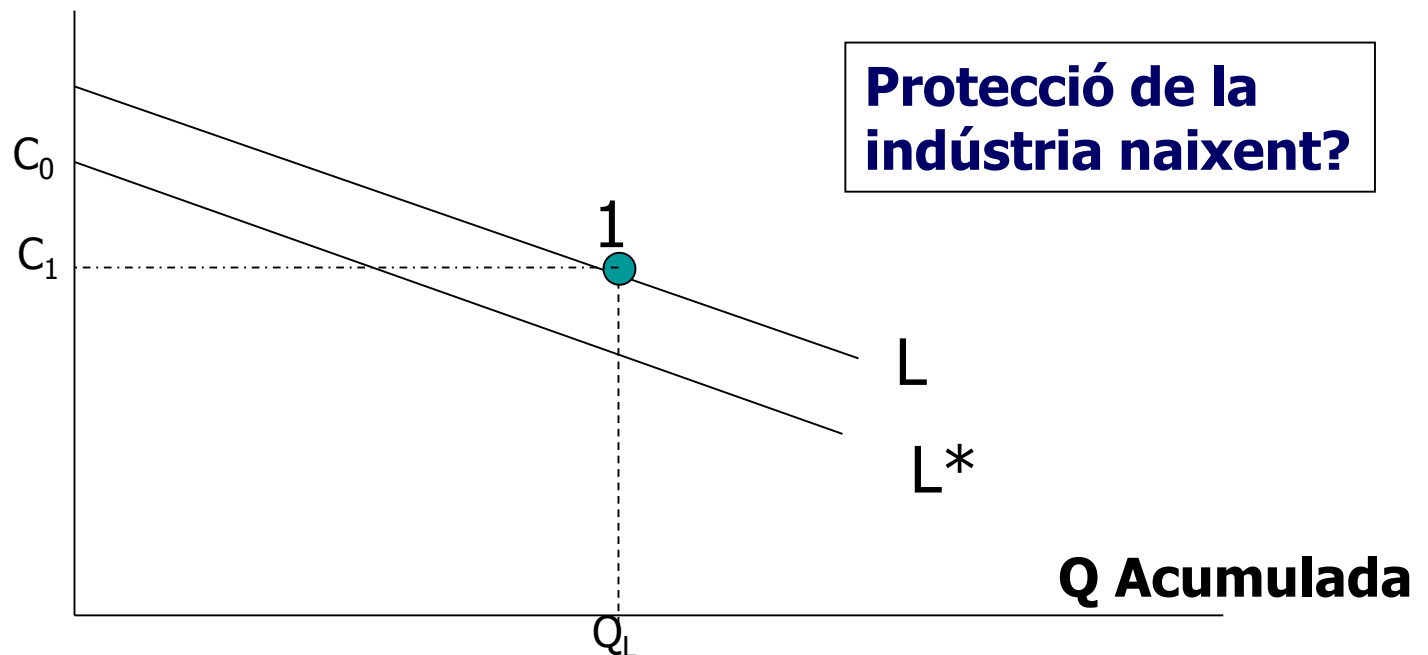
Si definim

L **Corba d'aprenentatge** d'un **país pioner**

[AC inicial; *accident històric*]

L* Corba d'aprenentatge d'un **altre país** que té costos menors, però també més poca experiència en la producció.

Cost unitari

Resum

Els països tenen **incentius per comerciar**

- Perquè **són distints [AVANTATGE COMPARATIU TRADICIONAL]**
 - Productivitat relativa (tecnologia) [model ricardià]
 - Dotació relativa de factors [model de Heckscher-Ohlin]

comerç interindustrial
- Per a **aprofitar les economies d'escala** en la producció de productes lleugerament diferenciats **[AVANTATGE COMPARATIU ADQUIRIT]**

comerç intraindustrial

Economies d'escala internes (CII)

- Principals efectes del comerç: Δ nombre varietats disponibles, reducció de costos mitjans i preus.
- El patró de comerç de les varietats és **indeterminat**: la història, la casualitat, AC...
- Tots els països guanyen amb el comerç + escassa redistribució interna de renda.

Economies d'escala externes (Comerç interindustrial)

- Efectes comerç ambigus.
- Patró de comerç **indeterminat**: la història, la casualitat, AC...
- Alguns països poden perdre amb el comerç: **protecció a la indústria naixent.**

Tema 4

La política comercial

Economia espanyola i internacional

Bibliografia bàsica: KRUGMAN, OBSFELD, MELITZ (2012),
capítols 9 i 10

ESQUEMA

PART I: ECONOMIA INTERNACIONAL

TEMA 4: LA POLÍTICA COMERCIAL

- L'anàlisi bàsica de l'aranzel (els costos i beneficis d'un aranzel).
- Altres instruments de política comercial: subsidis a l'exportació, quotes i restriccions voluntàries a l'exportació.
- Negociacions comercials multilaterals: el GATT i l'OMC.
- Acords comercials regionals i els efectes que tenen.

Introducció

- Les **teories del comerç internacional** tracten de respondre a la pregunta següent:

«Per què comercien les nacions?»

- Perquè hi ha **beneficis del comerç**.
- Però té importants **efectes sobre la distribució de la renda** dins d'un país: «guanyadors» i «perdedors».

En la pràctica, els països imposen restriccions al comerç: **política comercial**.

Introducció

Política comercial

- **Arguments econòmics** per a la protecció
 - Existència de grups d'interès organitzats («perdedors amb el comerç»)
 - Argument de la indústria naixent
 - Termes d'intercanvi

- La política comercial es pot dur a terme per mitjà de diversos **instruments**:
 - Impostos a les importacions: **aranzels**
 - **Barreres no aranzelàries**
 - Subsidis a les exportacions
 - Límits legals al valor o volum de determinades importacions (**quotes**) o exportacions (**restriccions voluntàries a les exportacions**)
 - **Altres**: regulacions, normes tècniques o sanitàries...

4.1 L'anàlisi bàsica de l'aranzel

Definició d'aranzel

- ❑ Impost que grava les importacions quan travessen les nostres fronteres des de la resta del món.
- ❑ **Efectes d'un aranzel:**
 - augmenta el preu del bé importat,
 - protegeix de la competència exterior i
 - és una font d'ingressos per a l'Estat.

Tipus d'aranzels

- **Específic:** quantitat fixa per unitat del bé importat.
- ***Ad valorem*:** percentatge sobre el valor dels béns importats.
- **Compost o mixt:** quantitat fixa més un percentatge.

4.1.1 L'anàlisi bàsica de l'aranzel: equilibri parcial

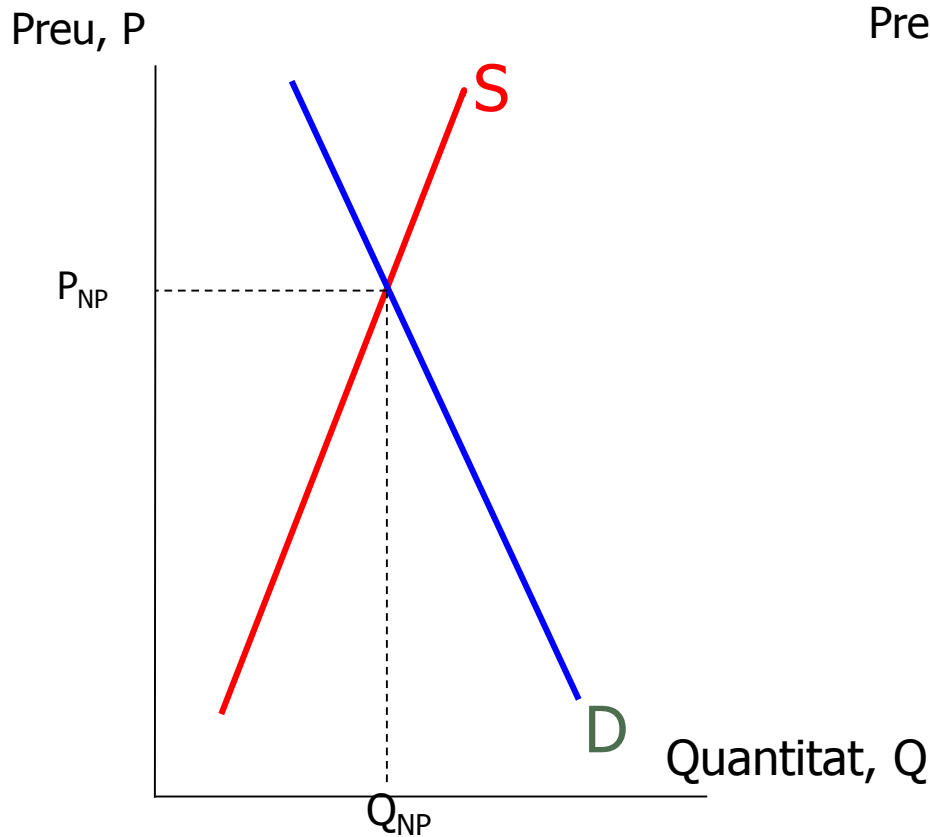
SUPOSEM:

1. Dos **països**: NP i RM
2. Un **bé**: el blat. Ambdós països en produeixen, en consumeixen i **comercien** en blat **sense costos de transport**.
3. El blat és una indústria **competitiva** en ambdós països.
4. Els dos països tenen una **mateixa moneda**:
No hi ha diferències de preus a causa de distints tipus de canvi. El tipus de canvi és fix respecte a l'aranzel.
5. En **absència de comerç**, el preu del blat en cada país és diferent:

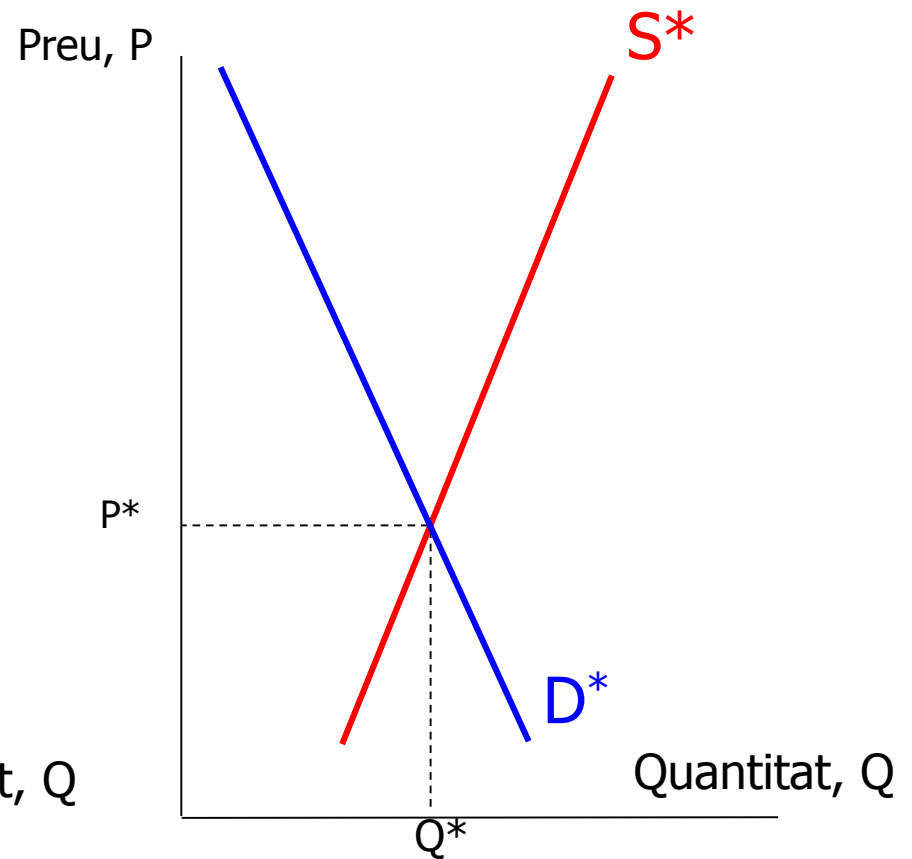
$$PNP > PRM$$

Gràfic. Equilibri entre NP i RM sense comerç

Mercat estatal (NP)

Mercat estranger (RM)

4.1.1 L'anàlisi bàsica de l'aranzel: equilibri parcial

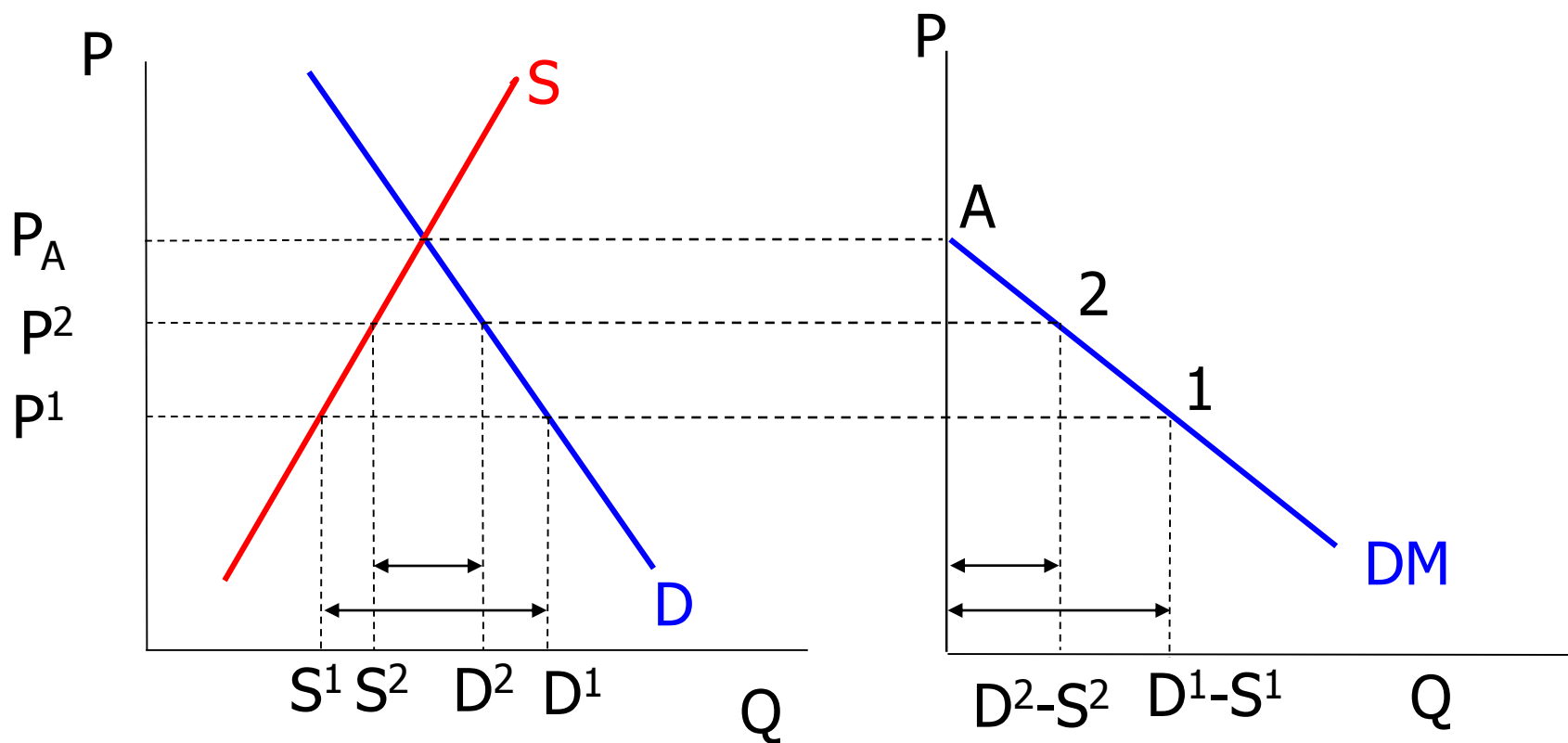
- Atès que en absència de comerç $P^{NP} > P^{RM}$, quan es permet el comerç, el NP començarà a **importar blat** del RM, de manera que P^{NP} abaixarà i P^{RM} apujarà, fins que s'igualeu.
- En **l'equilibri de lliure comerç**: només hi ha un preu a escala mundial: P^M

Com es determina el preu mundial? Utilitzem:

- corba de **demanda d'importacions (DM)**
- corba **d'oferta d'exportacions (SX)**
 - Que s'obtenen a partir de les corbes de D i O interiors subjacents a cada país.

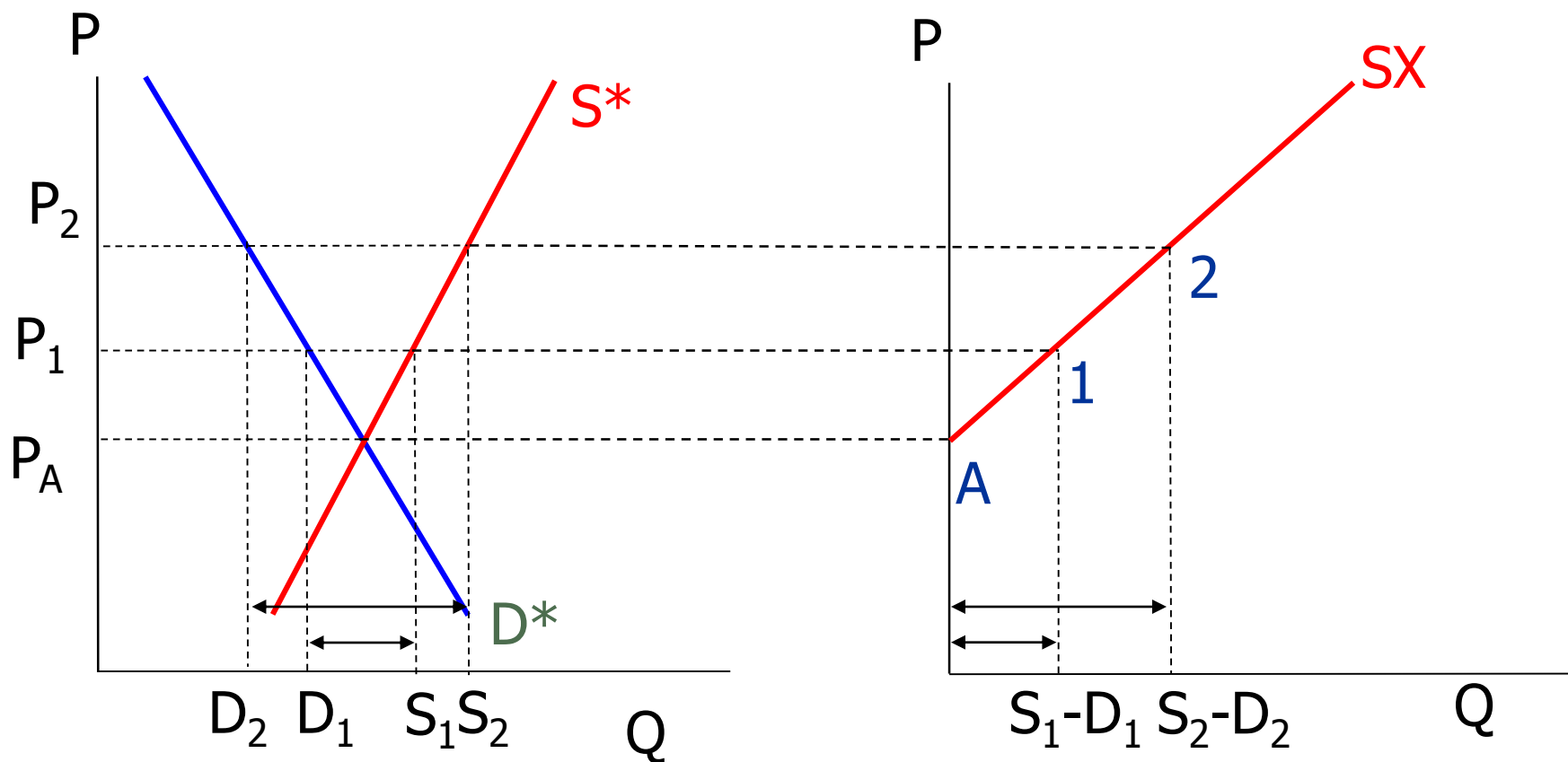
Gràfic. Corba de DM de NP

Demanda d'importacions: és l'excés de demanda dels nostres consumidors sobre el que ofereixen els nostres productors a cada preu: $DM(P) = [D(P) - S(P)]$

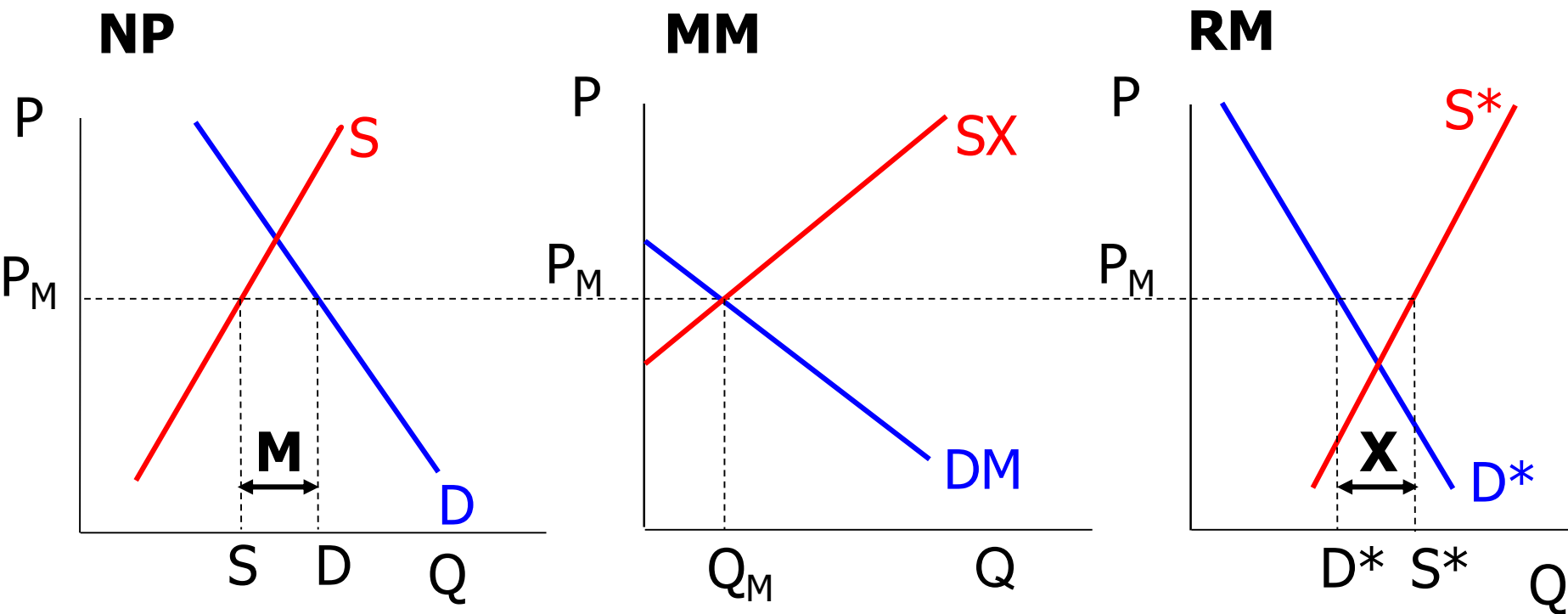

Gràfic. Corba de SX del RM

Oferta d'exportacions és l'excés de producció sobre el que demanen els consumidors a cada preu: $SX(P) = S * (P) - D * (P)$

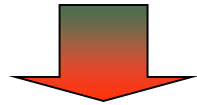
Gràfic. L'equilibri mundial (determinació de P_M)

Equilibri mundial [$P \setminus DM_{NP} = SX_{RM} \Leftrightarrow D_{MUNDIAL} = S_{MUNDIAL}$]

4.1.2 Efectes d'un aranzel

- Suposarem que NP imposa un **aranzel 't'** sobre les importacions de blat.

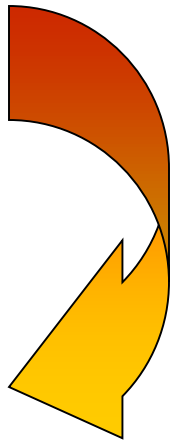

- Augment del preu al NP (P_T)
- Disminució del preu a l'estranger (P^*_T)

Nou equilibri mundial:

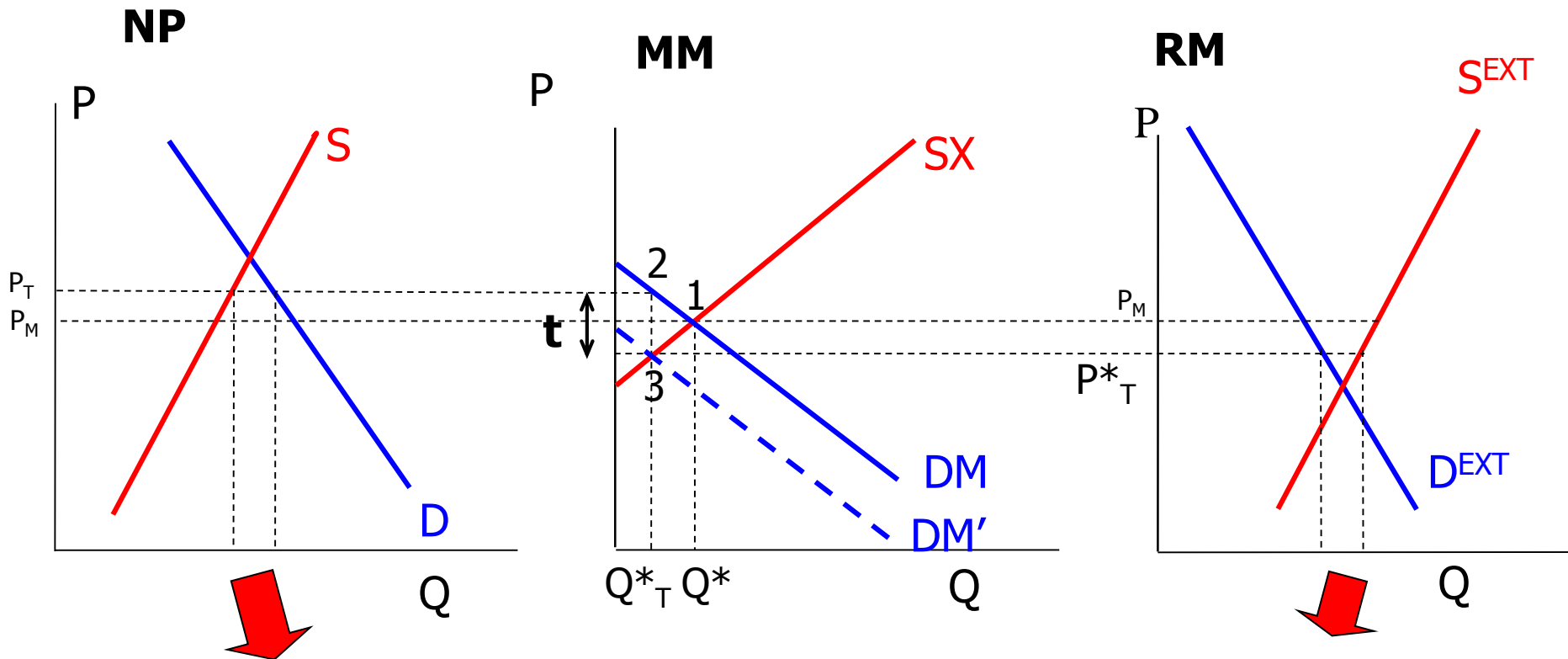
$$M_{NP} \text{ (al preu } P_T) = X_{RM} \text{ (al preu } P^*_T)$$

$$P_T - P^*_T = t$$

Gràfic. Efectes de l'arancel

L'arancel crea una bretxa entre els preus d'exportació i importació: $P = P^* + t$

$$M_{NP} \text{ (al preu } P_T) = X_{EXT} \text{ (al preu } P^*_T)$$

El volum de comerç es redueix.

4.1.2 Efectes d'un aranzel: país gran contra país petit

País gran: l'aranzel millora els **termes d'intercanvi**.

La reducció de la demanda d'importacions del NP afecta les exportacions del RM i **fa que caiga el preu del RM**.

El preu al país importador no augmenta en l'import total de l'aranzel perquè cau el preu del RM.

$$P_T = P^*_T + t$$

País petit: l'aranzel no afecta els termes d'intercanvi.

La reducció de les importacions **no afecta el preu mundial** de les exportacions.

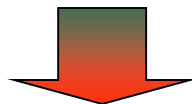
Com que el preu mundial no s'hi veu afectat, el preu de l'importador augmenta per l'import total de l'aranzel.

$$P_T = P_M + t$$

4.1.3 Anàlisi de l'aranzel: els costos i els beneficis de l'aranzel

■ Sabem que un aranzel (en un país gran):

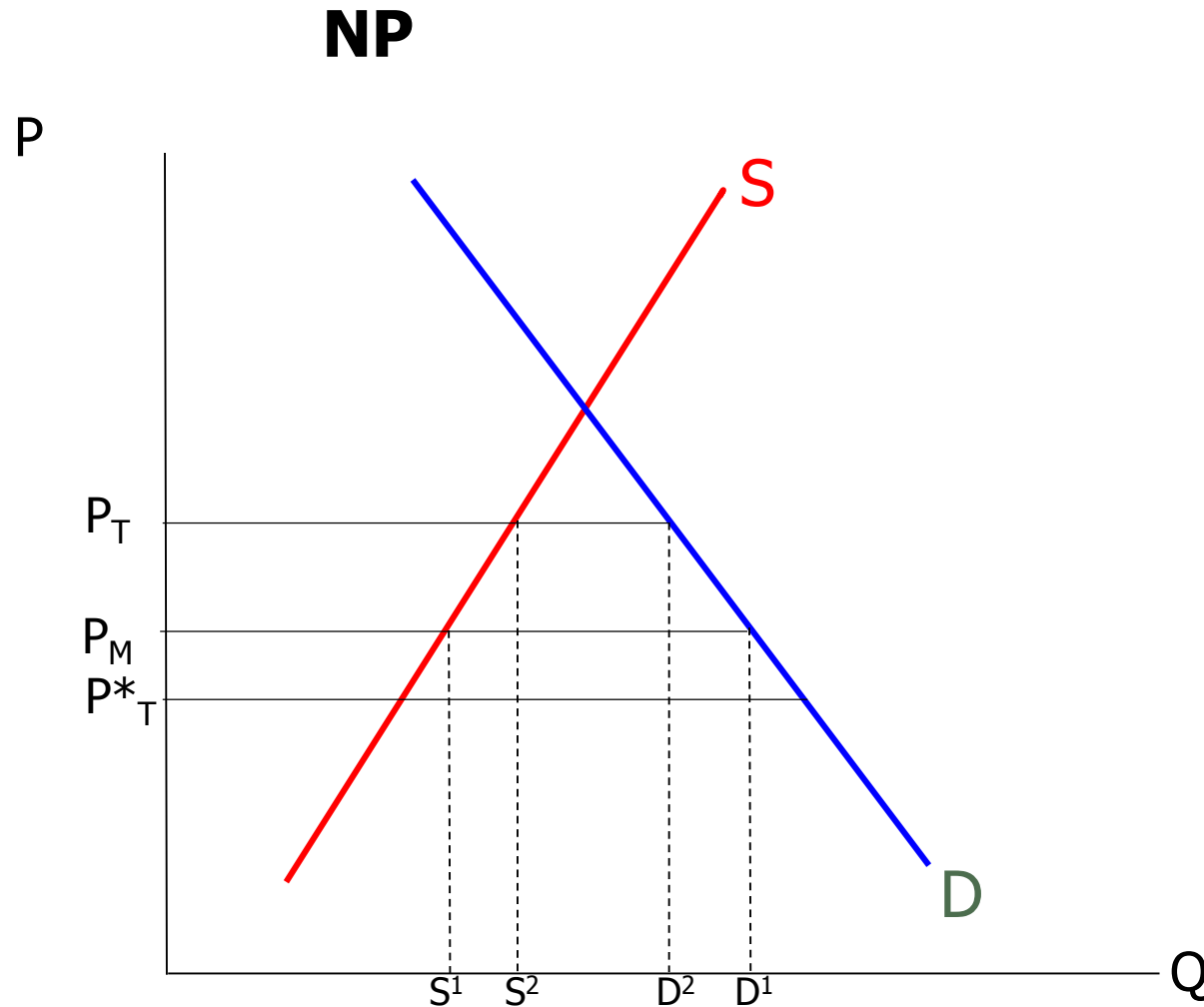
- Augmenta el preu en el NP (P_T)
- Redueix el preu a l'estranger (P^*_T)

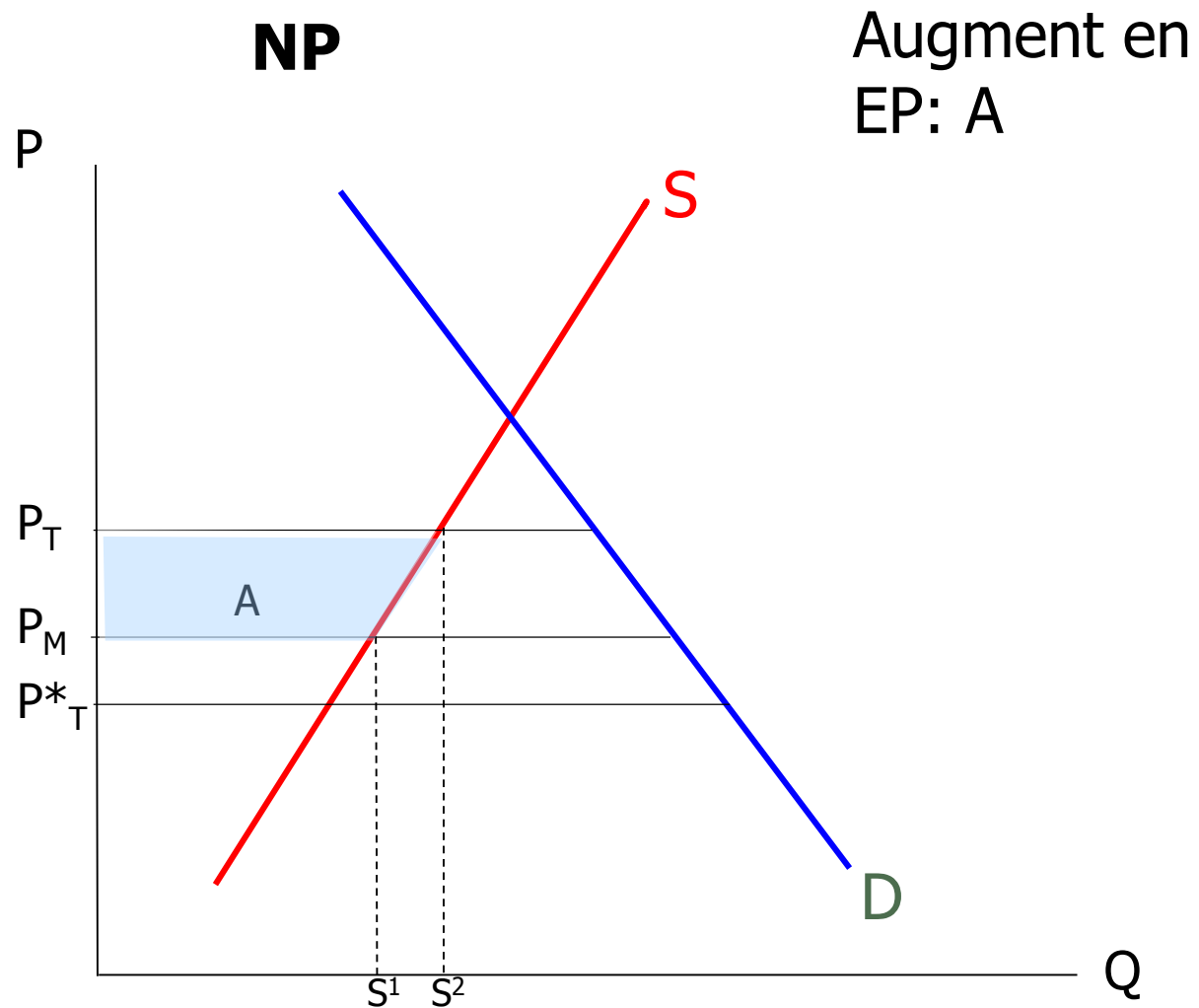
- Els **consumidors** del NP perden:
cau l'**excedent del consumidor**
- Els **productors** del NP guanyen:
augmenta l'**excedent del productor**
- L'**Estat** del NP recapta ingressos aranzelaris:
hi ha un **efecte ingrés**.

- Valoració: EC i EP

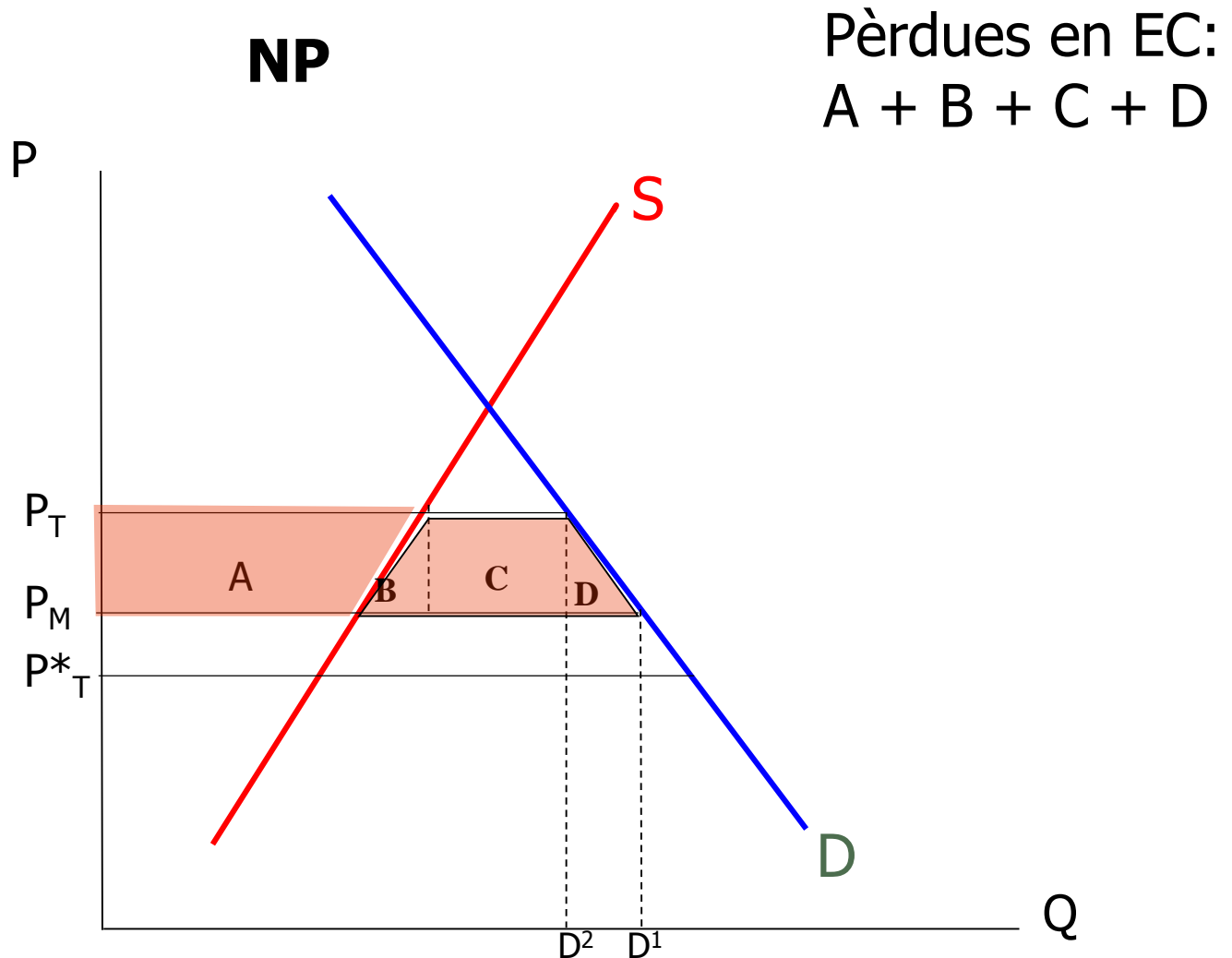
Gràfic. Costos i beneficis de l'arancel (per a un país importador)

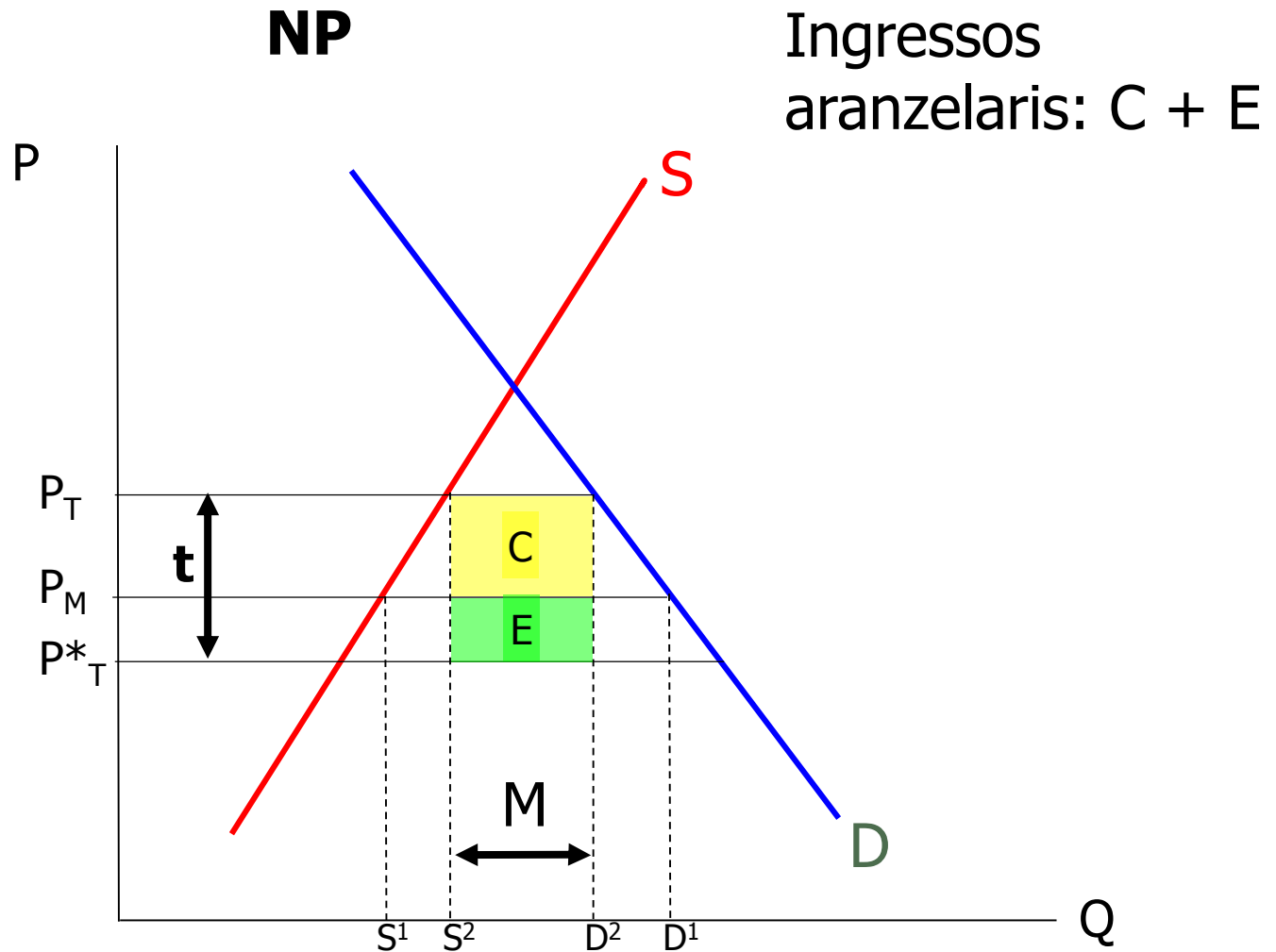
Gràfic. Costos i beneficis de l'aranzel

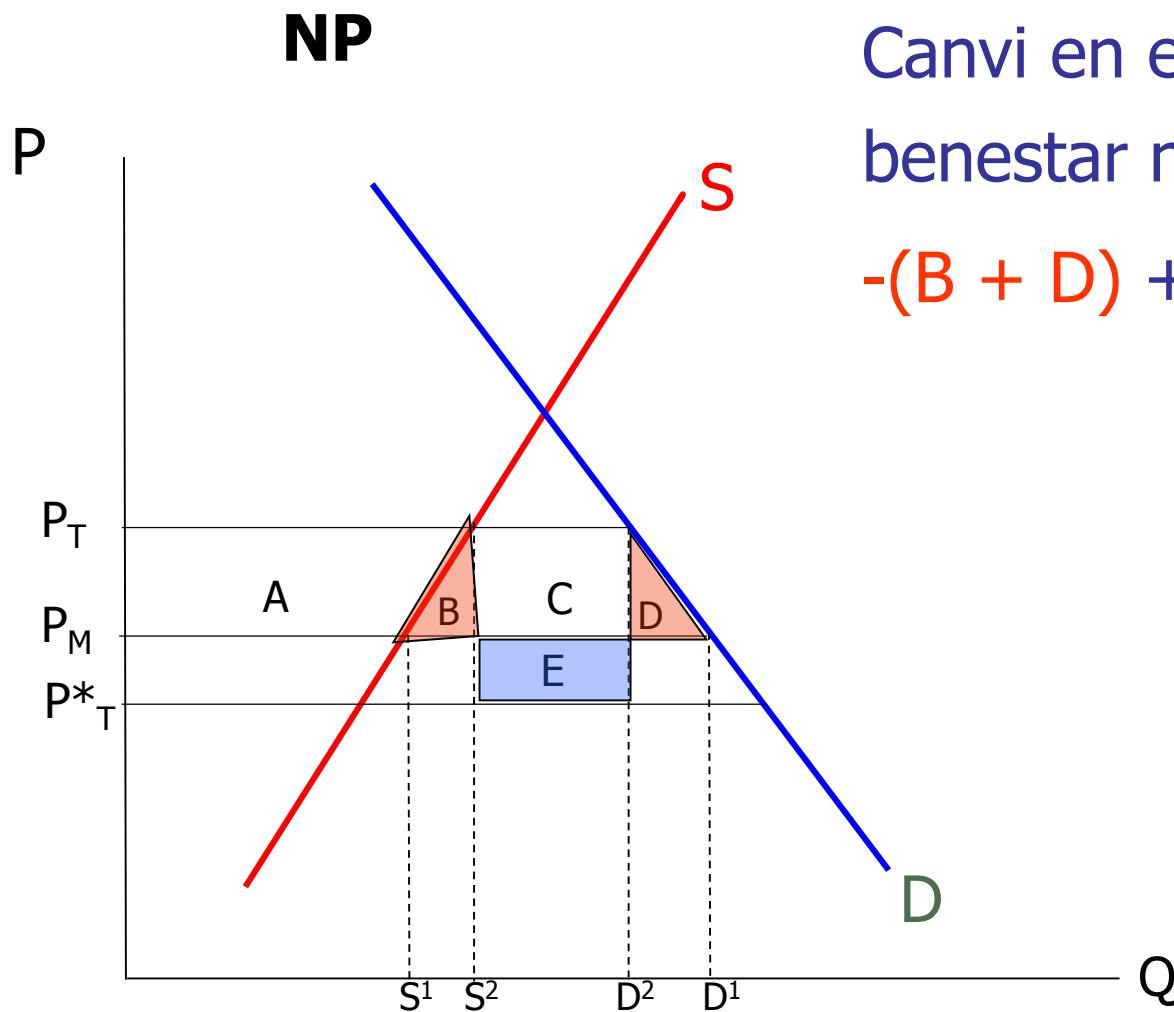
Gràfic. Costos i beneficis de l'aranzel

Gràfic. Costos i beneficis de l'aranzel

Gràfic. Costos i beneficis de l'aranzel

EFECTES D'UN ARANZEL

- Els consumidors perden: $-(A + B + C + D)$
- Els productors guanyen: A
- L'Estat recapta: $C + E$

-
- Canvi en el benestar net: $-(B + D) + E$

Interpretació:

- $B =$ ineficiència en la producció (distorsió en els incentius a produir)
- $D =$ ineficiència en el consum (distorsió en els incentius a consumir)
- $E =$ Millora en la relació d'intercanvi (cauen els preus d'exportació estrangers)

EFFECTES D'UN ARANZEL

- Diferències entre el cas d'un país petit i el d'un país gran:

El país petit no pot afectar P_M :

- Tot l'efecte de l'aranzel es trasllada a P_T
- Valor **àrea E** [MILLORA DELS TERMES D'INTERCANVI] = 0
- L'aranzel té **efectes nets negatius** per pèrdua d'eficiència en producció i consum = **-(B+D)**.

El país gran sí que pot afectar P_M :

- Part de l'efecte de l'aranzel es trasllada al preu estranger (P^*_T)
- Valor **àrea E** [MILLORA DELS TERMES D'INTERCANVI] > 0
- L'aranzel té **efectes ambigus**.
 - Pèrdua d'eficiència = **-(B+D)**
 - Millora termes d'intercanvi = **E**

Efectes d'un aranzel: resum

Efectes sobre el país importador	País petit	País gran
Excedent del productor	augmenta	augmenta
Excedent del consumidor	cau	cau
Ingressos del govern	augmenten	augmenten
Termes d'intercanvi	no	sí
Impacte net sobre el benestar	cau (pèrdua d'eficiència)	ambigu (augmenta si els termes d'intercanvi compensen la pèrdua d'eficiència)

4.2.1. Quota d'importació

■ Definició

- ❑ Restricció quantitativa sobre la quantitat que es pot importar d'un producte

■ Mecanismes d'implementació: qui es queda la renda de la quota?

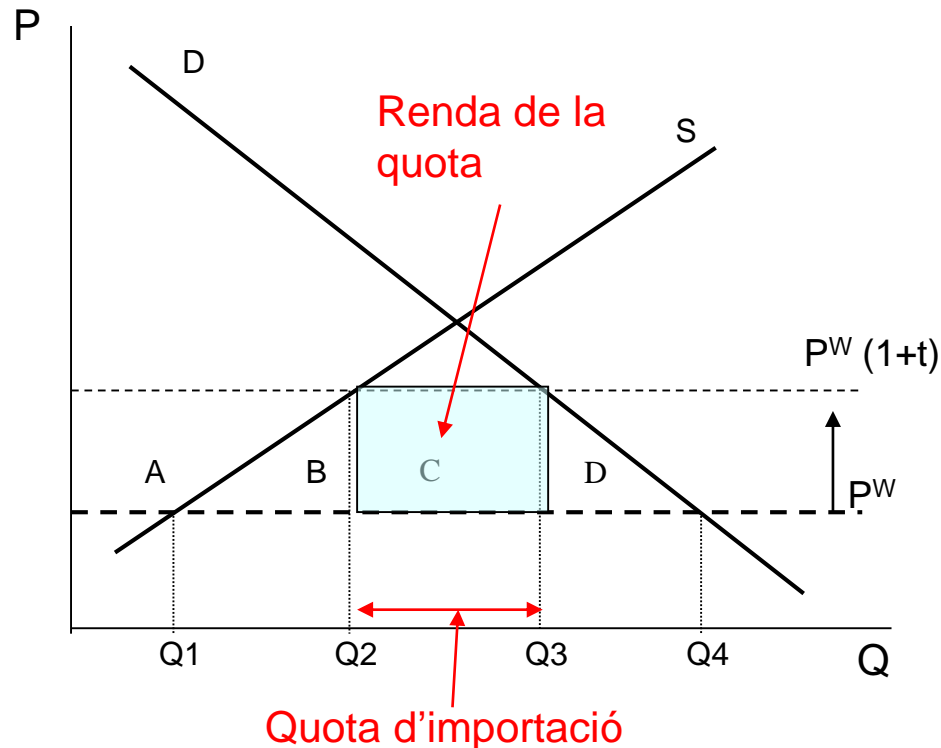
- (1) Per ordre de arribada
- (2) Sistema de subhasta de llicències
- (3) Distribució administrativa
- (4) Govern dels països estrangers

■ Efecte de la quota (país petit)

- ❑ Augmenta el preu en el mercat estatal del bé importat (escassetat)
- ❑ Pèrdua de benestar
- ❑ Efectes sobre la qualitat de les importacions

4.2.1. Quota d'importacions

- Efecte similar a l'aranzel, però,
a diferència de l'aranzel, amb la quota l'estat normalment no rep ingressos. La renda de la quota la rep qui obté el dret (llicències) d'importar el bé.

4.2.1.1 EFECTES D'UNA QUOTA A LA IMPORTACIÓ

- Els consumidors perden: $-(A + B + C + D)$
- Els productors guanyen: A
- La renda de la quota:
(dins del país) C

-
- Canvi en el benestar net: $-(B+D)$

Interpretació:

- $B =$ ineficiència en la producció
- $D =$ ineficiència en el consum

4.2.2 Restriccions voluntàries a l'exportació

- ❑ **Definició:** És una **quota de comerç** que imposa el país exportador (en lloc del país importador), generalment per exigència del país importador per evitar altres restriccions comercials.
- ❑ **Variant de la quota d'importació**
 - ❑ Des del punt de vista econòmic, les RVE són exactament igual a una quota d'importació en què la renda de la quota se la queda el país que exporta.
 - ❑ Suposa pèrdues per al país importador.
 - ❑ Implica un cost més alt per al país importador que la imposició d'un aranzel o una quota (en la qual la renda de la quota es quede en el país que importa) que limite les importacions en la mateixa quantitat.

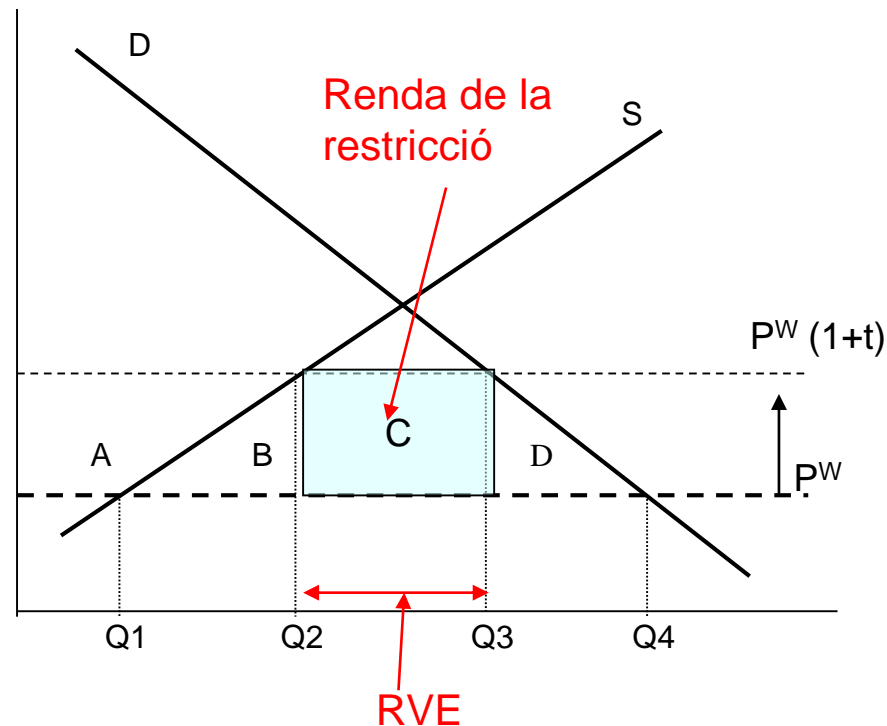
4.2.2 Restriccions voluntàries a l'exportació

EC: $-(A+B+C+D)$

EP: A

EFFECTE NET:

$-(B+C+D)$

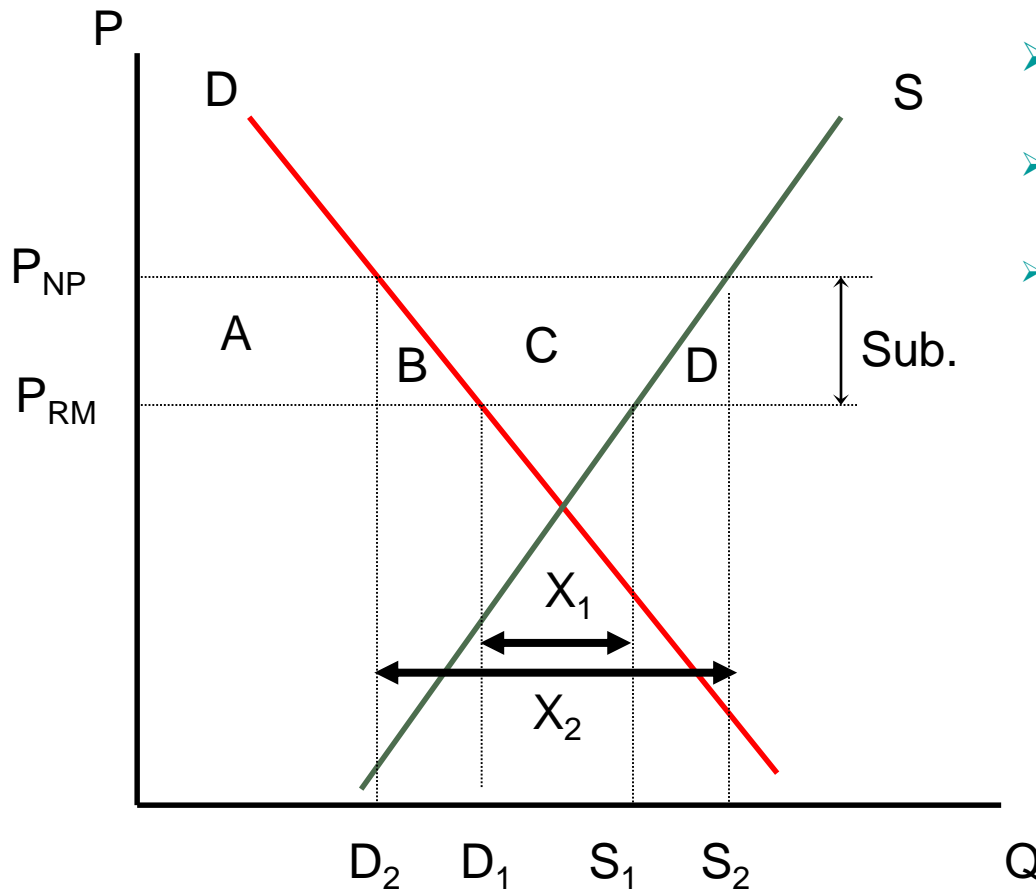
4.2.3. Subsidis a l'exportació

- **Definició:** Pagament que es fa a una empresa o individu que ven un bé a l'estranger.
- Quan un país ofereix un subsidi a l'exportació, els exportadors nacionals exportaran fins al punt en què els preus nacionals superen els estrangers en la quantia del subsidi:

$$P_{NP} = P_{RM} + \text{subsidi}$$

- Mentre $P_{NP} < P_{RM} + \text{subsidi} \rightarrow$ exporten («escassetat» en el mercat interior)
- Els **efectes** d'un subsidi són **exactament oposats als d'un aranzel.**

4.2.3.1 Efectes subsidis a l'exportació (país petit)

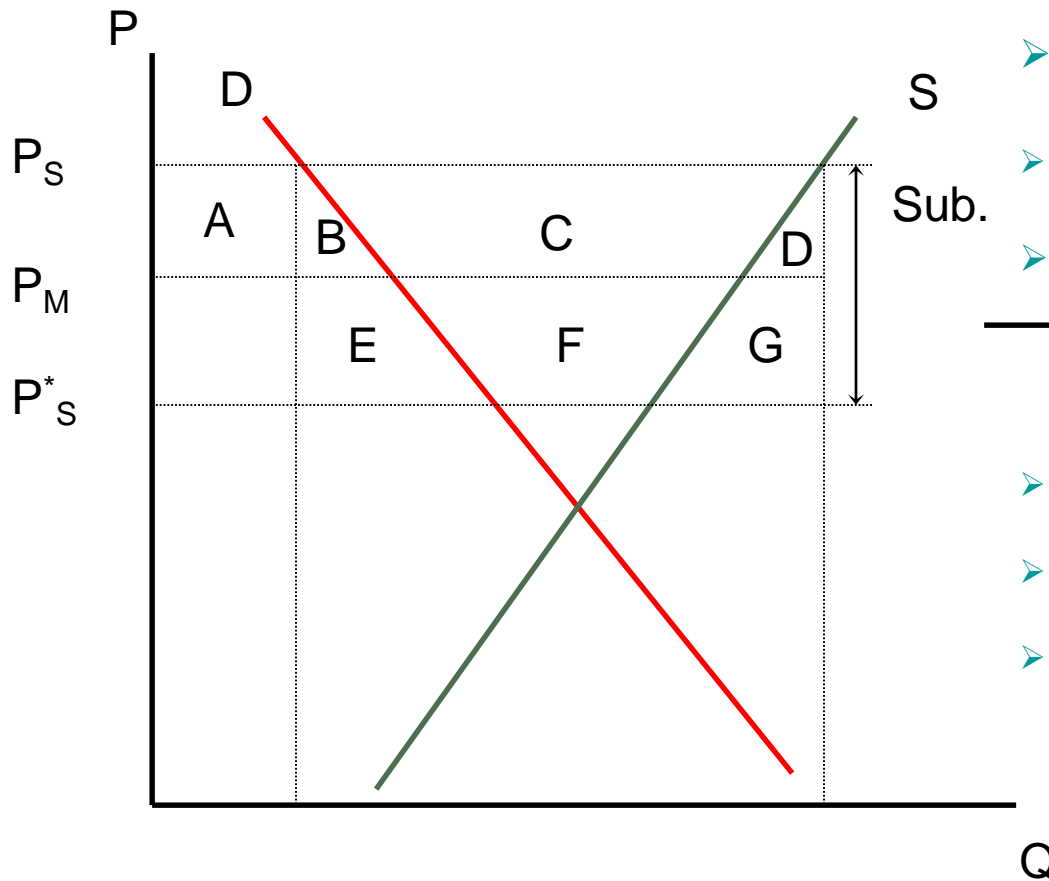

▽ Benestar social

- $\Delta EP = A + B + C$
- $\nabla EC = -(A + B)$
- $\text{Despeses Estat} = -(B + C + D)$

- $-(B + D)$
- B: ineficiència en el consum
- D: ineficiència en la producció

4.2.3.1 Efectes dels subsidis a l'exportació (país gran)

▽ Benestar social

- $\Delta EP = A + B + C$
- $\nabla EC = - (A + B)$
- $GE = (B + C + D + E + F + G)$

- $(B + D + E + F + G)$

- B: ineficiència en el consum
- D: ineficiència en la producció
- E + F + G: pèrdues en la relació d'intercanvi (∇P exportacions)

Resum: efectes de les polítiques comercials alternatives

	Aranzel	Quota d'importació	Restricció voluntària a l'exportació	Subsidi a l'exportació
Excedent del productor	augmenta	augmenta	augmenta	augmenta
Excedent del consumidor	cau	cau	cau	cau
Ingressos públics	augmenten	sense canvis, llevat que l'Estat vengui les llicències (renda per qui rep les llicències)	sense canvis (renda per als estrangers)	cauen (la despesa pública augmenta)
Benestar nacional	ambigu (cau per a un país petit)	ambigu (cau per a un país petit)	cau	cau

4.3 Negociacions comercials multilaterals: el GATT i l'OMC

- Després de la IIGM, per restablir les relacions internacionals es van dissenyar tres àmbits bàsics, cadascun amb una institució:
 - ❑ **Financer:** FMI
 - ❑ **Desenvolupament:** Banc Internacional de Reconstrucció i Foment (Banc Mundial)
 - ❑ **Comerç:** Organització Internacional del Comerç (ITO) – no ratificada

Per a «cobrir el buit» de la no-ratificació de la ITO, el 1947 representants de 23 països es van reunir a Ginebra amb la finalitat de negociar reduccions dels aranzels. Això donà lloc al GATT (Acord general sobre aranzels i comerç). Posteriorment, més països s'hi han incorporat i s'han succeït una sèrie de rondes de negociació.

4.3 Negociacions comercials multilaterals: el GATT i l'OMC

Objectiu del GATT: promoure el **desenvolupament** econòmic (PD i PenD) mitjançant la participació en un sistema multilateral de **comerç**.

- Per a fer-ho, cal aconseguir acords que:
 - reduïsquen substancialment els aranzels i altres barreres al comerç,
 - eliminen el tracte discriminatori en el comerç internacional,
 - fomenten els acords multilaterals.

Principis bàsics i funcionament:

1. Aplicació generalitzada de la **clàusula de la nació més afavorida** (CNMA)
2. Principi de **reciprocitat**
3. Principi de **transparència**
 - [Excepcions: relacionades amb el regionalisme i el desenvolupament]

4.3 Negociacions comercials multilaterals: el GATT i l'OMC

2. Principis bàsics i funcionament

1. Clàusula de la nació més afavorida (CNMA)

- ❑ Els països es comprometen a estendre a tots els socis del GATT (OMC) qualsevol concessió comercial efectuada a un dels signants.

Avantatges de la CNMA:

- ❑ Assegura la **no-discriminació**...
per tant, afavoreix que els productes procedisquen del **país més eficient** (enfront d'acords bilaterals arbitraris amb tercers països).
- ❑ **Dissemina i generalitza** els resultats de cada negociació a **tots** els membres del GATT (OMC), i impulsa el lliure comerç.

2. Principi de reciprocitat

Les concessions d'un país a un altre s'han de compensar amb concessions d'incidència similar per part de l'altre país (en el mateix producte o en un altre)

- ❑ La liberalització és més ràpida en produir-se per part dels dos països.
- ❑ A més, els governs troben el suport dels exportadors que veuran augmentar l'activitat i ocupació.

2. Principis bàsics i funcionament

1. Clàusula de la nació més afavorida (CNMF)
2. Principi de **reciprocitat**
3. Principi de **transparència**:
 - Preferència pels **aranzels** davant de les restriccions quantitatives i administratives per la major «**visibilitat**» de la protecció per part dels agents.

4.3 Negociacions comercials multilaterals: el GATT i l'OMC

2. Principis bàsics i funcionament

- 1 Clàusula de la nació més afavorida (CNMF)
2. Principi de **reciprocitat**
3. Principi de **transparència**

Excepcions als principis bàsics

1. Regionalisme

- Acords comercials regionals previs o nous si s'aproven per una majoria qualificada (2/3).
- Acords regionals: supressió d'aranzels entre els signants aplicats a la majoria dels productes.

2. Sistema generalitzat de preferències (SGP)

- Concessions unilaterals dels PD als PenD –sense reciprocitat ni CNMF– per tal de contribuir al desenvolupament econòmic
 - Permet als PenD signar acords preferencials de comerç.
 - Permet als PenD no aplicar el principi de reciprocitat.

4.3 Negociacions comercials multilaterals: el GATT i l'OMC

Rondes de negociacions del GATT i problemàtica actual

■ Cinc primeres rondes (1947-1961)

- ❑ Reduccions aranzelàries, negociades *producte per producte* i país per país

■ Ronda Kennedy (1964-1967)

- ❑ Reduccions aranzelàries generalitzades
- ❑ Introdueix aspectes sobre **comerç i desenvolupament (SGP)**

■ Ronda Tokio (1973-1979)

- ❑ Reducció addicional d'aranzels, especialment en productes manufacturats per part dels països més industrialitzats, però...
- ❑ ...hi ha restriccions en agricultura i tèxtil i
- ❑ ...queden fora dels acords àmbits importants: serveis, propietat intel·lectual

■ Ronda Uruguai (1986-1995)

■ Ronda Doha (2001-)

4.3 Negociacions comercials multilaterals: el GATT i l'OMC

Rondes de negociacions del GATT i problemàtica actual

■ Ronda Uruguai (1986-1994)

Liberalització comercial

- ❑ Reducció d'aranzels
- ❑ S'hi aborden temes com l'agrícola (reforma PAC), el tèxtil i confecció (AMF: desmantellament progressiu) i les contractacions públiques

Reformes administratives

- ❑ Es crea l'OMC (**WTO**), que, des de 1995, **substitueix el GATT**.
- ❑ Se signa el GATS (com el GATT, per a serveis, entre els quals audiovisual o financer).
- ❑ S'aborden temes sobre propietat intel·lectual, qüestions relacionades amb la inversió o el medi ambient.
- ❑ Constitució de panells de resolució de disputes entre els països.

4.3 Negociacions comercials multilaterals: el GATT i l'OMC

Rondes de negociacions del GATT i problemàtica actual

■ Ronda Doha (2001-)

(conferències ministerials de Doha, 2001; Cancún, 2003; Hong Kong, 2005...)

Objectiu principal: promoure el desenvolupament econòmic i mitigar la pobresa dels PED mitjançant una participació efectiva en el sistema multilateral de comerç.

- ❑ Es continua insistint en el **tema agrari**, les patents o les compres governamentals.
 - Acord per a eliminar les subvencions a l'exportació de productes agraris, tant les directes com les indirectes, en el 2013.
- ❑ Es debat la qüestió de la proliferació d'acords regionals de comerç .
- ❑ Es discuteixen qüestions relatives a la **no-reciprocitat** dels **PED** (gradació segons el nivell de desenvolupament assolit) i les condicions laborals en aquests països (dúmping social). En el 2003 es creen dos grups de PenD amb la intenció de defensar els seus interessos.

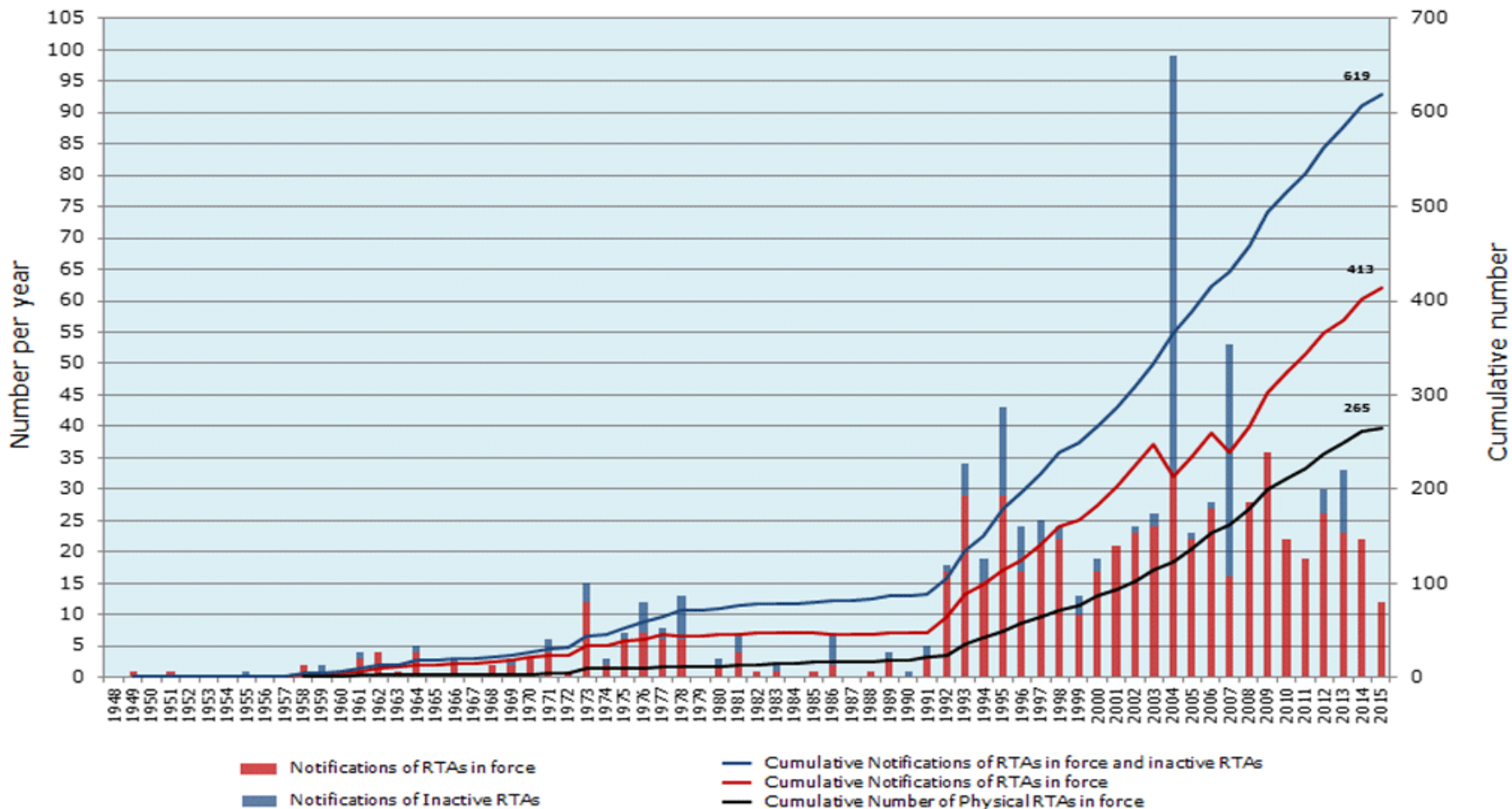
- ❑ Actualment l'OMC té més de 160 membres.

4.4 Acords comercials regionals i els efectes que tenen

- Com a excepció a la CNMF, es permeten acords regionals en la forma de:
 - **Zones de lliure comerç** (ZLC): lliure comerç entre els països de l'acord; cadascun manté els aranzels davant de tercers (exemples: NAFTA, ASEAN...).
 - **Unions duaneres**: lliure comerç entre els signants de l'acord i un aranzel comú davant dels països tercers.
- En els darrers 25 anys hi ha hagut una **proliferació dels acords comercials regionals**.

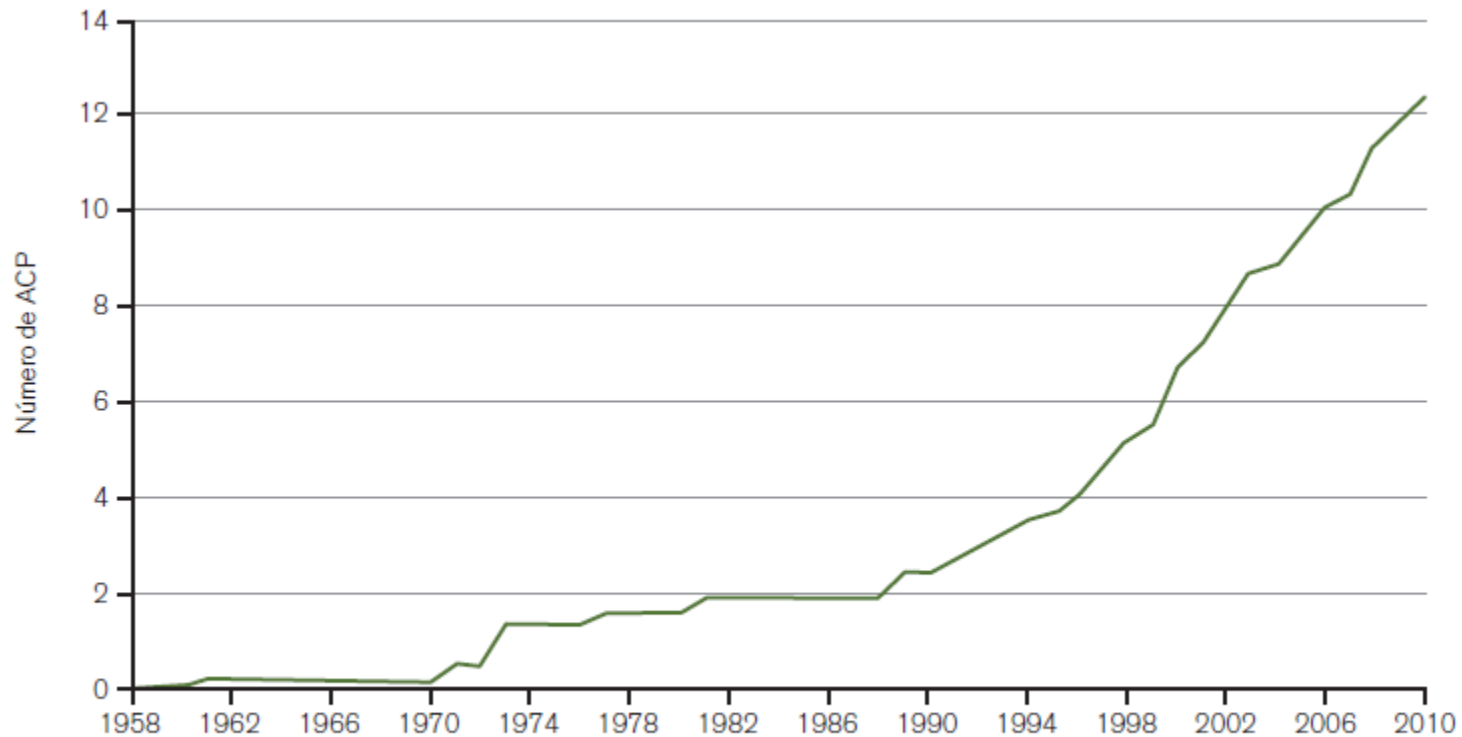
Nombre d'acords comercials

Evolution of Regional Trade Agreements in the world, 1948-2015

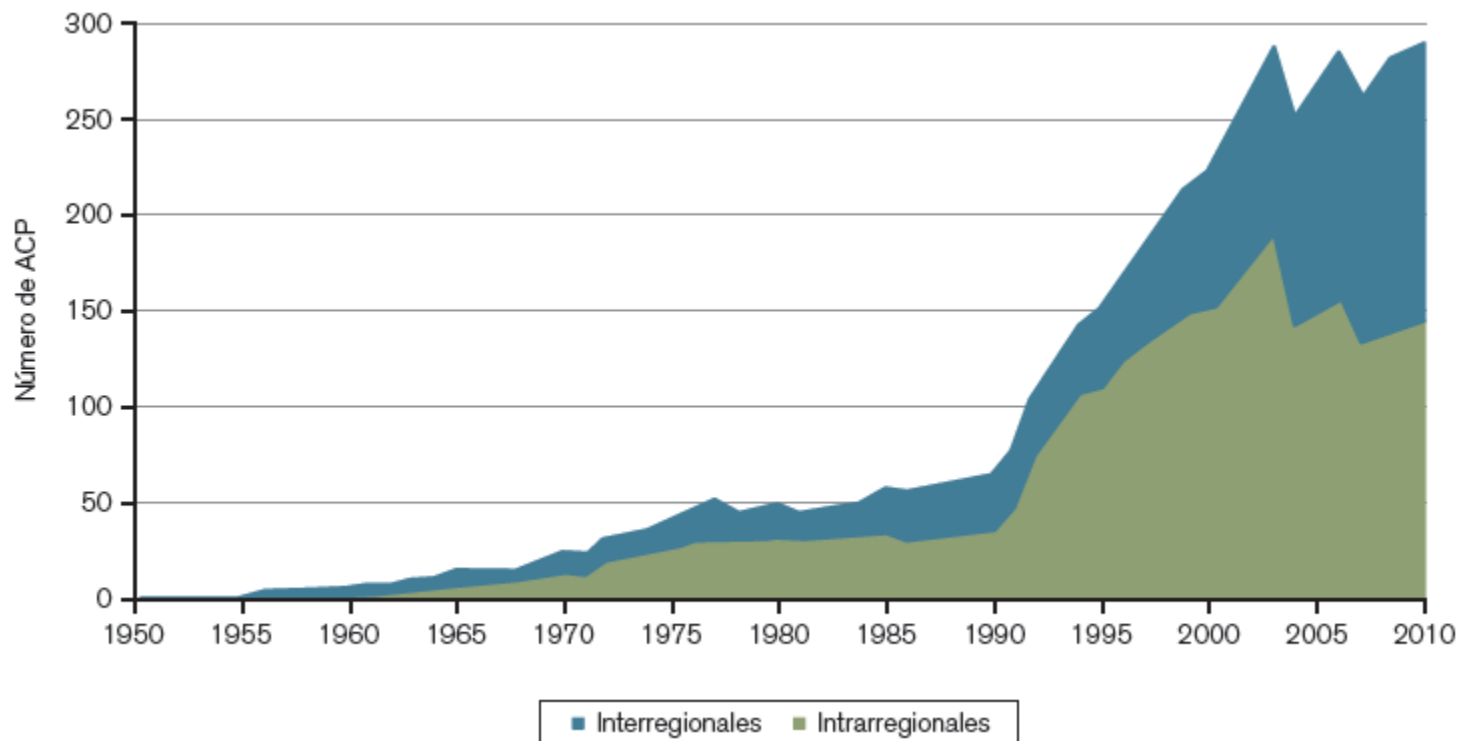
Note: Notifications of RTAs: goods, services & accessions to an RTA are counted separately. Physical RTAs: goods, services & accessions to an RTA are counted together.
Source: WTO Secretariat.

Nombre mitjà de participants en ACP

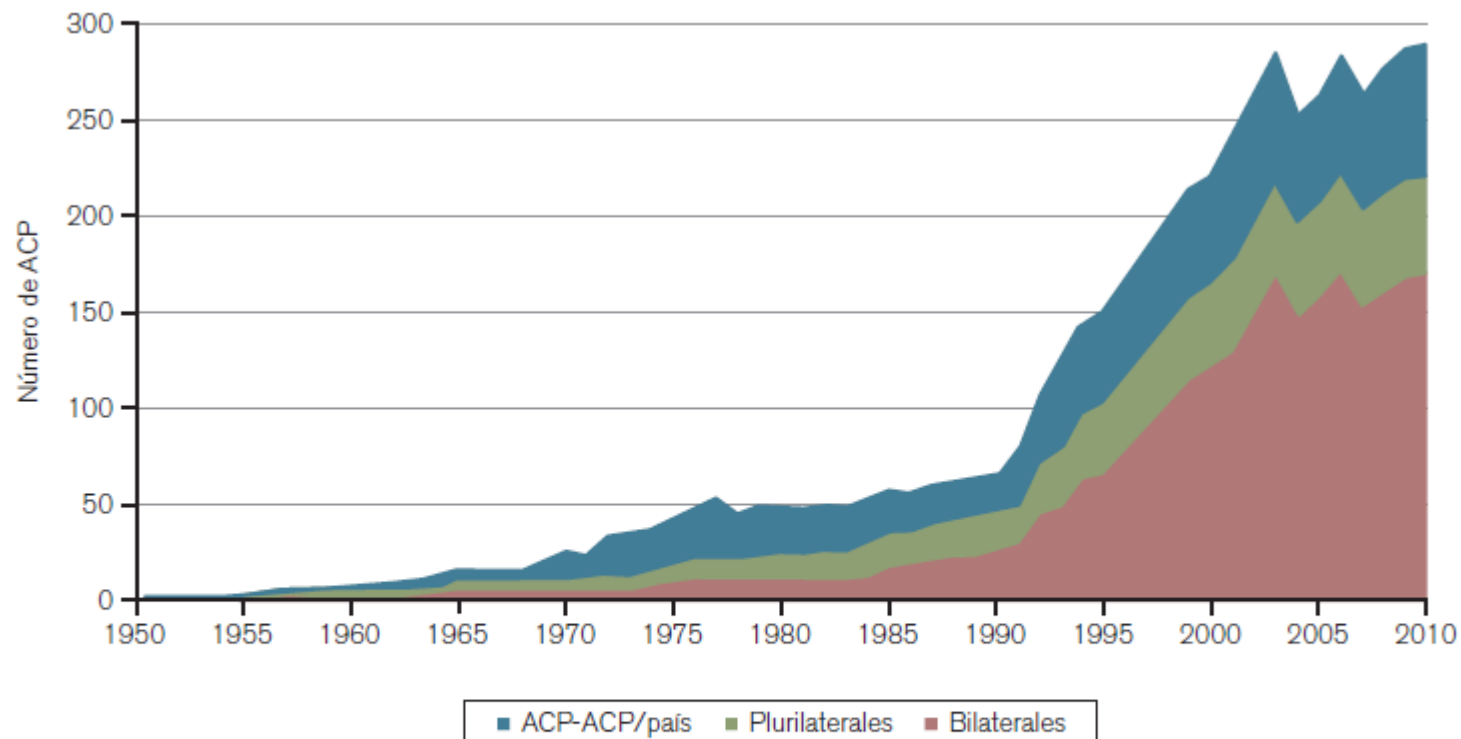

Nota: Estas cifras incluyen a los Miembros del GATT/OMC y a los interlocutores comerciales no Miembros en el contexto de los ACP, por Miembros actuales de la OMC (153).

Nombre acumulat d'ACP intraregionals i interregionals

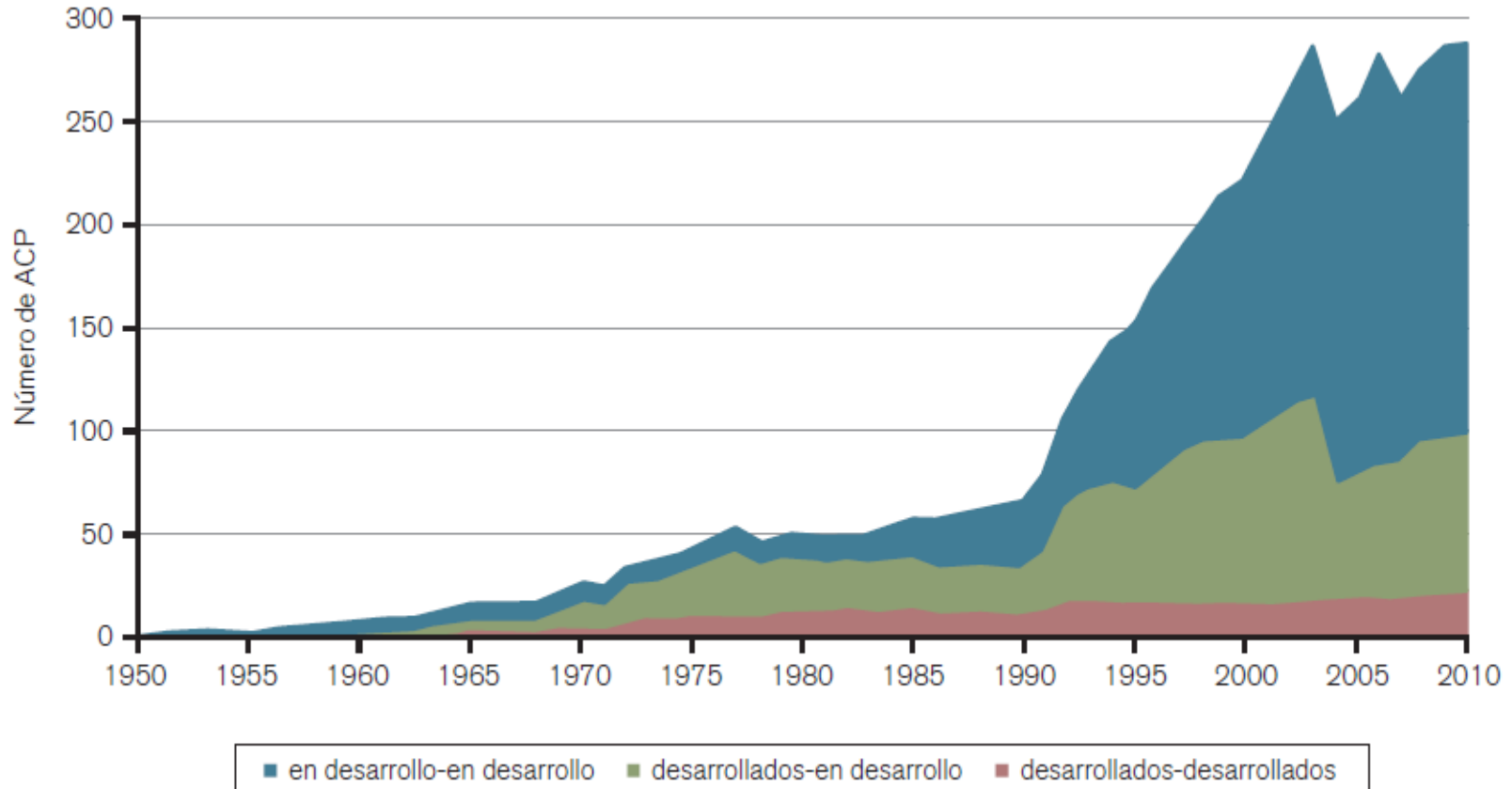
Nombre acumulat d'ACP bilaterals i plurilaterals en vigor

Nota: Los acuerdos comerciales preferenciales "bilaterales" están integrados solamente por dos partes, y los "acuerdos plurilaterales" por tres o más. La categoría "ACP-ACP/país" se refiere a los ACP en los que un ACP en vigor ha suscrito un acuerdo con otro país, incluso a través de la adhesión, o con otro ACP en vigor.

Fuente: Secretaría de la OMC.

Nombre acumulat d'ACP per nivell de desenvolupament dels participants

Fuente: Secretaría de la OMC.

4.4 Acords comercials regionals i els efectes que tenen

Els **acords regionals** impliquen liberalització parcial de caràcter discriminatori amb els **efectes** següents:

■ Creació de comerç

[+]

- ❑ Substitució de producció interna d'alt cost per importacions de països membres més barates gràcies a la reducció de les barreres al comerç.
⇒ Millora en l'eficiència i benestar mundial

■ Desviació de comerç

[-]

- ❑ Substitució d'importacions de tercers països més eficients per productes de països membres (a causa de l'eliminació de barreres comercials amb els països membres i manteniment d'aquestes barreres amb els països tercers).
⇒ Empitjora l'eficiència i benestar mundial.

- A més, els països de l'acord regional poden fer ús de **poder de mercat** i perjudicar el mercat mundial.

4.4 Acords comercials regionals i els efectes que tenen

UE. Formació i fases d'ampliació

- 1958: Bèlgica, França, Alemanya, Itàlia, Luxemburg i Holanda
- 1973: Dinamarca, Irlanda i el Regne Unit
- 1981: Grècia
- 1986: Portugal i Espanya
- 1995: Àustria, Finlàndia i Suècia
- 2004: Xipre, R. Txeca, Estònia, Letònia, Lituània, Hongria, Malta, Polònia, Eslovàquia i Eslovènia
- 2007: Bulgària i Romania
- 2013: Croàcia

4.4 Acords comercials regionals i els efectes que tenen

UE. Etapes en la integració

- 1958: Acord de lliure comerç
- 1968: Unió duanera
- 1993: Mercat comú
- 1999: Unió econòmica i monetària. Euro

4.4 Acords comercials regionals i els efectes que tenen

Zona euro. Formació i fases d'ampliació

- 1999: Alemanya, Àustria, Bèlgica, Espanya, Finlàndia, França, Holanda, Irlanda, Itàlia, Luxemburg, Portugal
- 2001: Grècia
- 2007: Eslovènia
- 2008: Xipre i Malta
- 2009: Eslovàquia
- 2011: Estònia
- 2014: Letònia
- 2015: Lituània

Tema 5

ELS TIPUS DE CANVI

Economia espanyola i internacional

Bibliografia bàsica:

Krugman, P. et al. (2012), capítols 14 i 15

ESQUEMA

Tema 1: La importància de l'economia internacional

Tema 2: L'avantatge comparatiu i el comerç

Tema 3: Economies a escala, competència imperfecta i comerç internacional

Tema 4: La política comercial

TEMA 5: ELS TIPUS DE CANVI

- Els tipus de canvi i les transaccions internacionals
- El mercat de divises
- L'equilibri en el mercat de divises: un enfocament d'actius (**paritat d'interessos**)
- La determinació dels tipus de canvi a llarg termini. La **paritat del poder adquisitiu**

TEMAS 6-9: ECONOMIA ESPANYOLA

Introducció

- Fins ara hem considerat les transaccions internacionals sense fer referència al fet que **distints països utilitzen distintes monedes**.
 - ❑ Com podem comparar els preus d'un producte en dos països?
 - ❑ Com efectuem els pagaments internacionals?
- Per a donar resposta a aquestes qüestions necessitem considerar els **mercats de divises**, on es determinen els preus relatius entre les monedes nacionals (**tipus de canvi**) indispensables a l'hora d'obtenir els **preus relatius** dels béns i serveis en **distints països**.
- Analitzarem els determinants de:
 - ❑ Els TC a curt termini (**paritat d'interessos**)
 - ❑ Els TC a llarg termini (**paritat del poder adquisitiu**)

5.1 Els tipus de canvi i les transaccions internacionals

5.1.1 Els tipus de canvi nominals

- Definició
- Variacions dels TC
- Tipus de canvi i preus relatius

5.1.2 Tipus de canvi reals

5.1.3 Altres conceptes de tipus de canvi

5.1.4 Preu de compra i venda de divises

5.1.1 Els tipus de canvi nominals

Tipus de canvi nominal:

- ❑ És la relació mitjançant la qual es pot intercanviar la moneda d'un país per la d'un altre.
- ❑ Preu relatiu d'una moneda en termes d'una altra.

Es poden expressar de dues maneres:

- ❑ TC $\$/\text{€}=1,3295$ [\rightarrow 1,3295 \$ a canvi d'un €]
- ❑ TC $\text{€}/\$=0,7522$
 - En general, el TC se sol expressar com a unitats de moneda nacional per unitat de moneda estrangera: **definició preu**.

5.1.1 Els tipus de canvi nominals

VARIACIONS DELS TC

Les **variacions del tipus de canvi** de la moneda nacional (enfront d'una altra) reflecteixen **canvis en el valor de la moneda** (enfront d'una altra moneda). S'anomenen:

- **Apreciació** de la m.n.: **augmenta el valor de la m.n.** Una unitat de m.n. pot comprar més unitats de m. estrangera
 - ❑ Si **TC €/\$ = 0,75 €/\$** passa a **0,72 €/\$** \Rightarrow L'euro s'ha apreciat enfront del dòlar; augmenta el preu de l'euro respecte del \$.
 - ❑ *Ceteris paribus*, encareix els nostres productes per als estrangers i abarateix les importacions.

- **Depreciació** de la m.n.: es **redueix el valor de la m.n.**
 - ❑ Si **TC €/\$ = 0,75 €/\$** passa a **0,77 €/\$** \Rightarrow L'euro s'ha depreciat enfront del dòlar; cau el preu de l'euro respecte del \$.
 - ❑ *Ceteris paribus*, abarateix els nostres productes a l'exterior –facilita X- i encareix les importacions.

5.1.1 Els tipus de canvi i els preus relatius. Exemple

Tipus de canvi i preus relatius. Exemple

$P(\text{£})$ jaqueta de llana al Regne Unit (UK) = 50£

$P(\$)$ pantalons de cotó als EUA = 45\$

$TC(\$/\text{£}) = 1,5 \$/\text{£}$

■ P jaqueta (\$) als EUA = 75\$

■ P pantaló als EUA = 45\$

□ **Preu relatiu:** [P jaqueta / P pantaló] = $75/45 = 1,67$

■ El preu relatiu de la jaqueta en termes de pantalons és d'1,67 pantalons per jaqueta (P_m/P_x)

■ Si $TC(\$/\text{£}) = 1,25\$/\text{£}$ (apreciació del \$: abarateix les importacions EUA)

□ P jaqueta als EUA = 62,5 \$ i [P jaqueta / P pantaló] = $62,5/45 = 1,39$

■ Si $TC(\$/\text{£}) = 1,75\$/\text{£}$ (depreciació del \$: encareix les importacions)

□ P jaqueta als EUA = 87,5\$ i [P jaqueta / P pantaló] = $87,5/45 = 1,94$

Si el preu monetari dels béns es manté constant, una **apreciació** (**depreciació**) del \$ enfront de la £ **augmenta** (**disminueix**) el preu relatiu de les X dels EUA i disminueix (augmenta) el preu relatiu de les M dels EUA.

5.1 Els tipus de canvi i les transaccions internacionals

5.1.1 Els tipus de canvi nominals

5.1.2 Els tipus de canvi reals

5.1.3 Altres conceptes de tipus de canvi

5.1.4 Preu de compra i venda de divises

5.1.2 Els tipus de canvi reals

Els tipus de canvi reals:

- El **TC real (TCR)** es defineix com:

$$\text{TCR} = \text{TC}_{\text{€}/\$} \times (\text{P}^* / \text{P})$$

on

- TC** és el tipus de canvi nominal (unitats moneda nacional / unitat moneda estrangera: $\text{TC}_{\text{€}/\$}$)
 - P** és un índex de preus nacional
 - P*** un índex de preus a l'estranger
- Mesura el preu d'una **cistella de consum (béns i serveis)** disponible a l'interior en relació amb una cistella de consum disponible a l'estranger.

5.1.2 Els tipus de canvi reals: Indicador de competitivitat

L'evolució en el TCR és un indicador de l'evolució de la competitivitat d'una economia.

$$\square \text{TCR} = \text{TC}_{\text{€}/\$} \times (\text{P}^*/\text{P}) \Rightarrow [\ln \text{ i } dt] \Rightarrow \Delta \text{TCR} = \Delta \text{TC}_{\text{€}/\$} + (\Delta \text{P}^* - \Delta \text{P})$$

\uparrow TCR [depreciació real del €] pot ser causada per:

$\square \uparrow \text{TC}_{\text{€}/\$}$ (depreciació del TC nominal del €) i/o

$\square \uparrow \text{P}^* - \uparrow \text{P} > 0 \Rightarrow \uparrow \text{P}^* > \uparrow \text{P}$ (menor inflació a NP)

\Rightarrow **Millora de competitivitat (NP)**: Els nostres béns s'abarateixen en relació amb els béns estrangers \Rightarrow disminueixen les importacions i augmenten les exportacions.

\downarrow TCR [apreciació real] pot ser causada per:

$\square \downarrow \text{TC}_{\text{€}/\$}$ (apreciació del TC nominal) i/o

$\square \uparrow \text{P}^* - \uparrow \text{P} < 0 \Rightarrow \uparrow \text{P}^* < \uparrow \text{P}$ (major inflació)

\Rightarrow **Pèrdua de competitivitat**: Les nostres exportacions s'encareixen \Rightarrow disminueixen X i augmenten les M.

5.1 Els tipus de canvi i les transaccions internacionals

5.1.1 Els tipus de canvi nominals

5.1.2 Els tipus de canvi reals

5.1.3 Altres conceptes de tipus de canvi

5.1.4 Preu de compra i venda de divises

5.1.3 Altres conceptes de tipus de canvi

Sistemes de tipus de canvi:

- ❑ **TC fixos:** El TC el fixa l'autoritat monetària i les seues variacions es denominen revaluació (augment de valor) o devaluació (pèrdua de valor).
- ❑ **TC flexibles o flotants:** TC són determinats pel mercat. Les seues fluctuacions s'anomenen apreciació i depreciació.

TC al comptat (*spot*) / TC a terminis (*forward*)

- 1. TC *spot* o al comptat:** preu al comptat entre dues monedes (operacions de compravenda al comptat: 2 dies màxim)
- 2. TC *forward* o a terminis:** preu a terminis entre dues monedes (a 30, 60, 90 dies o un any). Operacions de compravenda a terminis.
 - S'utilitza en operacions amb pagament ajornat per a cobrir-nos el risc de canvi (**cobertura de risc**)
 - **El TC *forward* difereix del TC al comptat.**
 - ❑ **Premi o descompte *forward*:** $F = (TC_f - TC_s) / TC_s$

5.1 Els tipus de canvi i les transaccions internacionals

5.1.1 Els tipus de canvi nominals

5.1.2 Els tipus de canvi reals

5.1.3 Altres conceptes de tipus de canvi

5.1.4 Preu de compra i venda de divises

5.1.4 Preus de compra i venda de divises

Preus de compra i venda de divises. Normalment es subministren **dos TC**:

1. El **tipus de venda** és el TC a què el banc està disposat a vendre divisa estrangera.
2. El **tipus de compra** és el TC a què el banc està disposat a comprar divisa estrangera.

■ **La diferència** entre el tipus de venda i el tipus de compra és el ***spread* o marge**.

■ Exemple. Banc europeu:

Tipus de venda \$ = 1,12 €/\$: per 112 €, el banc em dóna 100\$.

Tipus de compra \$ = 1,10 €/\$: per 100\$, el banc em dóna 110€.

⇒ el ***spread*** és **0,02 €/**\$: el banc té **un benefici de 0,02 € per \$ convertit**.

5.2 El mercat de divises

5.2.1 Definició i característiques

5.2.2 Agents

5.2.3 Operacions

5.2.1 El mercat de divises: definició i característiques

- El **mercat de canvis** és el mercat en què interactuen els agents que compren i venen moneda estrangera amb la finalitat de poder realitzar pagaments internacionals.
 - La interacció de compradors (demandants) i venedors (oferents) en aquest mercat determina els tipus de canvi.
- Els intercanvis de divises tenen lloc en **nombrosos centres financers**.
 - Els més importants són **Londres, Nova York, Tòquio, Frankfurt i Singapur**.
- És un **mercat continu que mai tanca**, ja que els distints centres financers estan connectats telemàticament.

5.2.1 El mercat de divises: definició i característiques

- A causa de la importància dels EUA en l'economia mundial, el **dòlar** és la **moneda vehicular o conductora**:
 - ❑ La majoria de les transaccions entre bancs es redueixen a intercanviar qualsevol divisa per dòlars.
 - ❑ Una moneda vehicular fa més eficient, barat, còmode i fàcil trobar contrapartida en les operacions encreuades.
- **No hi ha diferències significatives entre els TC d'una mateixa moneda a escala internacional. Per què?**
 - ❑ La integració dels centres financers les impedeix a través de l'arbitratge.
- **L'arbitratge** és el procés pel qual es compra moneda a un preu barat i es ven simultàniament a un preu més elevat en un altre centre financer.

5.2.2 Mercat de divises: agents

1. Bancs comercials

- ❑ Operen, fonamentalment, pel compte dels clients (EMN).
- ❑ Realitzen les operacions a través de **transaccions interbancàries**: intercanvi de depòsits bancaris denominats en diferents monedes.
- ❑ Representa la major part de l'activitat realitzada en el mercat de divises.

2. Empreses multinacionals

- ❑ Efectuen pagaments i reben ingressos en distintes monedes segons el nombre de països en què operen.

3. Institucions financeres no bancàries

- ❑ Gestores de fons d'inversió, de pensions i companyies d'assegurances, amb operacions que impliquen transaccions de divises.

4. Bancs centrals

- ❑ Solen **intervenir** en el mercat de divises per **influir en els TC**.
- ❑ El volum d'aquesta intervenció normalment és petit però l'impacte sol ser gran, ja que afecta les **expectatives** dels altres agents del mercat.
 - La intervenció proveeix informació sobre el futur de la política macroeconòmica del país i, per tant, sobre la possible evolució dels tipus de canvi.

5.2.3 Mercat de divises: operacions

1. Operacions al comptat (*spot*):

- ❑ Transacció de compra/venda de divises amb **lliurament immediat**.
 - Normalment es materialitza fins a dos dies hàbils després de la formalització.
- ❑ S'apliquen els TC al comptat.

2. Operacions a termini (*forward*): Transacció de compra/venda de divises amb **lliurament futur**.

- ❑ Aquestes operacions són molt utilitzades en les transaccions comercials ja que **permeten a les empreses cobrir el risc canviari**, és a dir, el risc derivat de la variació en els TC.

Altres operacions: permutes financeres (*swaps*), contractes de futurs i opcions sobre divises.

5.2.3 Mercat de divises: operacions

3. *Swaps* de divises:

- **Venda al comptat** d'una divisa combinada amb l'obligació de **recompra en un futur** determinat.

Exemple: una empresa multinacional acaba de rebre 1 milió de \$ per les seues vendes i sap que haurà de pagar aquests \$ a un proveïdor californià en un termini de 3 mesos.

- Durant aquests 3 mesos pot invertir en francs suïssos.
- Un *swap* a 3 mesos, de \$ en francs suïssos, pot suposar costos d'intermediació més baixos que dues transaccions separades de venda de \$ al comptat a canvi de francs suïssos i vendre els francs suïssos a canvi de \$ en el mercat de futurs.

5.2.3 Mercat de divises: operacions

4. Contractes de futurs:

- ❑ Contracte pel qual s'adquireix una promesa de pagament perquè una **quantitat** de divises determinada siga **lliurada en una data futura determinada** a un **preu** especificat.
- ❑ Els contractes de futurs **es poden vendre en el mercat secundari**, i s'aconsegueix de manera immediata un benefici o una pèrdua per l'operació.
 - En les operacions a terminis (2) no hi ha opció de modificar la data de venciment que figura en el contracte.

5. Opcions sobre divises:

- ❑ Contracte que dóna l'opció o **dret (sense l'obligació)** de comprar (*call*) o vendre (*put*) una **quantitat** determinada de divisa a un **tipus de canvi** concret en qualsevol moment dins el període de temps considerat en el contracte.
- ❑ Les opcions es compren i es venen lliurement en el **mercats secundari**.

5.3.1 L'equilibri del mercat de divises

- Les **divises** (depòsits en divises) són un **actiu financer** que adquireixen els agents per tal d'acumular riquesa.
- **La demanda de divises** (depòsits en divises), depèn **positivament de la taxa de rendibilitat esperada** en relació amb la que obtindríem amb altres actius (divises).

La taxa de rendibilitat esperada (TRE) depèn:

1. **Del tipus d'interès** que ofereix.
2. **De l'evolució esperada en el TC** de la moneda respecte a altres, que ens indica quin és el canvi esperat en el preu de la divisa i, per tant, ens permet **expressar les rendibilitats** de distintes divises **en la mateixa moneda**.

5.3.1 L'equilibri del mercat de divises

ELS TIPUS DE CANVI I LA RENDIBILITAT DELS ACTIUS

- Comparem la **taxa de rendibilitat (en €)** per a un depòsit d'1€ als EUA i a Espanya. Suposem:
 - **TC (€/€)**_t = 1,11 **TC esperat (€/€)**_{t+1} = 1,05 **r_€** = 10% **r_€** = 5%
 - **Invertir en Espanya en t: 1,05 €** en t+1
 - **Invertir en EEUU en t:** 1€ → [TC (€/€)_t = 1,11] → 1 · 0,90 = 0,90\$ **en t**
En t+1 tindrem: 0,90 · (1,10) = 0,99\$ → que convertits a euros (t+1):
0,99\$ · (1,05€/€) = **1,0395€** en t+1
 - **la rendibilitat dels actius en euros a Espanya és major** que als EUA, això és perquè
 - malgrat que **r_€** = 5% < **r_€** = 10%
 - **s'espera que el € s'aprecie enfront al \$ en més d'un 5%**
 - ⇒ Les expectatives sobre l'€ enfront del \$ fan que els depòsits en € siguin més atractius per a l'inversor (rendibilitat més alta).

5.3.1 L'equilibri del mercat de divises

- **L'equilibri en el mercat de divises** es produeix quan **totes les divises ofereixen la mateixa taxa de rendibilitat esperada**.
 - En aquest cas no hi ha ni excés d'oferta ni excés de demanda de depòsits en divises.
- Això es coneix com la **condició de la paritat d'interessos** i pot expressar-se així:

$$r_{\text{€}} = r_{\text{\$}} + \left(\frac{TC_{\text{€}/\text{\$}}^e - TC_{\text{€}/\text{\$}}^s}{TC_{\text{€}/\text{\$}}^s} \right)$$

$r_{\text{€}}$ → Rendibilitat en € d'un depòsit en €

$r_{\text{\$}}$ → Rendibilitat en \$ d'un depòsit en \$

$TC_{\text{€}/\text{\$}}^e - TC_{\text{€}/\text{\$}}^s$ → Taxa de **depreciació/apreciació** esperada de l'€

$TC_{\text{€}/\text{\$}}^s$ → Taxa de depreciació/apreciació esperada de l'€

Rendibilitat esperada en € d'un depòsit en \$

5.3.1 L'equilibri del mercat de divises

■ Condició de paritat d'interessos (no coberta)

$$r_{\text{€}} = r_{\text{\$}} + \left(\frac{\text{TC}_{\text{€/\$}}^{\text{e}} - \text{TC}_{\text{€/\$}}^{\text{S}}}{\text{TC}_{\text{€/\$}}^{\text{S}}} \right)$$

□ **TC^e**: TC al comptat esperat en el futur.

■ Condició de paritat coberta d'interessos

$$r_{\text{€}} = r_{\text{\$}} + \left(\frac{\text{TC}_{\text{€/\$}}^{\text{F}} - \text{TC}_{\text{€/\$}}^{\text{S}}}{\text{TC}_{\text{€/\$}}^{\text{S}}} \right)$$

□ **TC^F** .- TC a terminis (*forward*) –per a evitar el risc canviari.

5.3.2 La condició de la paritat d'interessos

Rendibilitat esperada en € dels depòsits en \$ (i el $TC_{\text{€}/\$}$)

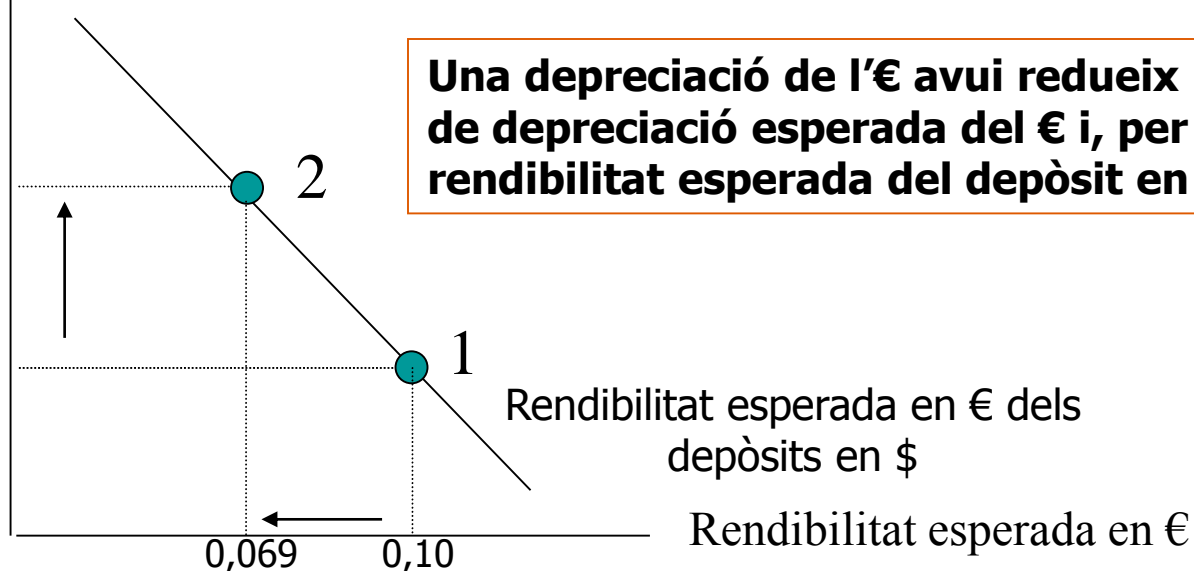
- Suposem: $r_{\$}=0,05$ i el TC futur $\text{€}/\$$ ($TC_{\text{€}/\$}^e=1,05$) **estan donats**

$TC_{\text{€}/\$}$	$r_{\$}$	$(1,05-TC_{\text{€}/\$})/TC_{\text{€}/\$}$	$r_{\$} + [(1,05-TC_{\text{€}/\$})/TC_{\text{€}/\$}]$
1,00	0,05	0,05	0,10 [=0,05+(0,05)]
1,03	0,05	0,019	0,069 [=0,05+(0,02/1,03)]

TC actual $\text{€}/\$$

$TC_{\text{€}/\$} = 1,03$

$TC_{\text{€}/\$} = 1,00$

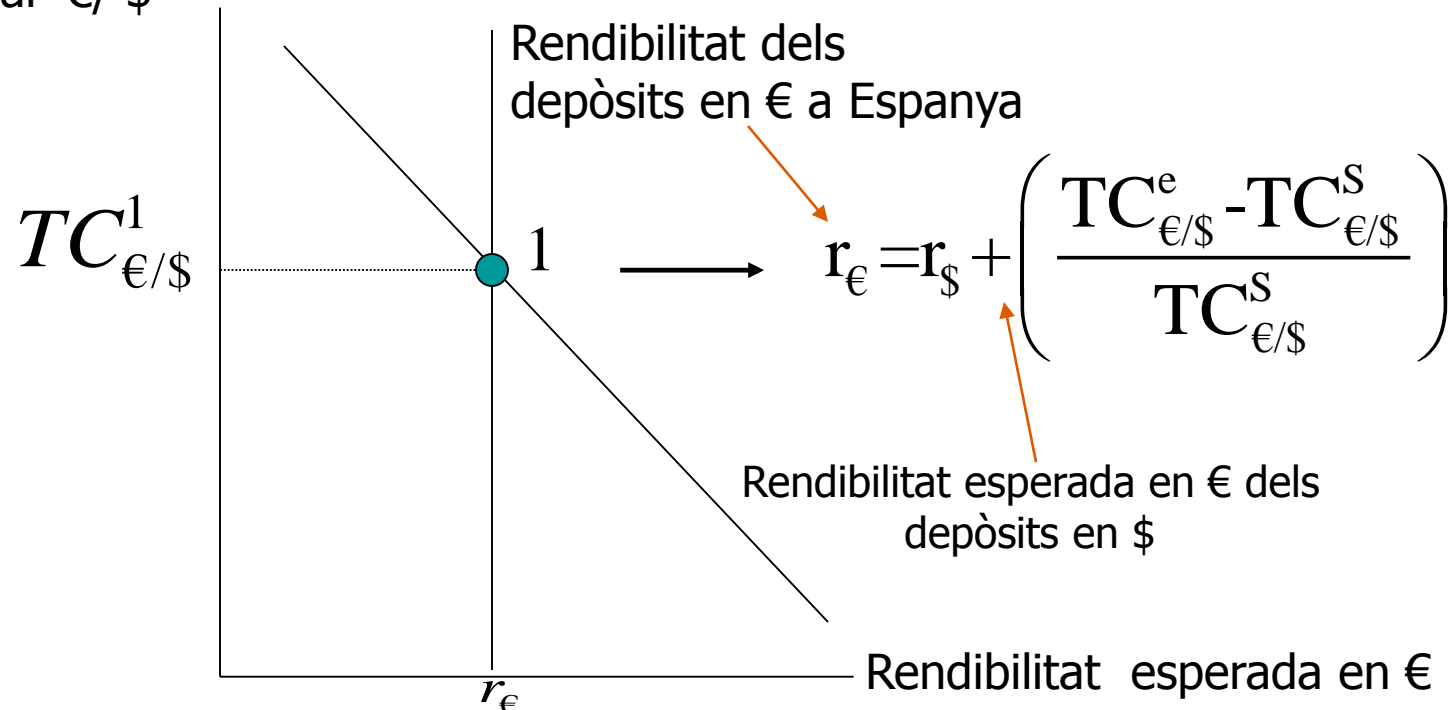
5.3.2 La condició de la paritat d'interessos

- **En equilibri es compleix la condició de paritat d'interessos:** invertir en € ofereix la mateixa rendibilitat esperada en € que invertir en \$.

Si suposem que el tipus d'interès de l'€ ($r^€$), el tipus d'interès del \$ ($r^{\$}$) i el TC futur €/\$ ($TC_{€/\e) estan **donats** ($r^€, r^{\$}, TC_{€/\e)

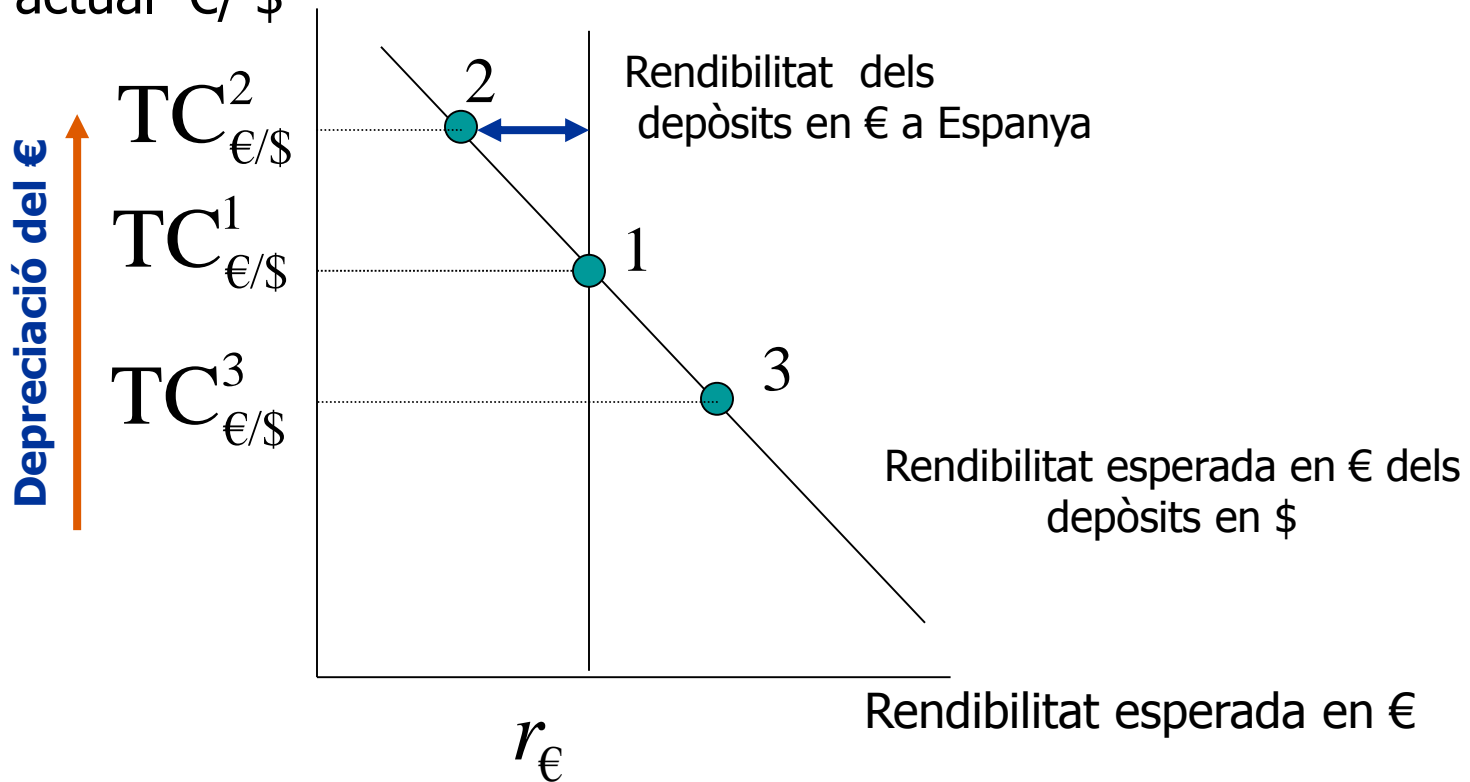
⇒ **el TC^S s'ajusta** perquè es complisca aquesta condició.

TC actual €/\$

5.3.2 La condició de la paritat d'interessos

TC actual €/\$

Punt 2: al TC^2

La rendibilitat dels depòsits en € > rendibilitat esperada en € dels depòsits en \$.

Hi ha un excés de O de depòsits en \$ i excés de D depòsits en € → $\nabla TC_{\text{€}/\$}$ fins a

→ TC^1 , on la condició de paritat d'interessos es compleix i el mercat divises està en equilibri.

5.3.2 Efectes sobre el TC d'una variació en el tipus d'interès de l'euro

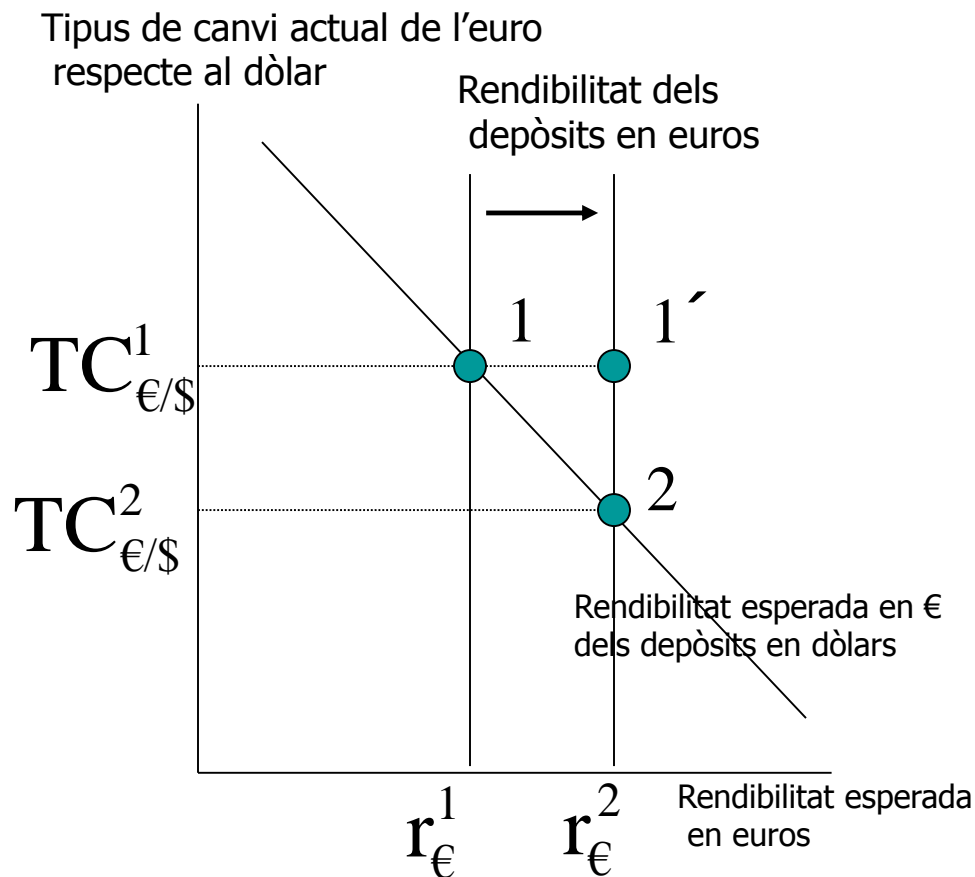
L'augment de la rendibilitat dels depòsits en euros ($r_{\text{€}}$) desplaça a la dreta la funció vertical.

Al TC^1 , la taxa rendibilitat esperada en € dels depòsits en \$ és menor que la rendibilitat dels depòsits en € (d'1 a 1').

Els inversors comencen a demanar euros i l'euro s'aprecia enfront del dòlar (cau el TC) fins a aconseguir el nou equilibri en 2.

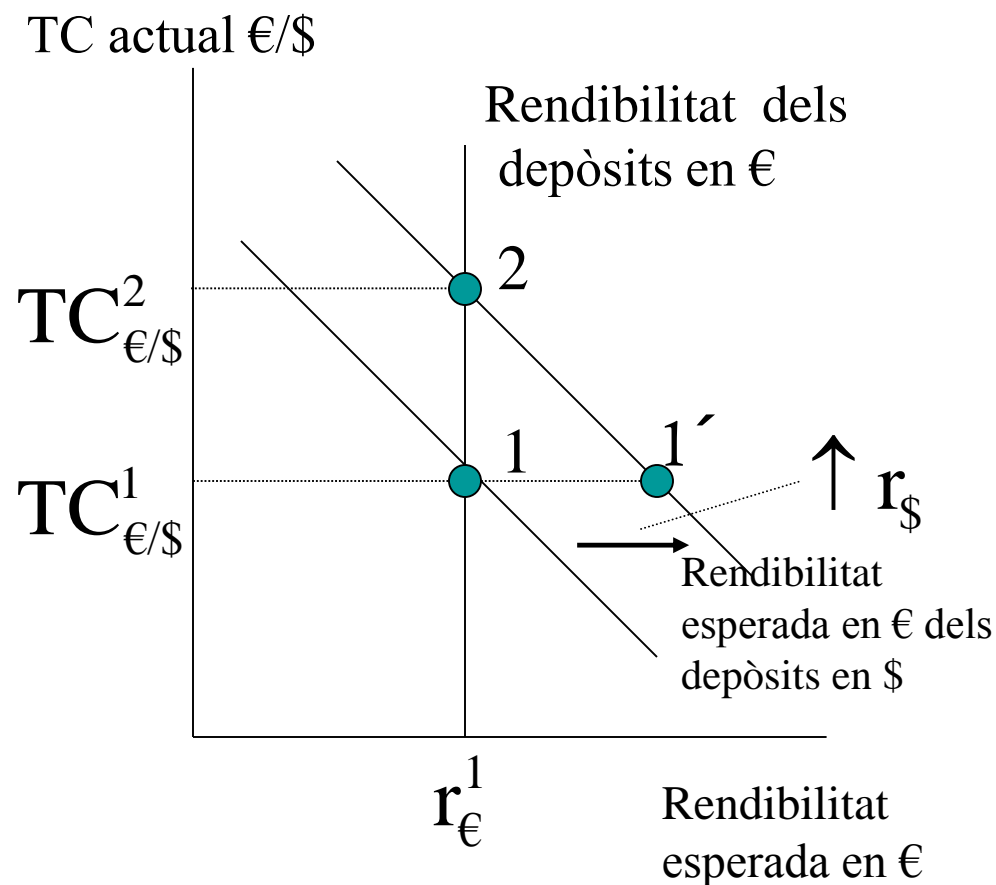
- donats $r_{\$}$ i $TC_{\text{€}}$
- ⇒ l'apreciació TC avui (TC^2)
- ⇒ Δ rendibilitat esperada (en €) dels depòsits en \$

5.3.2 Efecte d'un canvi en el tipus d'interès del dòlar

L'increment **de la rendibilitat dels depòsits en dòlars ($r_{\$}$)** desplaça cap a la dreta la funció de rendibilitat esperada dels dòlars i provoca una **apreciació del dòlar** respecte a l'euro.

- ❑ Al TC inicial (1 a 1'), la rendibilitat esperada dels depòsits en dòlars és major que la dels depòsits en euros.
- ❑ Augmenta la demanda de \$ i l'euro **es deprecia** enfront del dòlar fins a arribar a 2.

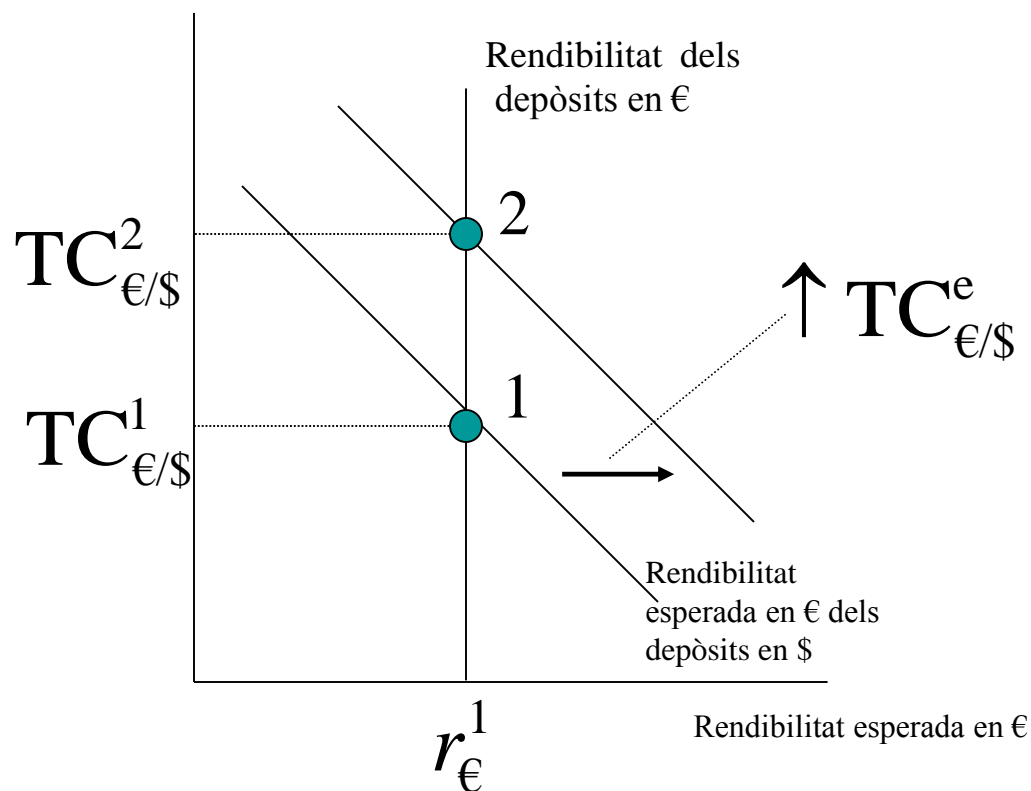
5.3.2 Efecte d'un canvi en les expectatives sobre el tipus de canvi futur

Un **augment del tipus de canvi futur esperat de l'euro enfront del dòlar** (*) ($TC_{\text{€}/\e) incrementa la taxa esperada de depreciació de l'euro.

- ❑ Al TC inicial, la rendibilitat esperada dels depòsits en dòlars és major que la dels depòsits en euros.
- ❑ Augmenta la demanda de \$ i **l'euro es deprecia** enfront del dòlar fins a arribar a 2.

(*) Hi ha un canvi en les expectatives: s'espera un dòlar més fort en 't+n' del que esperàvem tenir abans.

TC actual €/€

5.4 La determinació del tipus de canvi a llarg termini. La paritat del poder adquisitiu

5.4.1 La llei del preu únic

5.4.2 La paritat del poder adquisitiu (PPA)

❑ PPA absoluta

La mateixa capacitat adquisitiva o poder de compra de les divises

❑ PPA relativa

Evolució del tipus de canvi en funció del diferencial d'inflació

5.4.3 El rebuig empíric de la PPA

5.4.1 La llei del preu únic

Com es determinen els TC?

- La teoria de la paritat del poder adquisitiu es basa en un principi anomenat la **lleï del preu únic**.
 - Estableix que **en mercats** competitius, amb lliure comerç i sense cost de transport...
 - ... els **productes idèntics venuts en diferents països han de tenir el mateix preu**, quan s'expressen en termes de la mateixa moneda.
 - En cas contrari, quedarien oportunitats d'obtenir beneficis (**arbitratge**).

Per a cada bé en particular s'ha de complir que:

$$P_{EEUU}^i = TC_{\$/\epsilon} \times P_E^i \longleftrightarrow TC_{\$/\epsilon} = \frac{P_{EEUU}^i}{P_E^i}$$

5.4 La determinació del tipus de canvi a llarg termini. La paritat del poder adquisitiu

5.4.1 La llei del preu únic

5.4.2 La paritat del poder adquisitiu (PPA)

PPA absoluta

La mateixa capacitat adquisitiva o poder de compra de les divises

PPA relativa

Evolució del tipus de canvi en funció del diferencial d'inflació

5.4.3 El rebuig empíric de la PPA

5.4.2 PPA absoluta

PPA absoluta: estableix que el TC entre dues monedes és igual a la relació entre els nivells de preus dels dos països

- ❑ **El poder adquisitiu de la moneda d'un país** és reflectit pel seu nivell de preus, és a dir, el preu en diners d'una cistella de consum de referència.

P_{EUA} : preu en \$ d'una cistella de productes de referència venuts als EUA
(Exemple: 200 \$ als EUA).

P_E : preu en € de la mateixa cistella de productes de referència venuts a Europa (Exemple: 160 € a Europa).

- ❑ Supòsit: Aquesta cistella representa de manera exacta el poder adquisitiu en ambdós països.

Si amb 200\$ es compra la mateixa cistella als EUA (preu en \$) que a Europa (preu en €), el TC ha de ser igual a:

$$TC_{\$/\epsilon} = \frac{P_{EEUU}}{P_E} \rightarrow PPA \rightarrow TC_{\$/\epsilon} = \frac{200}{160} = 1,25 \text{ \$/\epsilon}$$

5.4.2 PPA absoluta

PPA absoluta prediu que:

Una ∇ **del poder adquisitiu** d'una moneda nacional (reflectit en Δ nivell de preus intern) \Rightarrow depreciació equivalent de la moneda del país en el mercat de divises.

Exemple: si la cistella de referència s'encareix als EUA (el P era 200 \$)

$$P_{\text{EUA}}=600\$ \Rightarrow TC\$/\text{€}=(600/160)=3,75 \text{ \$/€ (depreciació del \$)}$$

Un Δ **del poder adquisitiu** d'una moneda nacional (reflectit en ∇ nivell de preus intern) \Rightarrow apreciació equivalent de la moneda del país en el mercat de divises.

Exemple: si la cistella de referència s'abarateix als EUA

$$P_{\text{EUA}}=160\$ \Rightarrow TC\$/\text{€}=(160/160)=1 \text{ \$/€ (apreciació \$)}$$

\Rightarrow els TC nominals varien quan varien els nivells de preus, de manera que $TCR=1$

5.4.2 PPA absoluta

- Definició alternativa de la PPA absoluta:

$$P_{\text{EEUU}} = TC_{\$/\text{€}} \cdot P_E$$

- 1) Preu en \$ de la cistella als EUA = Preu en \$ de la mateixa cistella a Europa

[El nivell de preus dels 2 països es igual quan els preus s'expressen en termes d'una mateixa moneda]

- 2) Poder adquisitiu del \$ als EUA = Poder adquisitiu del \$ canviat per € i gastat a Europa

[La PPA sosté que al TC vigent, el poder adquisitiu intern i extern de cada moneda és sempre el mateix]

5.4.2 PPA relativa

La paritat del poder adquisitiu relativa

La variació relativa del TC entre dues divises, al llarg de qualsevol **període de temps**, és igual a la diferència en les variacions relatives dels índexs de preus nacionals.

- Variacions en els tipus de canvi es corresponen amb els diferencials d'inflació entre països.

Si $\pi_{EUA}^t = 10\%$ i $\pi_E^t = 5\%$: el \$ es depreciarà un 5% respecte al €

Els preus i els TC varien en una proporció que manté constant el poder adquisitiu de la moneda nacional de cada país en relació amb el de les altres divises.

$$\frac{TC_{\$/\epsilon}^t - TC_{\$/\epsilon}^{t-1}}{TC_{\$/\epsilon}^{t-1}} = \pi_{EEUU}^t - \pi_E^t \rightarrow TCR_{\$/\epsilon} \square 0$$

5.4.2 PPA absoluta *versus* PPA relativa

- La **PPA absoluta** es defineix per a un moment (nivells) del temps, mentre que la PPA relativa es defineix per a un període de temps (variacions de P i TC)..
- La **PPA relativa** es pot complir fins i tot quan la PPA absoluta no ho fa:
Si els factors que causen les desviacions en la PPA absoluta es mantenen estables al llarg del temps, els diferencials d'inflació poden ser aproximacions de les variacions % en els tipus de canvi.

5.4 La determinació del tipus de canvi a llarg termini. La paritat del poder adquisitiu

5.4.1 La llei del preu únic

5.4.2 La paritat del poder adquisitiu (PPA)

- PPA absoluta**

La mateixa capacitat adquisitiva o poder de compra de les divises

- PPA relativa**

Evolució del tipus de canvi en funció del diferencial d'inflació

5.4.3 El rebuig empíric de la PPA

5.4.3 El rebuig empíric de la PPA

L'evidència empírica rebutja sistemàticament la teoria de la PPA (absoluta i relativa).

- ❑ En general, les **variacions** en els índexs de preus estan poc relacionades amb les variacions dels tipus de canvi.
- ❑ Els **preus** de cistelles idèntiques en diferents països, quan es converteixen a la mateixa moneda, difereixen significativament.
- ❑ Tampoc no es compleix la llei del **preu únic**, fins i tot per a productes manufacturats: l'exemple de les hamburgueses *Big Mac*.

Les hamburgueses i la PPA (preu als EUA = 2,49\$)

PAIS	Preu Big Mac	Predicció TC (PPA «implícita»)	TC observat
Corea del Sud	3100 won	1.245 won/\$ (3100/2,49)	1.304 won/\$
Japó	262 iens	105 iens/\$	130 iens /\$
Suècia	26 corones	10,4 corones / \$	10,3 corones/\$
Mèxic	21,90 pesos	8,80 pesos/\$	9,28 pesos/\$
Zona Euro	2,67 euros	1,07 euros/\$	1,12 euros/\$
GB	1,99 lliures	0,80 lliures /\$	0,69 lliures /\$

5.4.3 El rebuig empíric de la PPA

Raons del rebuig empíric de la teoria de la PPA:

1. Costos de transport, barreres al comerç i béns no comercialitzables.
2. Poder de mercat (oligopoli) i segmentació de mercats.
3. Diferències internacionals en la mesura del nivell de preus.
 - ❑ Les **cistelles de consum** utilitzades per a calcular els nivells de preus i la inflació dels diferents països inclouen béns diferents (no són substituïts).
 - ❑ Es defineixen en funció de les preferències dels ciutadans, que varien entre països.

Conclusió: la PPA pot ajudar a explicar les tendències dels TC a llarg termini. És útil per a desenvolupar models més realistes de determinació dels TC.

Resum

- TC és la relació mitjançant la qual es pot intercanviar la moneda d'un país per la d'un altre.
- TC permet comparar el preu dels bens i servicis entre països.
- De què depenen els TC?
 - **TC a curt termini** [paritat d'interessos no coberta]:
 - Tipus d'interès [$r_{\$}$, $r_{\text{€}}$]
 - Expectatives de TC, es a dir, del TC a llarg termini
 - ⇒ Ambdós afectats per les condicions monetàries (política monetària)
 - **Determinació del TC a llarg termini** [La paritat del poder adquisitiu]
 - Rebuig empíric de la PPA

Tema 6.- CREIXEMENT ECONÒMIC I CANVI ESTRUCTURAL

- 1. El creixement econòmic espanyol i les seues fonts***
- 2. Els determinants del creixement de la productivitat: el model neoclàssic***
- 3. Transformacions estructurals***
- 4. El sector públic***
- 5. La distribució de la renda***

Bibliografia: García Delgado J.L. i Myro R. (dir.) (2015): *Lecciones de Economía Española*. Thomson-Civitas. Capítols 2, 14, 16 i 17.

1. Introducció

CONCEPTES MATEMÀTICS:

Suposem que **u** i **v** són dues variables que són funció del temps:

$$u=f(t)$$

$$v=f(t)$$

Si $y=u * v$, aleshores $\Delta\%(y) = \Delta\%(u) + \Delta\%(v)$

Demostració:

Agafem logaritmes:

$$\ln y = \ln u + \ln v$$

Diferenciem quant al temps:

$$\frac{\partial \ln y}{\partial t} = \frac{\partial \ln u}{\partial t} + \frac{\partial \ln v}{\partial t}; \quad \text{on} \quad \frac{\partial \ln y}{\partial t} = 1/y (\partial y / \partial t) = \Delta\%(y)$$

$$\Delta\%(y) = \Delta\%(u) + \Delta\%(v) \quad (\text{Nota: } \Delta\% \text{ representa la TVMAA})$$

Introducció

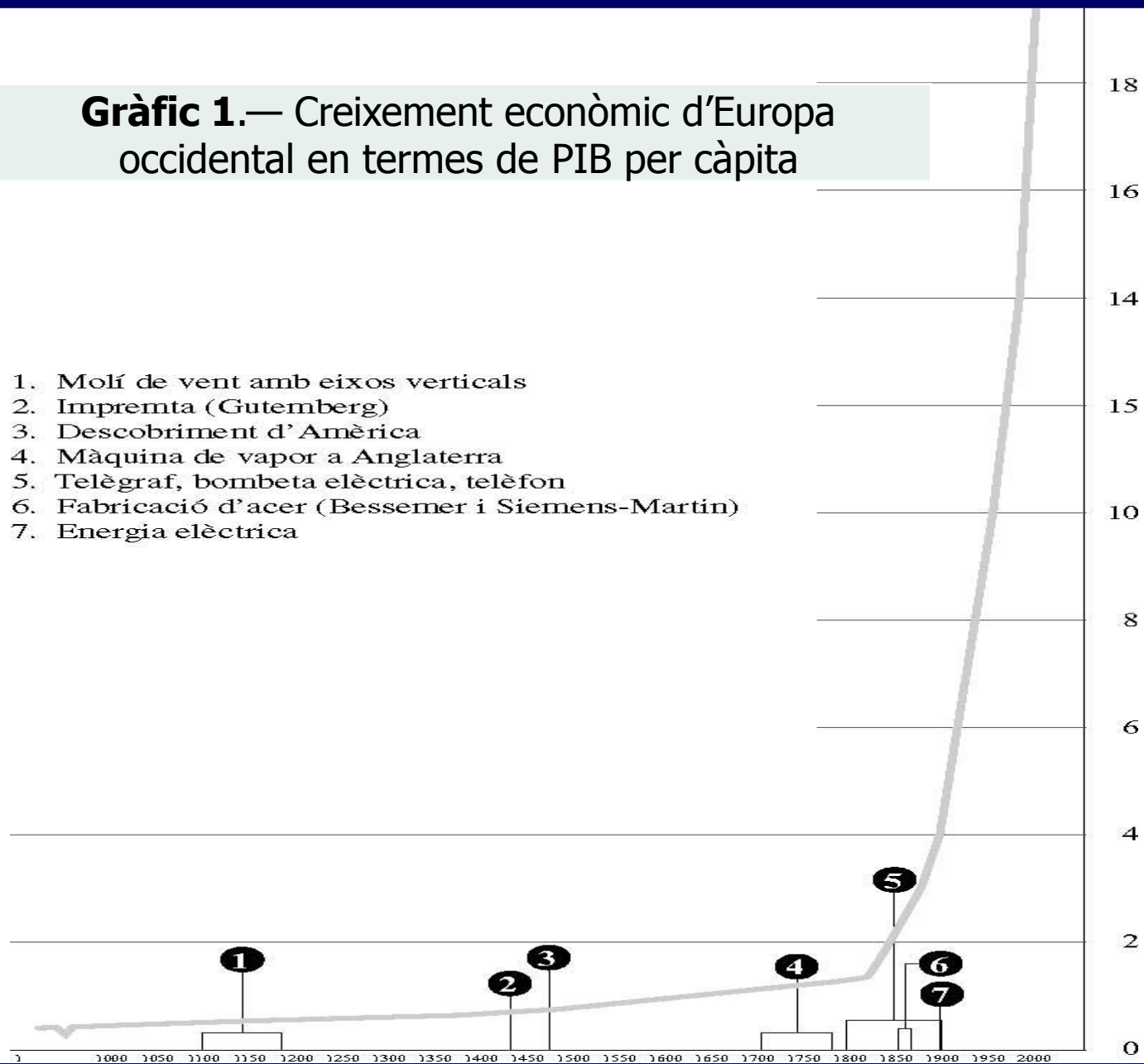
Durant els darrers 1500 anys els països d'Europa occidental han passat per 4 èpoques econòmiques:

Taxes mitjanes de creixement anual

	PIB	Població	PIB per càpita
El agrarisme (500-1500)	0,1	0,1	0,0
El agrarisme progressiu (1500-1700)	0,3	0,2	0,1
El capitalisme mercantil (1700-1820)	0,6	0,4	0,2
El capitalisme (1820-)	2,5	0,9	1,6

Gràfic 1.— Creixement econòmic d'Europa occidental en termes de PIB per càpita

1. Molí de vent amb eixos verticals
2. Impremta (Gutenberg)
3. Descobriment d'Amèrica
4. Màquina de vapor a Anglaterra
5. Telègraf, bombeta elèctrica, telèfon
6. Fabricació d'acer (Bessemer i Siemens-Martin)
7. Energia elèctrica

Economia espanyola i internacional

Introducció

Des de l'inici del capitalisme Europa occidental ha registrat un **creixement econòmic** i un **canvi en les seues estructures productives** sense precedents en la història de la humanitat. L'origen d'aquests fets se situa en la **revolució industrial (RI)**.

El moment històric en què ha tingut lloc la RI en els diferents països ha estat diferent. Els historiadors distingeixen entre dos grups de països:

❑ *First comers (early starters)*: format pels països que es van incorporar primer al nou ordre econòmic i social (la Gran Bretanya - final del segle XVIII-, França, Bèlgica, Suïssa o els EUA).

❑ *Late comers (late joiners)*: format pels anomenats països d'industrialització tardana (països del sud d'Europa), Irlanda, Rússia, el Japó o Alemanya. En les darreres dècades s'han incorporat a aquest procés les economies emergents (Corea del Sud, la Xina, el Brasil, etc.).

Introducció

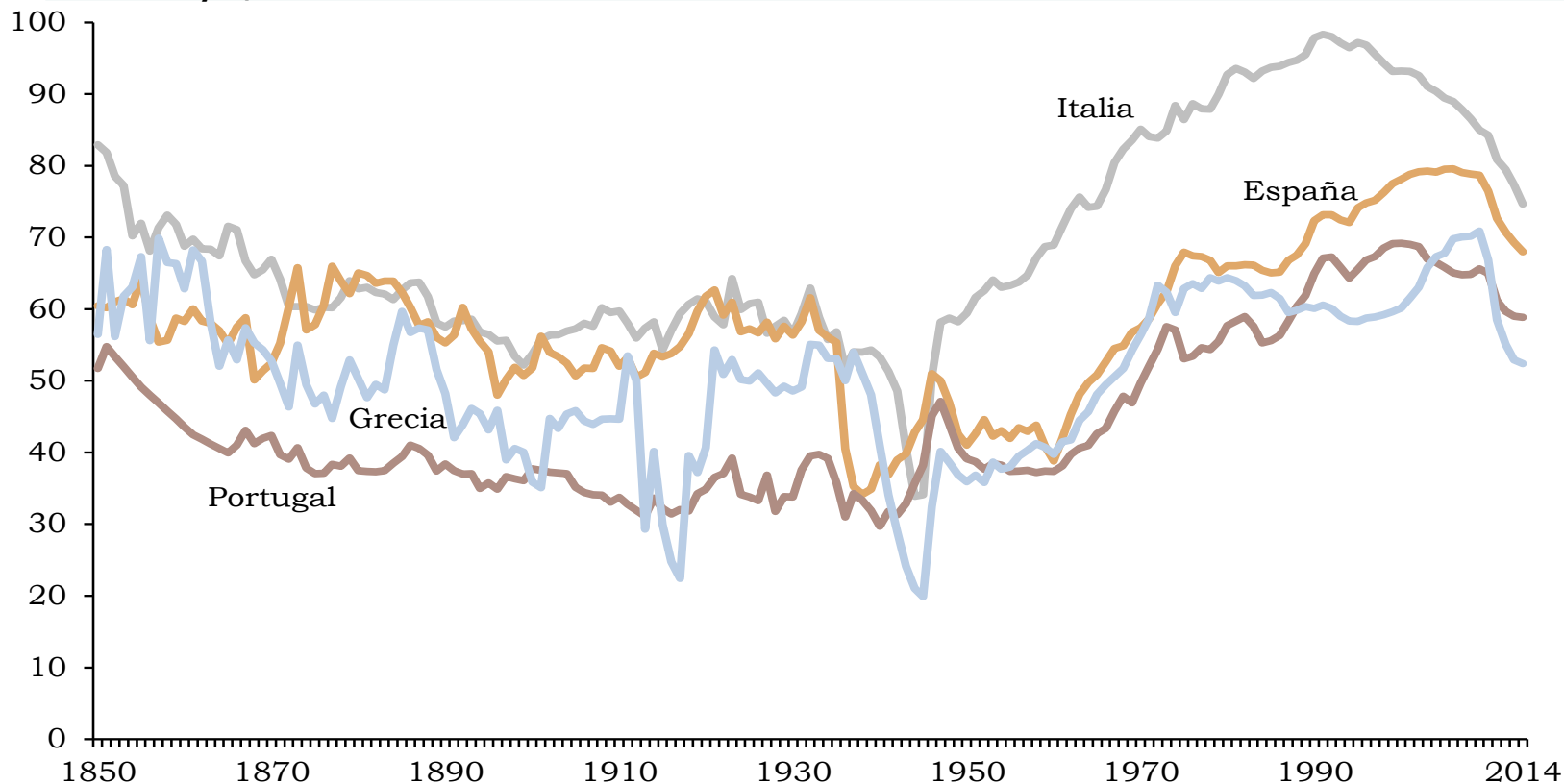
En el procés d'industrialització, Espanya presenta **pautes comunes** amb altres països del sud d'Europa com Itàlia, Portugal i Grècia.

Els quatre països:

- Presenten, al llarg de la industrialització, nivells de renda per habitant menors que la mitjana d'Alemanya, la Gran Bretanya i França.
- Desaprofiten el segle XIX bona part del segle XX per reduir la distància respecte als *first comers*.
- Se sumen amb força a l'expansió posterior a la II Guerra Mundial.

Aquests països formen l'anomenada variant mediterrània d'industrialització. *Economia espanyola i internacional*

Gràfic 2.— Producte real per càpita del països europeus meridionals expressat com a percentatge de la mitjana de la Gran Bretanya, França i Alemanya, 1850-2014

Font: García Delgado i Myro Sánchez (2015), capítol 1.

Introducció

Quines són les **causes comunes** de la modernització més tardana dels països mediterranis europeus?

- ❑ **La major desigualtat en la distribució de la propietat agrària i les ineficients pràctiques productives** (en moments en què l'agricultura era decisiva per a crear oportunitats de canvi en el conjunt de l'economia).
- ❑ **L'absència d'una cultura empresarial generalitzada** que apostara per l'acumulació de capital físic, humà i tecnològic com a estratègia de canvi i de progrés.
- ❑ **La ineficàcia fiscal i financera de l'Estat**, incapaç de respondre a les necessitats de canvi econòmic i social.
- ❑ **L'aïllament econòmic de l'exterior**, la qual cosa dificultava l'assimilació dels impulsos provinents de les economies de l'Europa central (fluxos comercials, de capitals i tecnològics).

1. El creixement econòmic espanyol i les seues fonts

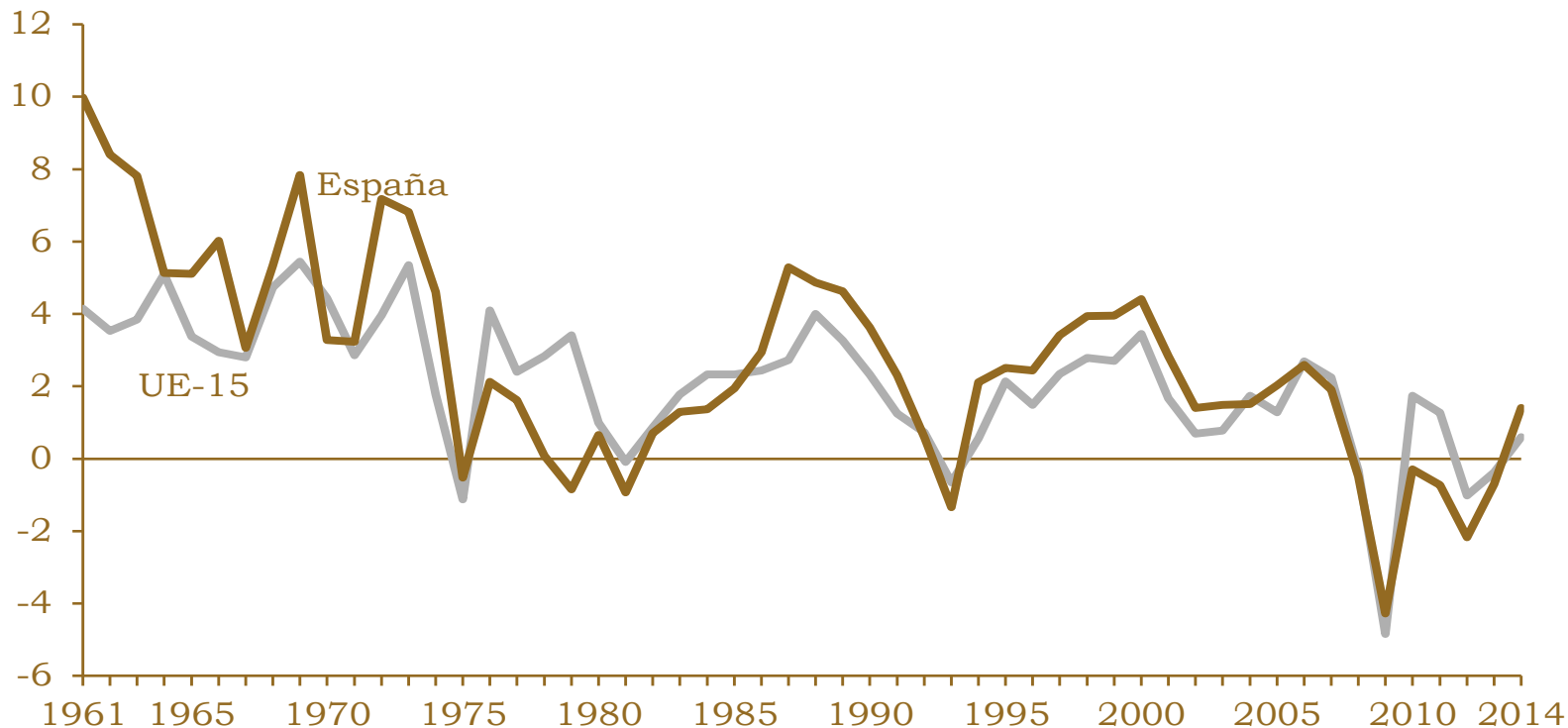
- ❑ Espanya ha aconseguit un fort creixement de la seua renda per càpita des de 1960.
 - L'augment de la renda per càpita ha estat acompanyat d'importants canvis estructurals i institucionals.

- ❑ Trets del creixement econòmic espanyol des de 1960:
 1. Major creixement que la mitjana dels països comunitaris i altres economies desenvolupades.
 2. Perfil temporal de la renda per càpita similar a la dels països comunitaris. Se'n poden distingir les etapes següents:
 - 1960-1973; 1974-1985; 1986-1990; 1991-1993; 1994-2007; 2008-2013; 2014-
 3. Les fluctuacions cícliques són més pronunciades.
 - Raons estadístiques i politicoeconòmiques.

1. El creixement econòmic espanyol i les seues fonts

- **Creixement del PIB** per càpita de l'economia espanyola, 1961-2014.

Gràfic 3.— Creixement relatiu a Espanya i la Unió Europea, 1961-2014 (taxes anuals de variació del PIB real per càpita)

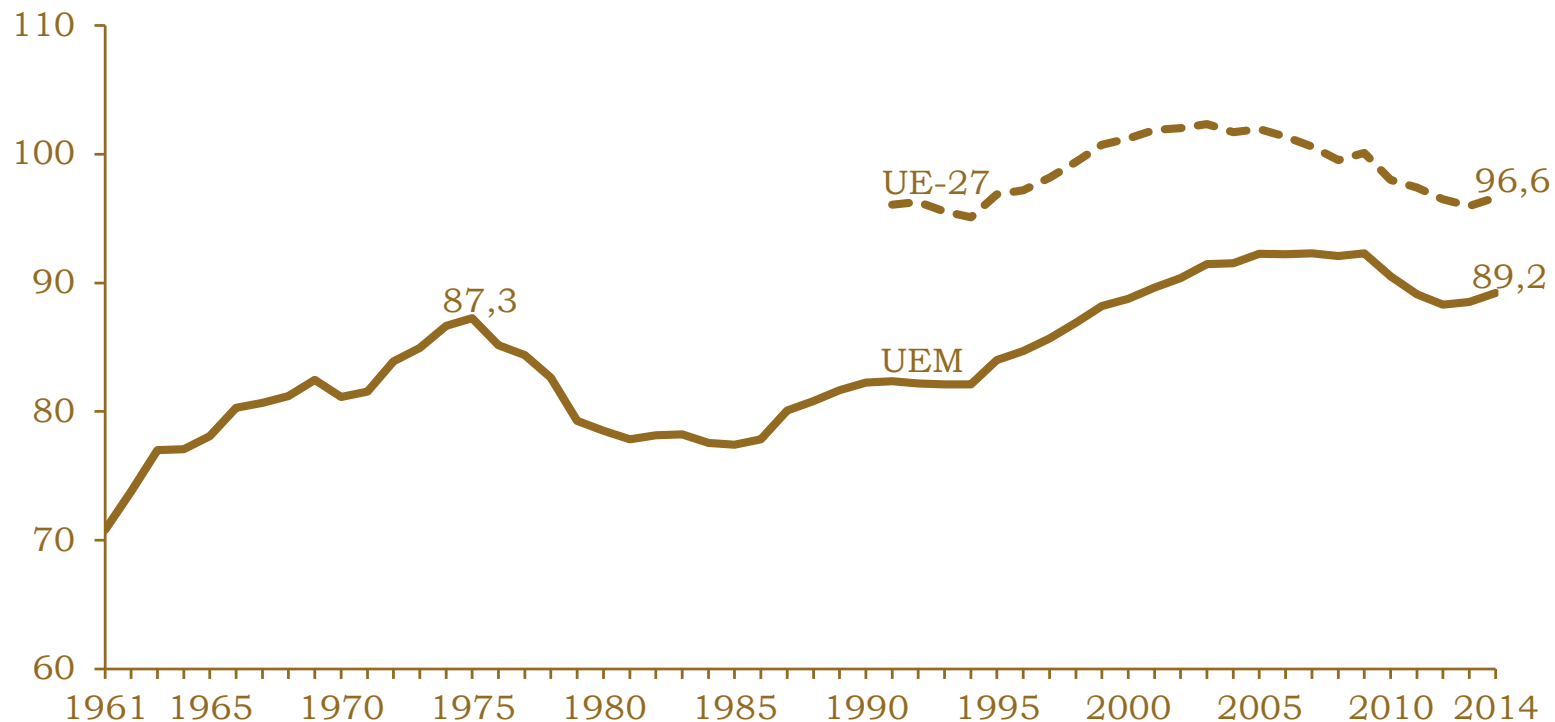

Font: García Delgado i Myro Sánchez (2015), capítol 2.

1. El creixement econòmic espanyol i les seues fonts

- ❑ La **convergència real** cap a la Unió Europea, 1961-2014.

Gràfic 4.— PIB per càpita espanyol respecte a la mitjana de la Unió Europea, 1961-2014.

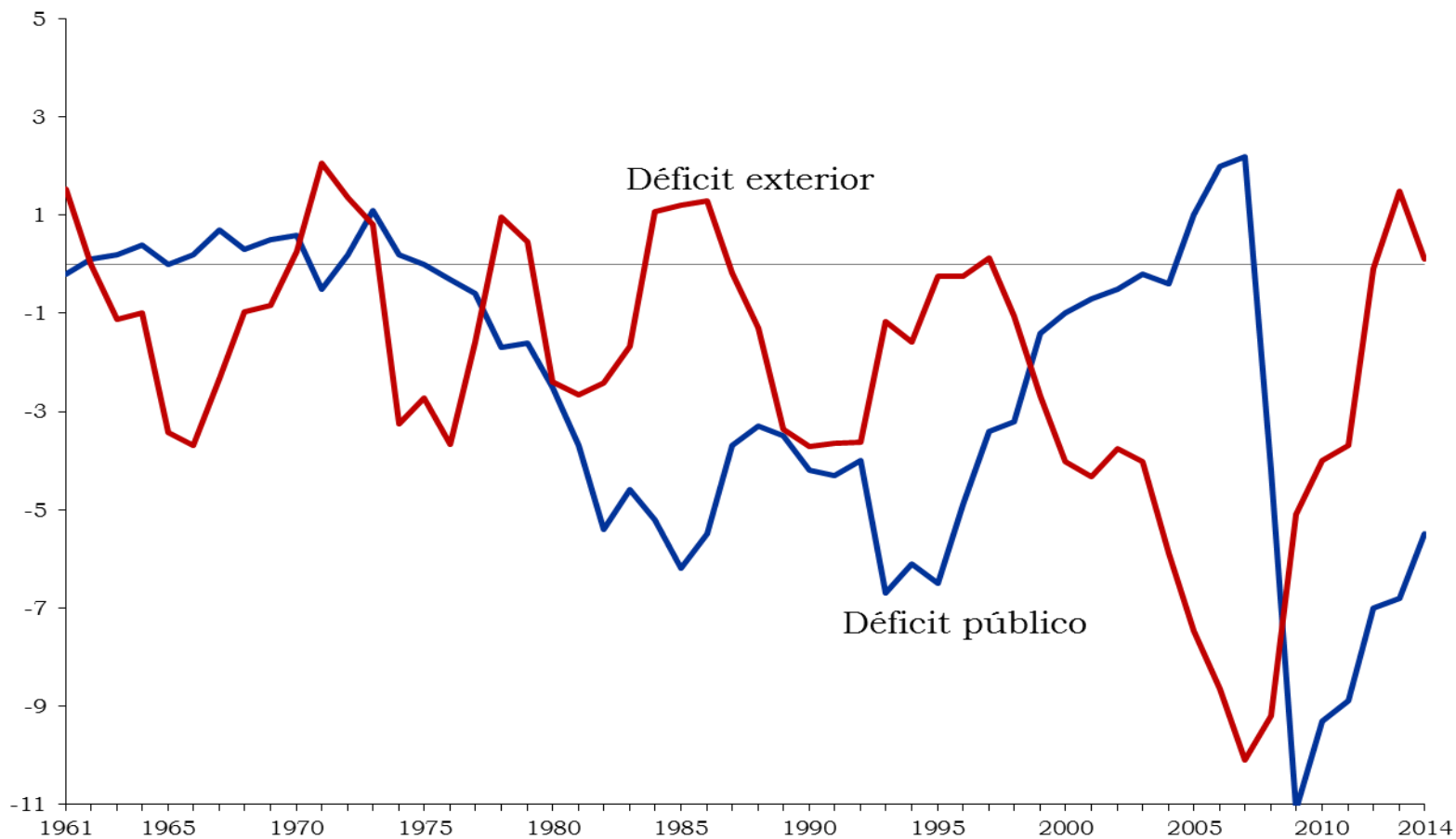

Font: García Delgado i Myro Sánchez (2015), capítol 2.

1. El creixement econòmic espanyol i les seues fonts

- ❑ Alguns trets de la ***crisi 2008-2014***.
 - La crisi financera internacional, iniciada l'estiu de 2007, donà lloc a la major crisi econòmica des de 1929.
 - L'impacte de la crisi en l'economia espanyola és més gran que en altres economies desenvolupades a causa de:
 - La baixa productivitat.
 - L'important pes de la construcció, a més d'una bombolla immobiliària.
 - La dependència del finançament exterior i l'extraordinari nivell d'endeutament acumulat (dificultats per captar finançament).
- ❑ El **superàvit públic** ha desaparegut (estabilitzadors automàtics i mesures discrecionals) i s'ha transformat en dèficit (11,2% en 2009; 9,3% en 2010; 8,51% en 2011; 7% en 2012; 6,62% en 2013; 5,7% en 2014; 5,2% en 2015).
- ❑ El **deute públic** ha crescut fortament (36% en 2007 a 99% en 2015).
- ❑ L'impacte de la crisi sobre la **desocupació** ha sigut molt superior que en altres països occidentals.
- ❑ L'elevat **dèficit exterior** (saldo cc+ck) s'ha corregit.

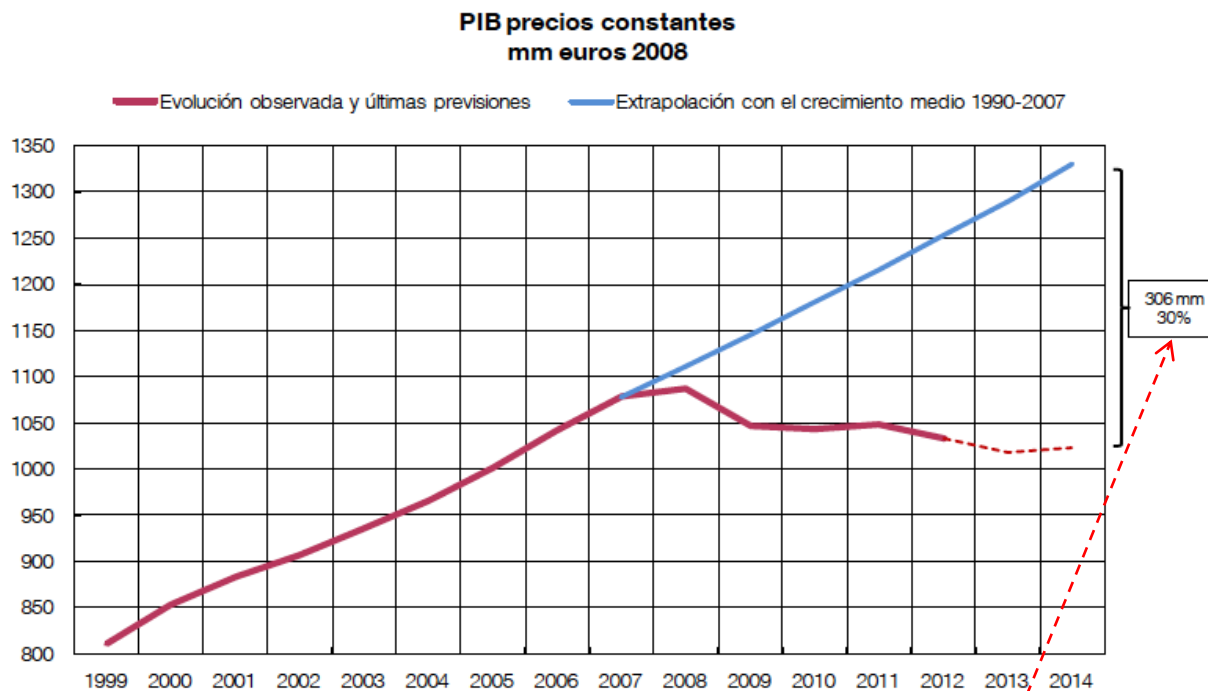
Gràfic 5.— Dèficit exterior i dèficit públic a Espanya, 1961-2014 (valors corrents en percentatge del PIB)

Font: García Delgado i Myro Sánchez (2015), capítol 2.

1. El creixement econòmic espanyol i les seues fonts

- ❑ ***Desviació del creixement econòmic*** respecte a la seua trajectòria 1990-2007, a causa de la crisi de 2008.

Segons les estimacions per a 2014, la crisi ha suposat una pèrdua potencial de creixement de 306 mil milions d'euros.

1. Creixement econòmic i les seues fonts

- Indicadors de la *posició espanyola en el context internacional*.
 - Rànquing segons el PIB total en PPA, 2015 (World Bank).
 - 1. la Xina; 2. els Estats Unis; 3. l'Índia; 4. el Japó; 5. Alemanya; ... 10. el Regne Unit... 15. el Canadà; **16. Espanya**
 - Rànquing segons el PIB per habitant en PPA, 2015 (FMI).
 - 1. Qatar; 2. Luxemburg; ... 9. els Estats Units; ... 23. el Regne Unit... **32. Espanya**...
 - Rànquing segons l'Índex de Desenvolupament Humà, 2015 (ONU).
 - 1. Noruega; 2. Austràlia; 3. Suïssa; 4. Dinamarca; ... 8. els Estats Units; **26. Espanya**; 27. Itàlia...
 - Rànquing segons l'Índex de de Competitivitat Global, 2014-15 (WEF).
 - 1. Suïssa; 2. Singapur; 3. els Estats Unis; 4. Finlàndia; 5. Alemanya; ... 10. Suècia; ... 34. Indonèsia; **35. Espanya**; 36. Portugal...

1. El creixement econòmic espanyol i les seues fonts

Determinants del creixement econòmic

D'acord amb la comptabilitat del creixement:

Un augment del PIB per càpita (PIB/població) es pot explicar:

- ❑ per un increment en el rendiment o la productivitat del treball (PIB/ocupació) i/o
- ❑ per un increment del percentatge de població que realitza activitats productives (ocupació/població)

1. El creixement econòmic espanyol i les seues fonts

- ❑ De fet, el PIB per habitant és el producte d'aquestes dues relacions

$$[\text{PIB/pob} = (\text{PIB/ocup.}) * (\text{ocup/pob})]$$

- ❑ I la seua taxa de variació es pot obtenir com la suma de les taxes de variació de ambdós quocients:

$$\Delta\%(\text{PIB/pob}) = \Delta\%(\text{PIB/ocup}) + \Delta\%(\text{ocup/pob})$$

- ❑ En les economies desenvolupades, en les quals la població creix de manera lenta, és freqüent mesurar el creixement econòmic a través del PIB (en lloc del PIB/pob). En aquest cas:

$$\Delta\%(\text{PIB}) = \Delta\%(\text{PIB/ocup}) + \Delta\%(\text{ocup})$$

Quadre 1.—Creixement i productivitat del treball. Comparació internacional 1961-2014 (taxes anuals acumulatives)

	1961-2014			1961-1985			1986-2014		
	PIBpc ¹	Product.-	Ocupació	PIBpc ¹	Product. del	Ocupació	PIBpc ¹	Product.	Ocupació
		del treball ²	per càpita ³		treball ²	per càpita ³		del treball ²	per càpita ³
UE-15	2,1	2,1	0,0	2,9	3,2	-0,3	1,4	1,1	0,3
UE-27⁴							1,4	1,2	0,2
Alemanya	2,1	1,9	0,2	2,7	2,9	-0,2	1,6	1,0	0,6
Espanya	2,6	2,8	-0,2	3,7	4,9	-1,2	1,8	1,1	0,7
França	2,2	2,4	-0,2	3,1	3,6	-0,5	1,3	1,3	0,0
Grècia	2,4	2,8	-0,4	4,6	5,2	-0,6	0,6	1,0	-0,4
Irlanda	3,3	3,1	0,2	3,1	3,9	-0,8	3,4	2,4	1,0
Itàlia	2,1	2,3	-0,2	3,6	4,0	-0,4	0,8	1,1	-0,3
Portugal	2,9	3,2	-0,3	4,3	4,8	-0,5	2,0	2,0	0,0
Regne Unit	2,0	1,9	0,1	2,0	2,2	-0,2	1,8	1,4	0,4
EUA	2,0	1,6	0,4	2,5	1,8	0,7	1,6	1,5	0,1
Japó	3,3	3,3	0,0	5,5	5,4	0,1	1,4	1,4	0,0

Notes: (1) PIB real per càpita. (2) PIB real per ocupat. (3) Proporció de la població total amb ocupació. (4) Període 1993-2014.

Font: Comissió Europea, AMECO.

Font: García Delgado i Myro Sánchez (2015), capítol 2.

Composición del crecimiento de la economía española

Tasas medias anuales, variación en %

	PIB pm	PIB per cápita	Población	PIB por hora trabajada	Horas trabajadas
1855-1866	1,4	1,0	0,4	0,5	0,9
1867-1873	3,2	2,9	0,3	1,7	1,6
1874-1883	1,4	0,9	0,5	1,9	-0,5
1884-1892	0,9	0,4	0,5	0,4	0,4
1893-1901	1,3	0,9	0,5	0,8	0,5
1902-1913	1,3	0,7	0,7	1,1	0,2
1914-1920	1,3	0,6	0,7	1,7	-0,4
1921-1929	3,7	2,8	1,0	1,9	1,8
1930-1935	-0,1	-1,0	1,0	-1,8	1,7
1936-1944	-0,4	-1,2	0,9	-0,5	0,1
1945-1952	2,2	1,4	0,8	1,2	1,0
1953-1958	4,5	3,7	0,8	4,2	0,4
1959-1964	6,7	5,6	1,1	7,1	-0,4
1965-1974	6,9	5,9	1,1	5,7	1,2
1975-1978	3,2	2,0	1,2	6,3	-3,1
1979-1986	2,2	1,7	0,5	6,1	-3,9
1987-1992	4,4	4,2	0,3	1,1	3,3
1993-2007	3,4	2,5	0,9	1,2	2,1

Fuente: Prados de la Escosura

EL PAÍS

1. El creixement econòmic espanyol i les seues fonts

- ❑ En un termini curt i mitjà ambdues vies de creixement són perfectament compatibles.
- ❑ En un termini llarg, l'única manera de garantir el progrés econòmic és augmentar la **productivitat del treball**.
 - Hi ha límits demogràfics, culturals i socials a l'augment de la taxa d'ocupació com a font de creixement econòmic

EVIDÈNCIA ESPANYA

- ❑ Entre 1961 i 1985 el principal determinant del creixement de la producció ha sigut el creixement de la productivitat.
- ❑ El model de creixement espanyol des de 1986 fins a 2008 ha estat fortament basat en l'ocupació, amb un escàs creixement de la productivitat.
- ❑ Amb la crisi, la productivitat ha tornat a créixer per la forta destrucció d'ocupació.

2. Determinants del creixement de la productivitat

- ❑ El model neoclàssic de creixement mostra els determinants de l'avenç de la productivitat del treball.
 - El model neoclàssic pot explicar-se des de tres enfocaments: conceptual, analític i gràfic.
- ❑ **CONCEPTUALMENT**, segons el model neoclàssic l'augment de la productivitat del treball es deu a:
 - **La INTENSIFICACIÓ DE CAPITAL:** augment del factor capital posat a disposició dels treballadors.
 - **PROGRÉS TÈCNIC:** millora en la utilització conjunta del treball i el capital, aplicats a la producció de béns i serveis.
- ❑ Com a regularitat empírica, en el llarg termini el progrés tècnic explica les 2/3 parts de l'avenç de la productivitat.

2. Determinants del creixement de la productivitat

- **ANALÍTICAMENT**, la formulació del model neoclàsic parteix d'una funció de producció Cobb-Douglas:

$$Y = AK^\alpha L^{1-\alpha}$$

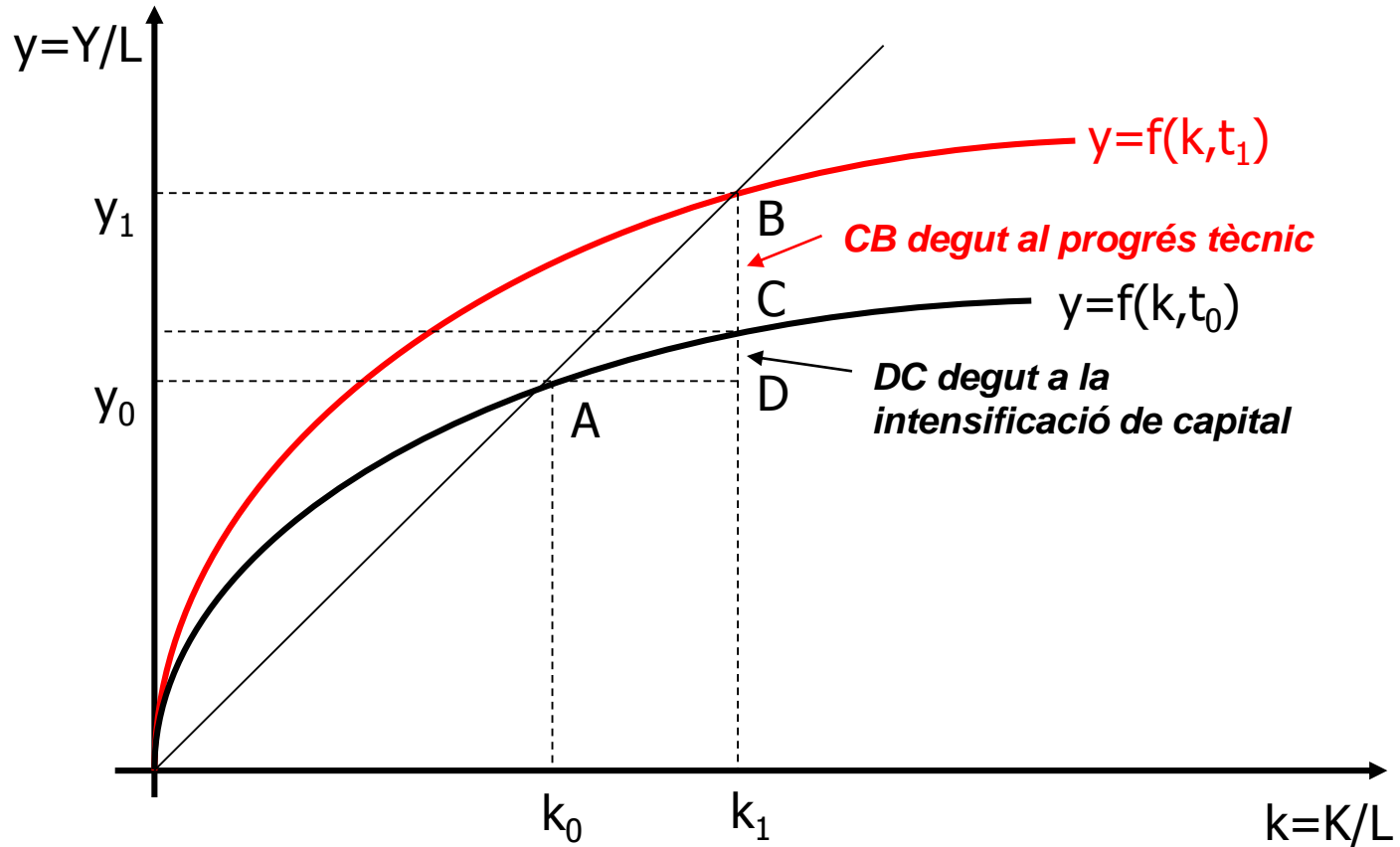
- on Y és la producció, L i K el treball i el capital, i A representa el nivell tecnològic.
- Sota el supòsit de rendiments constants a escala, pot arribar-se a **la relació bàsica del model neoclàssic de creixement**:

$$\dot{y} = \lambda + \alpha \dot{k}$$

- on y és la productivitat del treball (Y/L), k la dotació de capital per treballador (K/L), α la participació de les rendes del capital en el valor afegit i λ el progrés tècnic (que mesura el canvi en el nivell tecnològic).

2. Determinants del creixement de la productivitat

□ DE MANERA GRÀFICA:

2. Determinants del creixement de la productivitat

- ❑ La **intensificació de capital** s'explica per:
 - L'encariment del factor treball respecte al capital.
 - L'augment en el PIB del pes d'activitats intensives en capital.

- ❑ El **progrés tècnic** ve determinat per:
 - L'avenç en el capital físic per treballador.
 - **La millora aconseguida en la qualitat del capital humà.**
 - L'avenç en el coneixement científic i la seua aplicació a l'esfera de la producció de béns i serveis.
 - Un complex conjunt de factors d'índole estructural i institucional (obertura exterior, respecte a les lleis, qualitat de les institucions, estabilitat macroeconòmica...).

3. Transformacions estructurals

- ❑ El concepte de **creixement econòmic modern** implica un increment sostingut de la renda per càpita a llarg termini, acompanyat de transformacions estructurals.
- ❑ El creixement registrat per l'economia espanyola des dels anys seixanta ha estat acompanyat de profundes **transformacions estructurals**:
 1. Canvis en l'estructura productiva (industrialització i terciarització).
 2. Més importància de les administracions públiques.
 3. Més equitat en la distribució de la renda (personal, funcional i espacial).
 4. Obertura a l'exterior.
- ❑ Aquestes transformacions han afavorit el creixement econòmic o bé han millorat la distribució de la renda.

3. Transformacions estructurals

□ Canvis en l'estructura productiva: 1960-2014

Quadre 2.— Evolució de l'estructura productiva espanyola, 1985-2014
(percentatges sobre el total)

	1960	1985	1995	2005	2010	2014
VAB nominal						
Agricultura	22,3	5,7	4,2	3,0	2,6	2,5
Indústria	28,7	27,0	21,4	18,9	17,2	17,5
Construcció	5,5	7,9	9,3	11,6	8,8	5,6
Serveis	43,5	59,4	65,1	66,5	71,4	74,4
VAB real (preus de 2010)						
Agricultura	-	3,2	2,8	2,5	2,6	3,0
Indústria	-	20,2	19,2	18,9	17,2	16,7
Construcció	-	11,0	12,2	11,6	8,8	6,1
Serveis	-	65,6	65,8	67,0	71,4	74,2
Ocupació						
Agricultura	40,5	14,2	7,2	4,7	4,1	4,0
Indústria	23,5	21,5	18,5	15,6	13,0	12,4
Construcció	6,7	7,3	9,0	12,3	8,3	5,4
Serveis	29,2	57,0	65,3	67,4	74,6	78,2

Font: García Delgado i Myro Sánchez (2015), capítol 2.

- El canvi en l'estructura productiva afavoreix el creixement perquè la productivitat és major en la indústria que en l'agricultura (endarrerida). A més, quan l'agricultura es modernitza, n'augmenta la productivitat.

3. Transformacions estructurals

- ❑ **Major importància de les administracions públiques**
 - El 1960 el pes de la despesa pública sobre el PIB era del 14,8%, i el 2014 era del 44,8%.
- ❑ L'augment en el pes del sector públic permet una millora en la distribució de la renda.
- ❑ L'evidència mostra que la despesa pública té un impacte mixt sobre el creixement econòmic.
 - La despesa pública en infraestructures (transport, comunicacions, educació, sanitat) afavoreix l'augment de la productivitat del sector privat.
 - Les transferències socials (pensions, prestacions per desocupació) incentiven el consum en lloc de la inversió, i per tant fan més lent el creixement econòmic a llarg termini.
- ❑ L'excessiva regulació pública d'alguns mercats (treball, serveis,...) ha frenat, en ocasions, el creixement.

3. Transformacions estructurals

- ❑ **Major equitat en la distribució de la renda** en els tres vessants: personal, funcional i espacial (vegeu apartat 5).
- ❑ Des de 1960 s'ha registrat a Espanya una tendència cap a una **distribució personal** de la renda més equitativa. No obstant,
 - hi ha certa estabilitat en la distribució de la renda en el període anterior a la crisi.
 - la crisi actual ha produït un creixement ràpid de la desigualtat.
- ❑ S'han reduït les diferències entre regions, mesurat en termes de PIB per càpita (**distribució espacial** de la renda).
- ❑ En la **distribució funcional**, s'ha produït un augment de la proporció de les rendes que remunera al factor treball.
 - Per l'augment en el nivell dels salaris que acompanya el creixement econòmic.
 - En els últims anys s'ha registrat un descens del pes de les rendes del treball.

3. Transformacions estructurals

- ❑ **L'obertura a l'exterior** de l'economia espanyola des de l'any 1959 ha estat un factor destacat de creixement.
 - A mitjan dels anys 60 el coeficient d'obertura externa era del 15% i el 2014 era del 48% (similar a altres països europeus).
- ❑ L'obertura a l'exterior ha permès aprofitar els avantatges comparatius i millorar l'eficiència i la productivitat.
 - L'obertura afavoreix l'especialització productiva, augmenta la grandària dels mercats i incrementa la competència.
- ❑ L'obertura exterior va ser particularment important per al desenvolupament del sector industrial (importació de tecnologia; inversió directa estrangera).
- ❑ La **integració a Europa** ha afavorit el creixement en homologar les polítiques macroeconòmiques (UEM) i, permetre alliberar i flexibilitzar els mercats (àmbit microeconòmic).

4. El sector públic [funcions i objectius]

1. La funció principal és **crear i garantir un marc institucional estable** per a les relacions econòmiques, que reduïska els costos de transacció.
 - *Drets de propietat, actuar com a àrbitre del sector privat per tal de garantir que els mercats funcionen correctament, seguretat interior i exterior...*
2. Addicionalment, el sector públic **intervé activament en els mercats**, amb regulacions (salari mínim...) o com un agent econòmic més (a través d'empreses públiques...) i **modifica la distribució de la renda** (a través de la Hisenda pública).

4. El sector públic [funcions i objectius]

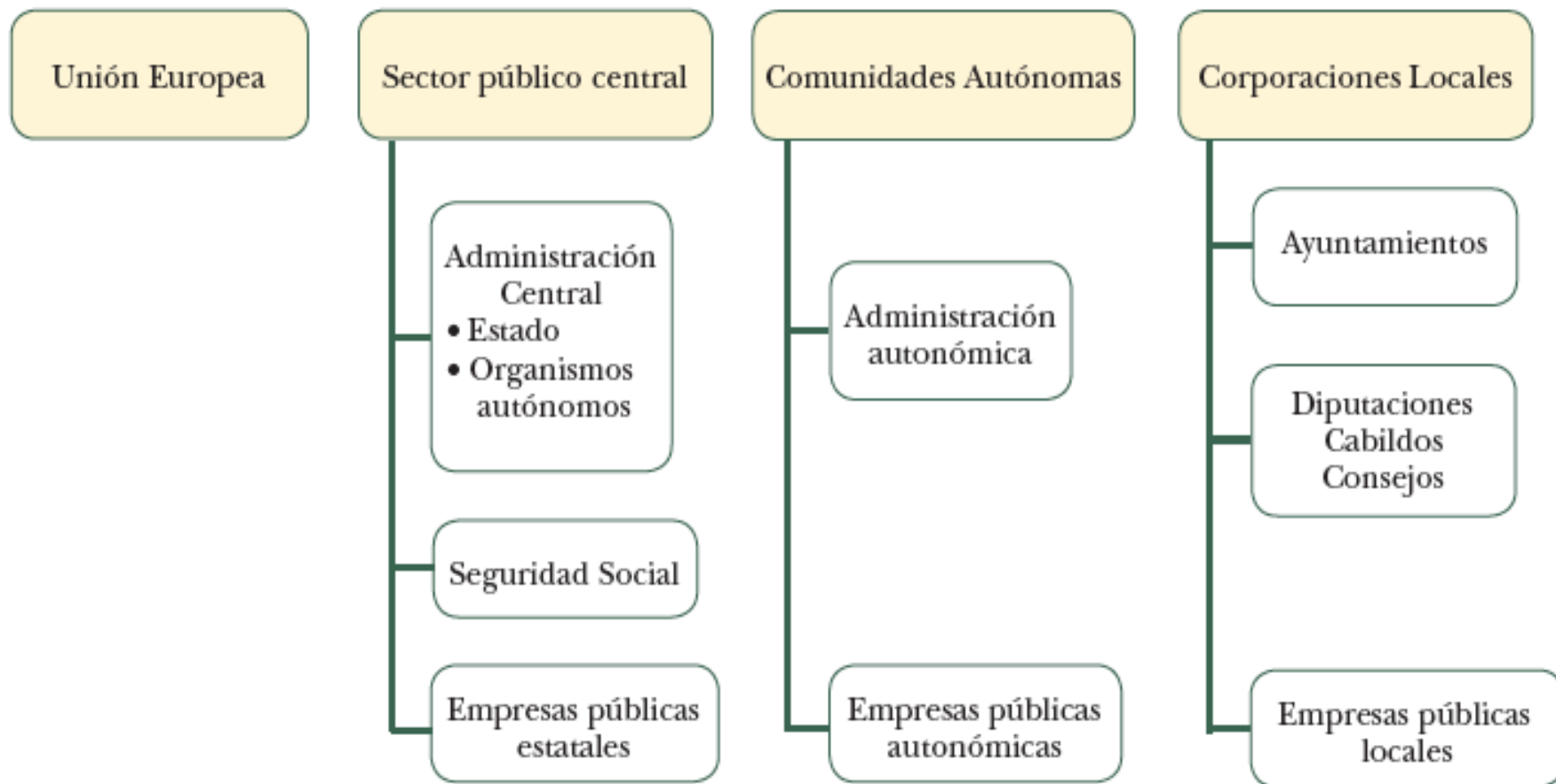
La intervenció del sector públic té tres objectius:

- A) Corregir les fallades del mercat i millorar-ne l'eficiència en l'assignació de recursos**
- *Provisió de **béns públics** (consum no rival i no exclusió)*
 - *Produir **externalitats** positives (infraestructures) i/o corregir les negatives (contaminació)*
 - *Regular **mercats amb informació asimètrica, monopolis***
 - *Provisió de béns de mèrit; l'Estat suplanta l'individu (en considerar que no actua en el seu propi interès) i l'obliga a consumir certs béns (educació) o desincentiva o prohibeix el consum d'altres (alcohol, tabac, drogues).*
- B) Millorar la distribució de la renda (equitat i justícia social)**
- *Transferències en efectiu (subsidi per desocupació) o en espècie (educació i sanitat pública); impostos progressius...*
- C) Disminuir les pertorbacions cícliques, reduir els desequilibris macroeconòmics (estabilitat macroeconòmica) i promoure el creixement econòmic.**

Control de la inflació, reducció de la desocupació, equilibri exterior, etc.

Organizació del sector públic

GRÁFICO 1.—Organización del sector público español

Font: García Delgado i Myro Sánchez (2015), capítol 15.

4. El sector públic

❑ Principals components dels ingressos públics:

1. Cotitzacions socials;

- Són la font bàsica de finançament per a la Seguretat Social i es troben vinculades al cicle (ocupació).
 - ❖ Suposen una mica menys d'un terç dels ingressos totals.

2. Impostos sobre la producció i les importacions;

- Són impostos indirectes que inclouen l'Impost sobre el Valor Afegit (IVA) i altres impostos específics sobre la producció o el consum (tabac, gasolines...).
 - ❖ Aporten prop del 29% dels ingressos.

3. Impostos sobre la renda i el patrimoni;

- Són l'Impost sobre la Renda (IRPF), l'Impost sobre la Renda de les Societats i l'Impost sobre el Patrimoni.
 - ❖ Aporten el 28% dels ingressos (l'IRPF és el més rellevant).

- ❑ Els 3 components tenen comportament procíclic.

FLUXOS FINANCERS ENTRE ESPANYA I LA UNIÓ EUROPEA

	1995		2012	
	Mill. euros	%	Mill. euros	%
FINANCIACIÓN COMUNITARIA	10.542	100,0	13.283	100,0
— <i>FEOGA Garantía</i>	4.450	42,2	6.788	51,1
— <i>Fondos Estructurales</i>	5.013	47,6	5.472	41,2
— <i>Fondo de Cohesión</i>	1.023	9,7	844	6,4
— <i>Otras ayudas</i>	56	0,5	179	1,3
APORTACIÓN ESPAÑOLA	3.702	100,0	10.590	100,0
— <i>IVA</i>	2.153	58,2	1.317	12,4
— <i>Recurso al PNB</i>	743	20,1	7.966	75,2
— <i>Otras aportaciones</i>	806	21,7	1.307	12,4
SALDO	6.840		2.693	
(en porcentaje del PIB en %)	1,5		0,26	

Fuentes: Dirección General del Tesoro y Política Financiera e IGAE.

Font: García Delgado i Myro Sánchez (2013), capítol 14.

CUADRO 1.—Distribución del gasto consolidado de las Administraciones Públicas en España por niveles de gobierno, 1975-2014
(porcentajes)

	1975	1985	2005	2014 ¹
<i>Administración Central</i>	49	41	22	23
<i>Fondos de la Seguridad Social</i>	41	38	29	34
SECTOR PÚBLICO CENTRAL.....	90	79	51	57
<i>Comunidades Autónomas</i>	-	10	36	32
<i>Corporaciones Locales</i>	10	11	13	11
ADMINISTRACIONES TERRITORIALES	10	21	49	43

Nota: (1) Avance.

Fuente: Intervención General de la Administración del Estado (IGAE)

Font: García Delgado i Myro Sánchez (2015), capítol 15.

CUADRO 2.—Gastos de las Administraciones Públicas en España, 2001-2013

	Valor (mill. de euros)	Distribución en %		% del PIB		
	2013 ¹	2001	2013 ¹	2001	2007	2013 ¹
SERVICIOS PÚBLICOS BÁSICOS.....	102.887	22,2	22,1	8,5	7,5	9,8
<i>Servicios generales.....</i>	37.825	6,7	8,1	2,5	2,9	3,6
<i>Intereses de la deuda pública.....</i>	34.198	7,7	7,4	3,0	1,6	3,3
<i>Defensa.....</i>	9.900	2,9	2,1	1,1	1,1	0,9
<i>Justicia, orden público y seguridad.....</i>	20.964	4,9	4,5	1,9	1,9	2,0
ESTADO DE BIENESTAR	301.770	61,3	65,0	23,6	24,8	28,8
<i>Pensiones</i>	123.297	23,8	26,5	9,2	8,8	11,8
<i>Desempleo.....</i>	31.393	3,5	6,8	1,3	1,4	3,0
<i>Enfermedad, familia, exclusión.....</i>	12.128	3,1	2,6	1,2	1,4	1,2
<i>Servicios sociales y otros gastos.....</i>	17.621	2,9	3,8	1,1	1,4	1,7
<i>Salud.....</i>	63.006	13,3	13,6	5,1	5,7	6,0
<i>Educación.....</i>	42.393	11,1	9,1	4,3	4,4	4,0
<i>Cultura, deporte y religión.....</i>	11.932	3,6	2,6	1,4	1,7	1,1
ASUNTOS ECONÓMICOS	46.660	11,6	10,0	4,5	5,1	4,4
MEDIO AMBIENTE Y SERVICIOS COMUNI- TARIOS.....	13.442	4,9	2,9	1,9	1,8	1,3
<i>Protección del medio ambiente.....</i>	8.642	2,2	1,9	0,9	0,9	0,8
<i>Vivienda y servicios comunitarios.....</i>	4.800	2,7	1,0	1,0	0,9	0,5
TOTAL GASTOS	464.759	100,0	100,0	38,5	39,2	44,3

Nota: (1) Avance.

Fuente: Intervención General de la Administración del Estado (IGAE)

Font: García Delgado i Myro Sánchez (2015), capítol 15.

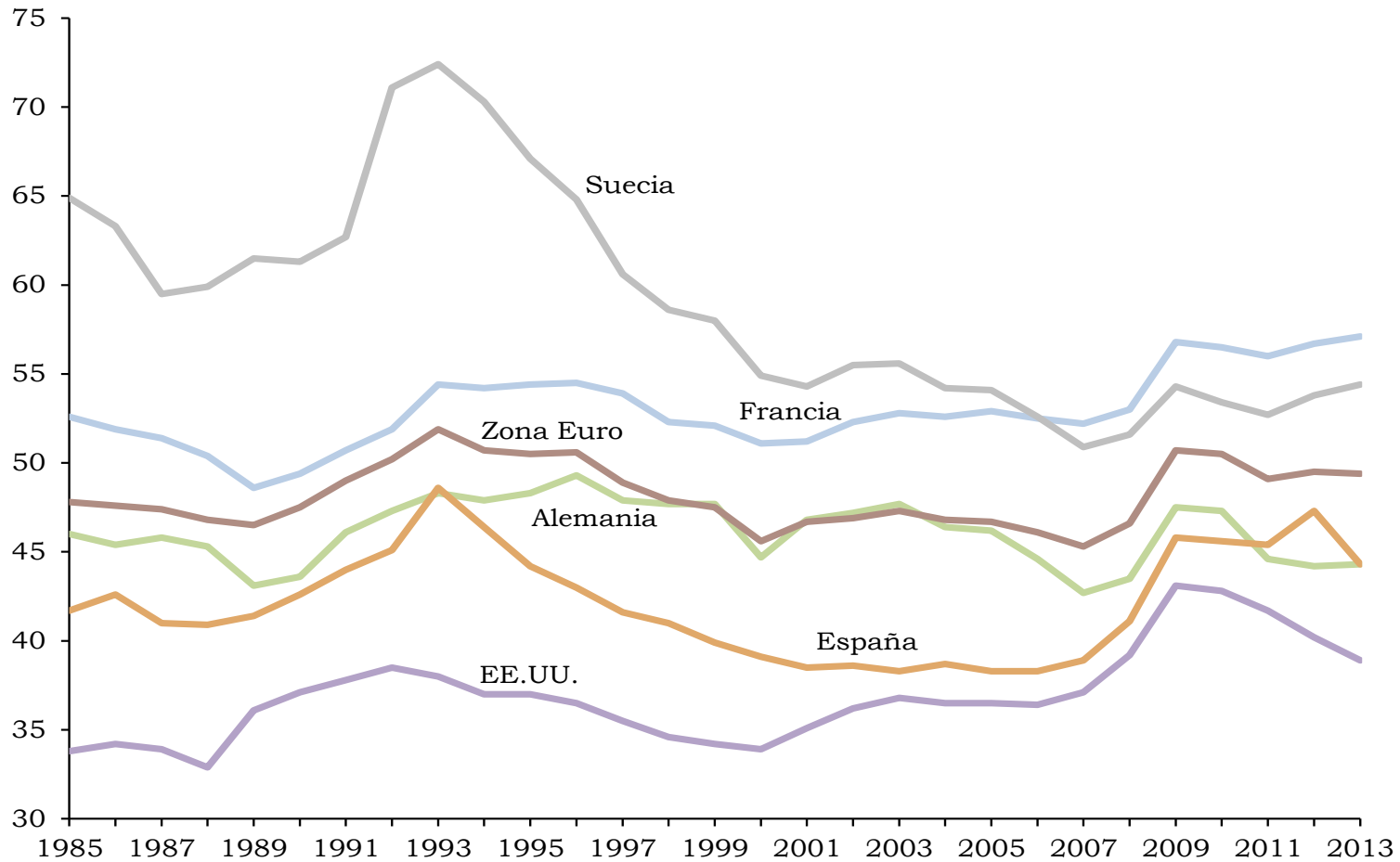
CUADRO 4.—Ingresos de las Administraciones Públicas en España, 1995-2013

	Valor	Distribución		% del PIB		
	(mill. de euros)	en %		1995	2007	2013
	2013	1995	2013	1995	2007	2013
IMPUESTOS SOBRE LA PRODUCCIÓN E IMPORTACIONES..	115.357	27,2	29,3	10,1	11,5	11,0
<i>Impuesto sobre el valor añadido (IVA).....</i>	62.179	13,6	15,8	5,1	5,9	5,9
<i>Impuestos sobre productos (hidrocarb., tabaco, juego, ITP)...</i>	33.939	10,2	8,6	3,8	4,5	3,2
<i>Otros impuestos (IBI, IAE, ambientales, tasas).....</i>	19.239	3,4	4,9	1,3	1,1	1,8
IMPUESTOS SOBRE RENTA, PATRIMONIO Y CAPITAL	110.141	26,9	28,0	10,0	13,2	10,5
<i>Impuesto sobre renta personas físicas (IRPF).....</i>	79.543	20,1	20,2	7,5	7,7	7,6
<i>Impuesto sobre sociedades</i>	21.329	4,9	5,4	1,8	4,6	2,0
<i>Impuesto sobre el patrimonio</i>	1.370	0,4	0,4	0,1	0,2	0,1
<i>Impuesto sobre sucesiones y donaciones</i>	2.518	0,5	0,6	0,2	0,3	0,2
<i>Otros impuestos (valor terrenos, vehículos).....</i>	5.381	1,0	1,4	0,2	0,4	0,5
COTIZACIONES SOCIALES	128.172	33,3	32,6	12,4	12,6	12,2
INGR. DE PRODUCCIÓN Y RENTAS DE LA PROPIEDAD.....	33.154	9,5	8,4	3,6	2,8	3,2
TRANSFERENCIAS CORRIENTES Y DE CAPITAL.....	13.175	4,8	3,3	1,8	1,2	1,2
AJUSTES POR RECAUDACIÓN INCIERTA	-6.531	-1,7	-1,6	-0,6	-0,4	-0,6
TOTAL INGRESOS	393.468	100,0	100,0	37,3	40,9	37,5

Fuente: Intervención General de la Administración del Estado (IGAE)

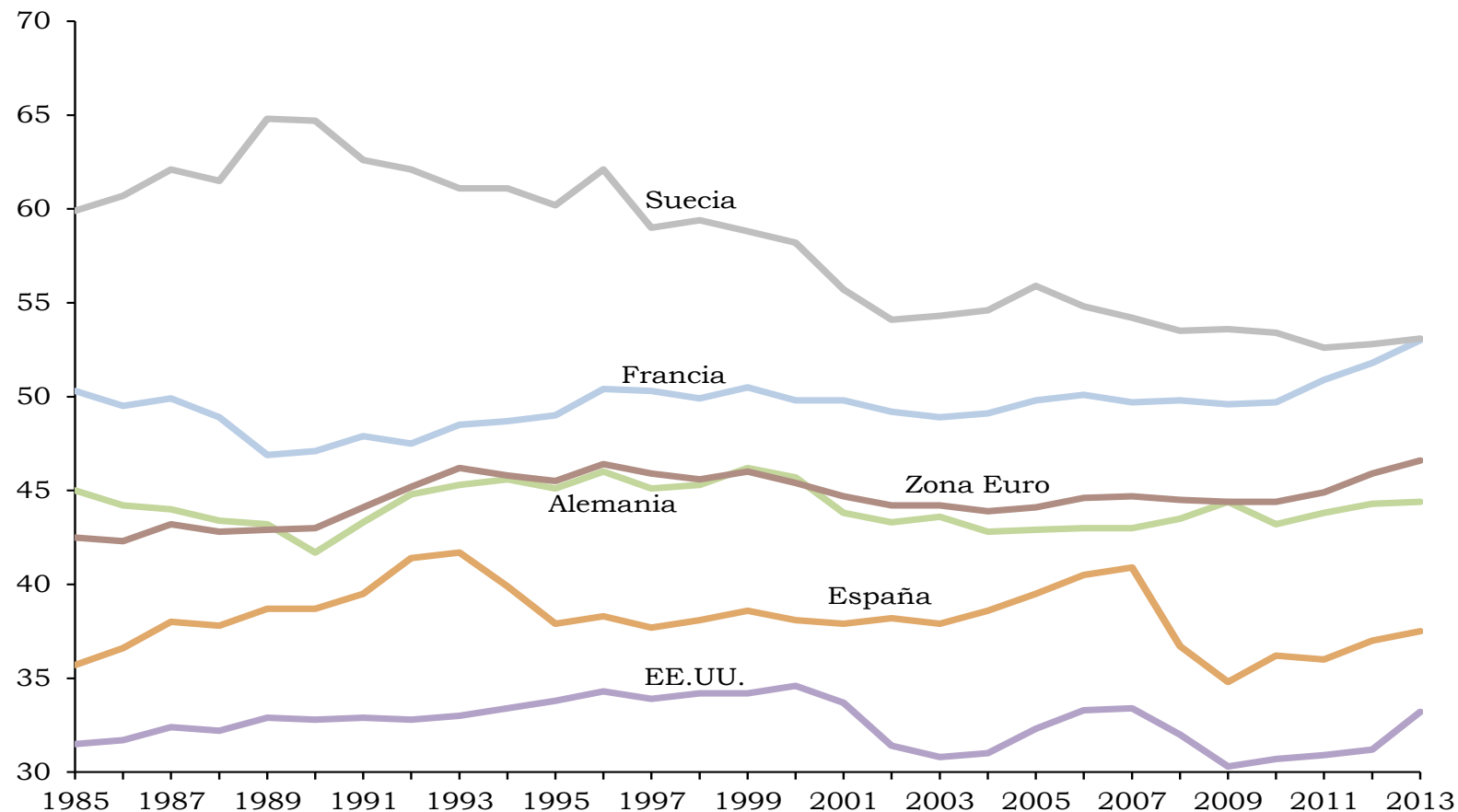
Font: García Delgado i Myro Sánchez (2015), capítol 15.

Gràfic 2.— Despesa pública. Comparació internacional, 1985-2013

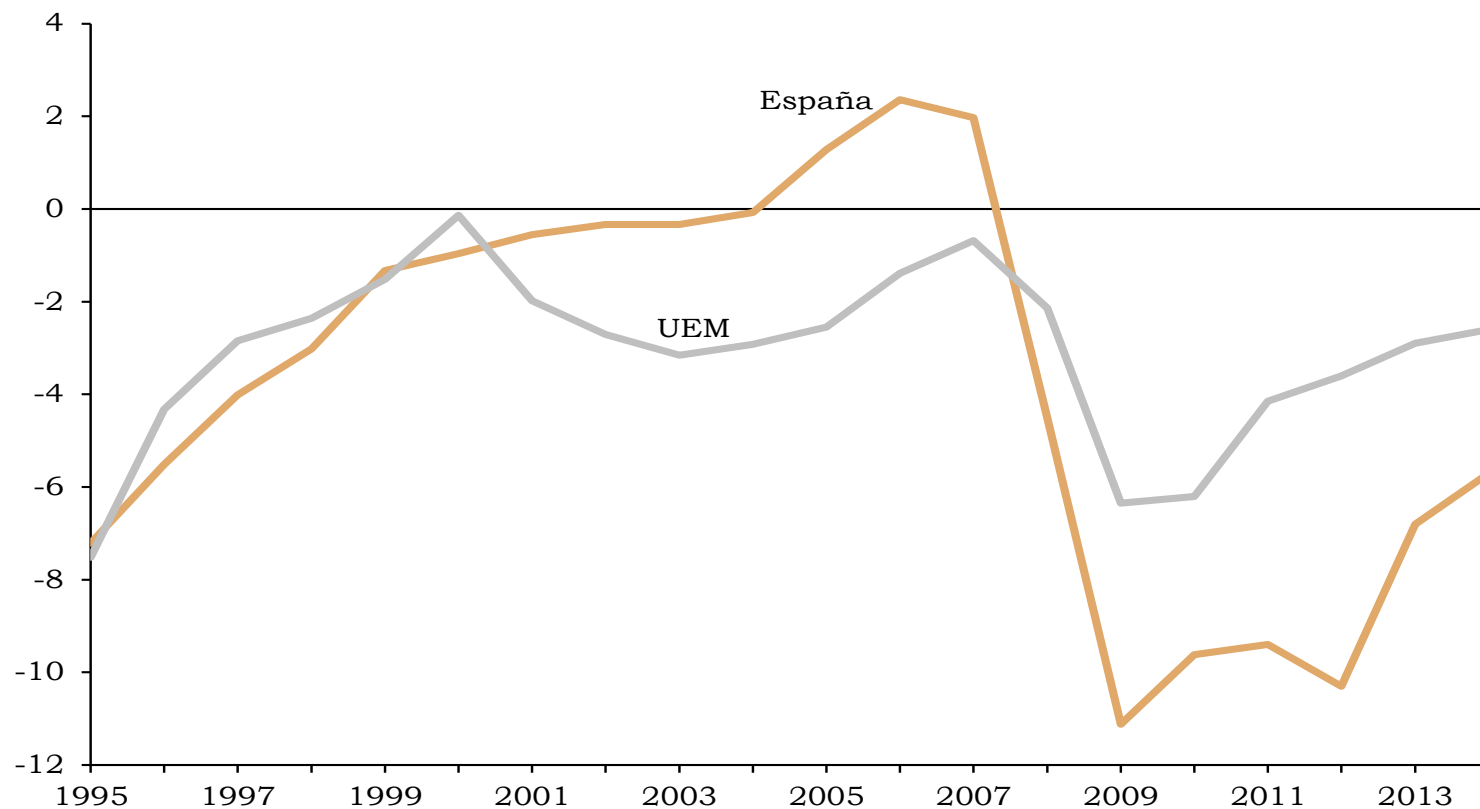
Font: García Delgado i Myro Sánchez (2015), capítol 15.

Gràfic 4.- Ingressos públics. Comparació internacional, 1985-2013 (en percentatge del PIB)

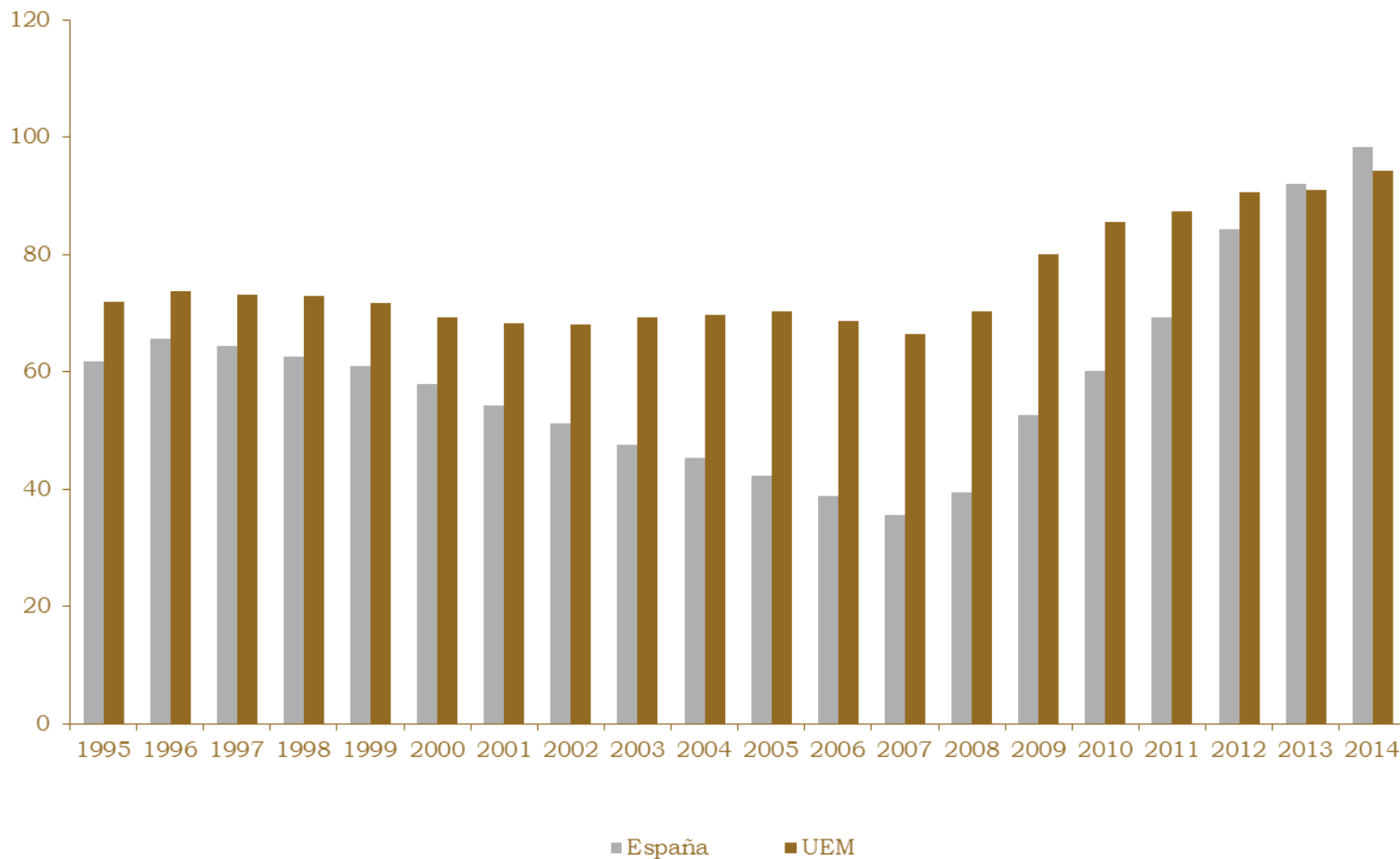
Font: García Delgado i Myro Sánchez (2015), capítol 15.

Gràfic 6. Dèficit públic a Espanya i l'UEM, 1995-2014 (en percentatge del PIB)

Font: García Delgado i Myro Sánchez (2015), capítol 15.

Gràfic 7. Deute públic a Espanya i l'UEM, 1995-2014 (en percentatge del PIB)

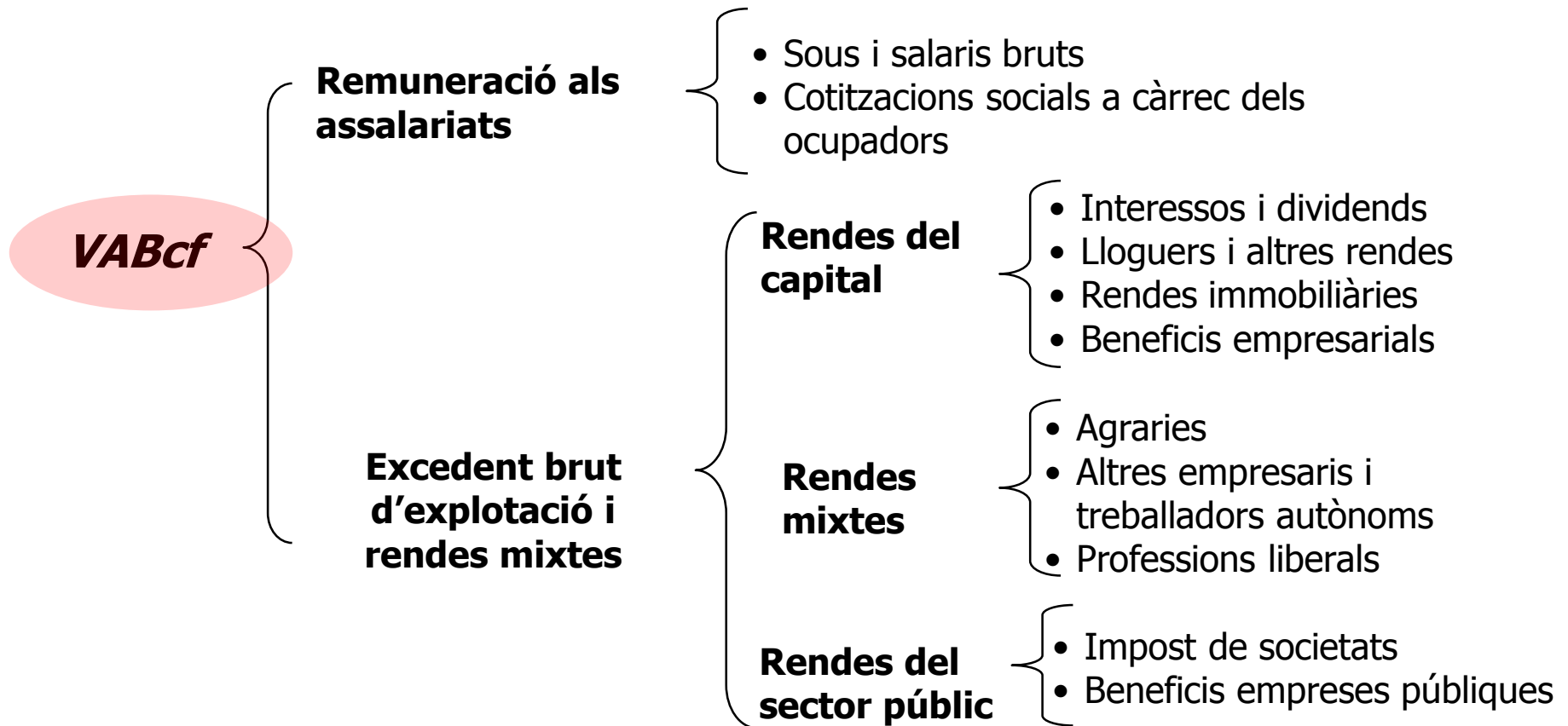
Font: García Delgado i Myro Sánchez (2015), capítol 15.

5. Distribució de la renda

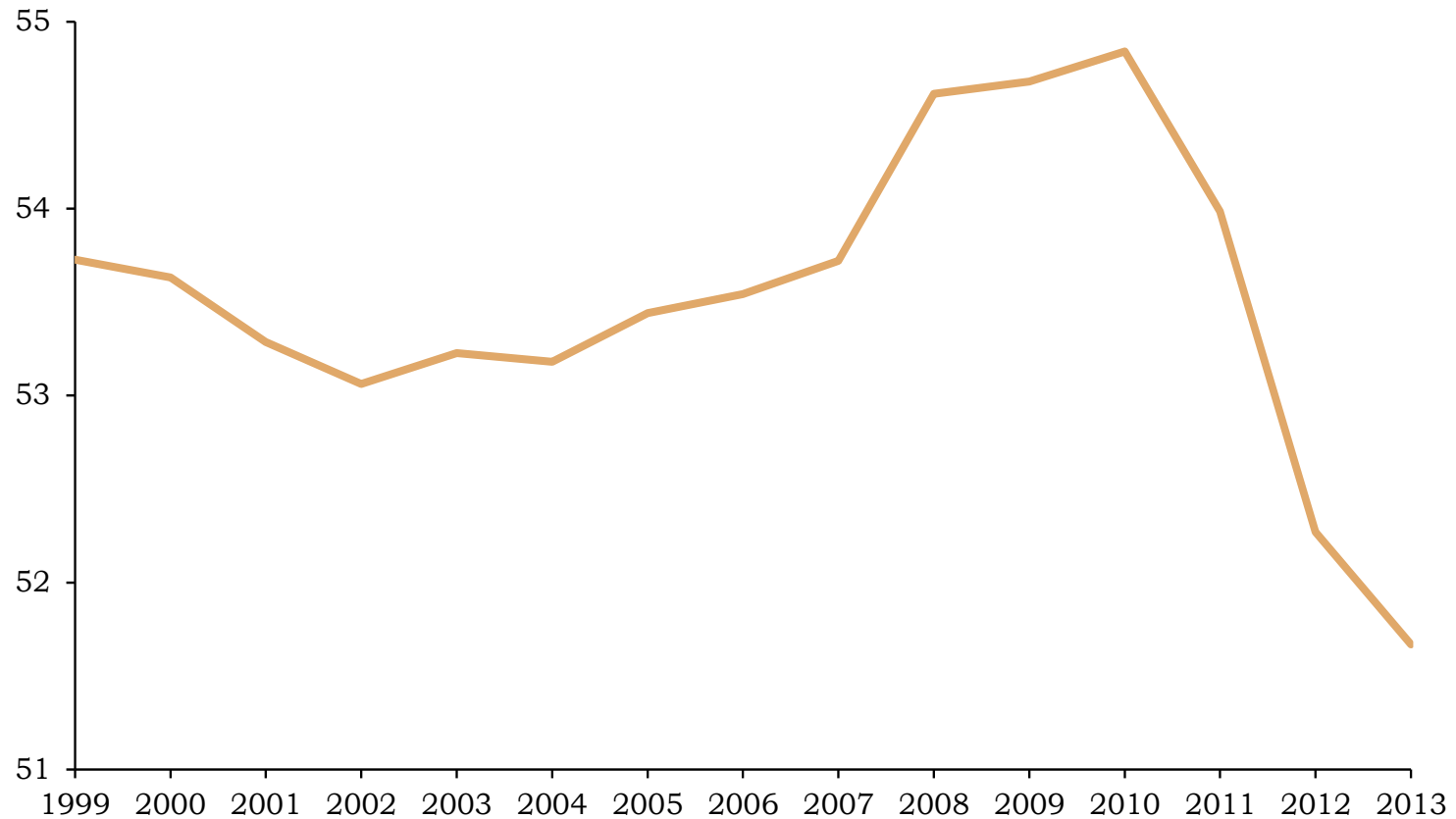
- ❑ És important que una societat siga capaç de generar augments sostinguts de la seua renda a llarg termini, però també és rellevant com es distribueix la renda:
 - Entre factors productius; **distribució primària o funcional.**
 - Entre les persones; **distribució personal o familiar.**
 - En el territori; **distribució espacial, regional o territorial.**

Distribució funcional

- **Repartiment de la renda** entre els factors productius que participen en la seua obtenció.

Gràfic 1.—Participació de la remuneració dels assalariats en el PIB cf, 1999-2013

Font: García Delgado i Myro Sánchez (2015), capítol 16.

Distribució personal o familiar

- ❑ La **distribució personal o familiar** de la renda recull el repartiment de la renda disponible entre els individus o les famílies.
- ❑ Es tracta de mesurar el **grau d'igualtat** en el repartiment de la renda; encara que una major igualtat no implica, necessàriament, ni més justícia ni més benestar.
 - Una manera complementària d'estudiar la distribució personal de la renda és a través de la **taxa de pobresa**.
- ❑ Alguns **problemes** relacionats amb el mesurament de la distribució personal de la renda són:
 - la tria de la unitat de mesura (ingrés o despesa; persones o famílies).
 - la tria dels indicadors per a mesurar la desigualtat.

CUADRO 4.—Desigualdad y pobreza en España y la Unión Europea, 2005-2012

	Año	Índice de Gini	D80/D20 ¹	Tasa de pobreza ²
España.....	2005	0,322	5,5	20,1
	2012	0,350	7,2	22,2
UE-27	2005	0,306	5,0	16,4
	2012	0,304	5,0	16,9

Notas: (1) El indicador D80/D20 es el cociente entre el total de renta del 20 por 100 más rico y el del 20 por 100 más pobre. (2) La tasa de pobreza equivale al porcentaje de población con renta inferior al 60 por 100 de la mediana de la distribución de ingresos.

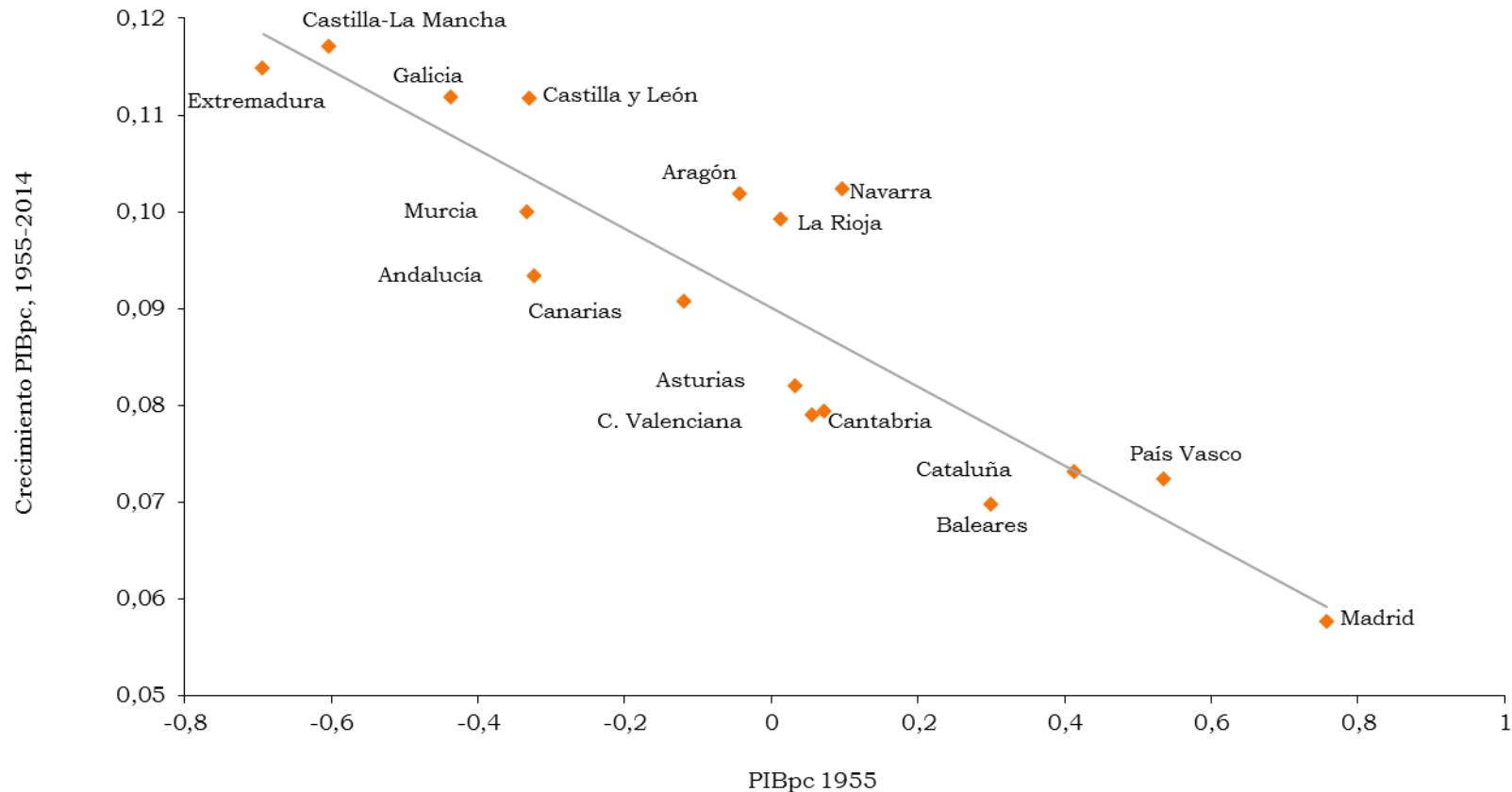
Fuente: Eurostat.

Font: García Delgado i Myro Sánchez (2015), capítol 16.

Distribució espacial

- ❑ La **distribució espacial, regional o territorial** de la renda recull com es distribueix la renda en l'espai.
 - Aquesta distribució és el resultat de la diferent concentració de l'activitat productiva i la població en l'espai, així com de les polítiques de redistribució territorial de la renda.
- ❑ A Espanya hi ha regions **pobres i riques**, encara que **les diferències s'han reduït** en el darrer mig segle.
- ❑ En la segona meitat del segle xx s'ha donat un doble procés en l'evolució de **l'activitat productiva i la renda per càpita** de les regions espanyoles.
 1. **Divergència en termes de producció o renda absoluta**, conseqüència de la major polarització espacial i l'especialització geogràfica de l'activitat productiva.
 2. **Convergència en termes de renda per càpita**, a causa del major creixement en el nivell de vida de les regions endarrerides.
- ❑ Aquestes tendències s'expliquen pels fluxos migratoris des de regions pobres a regions riques.

Gràfic 1.—Convergència del PIB per càpita entre les comunitats autònomes espanyoles, 1955-2014

Font: García Delgado i Myro Sánchez (2015), capítol 17.

CUADRO 1.—Diferencial de crecimiento del PIB, de la población y del PIB per cápita en las Comunidades Autónomas españolas, 1955-2014

(diferencial respecto a la media en tasa de crecimiento anual acumulativa)

	PIB	Población	PIB per cápita
<i>Madrid.</i>	0,39	1,13	-0,75
<i>Baleares</i>	0,34	0,85	-0,52
<i>País Vasco</i>	-0,19	0,28	-0,47
<i>Cataluña</i>	0,05	0,49	-0,45
<i>C. Valenciana</i>	0,14	0,45	-0,33
<i>Cantabria</i>	-0,54	-0,21	-0,32
<i>Asturias</i>	-0,86	-0,59	-0,26
<i>Canarias</i>	0,69	0,72	-0,05
<i>Andalucía</i>	-0,14	-0,16	0,02
<i>La Rioja</i>	-0,10	-0,27	0,17
<i>Murcia</i>	0,49	0,29	0,19
<i>Aragón</i>	-0,23	-0,46	0,25
<i>Navarra</i>	0,29	0,02	0,26
<i>Castilla y León</i>	-0,55	-1,06	0,54
<i>Galicia</i>	-0,25	-0,77	0,54
<i>Extremadura</i>	-0,59	-1,20	0,64
<i>Castilla-La Mancha</i>	-0,08	-0,77	0,71

Font: García Delgado i Myro Sánchez (2015), capítol 17.

Mapa 1.—Situació relativa de les comunitats autònomes espanyoles segons el PIB per càpita, 2014 (mitjana espanyola =100)

Font: García Delgado i Myro Sánchez (2015), capítol 17.

Tema 7.- SECTORS PRODUCTIUS

1. Introducció: tendències a llarg termini
2. Sector agrari
3. Indústria
4. Construcció
5. Serveis

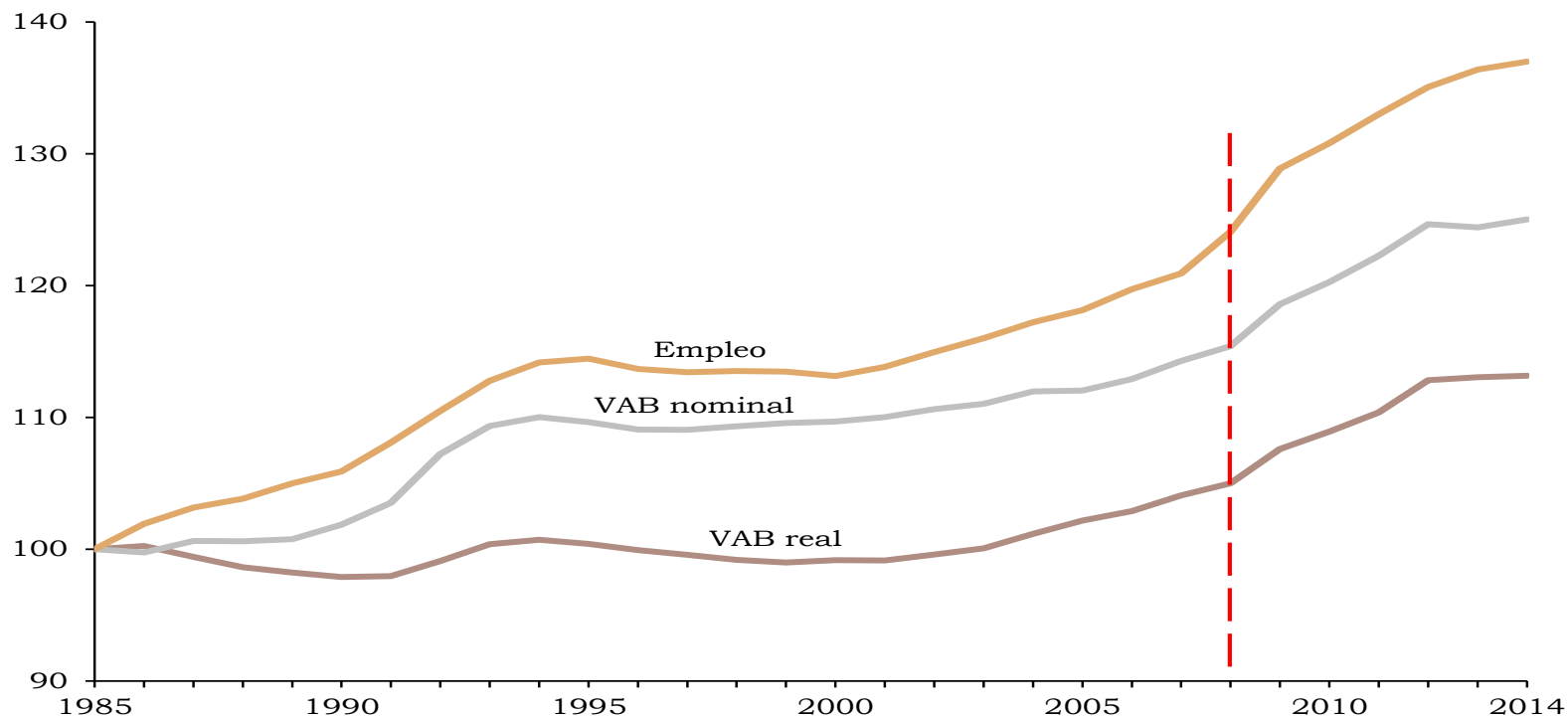
Bibliografia: García Delgado J.L. i Myro R. (dir.) (2015):
Lecciones de Economía Española. Thomson-Civitas.
Capítols 7, 8, 10 i 11.

1. Introducció: tendències a llarg termini

- ❑ **L'evolució a llarg termini de l'estructura productiva espanyola** mostra les **tendències** següents :
 - En termes nominals (preus corrents) ha disminuït la participació dels béns (agricultura i indústria) en la producció nacional i s'ha expandit la dels serveis.
 - En termes reals (preus constants) s'ha mantingut aproximadament constant la participació respectiva de béns i serveis a la producció nacional; amb la crisi de 2008 es registra un augment del pes dels serveis.
 - La participació sectorial en l'ocupació ha baixat en la producció de béns i s'ha expandit en els serveis.

1. Introducció: tendències a llarg termini

□ Participació dels serveis en el valor afegit brut i l'ocupació 1985-2014 (1985=100)

Font: INE

Amb la crisi tendeixen a augmentar el pes dels serveis en el VAB (menor sensibilitat dels serveis públics al cycle econòmic).

1. Introducció: tendències a llarg termini

- ❑ Les tendències assenyalades en l'estructura productiva espanyola s'expliquen pel **diferent ritme de creixement de la productivitat sectorial**.
 - Creixement sectorial de la productivitat entre 1985 i 2014 (augment mitjà anual): agricultura 4,8%; indústria 2,1%; serveis 0,2%.
- ❑ La **producció** pot créixer per un **augment de la productivitat** o per un **increment de l'ocupació**.
- ❑ L'augment de la producció real ha sigut semblant en els serveis i en la resta de les activitats productives (béns). Si la **productivitat en els serveis** ha crescut menys, l'augment de la producció s'ha hagut de basar necessàriament en una **major ocupació**.
 - **Aquesta circumstància explica l'augment de la participació dels serveis en l'ocupació agregada de l'economia espanyola.**

1. Introducció: tendències a llarg termini

- ❑ Els canvis en l'estructura nominal de la producció s'expliquen per **l'evolució dels costos en relació amb la productivitat**.
- ❑ Els **preus dels factors de producció** creixen igual per a tots els sectors (salari, cost d'ús del capital), però aquelles activitats que aconsegueixen augmentar la productivitat poden absorbir els increments de costos.
 - En els serveis la productivitat creix menys que en altres activitats, de manera que els augments del preu dels factors es trasllada als preus dels serveis.
 - Augment de preus entre 1985-2014: 1,2% en l'agricultura; 2,8% en la indústria; i 3,9 % en els serveis.
- ❑ El **major creixement dels preus dels serveis** n'explica l'augment en **el valor corrent (o nominal)** de la producció agregada espanyola.

Estructura de l'ocupació de la població

Quadre 1.- Creixement i canvi en l'ocupació de la població. Comparació internacional, 1960-2014. (Distribució percentual de l'ocupació entre activitats productives)

Països	Agricultura i pesca			Indústria, energia i construcció			Serveis		
	1960	1985	2014	1960	1985	2014	1960	1985	2011
UE-25			4,0			27,0			69,0
UE-12	22,6	8,2	3,4	39,5	34,5	24,0	37,90	57,3	72,6
Alemanya	14	4,6	1,4	47,0	41,0	27,9	39,0	54,4	70,7
Espanya	38,7	18,3	4,3	30,3	34,1	19,9	31,0	47,6	75,8
França	23,2	7,6	2,5	38,4	32,0	18,0	38,4	60,4	79,5
Grècia	57,1	28,9	13,0	17,4	27,4	16,6	25,5	43,7	70,4
Itàlia	32,6	13,6	3,7	33,9	35,9	27,6	33,5	50,5	68,7
Irlanda	37,2	16,3	5,5	23,7	29,0	18,3	39,1	54,7	76,2
Portugal	43,9	18,6	10,0	31,3	34,2	24,3	24,8	47,2	65,7
Regne Unit	4,7	2,3	1,0	47,7	34,8	18,7	47,6	62,9	80,3
EUA	8,4	3,1	1,5	33,4	26,9	17,8	58,2	70	80,7
Japó	39,5	8,4	3,7	28,5	34,6	25,8	32	57	70,5

Font: García Delgado i Myro Sánchez (2015), Capítol 2.

2. Sector agrari (esquema)

- ❑ **Delimitació i classificació**
- ❑ **Els problemes de l'agricultura**
 - **El problema dels aliments**
 - **El problema agrari i el problema de l'ajust agrari**
- ❑ **Evolució del sector**
 - **Principals magnituds**
- ❑ **Especialització productiva i comercial**
- ❑ **Productivitat i factors determinants**
- ❑ **La Política Agrícola Comuna (PAC)**

**Bibliografia: García Delgado J.L. i Myro R. (dir.) (2015):
Lecciones de Economía Española. Thomson-Civitas. Capítol 7.**

2. Sector agrari (delimitació i...)

- ❑ El **sector primari** inclou el **sector agrari** (agricultura, ramaderia i sector forestal) i l'**activitat pesquera**.
- ❑ Estructura de la **producció agrària** espanyola.

CUADRO 4.—Participación española en la producción agraria de la Unión Europea, 1987-2014

	1987 (UE-12)	2014 (UE-12)	2014 (UE-28)
Agricultura general	9,2	10,8	6,1
Horticultura	10,6	18,3	14,7
Viticultura	4,8	5,9	5,7
Frutales y cítricos	19,9	34,3	28,1
Olivar	14,9	59,0	58,4
Bovinos	5,6	8,1	5,8
Ovinos y caprinos	15,7	19,0	12,9
Granívoros	14,1	21,3	14,1
Orientaciones mixtas	8,1	8,5	6,1
Total	10,1	15,2	10,8

Nota: Los datos de 2014 corresponden a una primera estimación.

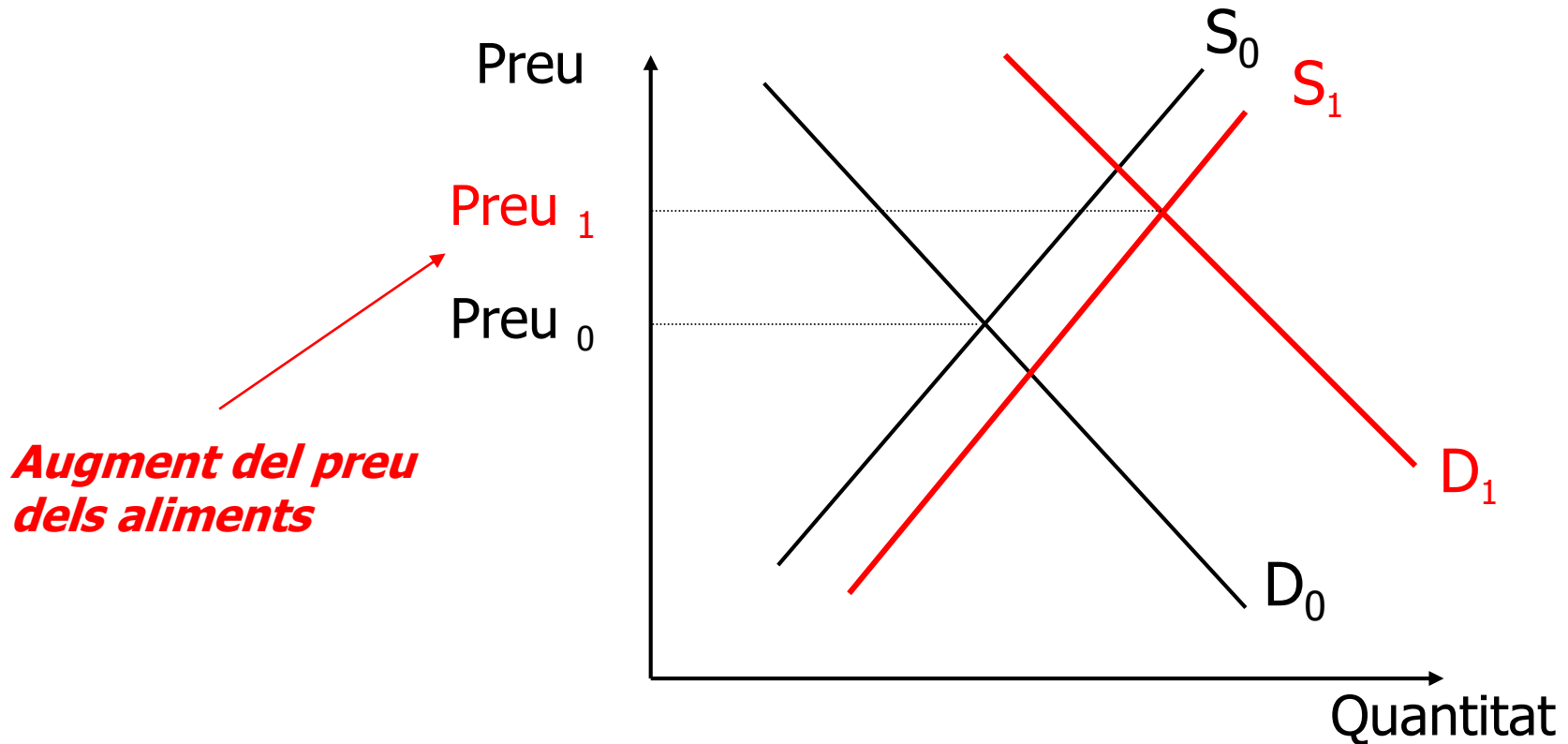
Fuente: Eurostat.

2. Sector agrari (els problemes de la...)

- ❑ Els anomenats **problemes de l'agricultura**, permeten entendre les **tendències a llarg termini dels preus i les rendes agràries**.
 - En són tres: el problema dels aliments, el problema agrari i el problema de l'ajust agrari.
- ❑ En les **primeres fases del desenvolupament** (països pobres):
 - Forta expansió de la demanda d'aliments.
 - Com a conseqüència de l'elevada elasticitat renda de la demanda i de l'elevat creixement demogràfic.
 - Feble expansió de l'oferta agrària.
 - Com a conseqüència de l'escàs progrés tècnic (arada romana) i l'excessiva dependència de la climatologia (pocs regadius).
- ❑ Aquestes tendències provoquen un increment dels preus i dificultats per satisfer les necessitats alimentàries de la població: **problema dels aliments**.

2. Sector agrari (els problemes de la...)

- El problema dels aliments d'una manera gràfica.

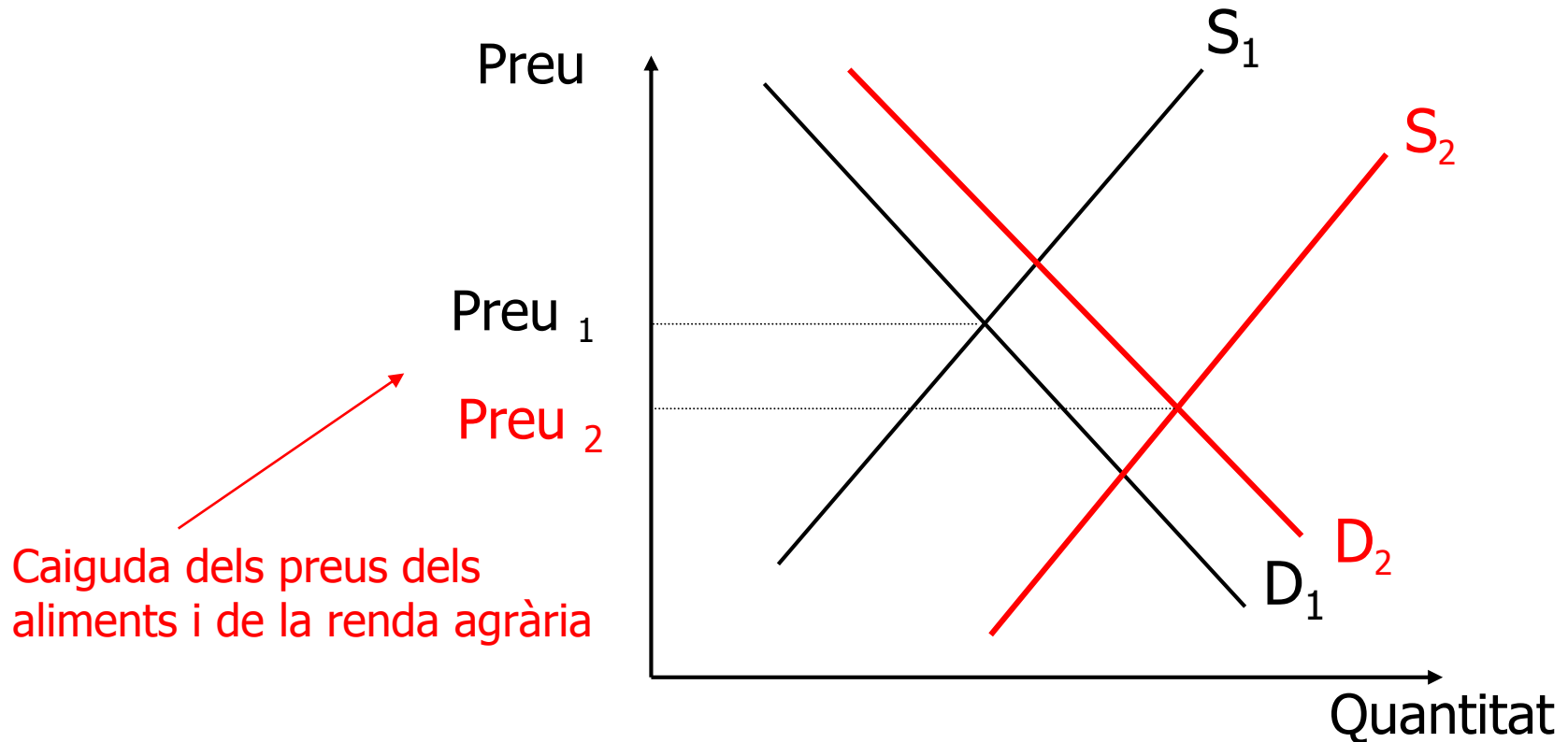

2. Sector agrari (els problemes de la...)

- ❑ En les **societats desenvolupades** (països rics):
 - Feble expansió de la demanda d'aliments.
 - Amb el creixement es redueix l'elasticitat renda i es modera el creixement demogràfic.
 - Forta expansió de l'oferta agrària.
 - Raons: elevat progrés tècnic (tecnologies mecàniques, adobs, productes fitosanitaris), menor dependència del clima.
- ❑ La inversió de les tendències d'oferta i demanda provoca una caiguda dels preus agraris i un deteriorament de les rendes agràries: **problema agrari**.
- ❑ Les possibles respostes a aquesta situació són un procés **d'ajust agrari** o reassignació de recursos (**problema de l'ajust agrari**), o una **política agrària proteccionista** (augment de preus i rendes) que demora l'ajust .

2. Sector agrari (els problemes de la...)

- El problema agrari d'una manera gràfica.

2. Sector agrari (evolució del sector)

□ Pèrdua de posicions del sector agrari.

Quadre 2.— Posició del sector agrari en el conjunt de l'economia espanyola, 1985-2014 (percentatges)

<u>1965</u>	Relacions	1985	1995	2000	2010	2014
15,8	VAB agrari/VAB total (preus corrents)	6,3	4,5	4,4	2,6	2,7
8,7	VAB agrari/VAB total (preu de 2000)	4,5	3,8	4,4	2,6	3,0
33,0	Ocupació agraria/Ocupació total	15,9	8,0	6,5	4,0	4,1
20,3	Comerç exterior agroalimentari/Comerç exter. béns i serveis	10,9	10,3	11,0	12,6	13,1

El **sector agrari**, des dels anys seixanta, ha perdut progressivament posicions en l'estructura productiva espanyola

2. Sector agrari (evolució del sector)

- ❑ Els **principals trets de l'evolució del sector** són:
 - La producció agrària ha passat de representar el 16% de la producció agregada al 2,7%.
 - A mitjan dels anys seixanta treballava al camp la tercera part dels ocupats; el 2014 el 4,1%
 - La importància del sector en les relacions comercials amb l'exterior s'ha reduït considerablement, tot i que encara arriba al 13%.
- ❑ La **pèrdua d'importància relativa** de l'agricultura no s'ha d'entendre com un signe de fracàs.
 - Al llarg dels anys seixanta una tercera part dels ocupats no eren capaços d'alimentar satisfactòriament la població espanyola. Contràriament, en l'actualitat, un 4,1% satisfà les necessitats alimentàries, i genera excedent (exportacions). La taxa de cobertura en 2014 era de 131,1.

2. Sector agrari (especialització...)

□ Participació espanyola en la producció agrària de la Unió Europea-12.

CUADRO 4.—Participación española en la producción agraria de la Unión Europea, 1987-2014

	1987 (UE-12)	2014 (UE-12)	2014 (UE-28)
Agricultura general	9,2	10,8	6,1
Horticultura	10,6	18,3	14,7
Viticultura.	4,8	5,9	5,7
Frutales y cítricos	19,9	34,3	28,1
Olivar	14,9	59,0	58,4
Bovinos	5,6	8,1	5,8
Ovinos y caprinos.	15,7	19,0	12,9
Granívoros	14,1	21,3	14,1
Orientaciones mixtas.	8,1	8,5	6,1
Total	10,1	15,2	10,8

Nota: Los datos de 2014 corresponden a una primera estimación.

Fuente: Eurostat.

2. Sector agrari (especialització...)

- ❑ **L'especialització de l'agricultura espanyola** en les últimes dècades **depèn i s'ha modificat per:**
 - Els canvis en la demanda interna.
 - Els mecanismes de protecció davant de tercers.
 - Els avantatges comparatius existents.
- ❑ **La producció agrària espanyola ha passat del 10% al 15% de la producció de la UE -12** entre 1987 i 2014:
 - Expansió de les oliveres, els fruiters i els cítrics, l'horticultura, la viticultura i els granívors.
- ❑ En la mateixa etapa, **l'agricultura espanyola s'ha internacionalitzat**, i n'ha duplicat el coeficient d'obertura externa (123,4 el 2014 enfront de 59,7 el 1985).

2. Sector agrari (productivitat i ...)

- ❑ La **productivitat del treball en l'agricultura** (VAB/ocupació) és el **resultat de dos factors**:
 - La producció per unitat de terra o productivitat de la terra (*VAB/SAU*).
 - La *dotació de terra per unitat de treball* (*SAU/ocupació*).
- ❑ Evolució de la ***productivitat del treball i els seus factors determinants***

Quadre 5.— Evolució de la productivitat aparent del treball en l'agricultura espanyola i dels seus factors determinants, 1985-2014

	VAB/SAU (euros de 2014)	SAU ¹ /ocupació (ha)	VAB/ocupació (euros de 2014)
1985	706,0	14,5	10.265,0
1995	865,0	23,1	20.020,0
2005	1.125,0	26,0	29.255,0
2010	989,0	30,1	29.771,0
2014	987,0	26,8	26.450,0

2. Sector agrari (productivitat i...)

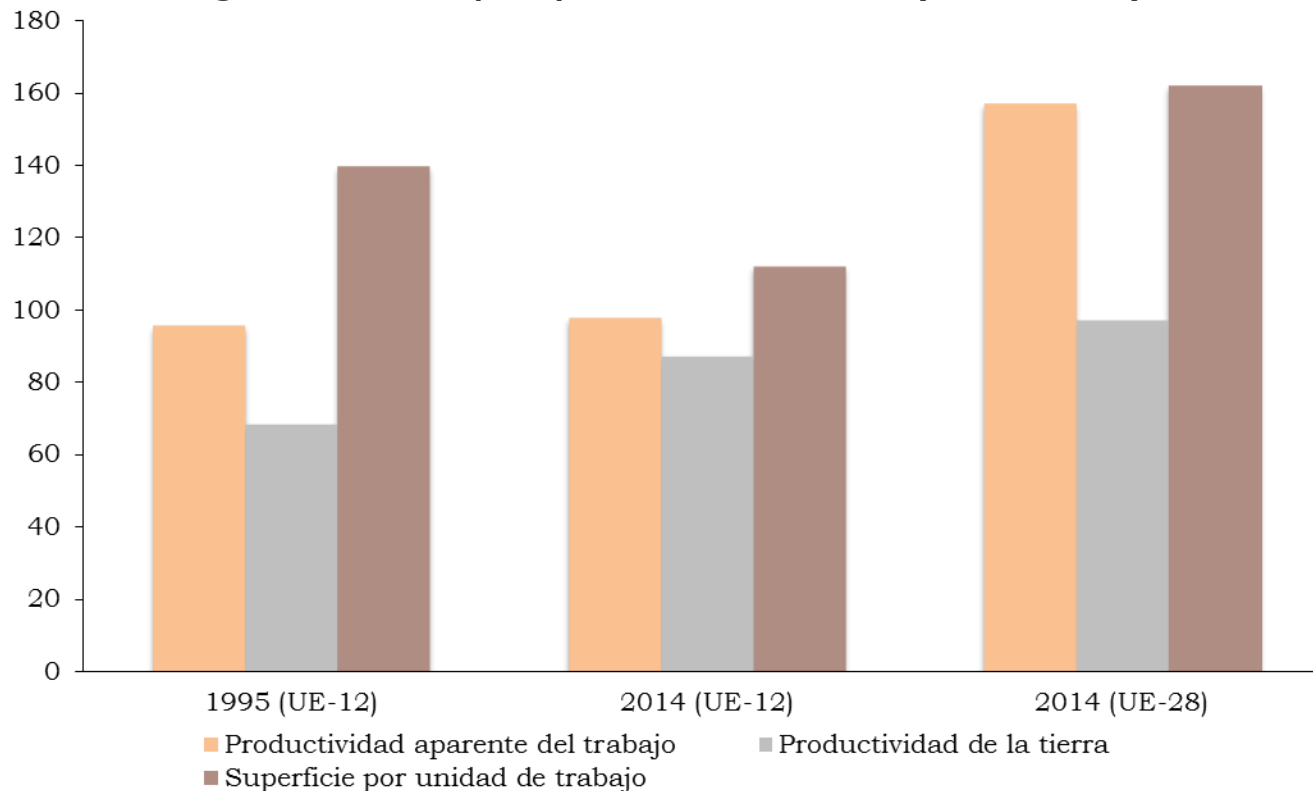
- ❑ ***Entre 1985 i 2014 la productivitat del treball s'ha multiplicat per 2,5*** (el major creixement de totes les activitats productives). *Raons:*
 - *La superfície per ocupat s'ha duplicat* (mecanització i reorganització de les explotacions).
 - *Increment del 30% de la producció per hectàrea* (intensificació i reorientació cap a productes de més valor afegit).
- ❑ Actualment la ***productivitat del treball en l'agricultura espanyola està en la mitjana de la UE-12 i bastant més elevada (60%) que a la UE-28.***
 - Front a la UE-12:

La superfície per unitat de treball és un 12% superior a la mitjana i la productivitat de la terra arriba a més del 87%.
- ❑ Assolir una **productivitat major** requereix d'esforços per a millorar la **productivitat de la terra.**

2. Sector agrari (estructura de la...)

- ❑ Evolució de la **productivitat del treball en l'agricultura espanyola, 1995-2014 (UE=100).**

Gràfic 1.—Evolució de la productivitat del treball en l'agricultura espanyola, 1995-2014 (UE = 100)

2. Sector agrari (la Política Agrícola Comuna)

- ❑ Els **objectius de la Política Agrícola Comuna (PAC)** són:
 - Garantir als agricultors un nivell vida equiparable a la resta d'activitats productives (protecció de mercat).
 - Estabilitzar el comportament dels preus.
 - Assegurar el proveïment.
- ❑ La **PAC** es basa en els principis **d'unitat de mercat, preferència comunitària i solidaritat financera**.
- ❑ Els **mecanismes de la PAC** són **les organitzacions comunes de mercat (OCM)**, que estableixen un conjunt de normes per a cada producte regulat.
- ❑ Les **conseqüències de la PAC** han estat la generació **d'excedents de producció**.
- ❑ Des de mitjans dels vuitanta **successives reformes han intentat limitar la producció agrària comunitària** i afavorir el desenvolupament del món rural (tècniques menys agressives amb el medi ambient).

3. Indústria (esquema)

- ❑ **Delimitació i classificació**
- ❑ **Evolució del sector**
- ❑ **Especialització productiva**
- ❑ **Productivitat**
- ❑ **Internacionalització**
- ❑ **Política industrial**

**Bibliografia: García Delgado J.L. i Myro R. (dir.) (2015):
Lecciones de Economía Española. Thomson-Civitas. Capítol 8.**

3. Indústria (delimitació i classificació)

- ❑ La **indústria** integra les **activitats manufactureres**, les **activitats extractives no energètiques** i l'**energia**.
- ❑ La **indústria** ha estat el **motor de les transformacions econòmiques i socials en el segle xx**.
 - Industrialització i creixement solen usar-se com a sinònims.
- ❑ **Classificacions de les activitats industrials:**
 - Basades en **criteris de demanda**:
 - Segons les perspectives de creixement de la demanda es poden distingir: demanda forta, mitjana i feble.
 - Classificacions basades en **criteris d'oferta**:
 - Intensitat tecnològica alta, mitjana i baixa.
 - Intensives en treball o capital.
 - Intensives en treball, escala, diferenciació del producte, recursos naturals i ciència.
 - **Classificació mixta**: activitats avançades (demanda forta i intensitat tecnològica alta), intermèdies i tradicionals.

3. Indústria (delimitació i classificació)

❑ Caracterització de les manufactures espanyoles

CUADRO I.—Caracterización de las manufacturas españolas hacia 2013

	Variación de la demanda	Productividad	Tamaño medio	Estandarización del producto	Propensión a exportar	Penetración de importaciones	Participación en empresas del exterior	Participación del capital extranjero	Esfuerzo innovador	Capital humano
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
AVANZADAS.....										
<i>(Demanda y contenido tecnológico altos)...</i>	9,9	65,3	19,3	56,3	65,0	74,1	52,0	56,0	43,5	64,3
INTERMEDIAS										
<i>(Demanda y contenido tecnológico medios)</i>	6,1	85,4	30,8	46,3	59,2	55,8	37,1	57,1	38,5	59,7
Química.....	6,1	119,3	32,2	83,7	47,9	51,6	35,9	56,4	50,1	62,0
Caucho y plásticos.....	6,6	68,0	20,3	37,5	41,1	39,8	33,3	73,3	30,7	47,7
Maquinaria y equipo mecánico.....	5,5	77,8	19,4	36,7	58,3	55,2	50,0	53,6	36,1	63,4
Material de transporte	5,9	76,0	71,9	28,0	76,4	68,2	32,8	55,2	39,3	60,2
TRADICIONALES										
<i>(Demanda y contenido tecnológico bajos) ..</i>	4,2	53,2	7,8	72,9	26,1	23,4	30,0	27,3	18,6	37,6
Metálicas básicas.....	5,3	68,2	47,5	58,1	36,5	27,7	25,0	33,3	35,8	49,1
Productos metálicos.....	5,2	41,7	6,4	40,0	26,5	19,3	36,7	33,3	20,1	39,4
Prod. de minerales no metálicos.....	4,5	51,6	10,5	80,0	33,9	15,3	47,1	23,5	19,6	35,1
Alimentos, bebidas y tabaco.....	3,3	64,5	13,2	94,8	17,2	14,6	22,8	22,8	20,7	33,5
Papel y artes gráficas.....	4,9	59,6	6,6	61,8	21,3	20,2	23,6	29,4	18,6	41,7
Textil, vestido, cuero y calzado.....	-1,7	38,2	6,3	88,9	75,0	77,9	42,9	28,6	16,7	25,6
Madera, muebles y otras manif.....	5,5	46,2	5,0	39,5	18,0	24,3	46,1	30,8	12,9	45,3
Total	5,3	62,2	10,2	61,1	39,6	37,6	34,4	41,2	23,5	45,4

Notas: (1) Tasa anual acumulativa de variación del consumo aparente en términos reales de 1995 a 2008. (2) VAB por puesto de trabajo en 2013 (miles de euros). (3) Ocupados por empresa en 2013. (4) Porcentaje de empresas de más de 200 trabajadores con productos muy estandarizados en 2010-2013. (5) Propensión a exportar en 2013: exportaciones/valor de producción X 100. (6) Penetración de importaciones en 2013: importaciones/consumo aparente X 100. (7) Porcentaje de empresas de más de 200 trabajadores con participación en empresas en el exterior en 2012. (8) Porcentaje de empresas de más de 200 trabajadores con participación del capital extranjero en su capital en 2012. (9) Porcentaje de empresas innovadoras en 2013. (10) Porcentaje de ocupados con estudios de formación profesional y universitarios en 2012.

Fuente: INE, CNE, Índice de Precios Industriales, Encuesta sobre innovación en las empresas y Encuesta de Población Activa, Ministerio de Hacienda y Administraciones Públicas, Encuesta sobre Estrategias Empresariales (ESEE), y MINECO, DataComex.

3. Indústria (evolució del sector)

➤ Evolució del sector a llarg termini

Quadre 2.-Importància de les manufactures en l'economia espanyola, 1985-2014
(percentatges)

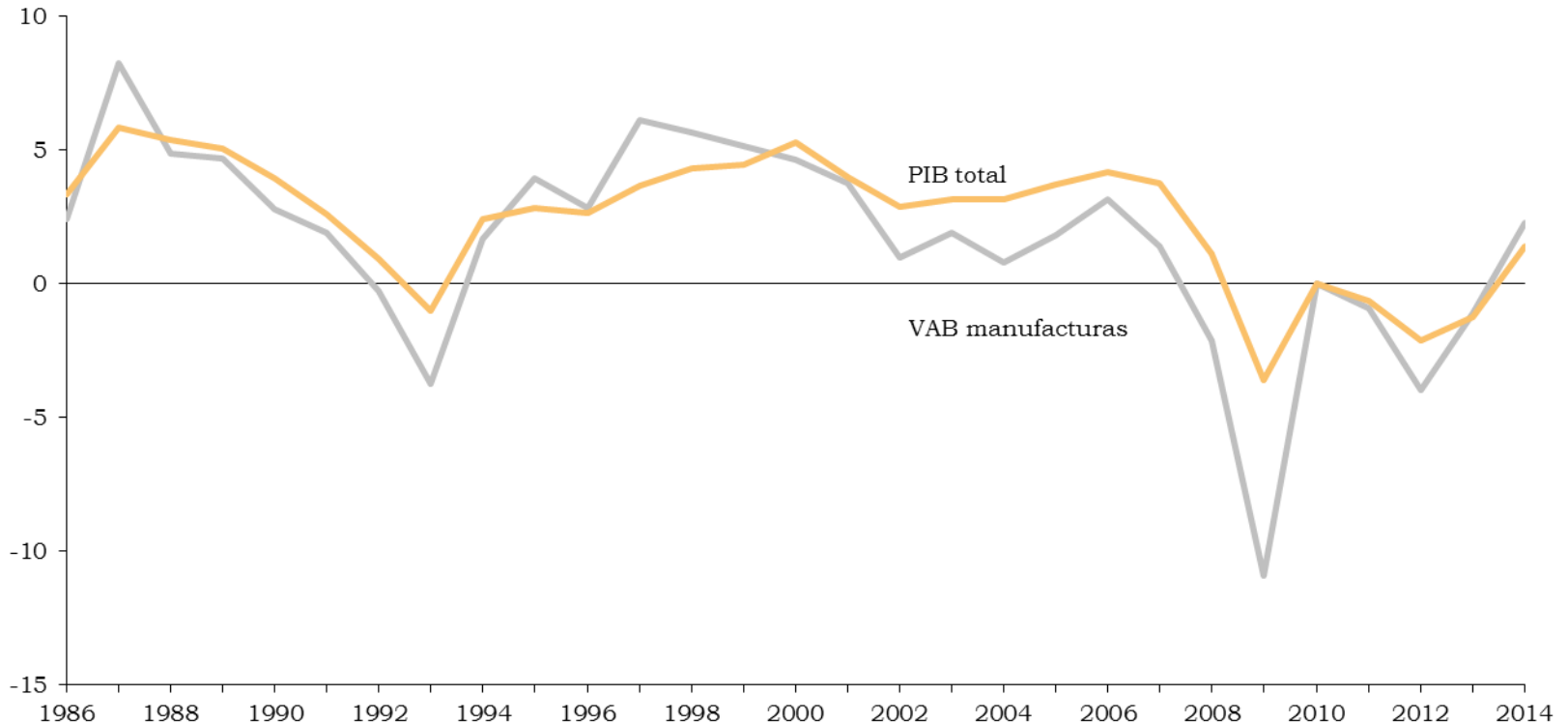
	1985	1995	2005	2010	2014
1965					
27,8 VAB manufactures/VAB total (preus corrents)	22,5	17,6	15,7	13,3	13,2
20,7 VAB manufactures/VAB total (termes reals)	15,3	14,8	14,8	13,3	12,5
21,9 Ocupació manufactures/ocupació total	19,7	17,2	14,5	11,8	11,1
34,0 Exportacions manufactures/exportacions totals	54,3	60,6	58,6	57,1	57,8
74,8 Importacions manufactures/importacions totals	51,5	68,0	67,1	61,7	60,5
3,2 Exportacions manufactures/PIB	11,6	13,3	14,5	14,6	17,9
10,8 Importacions manufactures/PIB	9,5	15,6	19,9	16,5	17,4

3. Indústria (evolució del sector)

- ❑ La **importància del sector** en relació amb el VAB ha mostrat **canvis significatius** des dels seixanta :
 - Forta expansió en els seixanta i principi dels setanta, seguida d'una contenció i posterior disminució del seu pes en la producció i ocupació.
- ❑ Aquest **comportament** és el **resultat de tres factors**:
 - Els canvis en la demanda interna.
 - Progrés tècnic.
 - Les variacions en els avantatges comparatius.
- ❑ La **indústria** és, d'acord amb les ràtios de comerç exterior, el **sector productiu més internacionalitzat i obert** a la competència externa.
 - Les manufactures suposen més de la meitat del comerç exterior espanyol.

3. Indústria (evolució del sector)

❑ **Creixement de les manufactures espanyoles 1986-2014.**

L'evolució de les **manufactures** s'ajusta a l'evolució del PIB, però està més exposada a xocs exògens, per la seua naturalesa i la **major exposició a la competència internacional**.

3. Indústria (especialització...)

□ Estructura del VAB de les manufactures

Quadre 4.— Estructura del VAB de les manufactures espanyoles i comunitàries, 1986-2009
(percentatges sobre el total a preus corrents)

	Espanya			UE-28		
	1995	2005	2012	1995	2005	2012
AVANÇADES						
(Demanda i contingut tecnològic alts)	7,1	6,1	6,2	10,1	10,3	9,8
INTERMEDIES						
(Demanda i contingut tecnològic mitjà)	31,2	32,2	34,7	35,1	36,4	39,5
Química	10,0	10,9	12,7	10,7	10,8	11,8
Suro i plàstics	4,8	4,1	4,1	4,9	4,9	4,5
Maquinaria i equip mecànic	4,7	5,9	7,0	9,9	10,2	11,5
Material de transport	11,7	11,4	10,9	9,7	10,6	11,7
TRADICIONALS						
(Demanda i contingut tecnològic baixos)	61,7	61,7	59,1	54,8	53,3	50,6
Metàl·liques bàsiques i productes metàl·lics	13,3	15,3	12,6	13,9	14,4	13,8
Productes de minerals no metàl·lics	8,3	7,9	4,0	5,1	4,7	3,9
Aliments, begudes i tabac	17,2	16,8	22,0	13,3	13,4	13,7
Tèxtil, vestit, cuir i calçat	8,2	5,4	4,6	6,2	4,4	3,7
Fusta, mobles, paper i altres manufactures	14,8	16,2	15,9	16,4	16,3	15,5
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

En l'estructura industrial espanyola predominen comparativament les activitats tradicionals

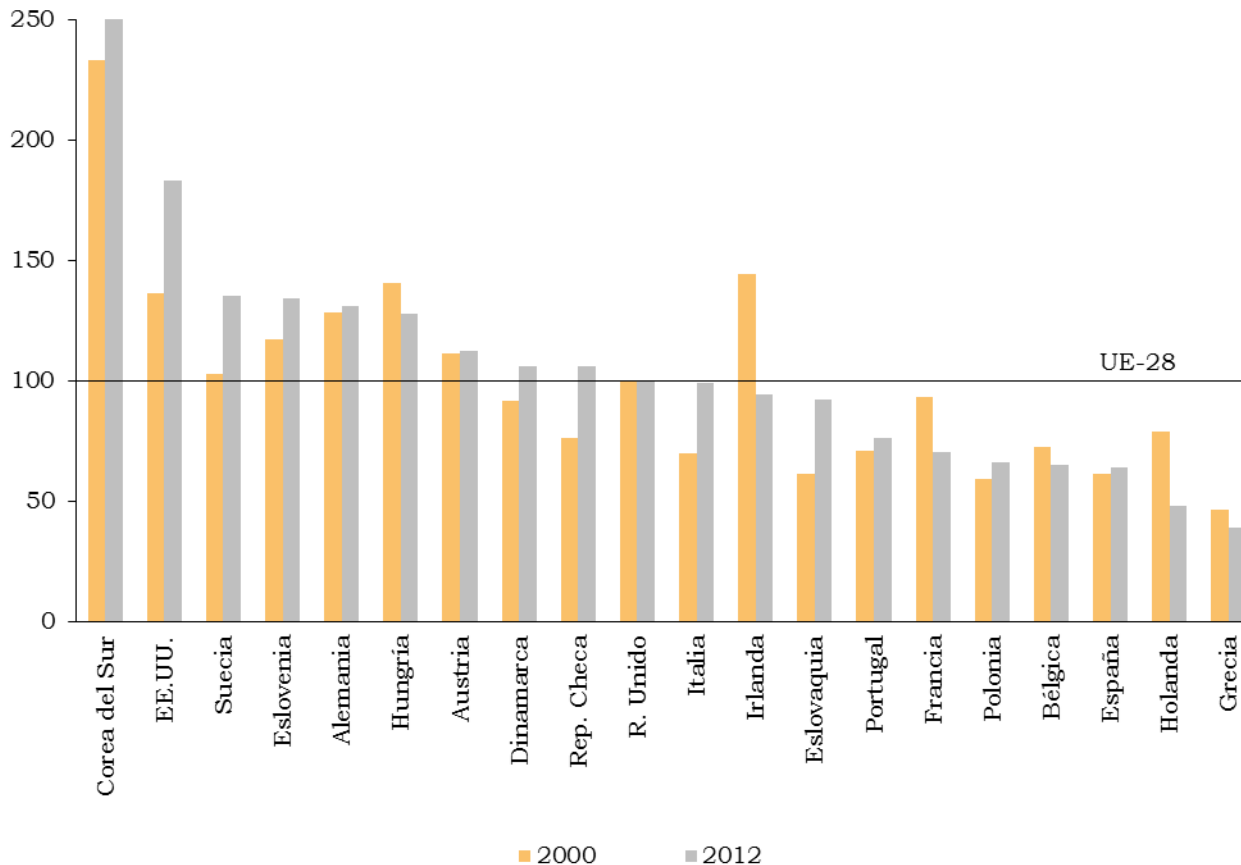
3. Indústria (especialització...)

- ❑ L'any **1986** (ingrés d'Espanya a la Unió Europea), **les activitats tradicionals** representaven el 66% de la producció industrial i les avançades el 6,4%.
- ❑ 25 anys després **els canvis han estat poc importants**: s'ha reduït el pes de les activitats tradicionals i han augmentat les intermèdies.
- ❑ En ***comparació amb la Unió Europea***, destaca ***l'especialització en activitats tradicionals***.
 - La indústria espanyola no s'orienta cap a activitats tecnològicament més complexes, sinó cap a aquelles més rudimentàries (la dotació de factors i la reduïda grandària empresarial són elements importants per tal d'explicar-ho).

3. Indústria (especialització...)

❑ Producció manufacturera espanyola respecte a la Unió Europea.

Gràfic 3.- Participació de les manufactures avançades en el valor afegit industrial, 2000-2012¹

Espanya mostra una creixent desespecialització en activitats avançades

3. Indústria (productivitat)

- Productivitat, salaris i preus de les manufactures espanyoles en relació amb la Unió Europea 1995-2012.

Quadre 6.- Productivitat, salaris i preus en les manufactures espanyoles i en la zona euro, 1995-2013

	Taxa de variació acumulativa						Espanya/zona euro en %			
	1995-2000		2000-2007		2007-2013		1995	2000	2007	2013
	Esp.	Z. euro	Esp.	Z. euro	Esp.	Z. euro				
A. Productivitat (VAB real per ocupat)	0,9	3,1	2,5	3,1	2,2	0,8	96,7	87,2	83,9	90,7
B. Remuneració per assalariat	1,3	2,3	4,8	2,8	2,4	2,4	77,2	73,5	83,9	84,1
C. Cost laboral unitari (C = B/A)	0,3	-0,8	2,2	-0,3	0,3	1,6	79,8	84,3	100,0	92,8
D. Deflactor del VAB (base 100 en 2010)	1,6	0,5	2,8	0,5	0,9	0,4	79,5	83,7	98,3	101,6

3. Indústria (internacionalització)

- ❑ El **procés d'internacionalització** de les empreses industrials ha estat intens des de **l'ingrés a la Unió Europea**, especialment des de mitjans dels noranta com a conseqüència del **mercat interior** i, posteriorment, **la moneda única**.
 - El pes de les exportacions de manufactures sobre el PIB ha passat de l'11,6% el 1985 al voltant del 17,9 % el 2012).
 - El pes de les importacions de manufactures sobre el PIB ha passat del 9,5% en 1985 al voltant del 17,4% el 2012).
- ❑ **Internacionalització dels processos productius** (o fragmentació internacional de la producció o deslocalització).
- ❑ **Relocalització** (pels canvis en els costos de producció relatius i dificultats de coordinació de processos productius dispersos)

3. Indústria (política industrial)

- ❑ **Trets de l'evolució recent de la política industrial a Espanya:**
 - Al llarg de la **dècada dels vuitanta** es va dur a terme una política de reconversió industrial: ajudes públiques, financers, fiscals i laborals per sanejar sectors com la construcció naval o la siderúrgia.
 - En els **anys noranta** es va procedir a privatitzar el sector públic empresarial, afavorint l'eficiència en sotmetre les anteriors empreses públiques a la disciplina del mercat.
 - Durant els **anys més recents**, en el si de la Unió Europea, la política industrial ha deixat de ser activament intervencionista per avançar cap a un marc de foment de la competència i lluita contra les posicions dominants.

4. Construcció (esquema)

- ❑ **Delimitació i classificació**
- ❑ **Evolució del mercat de l'habitatge a Espanya des de 1997**

**Bibliografia: García Delgado J.L. i Myro R. (dir.) (2015):
Lecciones de Economía Española. Thomson-Civitas. Capítol 10.**

4. Construcció (delimitació i classificació)

- ❑ La **construcció** engloba el conjunt d'activitats que té com a objecte la provisió d'edificacions (residencials i no residencials) i obra civil en un territori.
- ❑ Habitualment es distingeix entre **dos tipus de béns** en l'activitat sectorial:
 1. Els **béns immobiliaris**, els quals s'intercanvien en els mercats immobiliaris.
 2. Les **infraestructures**, per a les quals no hi ha mercat, perquè la condició de bé públic que tenen fa que la provisió descanse, generalment, en les administracions públiques.

CUADRO 1.—Importancia de la construcción en la economía española, 1985-2014
(porcentajes)

	Participación de la construcción		Poblac. ocupada s/total	Productividad s/total (PIB por ocupado)	FBKF en % del PIB Construcción		En % del total de producción de construcción ¹		
	VAB nominal	FBCF			Edificación	Resto construcción	Total %	Residencial	Obra civil
1985	7,9	61,7	7,3	100,2	11,3 ²		32,7 ³		40,9 ³
1995	9,3	65,0	9,0	95,1	6,0	8,3	56,3	34,7	43,7
2005	11,6	68,6	12,3	84,4	11,5	9,0	73,8	43,7	26,1
2010	8,8	62,1	8,3	97,7	6,9	7,4	73,2	41,8	26,7
2014 ⁴	5,5	50,5	5,4	92,2	4,0	5,4	79,1		20,9

Notas: (1) Calculado a partir de la Encuesta Coyuntural de la Industria de la Construcción (hasta 1995) y el índice de producción de la industria de la construcción (desde 2005), ambos del Ministerio de Fomento. 2014 se computa hasta noviembre. (2) Total del sector construcción. (3) Año 1988. (4) Datos al tercer trimestre.

Fuentes: INE, CNE, y Ministerio de Fomento.

4. Construcció (evolució...)

DADES:

Etapa prèvia al boom immobiliari:

-Entre **1991 i 1997** el preu de l'habitatge a Espanya va augmentar a una taxa mitjana anual de l'1,1%. Aquesta evolució va suposar un retrocés acumulat real dels preus del 21,7% en aquest període.

Etapa del boom immobiliari:

-Entre **1997 i 2007** el preu mitjà de l'habitatge a Espanya es va multiplicar per 3 (en termes nominals), a pesar del fort creixement de l'oferta.

- Entre **1999 i 2009** es van començar a construir més de 500.000 habitatges a l'any (entre **2005 i 2007**, més de 700.000).

Crisi immobiliària:

-**Des de 2007** el preu mitjà de l'habitatge ha descendit més del 40% i s'ha anat reduint el nombre d'habitatges construïts.

- Nombre d'habitatges començats a construir entre 2010 i 2014 (mitjana anual): 107.000 unitats.

CUADRO 2.—Stock de viviendas e intensidad de edificación en España, 1962-2014

	Stock de viviendas ¹		Intensidad en edificación		
	Millones unidades (al final del periodo)	Tasa de variación en % (bruta en el periodo)	Viviendas iniciadas por año ² (media periodo en miles)	Iniciadas/stock en %	Precios residenc. ³ (var. anual ac. nomin. en %)
1962-1967	9,9	21,3	269,9	2,7	20,43
1968-1971	11,4	15,2	318,6	2,8	1,03
1972-1978	14,2	24,7	351,2	2,5	24,47
1979-1984	15,6	9,8	223,1	1,4	2,31
1985-1991	17,2	9,0	240,1	1,4	10,87
1992-1993	17,7	3,0	203,9	1,2	-0,76
1994-1999	19,7	11,3	344,0	1,7	4,56
2000-2004	22,4	13,4	581,9	2,6	13,57
2005-2009	25,3	13,0	519,3	2,0	2,34
2010-2014 ⁴	26,0	2,6	107,0	0,4	-5,09

Notas: (1) Estimación dinámica partiendo de los totales censales. (2) Las viviendas desde 1962 a 1972 son estimaciones. (3) Los precios residenciales son estimaciones durante los dos primeros periodos. A partir de 1992 son precios del Ministerio de Vivienda, y desde 1995 corresponden a la nueva base. (4) Hasta julio, en viviendas iniciadas; hasta diciembre, en viviendas terminadas y precios.

Fuentes: INE y Ministerio de Fomento.

4. Construcció (evolució...)

FACTORS EXPLICATIUS DE L'AUGE IMMOBILIARI (1997-2007)

La dinàmica del mercat de l'habitatge descansa en factors demogràfics, socials, econòmics i financers.

1. FACTORS DEMOGRÀFICS

1.1. L'arribada a l'edat matrimonial de la generació nascuda en els últims anys del *baby boom*.

1.2. L'increment del nombre de persones immigrants (més de 4,5 milions).

1.3. Envelliment de la població (a més de canvis de caràcter social).

4. Construcció (evolució...)

2. FACTORS SOCIALS

2.1. Augment del nombre de divorcis i separacions.

Dades:

1996: 83.900

2002: 115.166

2004: 132.789

2006: 145.919

2008: 118.939

2012: 110.764

2.2. Augment de l'edat per contraure matrimoni (contraresta).

4. Construcció (evolució...)

3. FACTORS ECONÒMICS

3.1. Important **creació d'ocupació** des de 1994.

DADA: Entre el 4t trimestre 1994 i el 4t trimestre de 2007 la població ocupada va augmentar en més de 8 milions de persones (més de la meitat dones, i la major part, cònjuges o parelles de la persona que sustentava la llar com a única persona amb treball).

3.2. Millora dels **salaris reals** a Espanya.

Tots dos factors incrementen la renda real de les famílies i, per tant, la capacitat de despesa.

4. Construcció (evolució...)

4. FACTORS MONETARIS I FINANCERS:

4.1. Les millores en les **condicions d'accés al crèdit** derivades principalment de la **caiguda dels tipus d'interès** després de la integració d'Espanya en la **Unió Econòmica i Monetària** i **l'allargament dels terminis de les hipoteques**.

4.2. **L'evolució dels mercats financers**, tant en la fase alcista (millora de la riquesa financera de les famílies) com a partir de la crisi de març de 2000 (l'habitatge com a actiu alternatiu d'inversió).

4.3. La **introducció de l'euro**, la qual ha constituït un factor d'estabilitat que ha afavorit l'entrada de capital estranger al sector.

4. Construcció (evolució...)

SITUACIÓ DELS ÚLTIMS ANYS (crisi)

Des de **2008** s'ha produït un **intens ajust** que es tradueix en:

- Caiguda en el nombre d'habitatges iniciats i en la compravenda d'aquests.
- Forta reducció de l'ocupació sectorial.
- Caiguda en el preu (nominal) dels habitatges.

4. Construcció (evolució...)

Factors que expliquen aquest ajust:

1. Les menors pressions demogràfiques (en els dos components).
2. La contracció de l'activitat econòmica i l'elevada desocupació.
3. L'elevat nivell d'endeutament assolit per les famílies espanyoles i l'enduriment en les condicions generals de crèdit (crisi financera).
4. La moderació i posterior caiguda en la riquesa de les famílies, afectada pel preu dels habitatges i la menor rendibilitat que comporten, la qual cosa en redueix l'atractiu.

5. Serveis (esquema)

- ❑ **Delimitació i classificació**
- ❑ **Problemes de medició dels serveis**
- ❑ **Evolució del sector**
- ❑ **Especialització productiva**
- ❑ **El turisme**
- ❑ **Política sectorial**

**Bibliografia: García Delgado J.L. i Myro R. (dir.) (2015):
Lecciones de Economía Española. Thomson-Civitas. Capítol 11.**

5. Serveis (delimitació i classificació)

- ❑ El **sector serveis** inclou **activitats heterogènies**.
 - En les activitats terciàries s'inclouen des dels serveis públics fins a serveis privats com transport, comunicacions, distribució comercial, activitat financera...
- ❑ **Criteris de classificació dels serveis:**
 - Serveis de mercat *vs.* serveis no destinats a la venda, segons es subministren per mitjà del mercat o del sector públic.
 - Serveis intermedis *vs.* finals.
 - Serveis progressius (susceptibles d'aconseguir forts avenços de productivitat) *vs.* estancats (lent creixement de la productivitat).

5. Serveis (problemes de mesurament)

- En el **mesurament de l'activitat del serveis** hi ha **tres problemes**:
 - El valor de la producció de serveis no destinats a la venda (administració, ensenyament i sanitat pública), es mesura pel cost d'obtenció. Com a conseqüència, és complicat analitzar la productivitat.
 - La qualitat és particularment difícil de mesurar en els serveis. En alguns serveis la qualitat depèn de la percepció del consumidor.
 - Algunes activitats terciàries es desenvolupen al si de les empreses productores de béns (seguretat, comptabilitat, neteja) i, per tant, es comptabilitzen com a producció industrial (infracomptabilització).

5. Serveis (evolució del sector)

❑ Principals indicadors del sector serveis.

CUADRO 1.—Principales indicadores del sector servicios en España, 1985-2014
(porcentajes)

	1985	1995	2005	2010	2014	
1965						
42,3	VAB servicios/VAB total (precios corrientes)	59,4	65,1	66,5	71,4	74,3
55,8	VAB servicios/VAB total (precios constantes, base 2010)	65,6	65,8	67,0	71,4	74,2
32,4	Empleo servicios/Empleo total. . .	57,0	65,3	67,4	74,6	78,2
-	Exportaciones servicios/Exportaciones totales	32,9	30,0	32,9	39,6	33,6
14,9	Importaciones servicios/Importaciones totales	12,8	15,6	20,1	23,3	24,8
1,9	Exportaciones servicios/VAB servicios	12,4	10,9	13,6	13,2	15,9
	Importaciones servicios/VAB servicios	2,7	3,9	6,7	6,8	7,9

Fuente: Comisión Europea, AMECO.

- Augment de participació en l'ocupació (escàs creixement de la productivitat) i la producció nominal (encariment). En termes reals l'augment és menor.
- Els serveis suposen un terç de les exportacions totals (turisme). La importància de les importacions és menor.

5. Serveis (especialització productiva)

- ❑ El desenvolupament de **l'Estat del Benestar** en els setanta va suposar un **increment significatiu dels serveis públics**.
- ❑ En els *serveis de mercat*:
 - La distribució comercial és una activitat important quantitativa i qualitativament.
 - L'hostaleria destaca a causa de la gran importància del turisme.

*En comparació amb la UE, a Espanya destaca la importància quantitativa de les **activitats comercials** i, particularment, **l'hostaleria** (turisme).*

5. Serveis (especialització productiva)

□ Estructura de la producció de serveis.

CUADRO 2.—Estructura de la producción de servicios en España y la Unión Europea, 2012
(porcentajes)

	España	Alemania	Francia	Italia	UE-28
Comercio y reparación	17,6	13,2	14,1	14,7	15,2
Transporte y almacenamiento.	7,4	5,5	5,9	7,6	6,6
Hostelería	10,3	2,5	3,1	5,7	4,0
Información y comunicaciones.	5,9	5,9	5,7	5,7	nd
Actividades financieras y de seguros	6,1	5,8	6,1	7,3	7,5
Actividades inmobiliarias	11,5	17,7	16,6	19,0	15,1
Actividades profesionales, científicas y técnicas; actividades administrativas y servicios auxiliares	10,7	16,1	15,7	12,0	nd
Administración Pública y defensa; seguridad social obligatoria.	9,2	8,9	9,8	9,1	8,8
Educación	7,2	6,6	7,2	6,0	7,2
Actividades sanitarias y de servicios sociales	8,8	11,2	11,6	7,8	nd
Actividades artísticas, recreativas y de entretenimiento; otros servicios	5,3	6,6	4,2	5,1	4,9
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Fuente: Eurostat.

5. Serveis (especialització productiva)

□ Especialització de les exportacions.

CUADRO 3.—Estructura del comercio exterior español de servicios, 2013
(porcentajes)

	Exportaciones	Importaciones	Tasa de cobertura ¹
Turismo y viajes	41,6	17,9	371,5
Transportes.	16,1	23,3	110,2
Comunicaciones.	1,9	3,2	93,5
Servicios financieros	3,2	5,3	97,0
Servicios informáticos	5,1	3,2	255,4
Servicios prestados a las empresas	25,1	38,3	104,6
Servicios personales, culturales y re- creativos	1,6	2,2	115,7
Otros servicios	5,5	6,8	131,1
Total	100,0	100,0	159,7

Nota: (1) Cociente entre los ingresos por exportaciones y los pagos por importaciones.

Fuente: Banco de España.

Destaca la **forta especialització d'Espanya en turisme**, a causa d'una dotació favorable de recursos i a l'extraordinària capacitat competitiva de les empreses turístiques espanyoles.

5. Serveis (el turisme)

- ❑ En l'economia espanyola, el **turisme** representa el **12%** del **PIB** i el **10%** de l'**ocupació**.
- ❑ **Espanya** és una de les **destinacions turístiques principals** del món, només superada pels EUA i França, en nombre de turistes, i pels Estats Units, en ingressos.
- ❑ La contribució del turisme a la balança de pagaments ha estat històricament molt important.
 - El saldo positiu en els últims anys és del 3-3,5 % del PIB.
- ❑ El **turisme de *sol i platja*** ha estat durant molt de temps el principal producte turístic espanyol (actualment, els dos **arxipèlags** segueixen depenent d'aquest turisme).
- ❑ **En l'actualitat** s'ha configurat, però, una **indústria turística** bastant diversificada, capaç de satisfer una demanda cada vegada més variada i complexa (turisme esportiu, cultural, rural, gastronòmic...).

5. Serveis (política sectorial)

- ❑ Els **serveis** han estat **històricament molt regulats**.
 - L'origen de la regulació es remunta a la dècada dels anys 30.
- ❑ **L'objectiu de la regulació era evitar pèrdues d'eficiència** derivades de les fallades de mercat (**monopoli natural**, informació imperfecta,...).
- ❑ Lluny de l'objectiu perseguit, **la regulació dels mercats de serveis ha generat importants ineficiències productives** i un elevat cost per a la societat.
- ❑ A més, el Δ de la demanda i els avenços tecnològics ja no permeten justificar la intervenció en l'existència de situacions de monopoli natural. Exemple: Telecomunicacions.
- ❑ En els anys 80 s'inicia als Estats Units i el Regne Unit una **política de desregulació (o liberalització)** dels serveis, que s'estén per l'Europa continental en la dècada posterior.

5. Serveis (política sectorial)

- ❑ La **desregulació** consisteix a **suprimir les barreres d'entrada** a noves empreses i a la **lliure competència** en els mercats de serveis.
 - **L'objectiu de la desregulació** és la superació de les ineficiències generades per la intervenció i, així, **afavorir el desenvolupament econòmic**.

- ❑ A **Espanya**, la desregulació dels serveis va començar en els **anys 90**, encara que és al 1998 quan es va produir un canvi significatiu en la política sectorial. Raons:
 - El compromís adquirit en l'àmbit europeu per avançar en el Mercat Únic Europeu dels Serveis.
 - La ferma voluntat del govern espanyol per avançar en la liberalització dels serveis.

5. Serveis (política sectorial)

- ❑ La **liberalització** dels serveis ha generat conflictes d'interessos amb els grups de pressió que tenien les rendes de monopoli.
- ❑ Malgrat això, alguns dels **efectes favorables de la desregulació** ja s'han manifestat:
 - Augment de la productivitat i l'eficiència empresarial.
 - Adequació dels preus als costos i a les condicions competitives (fins i tot reducció en alguns serveis)
 - Augment de la gamma i la qualitat dels serveis.
 - Redistribució de la renda des dels beneficiats per les regulacions (empresaris i treballadors) als consumidors.
- ❑ A Espanya s'ha avançat cap a la liberalització dels serveis, però encara hi ha **sectors** en els quals és necessari impulsar la introducció de competència.
 - En la distribució comercial (limitació d'horaris), en la distribució de productes petrolífers i, també, en els serveis de telecomunicacions (comportaments col·lusius).

Tema 8.- EL MERCAT DE TREBALL

- 1. Introducció**
- 2. Evolució i trets del mercat de treball espanyol**
- 3. Problemes del mercat de treball a Espanya**
- 4. Les institucions laborals**

**Bibliografia: García Delgado J.L. i Myro R. (dir.) (2015):
Lecciones de Economía Española. Thomson-Civitas.
Capítol 12.**

1. Introducció

❑ Conceptes teòrics bàsics del mercat de treball

➤ Tipus de desocupació atenent a les causes:

- **Atur friccional.** És voluntari i es produeix en el moment de la incorporació al mercat de treball o en el període de transició entre una ocupació i una altra.
 - ❖ Generalment no planteja problemes de política econòmica.
- **Atur cíclic.** Està relacionat amb el cicle econòmic.
- **Atur estructural.** Apareix quan hi ha desajustos entre les habilitats dels aturats i els treballs que demanden les empreses.
 - ❖ La persistència en la desocupació cíclica condueix a un increment d'aquest tipus de desocupació.

1. Introducció

❑ **Fonts** per estudiar el mercat de treball a Espanya.

➤ **Enquesta de Població Activa (EPA)**

- L'elabora l'INE (des de 1964) trimestralment a partir d'una enquesta a 65.000 famílies i mesura l'atur estadístic (www.ine.es)

➤ **Servei Públic d'Ocupació Estatal (SPEE –prèviament Institut Nacional d'Ocupació, INEM)**

- Aturats inscrits (registre administratiu) o **atur registrat**
- Elaborada pel Ministeri d'Ocupació i Seguretat Social

➤ **Afiliació a la Seguretat Social**

- Ministeri d'Ocupació i Seguretat Social (www.empleo.gov.es)

1. Introducció

Col·lectius del mercat de treball (EPA, INE)

- La **població potencialment activa (PPA)**:
 - Població en edat de treballar: població de 16 anys o més (INE)
 - ❖ Les estadístiques internacionals (Eurostat, OCDE,...) consideren com a població potencialment activa la població de 16 a 64 anys.
- La **població activa (PA)**:
 - És l'oferta de treball
 - ❖ Es divideix en ocupats i aturats.
- La **població ocupada**: persones que durant la setmana de referència han estat treballant almenys durant una hora a canvi d'una retribució en diners o en espècie (o que han estat temporalment absents per malaltia o vacances).
- La **població aturada**: són les persones que no tenen treball, estan disponibles per a treballar i busquen ocupació d'una manera activa.
- La **població inactiva**: part de la PPA no inclosa en la PA.

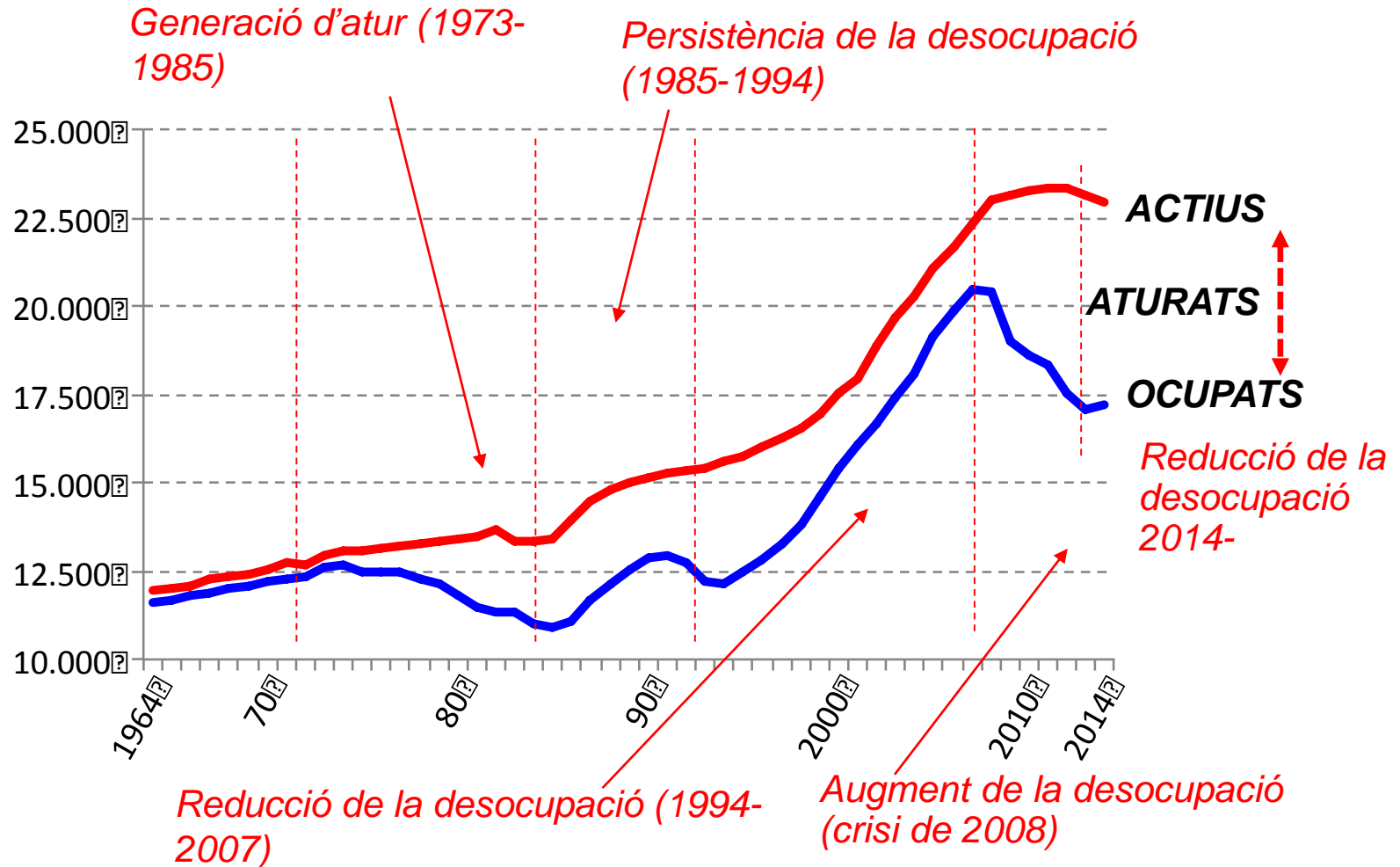
1. Introducció

Indicadors del mercat de treball

- ❖ La **taxa d'activitat** es defineix com el percentatge que representa la població activa sobre la població amb edat de treballar.
- ❖ La **taxa d'atur (desocupació)** es defineix com el percentatge que representa la població aturada sobre la població activa.
- ❖ La **taxa d'ocupació** es defineix com el percentatge que representa la població ocupada sobre la població potencialment activa.

2.1 Evolució del mercat de treball

□ Població activa, població ocupada i aturada (milers)

2.1. Evolució del mercat de treball

Etapes

1. [1964-1973] desocupació quasi inexistent

2. [1973-1985] generació massiva d'atur

- ❖ Les crisis energètiques de 1973 i 1979 generen una forta caiguda de l'ocupació (destrucció de llocs de treball).
- ❖ La població activa creix (pel retorn d'emigrants, la progressiva incorporació de la dona al mercat de treball i els creixements vegetatius previs).

3. [1985-1994] persistència de la desocupació

- ❖ Forta recuperació de l'ocupació (interrompuda per la crisi 1992-1994).
- ❖ La desocupació quasi no es redueix a causa de l'increment de la població activa (fins a 1990), i després augmenta per la forta caiguda de l'ocupació.

4. [1994 -2007] notable reducció de la desocupació

- ❖ L'ocupació creix fins a taxes superiors a l'augment de la població activa (que també creix per la immigració). Es redueix la desocupació.

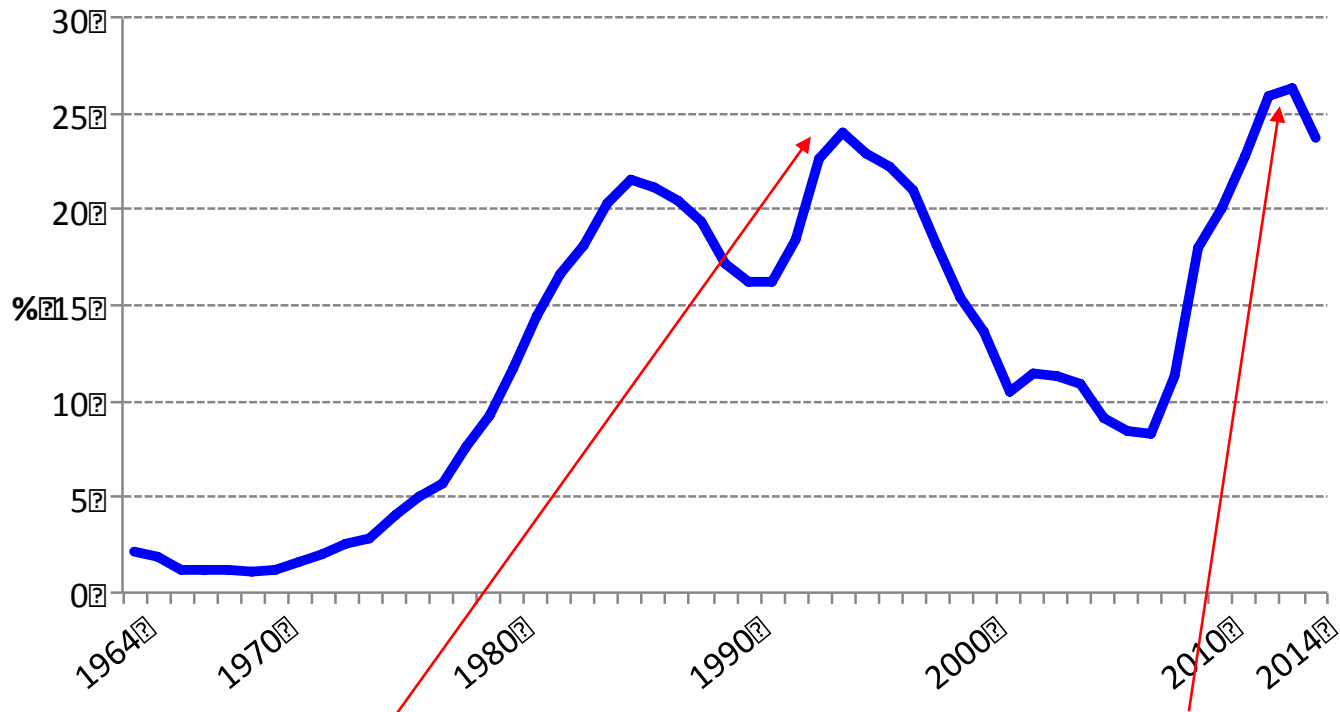
5. [2a meitat 2007-2013] extraordinari augment de la desocupació

- ❖ Per la caiguda de l'ocupació a causa de la crisi econòmica i, fins IVTRI -2008, també per l'augment de la població activa.

6. [2n trimestre 2014 -] reducció de la desocupació

2. Evolució del mercat de treball

□ Evolució del mercat de treball; taxa de desocupació.

L'any 1994, l'atur arribà a afectar gairebé la quarta part de la població activa.

Amb la crisi de 2008 l'atur va augmentar fins a un màxim del 26,9% en T1-2013; en T4-2014 ha abaixat fins al 23,7% (en T4-2015, 20,9%)

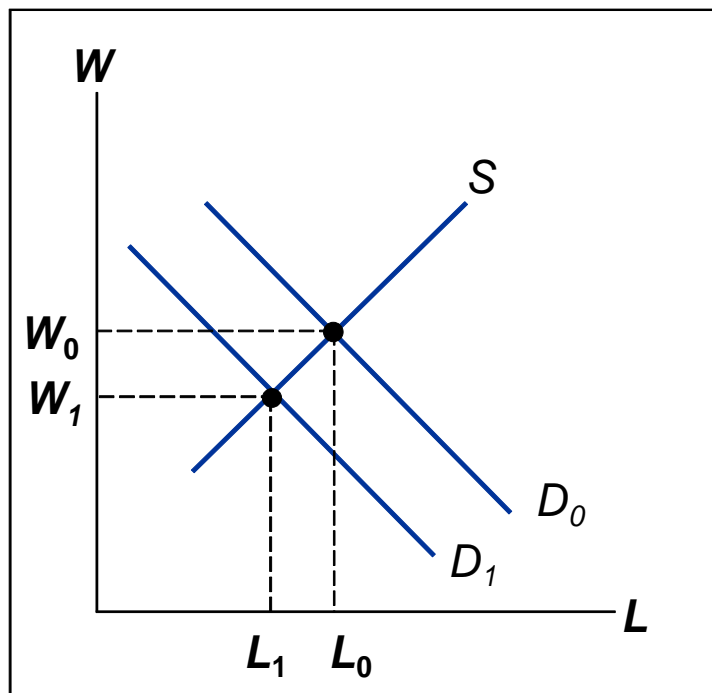
Impacte de la crisi. Teoria

- El fort impacte de la crisi econòmica sobre el mercat de treball s'ha degut a la confluència de:
 - **Contracció macroeconòmica i creditícia** d'àmbit nacional i internacional
 - **El disseny i el funcionament de les institucions laborals**

RESULTAT en el mercat de treball:

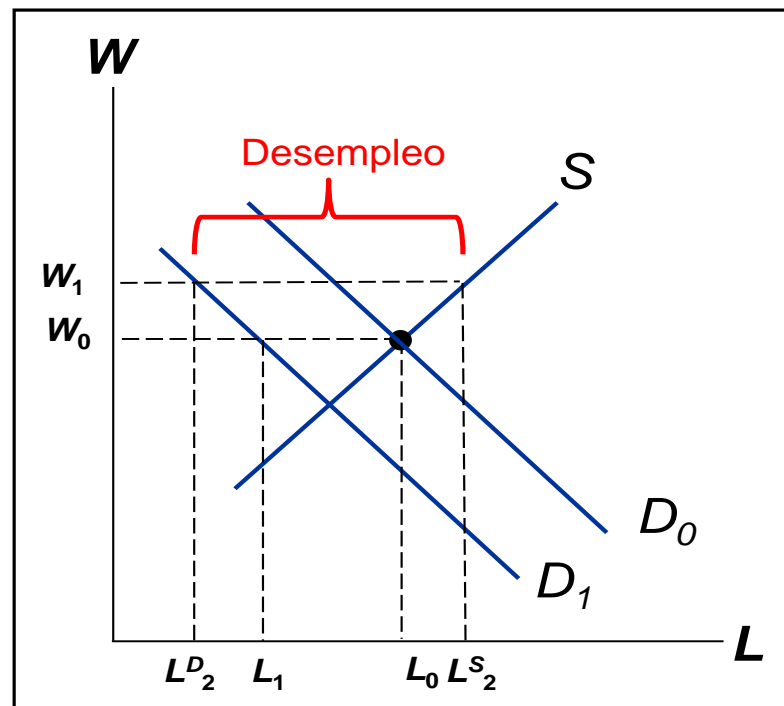
- Mercat **flexible**: ajust intern
 - ❖ Ajust en preu (salari, hores de treball) i quantitats (ocupació).
- Mercat **rígid**: ajust extern
 - ❖ Preu rígid i major reducció en quantitats (destrucció d'ocupació).

Impacte de la crisi. Teoria

Ajust intern:

- i. Reducció de salaris
- ii. Reducció d'ocupació

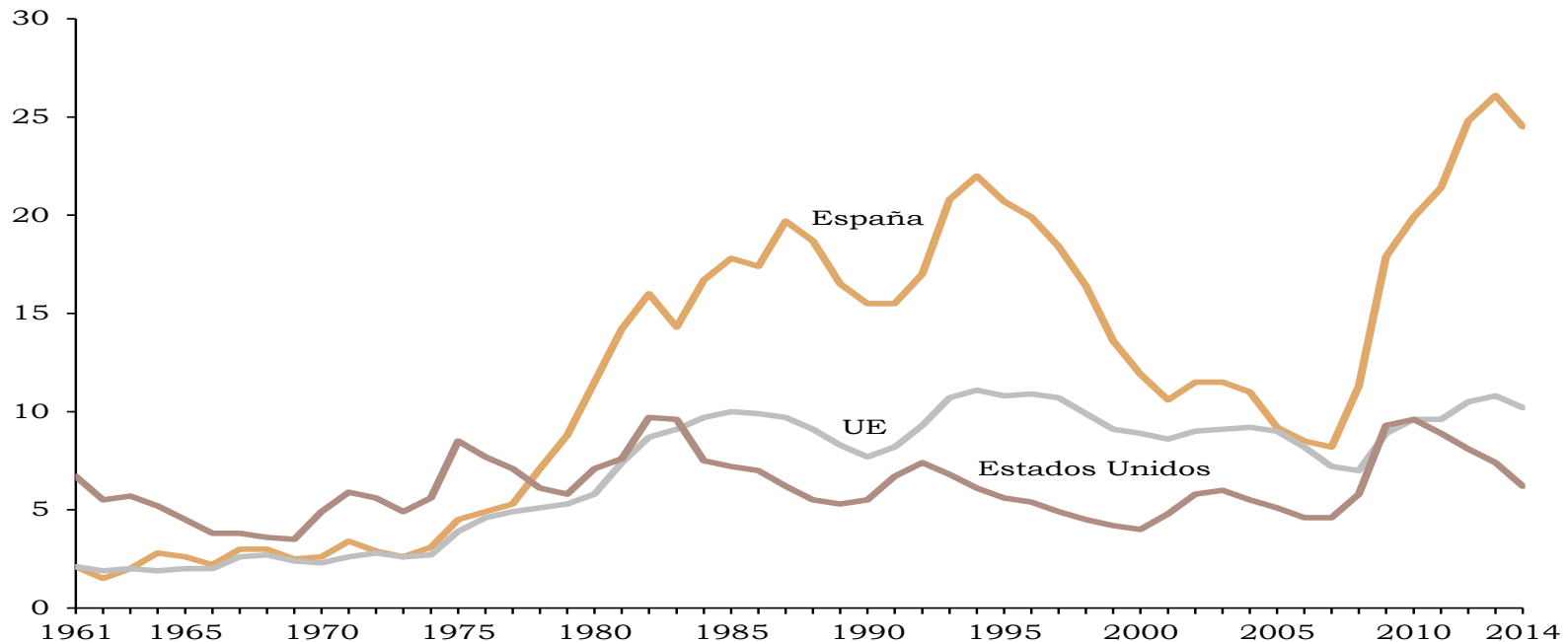
Ajust extern:

- i. [amb salaris rígids w_0]: Desocupació
- ii. [augmenten salaris, w_1]: major caiguda de l'ocupació i major augment de la desocupació

2.1. Evolució del mercat de treball

Taxa d'atur comparada

- ❑ Des del final dels anys 70 la **taxa d'atur a Espanya** ha sigut **superior a la d'altres països desenvolupats**.

- La forta reducció de l'atur des de 1994 va situar la taxa d'atur espanyola (8,3% el 2007) en valors similars a la mitjana de la zona euro (per exemple, Alemanya 7,8%).
- Amb la crisi del 2008, la taxa d'atur espanyola torna a ser la més alta de l'OCDE i al final de la crisi duplica la mitjana de la zona euro i la UE.

2.1. Evolució del mercat de treball

Què explica les diferències entre països?

- (i) Majors caigudes d'ocupació en països que van experimentar **més creixement del crèdit i més dèficit per compte corrent** abans de la crisi.
- (ii) Diferències en la **composició sectorial**.
 - (i) Forta caiguda de l'ocupació en la **construcció**.
- (iii) Diferències en el **marc institucional** (mercat de treball...)
 - ❑ A major generositat de les **prestacions per la desocupació** → major desocupació.
 - ❑ **Negociació col·lectiva** més *rígida* (que impedeixi ajust en salaris, hores de treball, mobilitat entre llocs de treball...) → Major destrucció d'ocupació.
- (iv) Diferències **en les polítiques adoptades**.

2.1. Evolució del mercat de treball

Comparació internacional

La configuració històrica del mercat de treball espanyol fa que els mecanismes d'ajust enfront de pertorbacions adverses no funcionen adequadament

- L'ajust davant d'una caiguda en la demanda de treball es produeix via quantitat (ocupació) -ajust extern- i no via preu (salari) i/o reducció d'hores treballades -ajust intern.

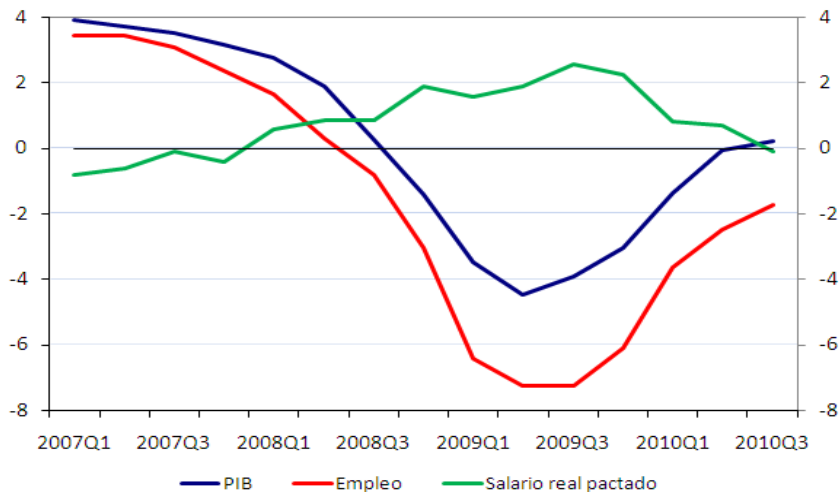
(Entre ITRI 2007 i 2011, l'ocupació es va reduir en més d'1,9 milions de persones, mentre que el salari real pactat en conveni va augmentar (variació interanual mitjana) un 1,5 % (i el salari nominal va augmentar en un 3%) .

Únicament des del final de 2012 es va produir una caiguda dels salaris nominals.

Ajust davant la crisi: flexibilitat externa vs. flexibilitat interna

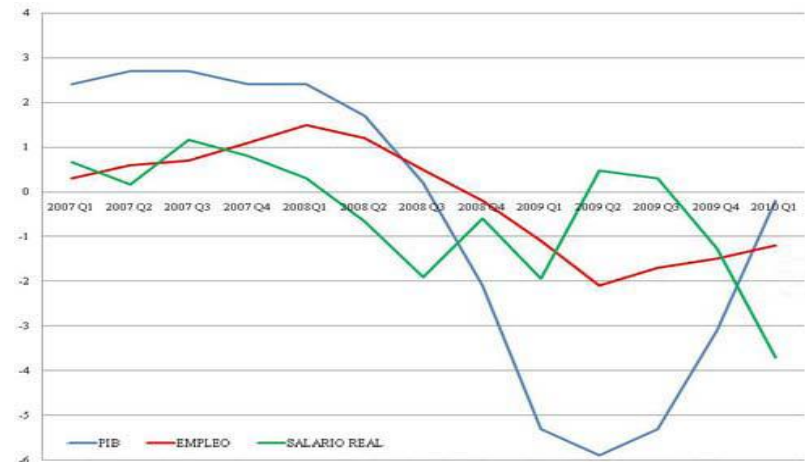
Variació del PIB, ocupació i salaris a Espanya i el Regne Unit

Espanya

Espanya: salari real rígid, amb ajust extern (en quantitats -ocupació-).

Regne Unit

Regne Unit: mercat de treball flexible, amb ajust intern (en preu -salari- i quantitats -ocupació-).

2.2. Trets del mercat de treball

TRETS: DESOCUPACIÓ

1. Taxa d'atur superior a la dels països desenvolupats (des de 1973)
 - El 2014, duplicava i més la mitjana europea.
2. Taxa d'atur femenina ha superat històricament a la masculina
 - *Les diferències s'han reduït amb la crisi (major % d'ocupació masculina en la construcció).*
3. Taxa d'atur juvenil especialment elevada → creixent amb la crisi
4. Importància elevada de la desocupació de llarga durada (un any o més a l'atur)
 - Actualment, similar a la mitjana de la UE, encara que històricament ha sigut superior.
5. Hi ha diferències substancials en la desocupació per CCAA
6. La taxa d'atur es redueix amb el nivell de qualificació dels treballadors
7. La desocupació és més gran per a la població immigrant (especialment per a la població de fora de la UE)

2.2. Trets del mercat de treball

TRETS: OCUPACIÓ I TAXA D'ACTIVITAT

1. Dificultat elevada per a generar ocupació neta de manera sostinguda.
2. Fases de creació-destrucció d'ocupació paral·leles a les europees, però més acusades.
3. Taxa d'activitat inferior a la mitjana de l'OCDE, encara que amb un extraordinari augment de la població activa en l'última etapa expansiva.
 - Immigració
 - Important incorporació de la dona al mercat laboral (entre ITRI-1996 i ITRI -2007, es produeix un 48,2% i un 88,2% d'increment en dones actives i ocupades, respectivament).
4. Rotació elevada en els llocs de treball: elevada temporalitat i precarietat.
 - Taxa de temporalitat molt superior a la mitjana europea (24% davant un 14% en 2014).
 - ❖ Amb reducció substancial per la crisi (l'ajust -destrucció d'ocupació- en el mercat de treball recau sobre aquests treballadors)
 - ❖ Es produeix en tots els sectors
 - ❖ Major incidència en joves, dones i immigrants
5. Escassa importància (inferior a la mitjana europea) del treball a temps parcial (15,9% davant del 20,5% el 2014).
6. Augment de l'ocupació pública sobre el total.
 - Poca creació de llocs de treball privats des dels anys 70, que es corregeix en els últims anys previs a la crisi de 2008.

2.2. Trets del mercat de treball

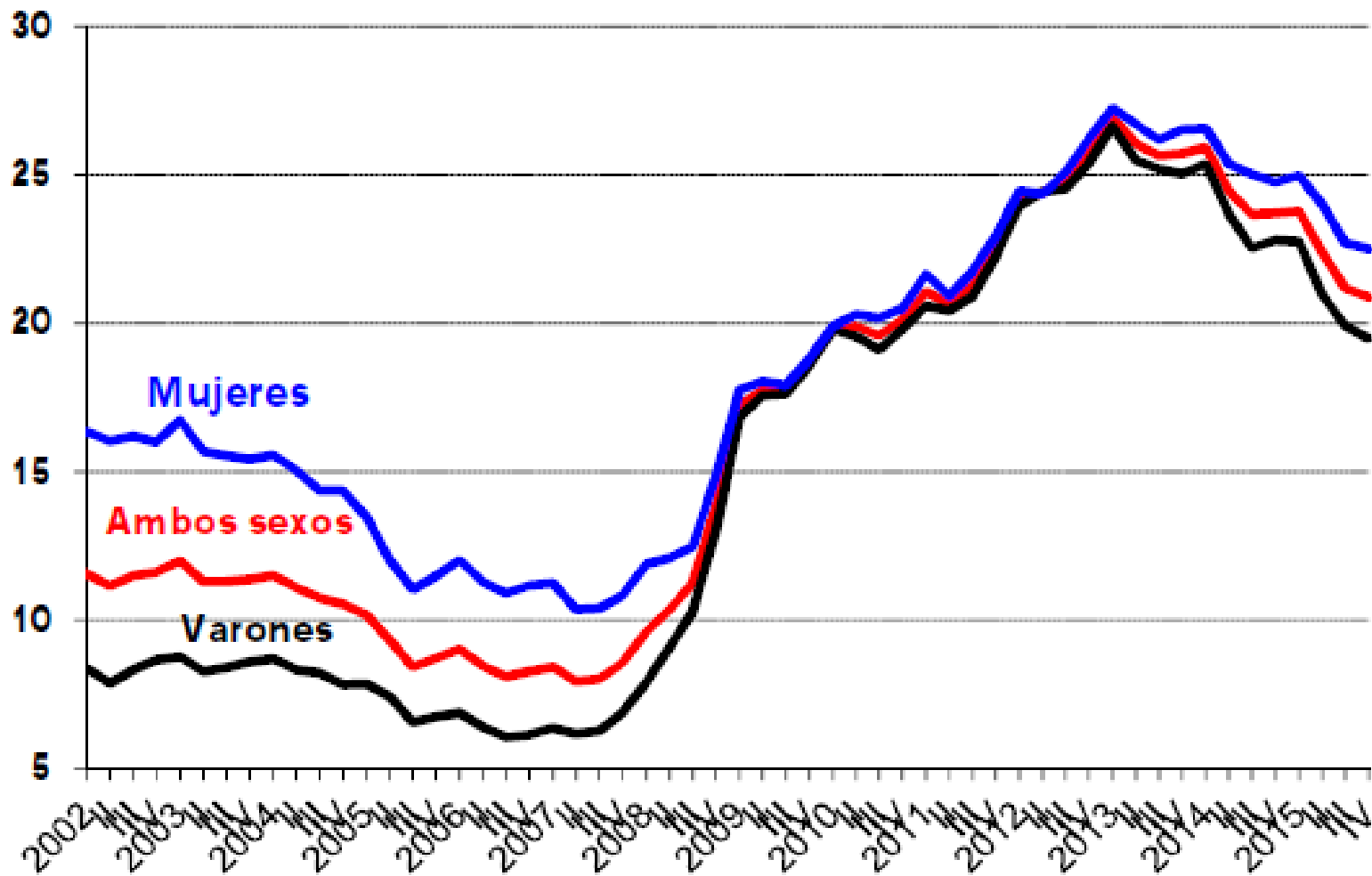
Quadre 2.—Característiques de la població aturada en Espanya i la Unió Europea, 2014

	Espanya	UE-28
Atur de llarga durada (% sobre paro total)	52,8	49,5
Homes	52,0	50,0
Dones	53,7	48,9
Taxa d'atur segons l'edat		
15 a 24 anys	53,2	21,9
25 a 49 anys	23,2	9,8
50 a 64 anys	20,3	7,4
Taxa d'atur segons nacionalitat		
Nacionals	23,2	9,8
Altres UE-28	29,7	11,7
Fora UE-28	37,4	20,3
Taxa d'atur segons estudis		
Elementals	34,0	18,9
Mitjans	24,2	9,4
Superiors	14,8	6,1

Font: García Delgado i Myro Sánchez (2015)

2.2. Trets del mercat de treball

Taxa d'atur total i per sexe (EPA IV-2015)

Font: EPA IV 2015

2. Trets del mercat de treball

❑ Trets del mercat de treball espanyol: DESOCUPACIÓ

	Ambos sexes		Tasa actividad	Tasa paro
	Ocupados	Parados		
TOTAL	18.094,2	4.779,5	59,43	20,90
Andalucía	2.819,4	1.198,3	58,40	29,83
Aragón	548,3	93,7	58,59	14,60
Asturias, Principado de	375,4	95,8	51,80	20,33
Balears, Illes	501,5	102,8	64,34	17,02
Canarias	813,3	297,1	61,83	26,75
Cantabria	226,0	48,6	55,77	17,71
Castilla y León	943,9	201,4	54,86	17,58
Castilla-La Mancha	741,7	246,8	58,68	24,97
Cataluña	3.101,9	668,6	62,04	17,73
Comunitat Valenciana	1.905,6	520,4	59,19	21,45
Extremadura	360,0	140,5	54,96	28,07
Galicia	1.032,5	222,7	53,33	17,74
Madrid, Comunidad de	2.845,7	562,8	64,75	16,51
Murcia, Región de	536,3	164,9	59,31	23,51
Navarra, Comunidad Foral	264,4	41,4	58,67	13,53
País Vasco	894,9	132,5	56,76	12,89
Rioja, La	132,3	21,5	59,38	13,97
Ceuta	27,8	8,4	55,89	23,25
Melilla	23,3	11,3	55,78	32,64

Diferències regionals en IV-2015: unes mateixes institucions laborals nacionals porten al fet que les diferències en el grau de desenvolupament, l'estructura productiva i factors institucionals siguin factors rellevants per explicar les diferents taxes d'atur regionals (manca de mobilitat en el mercat laboral).

Font: EPA IV 2015

3. Problemes del mercat de treball a Espanya

1. «INSIDERS-OUTSIDERS» [mercat de treball DUAL]

- Segmentació de la població activa en 2 grups:
 - Grup d'assalariats permanents, *insiders* [ben remunerats, experimentats...]
 - Grup creixent de treballadors temporals (i aturats), *outsiders* [menor salari, condicions precàries...]
- En períodes de crisi, l'ajust en el mercat laboral recau sobre els *outsiders*.
 - La segmentació reforça el poder dels *insiders* → Δ pressions salarials en la **negociació col·lectiva** [els sindicats representen principalment els *insiders* –augment de salaris–, davant els *outsiders* i aturats]

Els salaris no disminueixen encara que Δ la desocupació

[Necessitat de reequilibrar les condicions –costos d'acomiadament– d'ambdós grups → les reformes laborals des de 1984 no han reduït aquesta segmentació]

3. Problemes del mercat de treball a Espanya

2. Sindicats i negociació col·lectiva

- En l'economia espanyola els salaris es determinen per una negociació col·lectiva entre sindicats i patronal

- ✓ Àmbit de negociació sectorial

Enfront de la negociació centralitzada (nacional) i descentralitzada (d'empresa) la negociació col·lectiva de tipus sectorial (intermèdia), tendeix a traduir-se en salaris més elevats, ja que aquests no s'ajusten a la situació econòmica general ni a les condicions particulars de cada empresa.

3. Problemes del mercat de treball a Espanya

3. Baixa intensitat de cerca d'ocupació per part dels aturats

➤ Raons:

- Elevada proporció **d'aturats sense responsabilitats familiars**
- Elevada proporció d'aturats *de llarga durada*, *desanimats en la recerca de feina*
- Elevada importància de l'**economia submergida**
- Desincentiu generat per les **prestacions per desocupació (polítiques passives d'ocupació)**

❖ Una protecció a la desocupació excessivament generosa desincentiva la recerca de feina, sobretot en el cas dels aturats de més edat i un nivell més baix de qualificació.

3. Problemes del mercat de treball a Espanya

4. Insuficient adequació de les característiques dels aturats a la demanda de treball (*mismatch/desadaptació*)

1. Desajust tecnològic

- Les noves tecnologies creen una creixent disparitat entre la qualificació dels treballadors i les habilitats requerides.

2. Desajust geogràfic → insuficient mobilitat geogràfica de la població

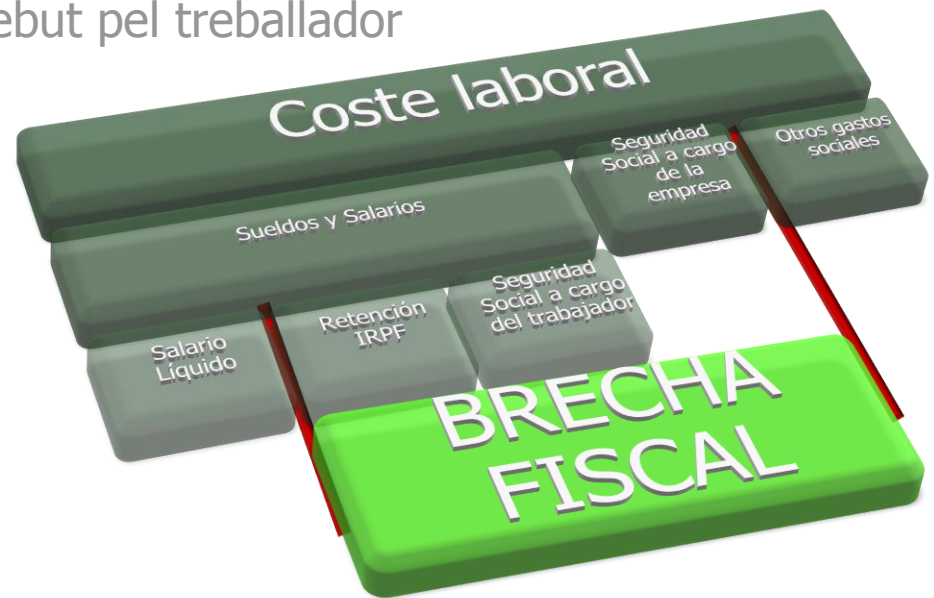
- En teoria, la mobilitat geogràfica
 - ❖ ∇ desocupació [els aturats ocupen llocs de treball vacants en altres zones]
 - ❖ ∇ inflació [en reduir la pressió salarial a les zones que reben els treballadors]
- No obstant això, hi ha unes condicions perquè es verifiqui aquesta predicció
 1. No existència de barreres a l'emigració. Sí que n'hi ha (mercat d'habitatge, peculiaritats autonòmiques)
 2. Flexibilitat salarial davant les taxes d'atur regionals → No existeix

3. Problemes del mercat de treball a Espanya

5. Bretxa fiscal

Diferència entre:

- Salari-producte = cost laboral brut per a l'empresari
- Salari-consum = salari percebut pel treballador

Elevades bretxes fiscals penalitzen l'ocupació (efecte negatiu d'un impost sobre l'activitat)

[ESPANYA.- una de les més elevades de la UE]

3. Problemes del mercat de treball a Espanya

6. Escassa rellevància de les polítiques actives d'ocupació

➤ Accions encaminades a augmentar l'ocupabilitat de la força laboral

- Despesa destinada a assessorar i donar suport a l'aturat
- Programes de reciclatge d'aturats
- Subvencions a la contractació

La despesa mitjana per desocupat és inferior a la mitjana de la UE

➤ Composició de la despesa:

- Excessiu pes de les **subvencions** (bonificacions a l'ocupació), superior a la mitjana de la UE → Eficàcia limitada a aplicar-se a un ampli nombre de col·lectius
- Limitada eficàcia dels **programes d'ocupació** (contractació temporal per part d'ajuntaments i entitats no lucratives, foment d'autoocupació o ajuda a la creació d'empreses, etc.).
- Pes relativament reduït de la **formació i orientació a aturats** → no facilita la reinserció de treballadors, i podria tenir efectes beneficiosos sobre la productivitat dels treballadors

4. Les institucions laborals

- ❑ Les institucions laborals són les polítiques públiques relacionades amb el funcionament del mercat de treball
- ❑ El funcionament del mercat de treball està determinat pel **marc institucional**
 1. **Protecció dels treballadors**
 - ❖ Costos d'acomiadament (indemnitzacions per rescissió de contractes)
 - ❖ Prestacions per atur (polítiques passives d'ocupació)
 2. **Mecanismes de determinació salarial (negociació col·lectiva)**
 3. **Polítiques actives d'ocupació**
 - ❖ Actuacions encaminades a millorar l'ocupabilitat dels aturats i la iniciativa empresarial (bonificacions i subvencions a la contractació, formació dels treballadors -ocupats i aturats...)
 4. Els mecanismes d'intermediació del mercat de treball (per facilitar ajustos entre oferents i demandants)
- ❑ **REPTE:** disseny adequat d'aquestes institucions per afavorir que la configuració del mercat de treball es produísca de manera eficient i amb el menor cost econòmic i social possible

La reforma laboral de 2012 (Llei 3/2012)

PRINCIPALS CANVIS (en 4 dimensions fonamentals)

1. Protecció als treballadors i dualitat (*outsiders vs insiders*)
 - A) Costos d'acomiadament → **CANVIS IMPORTANTS**
 - B) Prestacions per atur (polítiques passives) **CANVIS ESCASSOS**
2. Negociació col·lectiva **CANVIS IMPORTANTS**
3. Polítiques actives **CANVIS ESCASSOS**
 - I. Es reconeix el dret dels treballadors a la formació (ruptura duopoli empreses - sindicats).
 - II. Noves bonificacions i subvencions per afavorir reinserció i formació.
 - Contracte per a la formació i aprenentatge. S'amplia fins edat màxima de 30 anys (abans, fins als 25 anys).
 - Bonificació a contractació de joves i aturats de llarga durada.
4. Mecanismes de intermediació **CANVIS ESCASSOS**
 - ❖ Intenció de reforçar la col·laboració entre agències de treball temporal (ETT) i serveis públics d'ocupació.

Protecció als treballadors

CANVIS PRINCIPALS

I. Reducció cost d'acomiadament improcedent

- Indemnització 33 dies/any, màxim 24 mesos [vs. 45 dies/any, màxim 42 mesos]

II. Suprimeix «acomiadament exprés» introduït per la reforma de 2002 (indemnització de 45 dies/màx. 42 mesos sense intervenció judicial)

III. Facilita l'acomiadament per causes econòmiques (acomiadament objectiu)

- Definició més precisa de les causes *econòmiques*: reducció en vendes / ingressos durant 3 trimestres consecutius.
- Indemnització 20 dies/any (màxim 24 mesos).
- En la pràctica, incertesa en l'aplicació. A més, en molts casos, haurà de decidir un jutge.

IV. Elimina requisit d'autorització administrativa (per l'autoritat laboral) en acomiadaments col·lectius (ERO)

- En ERO de suspensió o reducció per causes objectives, es flexibilitza el percentatge de la jornada que es permet reduir (igual que a reforma laboral 2010).

V. Nou contracte indefinit per a emprenedors (pimes < 50 empleats)

Sense indemnització per acomiadament durant primer any + abundants bonificacions (subjecte a permanència d'almenys 3 anys).

Negociació col·lectiva

CANVIS PRINCIPALS

- I. Prioritat a **convenis d'empresa**: més descentralització de la negociació col·lectiva
- II. [en absència de conveni d'empresa] **Possibilitat de desvinculació** (salari, hores de treball, localització treball, funcions...) per causes econòmiques (caiguda en les vendes durant 2 trimestres consecutius)
 - I. Dificultat en l'aplicació, ja que en cas de desacord (empresa - treballadors) es recorre a la Comissió Nacional Consultiva de Convenis col·lectius per a la seua resolució.
- III. Suprimeix autorització administrativa per a suspensions de contractes i reducció de jornada
- IV. Possibilitat de **desvinculació (reducció del salari) de manera unilateral per l'empresari** per causes «objectives» (competitivitat, productivitat o organització tècnica del treball) si el salari supera el mínim fixat en el conveni col·lectiu.

El treballador pot: (1) acceptar; (2) demanar rescissió contracte (amb indemnització de 20 dies / any) ; (3) recórrer judicialment.
- I. Límit a la ultraactivitat dels convenis col·lectius: extensió màxima d'1 any dels convenis vençuts i no renegociats (reducció en la inèrcia).

Tasques pendents (després de la reforma de 2012)

- ❑ Eliminar la dualitat (*insiders-outsiders*)
 - Impulsar la incorporació de joves al mercat de treball (amb més estabilitat).
 - ❑ Reduir la *rigidesa* en la negociació col·lectiva
 - Més flexibilitat interna (salari i/o hores de treball), especialment per a PIMES.
 - ❑ Facilitar reinserció i ocupabilitat (formació) dels aturats (polítiques actives d'ocupació)
 - Aturats de llarga durada
 - Joves sense formació
 - ❑ Major vinculació entre protecció per desocupació (polítiques passives) i incentius a la formació (i reciclatge)
-

Tema 9.- EL SISTEMA FINANCIER

- 1. El sistema financer: funcions, tipologies i intermediaris**
- 2. La crisi en els mercats financers internacionals**
- 3. El sistema bancari a Espanya**
- 4. Mercats monetari i de capitals a Espanya**

Bibliografia: García Delgado J.L. i Myro R. (dir.) (2015). Capítols 13.

1. El sistema financer, funcions...

- ❑ El **SISTEMA FINANCER** és el conjunt d'**instruments, intermediaris i mercats** que permet als agents econòmics intercanviar fons prestables.
 - Canalitza l'estalvi des dels agents que en disposen cap als agents que volen agafar-lo prestat, a través dels mercats financers i els intermediaris financers.
- ❑ Les **funcions bàsiques** del sistema financer són:
 - La **transferència de fons** entre els agents econòmics.
 - La **transferència de riscos** (en la mesura que els ingressos futurs del prestador són incerts).
 - Quan el sistema financer funciona de la manera correcta, realitza aquestes funcions de manera prudent (amb una valoració adequada del risc) i eficient (fons cap a les finalitats més productives).

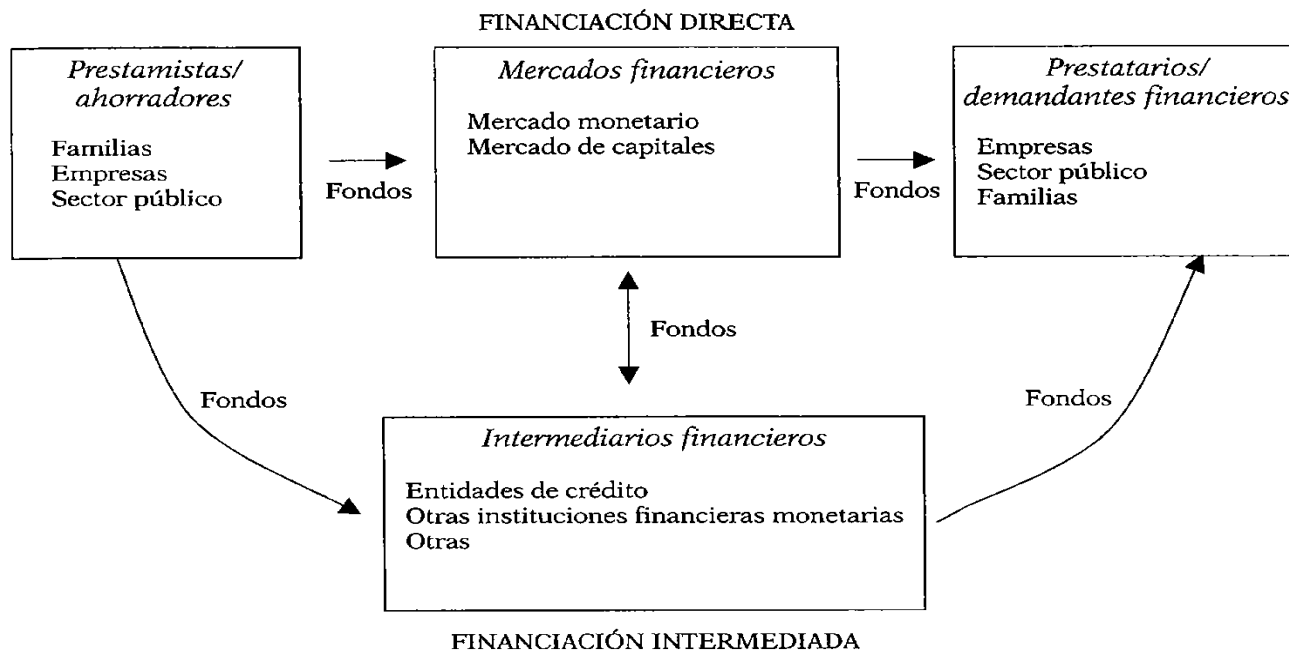
1. El sistema financer, funcions...

- Els **elements** que integren el sistema financer són:
 1. **Instrumentes (actius) financers**; incorporen un crèdit i són un passiu per a qui els emet i un actiu per a qui els adquireix; les característiques són rendibilitat, risc i liquiditat.
 2. **Mercats financers**; on es posen en contacte directe els oferents i demandants de fons prestables.
 3. **Intermediaris financers**; agents econòmics que se situen entre estalviadors i demandants de finançament, prestant a aquests darrers els fons que demanen prestats als primers; adequen les necessitats de prestadors i prestataris.

1. El sistema financiero, funciones....

- ❑ Esquema de **funcionamiento del sistema financiero**.
Finançament directe i finançament mediat

GRÁFICO 1.—*Funcionamiento del sistema financiero*

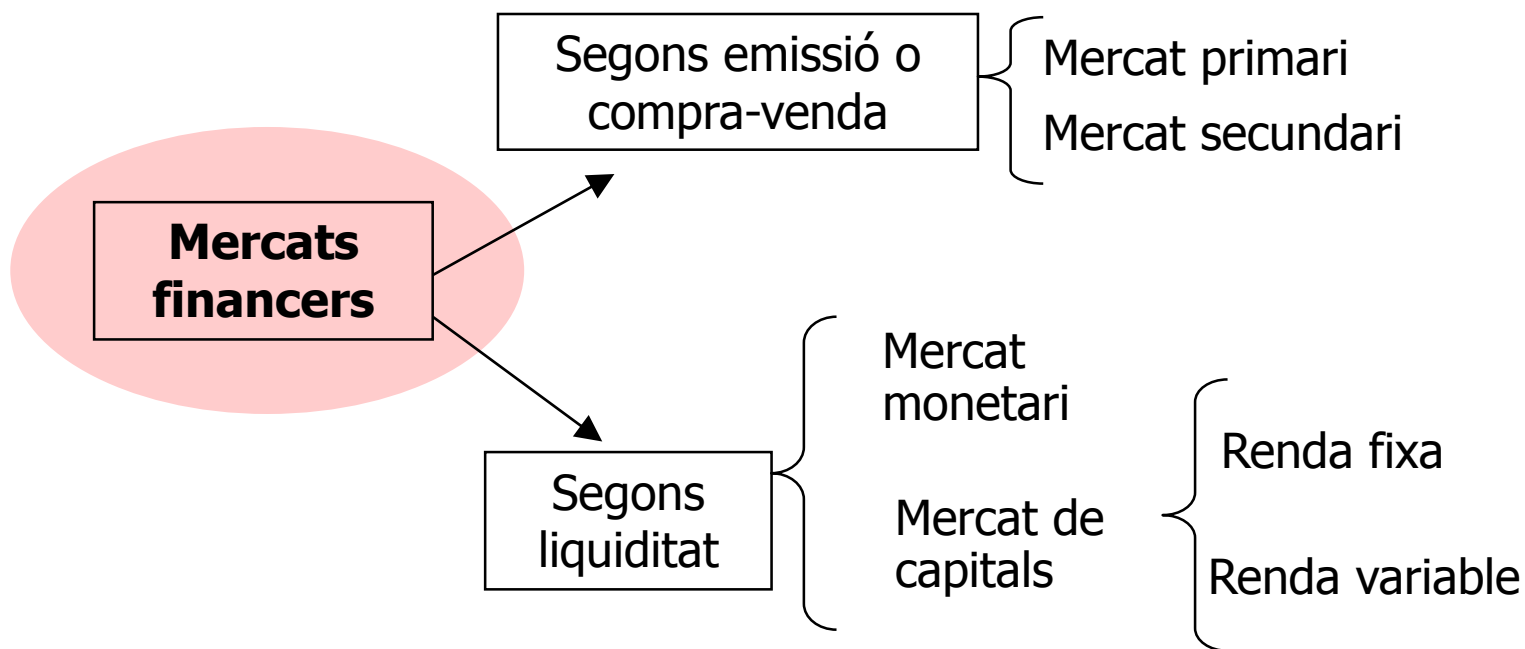
Fuente: Banco Central Europeo.

1. El sistema financer, funcions...

- ❑ Els **MERCATS FINANCERS** constitueixen el marc institucional en el qual estalviadors i demandants de fons prestables intercanvien instruments (actius) financers.
 - Redueix els costos d'intermediació (en reduir els costos d'informació) i augmenta la liquiditat dels instruments financers (intercanvi en els mercats secundaris).
- ❑ **Criteris de classificació** dels mercats financers.
 - En primer lloc, es pot distingir entre **mercats primaris** (o d'emissió) i **mercats secundaris**, segons es negocien actius nous o s'intercanvien actius preexistents.
 - Igualment, es pot diferenciar entre el **mercat monetari** (s'intercanvien instruments financers de curt termini, elevada liquiditat i risc reduït) i el **mercat de capitals** (es negocien actius financers de mitjà i llarg termini).
 - En el mercat de capitals pot distingir-se el mercat de **renda fixa** (deute públic...) i el de **renda variable** (accions).
- ❑ Els agents principals en aquests mercats són els **intermediaris financers**.

1. El sistema financer, funcions...

□ Classificació dels mercats financers.

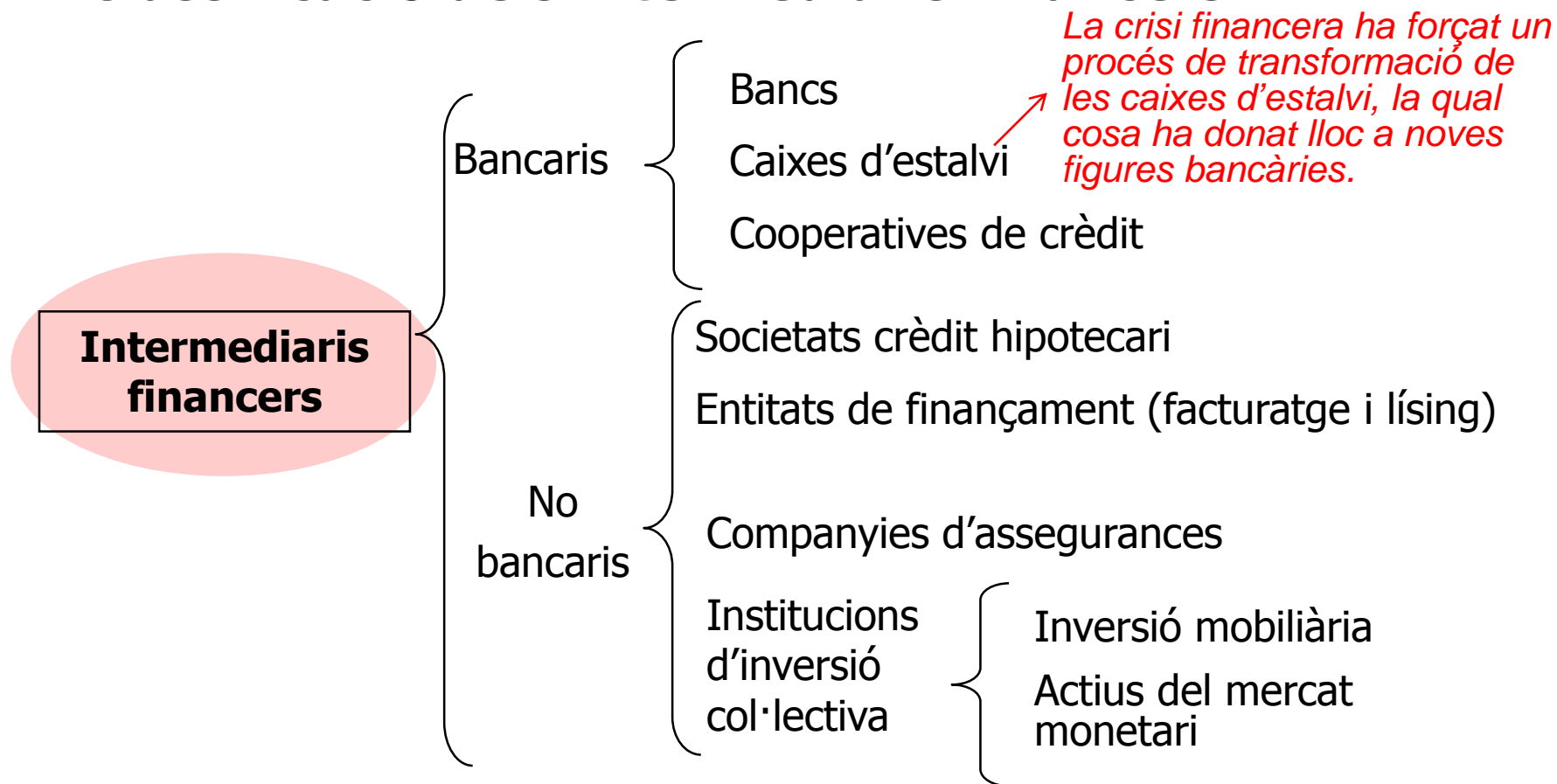

1. El sistema financer, funcions...

- ❑ Els **INTERMEDIARIS FINANCERS** són agents econòmics que adquireixen títols emesos pels demandants de fons prestables i els transformen en altres títols emesos per ells mateixos. Les **funcions** són:
 - Reduir els costos d'informació del sistema.
 - Adequar les necessitats de prestadors i prestataris.
- ❑ Hi ha diversos **tipus d'intermediaris financers**:
 - Intermediaris financers **bancaris**; poden emetre passius que tenen la consideració de diners.
 - Bancs, caixes d'estalvi i cooperatives de crèdit.
 - Intermediaris financers **no bancaris**; que no emeten diners.
 - Societats de crèdit hipotecari, societats de facturatge i lísing, companyies d'assegurances, societats d'inversió col·lectiva, fons d'inversió (FIAMM, FIM), fons de pensions,...
 - Altres intermediaris financers són els *dealers* (mediadors que compren i venen instruments financers per compte propi) i els *brokers* (comissionistes que posen en contacte oferents i demandants de fons prestables).

1. El sistema financer, funcions...

❑ Classificació dels intermediaris financers.

1. El sistema financer, funcions...

- ❑ Hi ha dos **MODELS DE SISTEMES FINANCERS**:
 - **Model anglosaxó** o *market-based model*, en el qual predominen els **mercats financers** sobre el finançament bancari, i les empreses es financen, fonamentalment, en els mercats de capitals.
 - **Model continental** o *bank-based model*, en el qual predomina el **finançament bancari**, i les empreses es financen, bàsicament, a través del crèdit bancari.

- ❑ El **model espanyol** de sistema financer es caracteritza per un **predomini del sistema bancari**, junt a un menor desenvolupament dels mercats financers i un reduït paper dels intermediaris no bancaris.
 - Tanmateix, des de mitjan anys noranta s'està produint un augment del paper dels **mercats financers** i, també, dels intermediaris financers no bancaris.
 - Les raons són el major desenvolupament econòmic, una creixent obertura exterior, la modernització del sistema financer i un procés de desintermediació financera.

1. El sistema financer, funcions...

□ El sistema financer en l'economia espanyola.

Cuadro 1.—El sistema financiero en España, UEM y Estados Unidos, 2013
(fuentes de financiación en porcentaje del PIB)

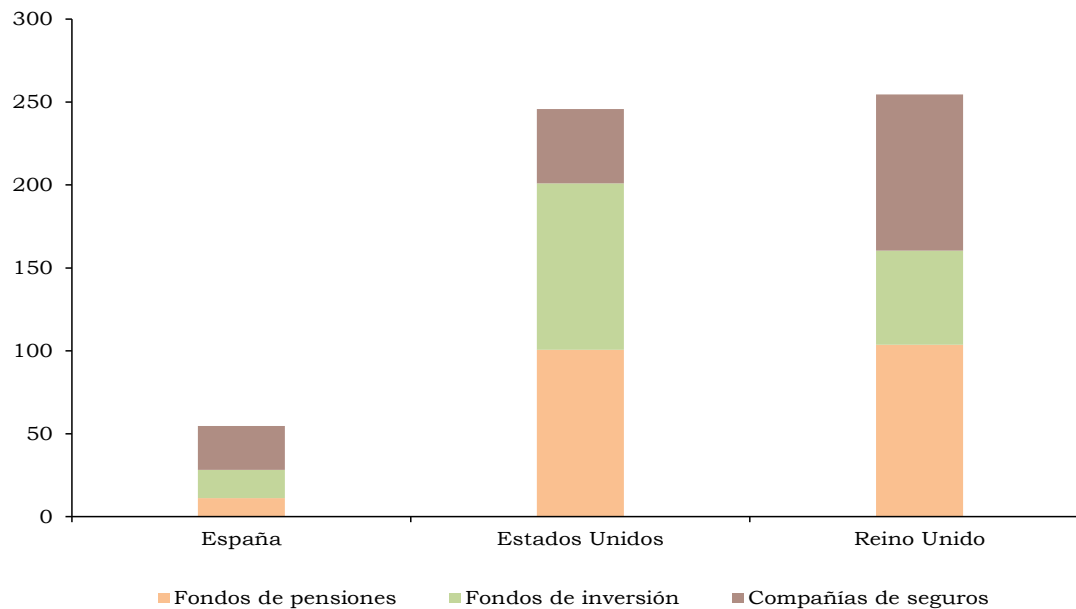
	España	UEM	Estados Unidos
Crédito bancario	174,3	171,7	50,1
Valores de renta fija (saldo vivo en circulación)	164,7	165,4	219,4
<i>Emitidos por empresas</i>	2,1	10,8	42,3
<i>Emitidos por instituciones financieras</i>	84,3	81,7	87,4
<i>Emitidos por el sector público</i>	78,3	72,9	88,4
Capitalización bursátil	55,7	67,7	143,1

*En l'any 2013, el muntant del **crèdit bancari** espanyol en relació amb el PIB triplica amb escreix la xifra dels Estats Units; alhora, la **capitalització borsària** (també en percentatge del PIB) és molt inferior.*

1. El sistema financer, funcions...

□ El sistema financer en l'economia espanyola. Intermediaris financers no bancaris, 2013

GRÁFICO 2.- Intermediarios financieros no bancarios 2013
(en % del PIB)

2. La crisi en els mercats financers

- ❑ L'actual crisi econòmica s'inicia amb una **CRISI FINANCERA** que té el seu **origen als Estats Units** i que ràpidament **es propaga pel conjunt de l'economia mundial**.
- ❑ **Fonaments** de la crisi financera de 2008.
 1. **Liquiditat excessiva** per la laxitud monetària dels anys anteriors i l'excés d'estalvi als països emergents (especialment Àsia) que flueix cap als països desenvolupats.
 - Tipus d'interès baixos en productes d'inversió *convencionals*; escassa aversió al risc; noves fórmules per a augmentar la rendibilitat de les inversions (productes financers nous i complexos).
 - Desregulació financera que facilita la creació de tota una gamma de productes financers nous i complexos.

2. La crisi en els mercats financers...

□ Fonaments de la crisi financera de 2008 (continuació)

2. **Fracàs del nou model de negoci financer:** «originar per a distribuir».

- En el sistema bancari tradicional, un banc concedia un préstec i el mantenia fins a la devolució. En el nou model, els crèdits s'agrupen en paquets i es revenen mitjançant la titulització, tot facilitant grans moviments internacionals de capitals.
- La titulització d'actius no és un procés nou, però s'accelerà amb estructures més complexes.
 - ❖ Potencials avantatges: distribució del risc entre major nombre d'agents; augment del crèdit disponible per a empreses i famílies.
 - ❖ Causes del fracàs: les entitats emissores no mantenen cap de risc i obtenen els beneficis del volum de negoci; una major distribució del risc no implica una millor distribució d'aquest.
 - ❖ Una causa addicional del fracàs és que les entitats que oferien els productes de cobertura davant aquests riscos (*credit default swaps*) no tenen capacitat per a fer front als seus compromisos quan esclata la crisi (asseguradora AIG als EUA).

2. La crisi en els mercats financers...

□ **Fonaments** de la crisi financera de 2008 (cont.)

3. Comportament inadequat de nombroses entitats financeres.

- En els àmbits d'incentius al personal, la valoració del risc o els nivells de palanquejament.
 - ❖ Els vehicles d'inversió (SIV, conduïts) creats per a invertir en actius titulitzats eren finançats a curt termini i no apareixien en el balanç de les entitats.
 - ❖ Quan arriba la crisi i aquest finançament desapareix (i es col·lapsa el mercat de negociació d'aquests actius), les entitats deuen donar suport als SIV amb liquiditat; això equival a reintroduir-los en els balanços (insuficiència de capitals).
 - ❖ La popularitat dels productes estructurats va dur a una abundància de crèdit barat i una relaxació dels requisits per a prestar. Com que una part del risc es traspassava a altres institucions financeres, els bancs van tenir pocs incentius per a ser rigorosos en la concessió de crèdits.

2. La crisi en els mercats financers...

□ **Fonaments** de la crisi financera de 2008 (cont.)

4. Valoració inadequada de les agències de ràting.

- L'avaluació del risc d'incompliment en alguns actius titulitzats (particularment els vinculats al mercat hipotecari dels Estats Units) fou exageradament optimista.
- Els inversionistes no poden fer una avaluació pròpia de tots els actius i confien en les agències de ràting, però obliden els incentius d'aquestes per a sobrevalorar la qualitat dels actius.
- ❖ Els inversionistes obliden els incentius de les agències de ràting per a sobrevalorar la qualitat dels actius emesos (reben la remuneració per la qualificació creditícia dels emissors; assessoren en el procés de col·locació dels productes financers en els mercats).

2. La crisi en els mercats financers...

□ **Fonaments** de la crisi financera de 2008 (cont.)

5. Metodologia de valoració d'actius per les entitats financeres: *mark to market*.

- Valorar a preus de mercat en cada moment és adequat per a conèixer l'estat del balanç de les entitats, davant alternatives com valorar pel preu d'adquisició.
- Tanmateix, aquest criteri exacerba el deteriorament del balanç en una època de pànic.
 - ❖ El valor de mercat és inferior al valor *real* dels actius, o potser ni tan sols hi haja un valor de mercat, la qual cosa obliga a recapitalitzacions encara majors que les que la crisi exigeix.

2. La crisi en els mercats financers...

□ Fonaments de la crisi financera de 2008 (cont.)

6. On estaven els reguladors i els supervisors?

- S'impulsa la concessió de crèdits hipotecaris, fins i tot sense garanties de devolució (afavorir la propietat d'un habitatge als EUA)...
- ❖ ... o es permet la concessió de crèdits més enllà dels límits de la mínima prudència, tant pel volum de crèdits com pel LTV (*Loan to Value*) de molts crèdits (Espanya, Irlanda).
- Forta desregulació en matèria de nous productes financers.
- No es limita el grau de palanquejament de les entitats.
- No es vigila la dimensió i el perfil inversor dels nous vehicles financers.

2. La crisi en els mercats financers...

□ Etapes de la crisi financera de 2008.

- Juny 2007: Crisi de les subprime al mercat hipotecari dels Estats Units.
 - Col·lapse del mercat de titulitzacions hipotecàries, per la rebaixa en la qualificació dels actius procedents de la titulació de les hipoteques subprime i el tancament de diversos fons de cobertura exposats a aquests productes.
- Mitjans de juliol de 2007: La crisi financera s'estén a altres mercats, crediticis i no crediticis.
- Agost 2007. Crisi de confiança; fallida del mercat interbancari.
 - Actuació dels bancs centrals (injecció de liquiditat).
- Octubre 2007. Els problemes es generalitzen als mercats financers, incloent-hi les asseguradores de bons.

2. La crisi en els mercats financers...

□ **Etapes** de la crisi financera de 2008 (cont.)

- Primer trimestre de 2008. Mercats cada vegada més atrofiats, en ampliar-se el diferencial dels actius de més qualitat.
- Segon i tercer trimestres de 2008. Aparent millora de la situació, amb les actuacions de la Reserva Federal Nord-americana.
- Setembre de 2008. Agreujament de la crisi, amb la caiguda de Lehman Brothers i el rescat d'AIG.
 - Despalanquejament generalitzat.
 - L'ampliació de diferencials afecta els sobirans.
 - Caigudes i salvaments d'entitats en les economies occidentals.
 - Mesures d'actuació pública generalitzades.
 - Risc de crisi de crèdit.

2. La crisi en els mercats financers...

□ Etapes de la crisi financera de 2008 (cont.)

- 2009: La crisi financera i la crisi econòmica es retroalimenten, en bona mesura per aquesta restricció del crèdit.
 - 2009 és el pitjor any en termes de creixement a l'OCDE des de la gran depressió del segle passat.
 - Tot i que inicialment la crisi econòmica afecta de manera similar al conjunt de països desenvolupats, **la crisi s'aguditza i s'allarga en les economies més endeutades i amb dèficit exterior.**
- Primavera de 2010: esclata la **crisi del deute sobirà** en la perifèria de l'eurozona (Grècia, en primer lloc, Portugal, Irlanda, Itàlia i Espanya, posteriorment), molt lligada en alguns casos a la crisi bancària (Espanya, Irlanda).
 - Aquest apareix actualment com el major problema per a l'economia no només europea sinó internacional.

2. La crisi en els mercats financers...

□ **Etaques** de la crisi financera de 2008 (cont.)

- **Abril de 2010: primer rescat de Grècia (110.000 M€)**
 - Falsedat de les dades (del 3,7% al 13% de dèficit!!!); càstig dels mercats (bo escombraria); intervenció de la UE: préstec versus mesures d'ajust (homes de negre)...
 - ... No s'apliquen les mesures, desconfiança dels mercats.
- **Maig de 2010: Portugal sol·licita el rescat (60.000 M€)**
 - Pla d'ajust
- **Novembre de 2010: Irlanda sol·licita el rescat (80.000 M€)**
 - Problemes bancaris; mesures d'ajust.
- **Juliol de 2011: Segon rescat de Grècia (160.000 M€)**
 - Nou paquet de mesures d'ajust.
- **Tardor de 2011: s'inicia l'ofensiva contra l'euro**
 - Els inversors desconfien de la voluntat política i de la capacitat d'Europa per a resoldre els seus problemes.

2. La crisi en els mercats financers...

□ Etapes de la crisi financera de 2008 (cont.)

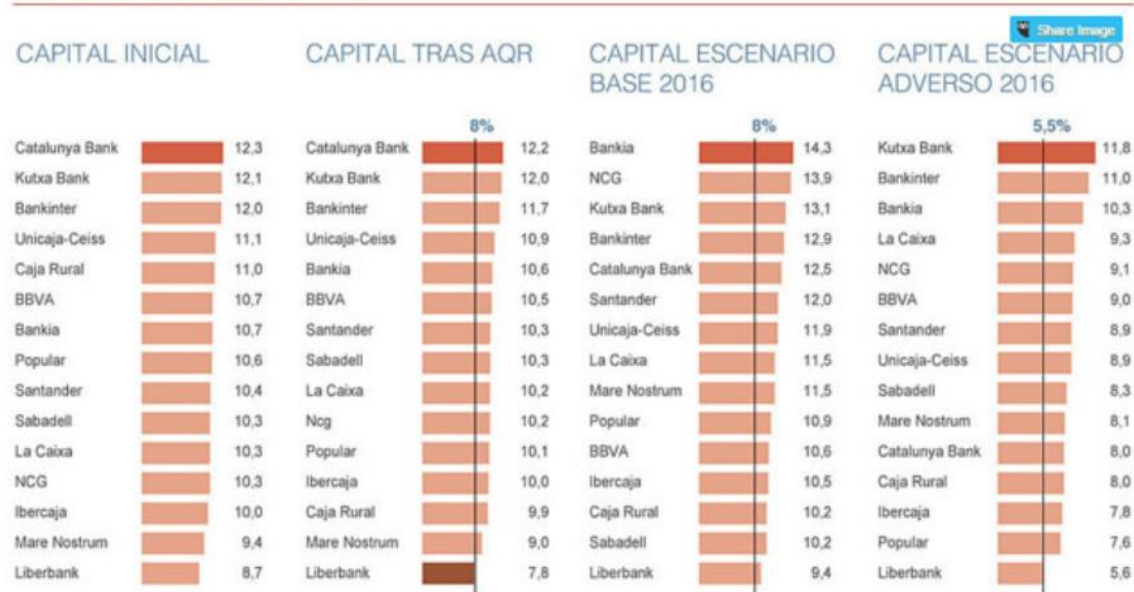
- Primavera de 2012: Possible rescat d'Espanya
 - Els desequilibris no es corregeixen; enfrontament amb el BCE; desacords amb la UE; rebaixa del ràting d'Espanya.
- Juny de 2012: Espanya sol·licita el rescat bancari (60.000 M€)
 - Valoració independent d'actius danyats.
 - S'aprova el banc dolent.
- Octubre de 2012: Pla Draghi de salvament de les economies perifèriques i euro
 - Problemes bancaris; mesures d'ajust.
- Desembre 2012 / gener 2013: gradual normalització dels mercats financers
 - Comença a relaxar-se la prima de risc per a les economies perifèriques.

2. La crisi en els mercats financers...

❑ Etapes de la crisi financera de 2008 (cont.)

- Gener 2014: conclusió formal del programa de rescat a la banca espanyola.
 - Encara que s'avisava dels riscos de una possible recaiguda.
- Octubre 2014: La banca espanyola supera els test d'estrès.

LOS 15 BANCOS A EXAMEN

3.1. El sistema bancari espanyol (*pre-crisi*).

- ❑ Igual que en altres economies desenvolupades, fins les darreries dels setanta, el **sistema bancari espanyol** estava **fortament regulat**, pel temor a les crisis bancàries i les seues conseqüències sobre el conjunt de l'economia.
 - El resultat d'una regulació tan intensa era un sistema bancari ineficient i una inadequada assignació de recursos.
- ❑ En la dècada dels vuitanta, comença un procés de **liberalització de l'activitat bancària**.
 - Paral·lelament, va tenir lloc un procés de desintermediació de l'activitat financera.
- ❑ El resultat va ser un fort **increment de la competència en el sistema bancari espanyol i augment de la eficiència**.
 - Davant de la intensificació de la competència les entitats van respondre amb la concentració de l'activitat (BBVA, BSCH,...), una expansió internacional i la mediació de la desintermediació.

3.1. El sistema bancari espanyol (*pre-crisi*).

- **Els integrants del sistema bancari espanyol són:**
 - **BANCS**; són societats anònimes que destinen part dels beneficis al pagament de dividends als accionistes.
 - Han estat tradicionalment majoritaris, tot i que la seua participació queia progressivament fins la crisi actual de les caixes.
 - ❖ En l'any 2009 hi havia 153 entitats, 51 de propietat espanyola, la resta subsidiàries o filials de bancs estrangers (quasi 15.000 oficines i 110.000 treballadors); quota de mercat al voltant del 45%.
 - Crisi rellevant al final dels setanta i al principi dels noranta.
 - Fort procés de concentració des dels vuitanta.
 - Tradicionalment (en origen, per limitació legal) més vinculats al finançament empresarial, van anar guanyant pes en el mercat hipotecari/finançament famílies.

3.1. El sistema bancari espanyol (*pre-crisi*).

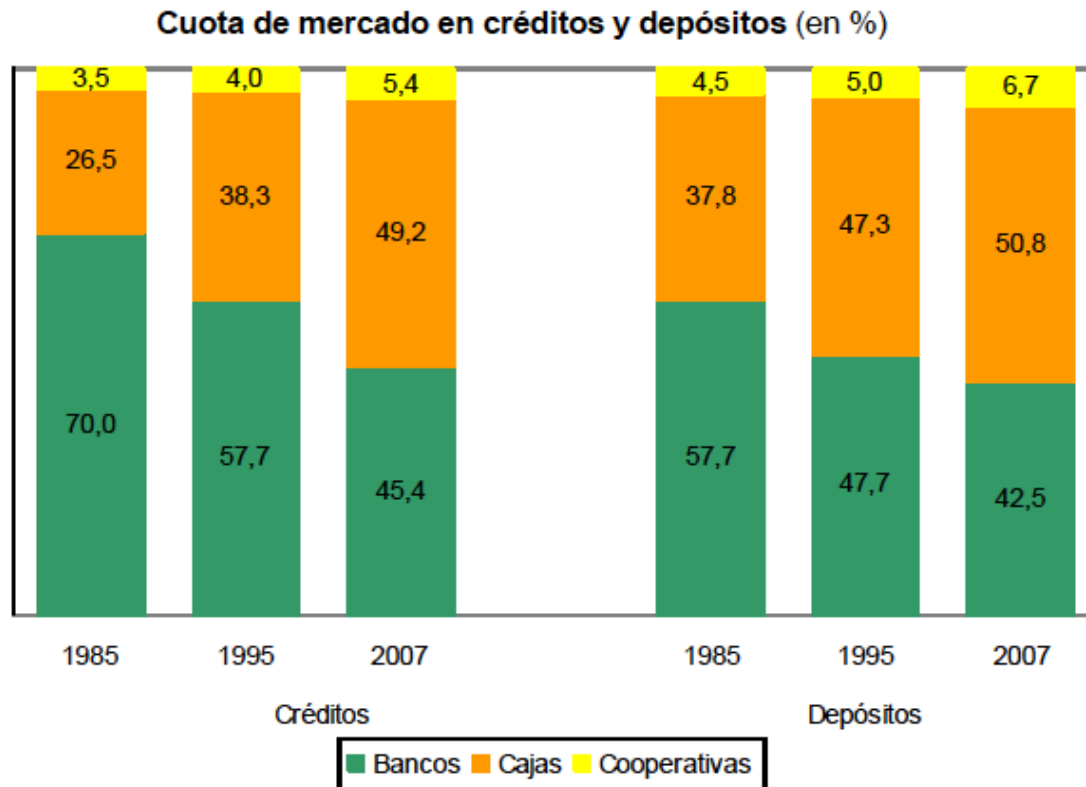
- **Els integrants del sistema bancari espanyol són:**
 - **CAIXES D'ESTALVI:** entitats sense ànim de lucre que dediquen els excedents a activitats de caràcter benèfic i social.
 - Abans de la crisi, havien esdevingut l'agent principal del sistema bancari espanyol (fusions i compra de bancs).
 - ❖ En 2009, 46 entitats, amb més de 24.000 oficines i 132.000 treballadors, i una quota de mercat al voltant del 50%.
 - No havien experimentat crisis significatives fins el moment actual.
 - Tradicionalment (en origen, per limitació legal) estaven més vinculades al finançament familiar, però van anar guanyant pes en el finançament empresarial.
 - ❖ Al marge de la concessió de crèdits a empreses, prengueren participacions en nombroses empreses espanyoles, en contrast amb la tendència a disminuir-les per part dels bancs.

3.1. El sistema bancari espanyol (*pre-crisi*).

- **Els integrants del sistema bancari espanyol són:**
 - **COOPERATIVES DE CRÈDIT:** societats de caràcter cooperatiu que distribueixen els beneficis entre els socis.
 - La rellevància en el sistema financer espanyol és marginal (81 entitats amb 5.000 oficines i 21.000 treballadors en 2009).
 - **INSTITUT DE CRÈDIT OFICIAL:** és l'agència financera de l'Estat.
 - No capta dipòsits; concedeix crèdits basats en objectius específics (pimes, energies renovables, innovació i competitivitat...).
 - Paper potencialment important, però limitat i objecte de discussió en la mobilització de recursos públics front a la recessió.

3.1. El sistema bancari espanyol (*pre-crisi*).

❑ Quota al mercat espanyol de crèdits i dipòsits.

Fuente: Banco de España

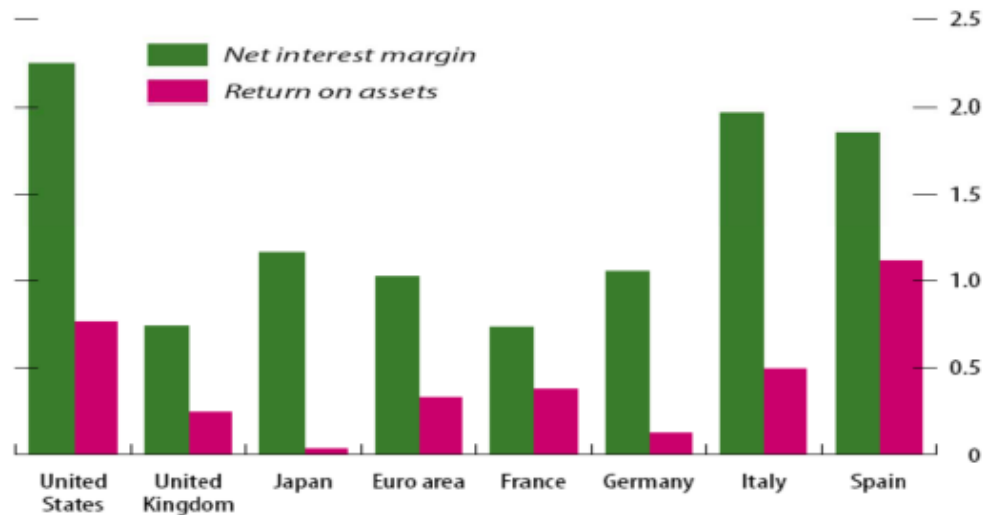
3.1. El sistema bancari espanyol (*pre-crisi*).

- Algunes **característiques** del sistema bancari espanyol **abans de la crisi**:
 - Model de **banca universal**, en el qual les entitats realitzen un ampli ventall d'operacions.
 - Històricament, hi ha hagut una certa especialització dels bancs en el finançament a empreses i les caixes d'estalvi en el finançament a les economies domèstiques.
 - **Grau elevat de rendibilitat** (ROA pròxim a l'1% en 2008; el més elevat de la UE).
 - **Grau moderat de concentració**.
 - El 41% dels actius estan en mans de les cinc majors entitats (54% com a mitjana europea).
 - **Alt nivell tecnològic** i de prestació de serveis.
 - **Nombre elevat d'oficines en relació a la població**, i la mida mitjana d'oficina és reduïda.
 - Les caixes d'estalvi mantenen un major nombre de treballadors i sucursals que els bancs.

3.1. El sistema bancari espanyol (*pre-crisi*).

- **Rendibilitat del sistema bancari:** comparació internacional, 2001-2008.

Figure 1.22. Banking System Profitability Indicators
(In percent, average over 2001–08)

Fuente: FMI

El SBE presentaba hasta fechas recientes elevados niveles de rentabilidad.

3.2. El sistema bancari espanyol (crisi)

- ❑ **El sistema bancari espanyol eludeix la primera onada de la crisi internacional**, crisi financera, en presentar volums d'*actius tòxics* limitats. Raons:
 - Exigències de la regulació del Banc d'Espanya.
 - Provisions anticícliques.
 - Manteniment en balanç de vehicles d'inversió en els nous productes estructurats.
 - Especialització relativa en la banca tradicional minorista.
 - Major prudència dels reguladors bancaris espanyols?
 - Òbviament NO, segons allò que ha passat en altres àmbits d'activitat com el sector immobiliari.
 - Aquesta situació va donar pas a **declaracions d'alts responsables polítics i financers tot proclamant al sistema bancari espanyol com el «sistema més sòlid del món»!**

3.2. El sistema bancari espanyol (crisi).

- ... Malgrat tot, ja des de 2008 s'accepta que la banca espanyola afronta **problemes de liquiditat**, que s'atribueixen a les dificultats financeres a altres països.

Per què?

- Espanya manté un dèficit per compte corrent del 10% del PIB, que s'ha de finançar amb estalvi extern, captat per la seua banca.
 - ❖ A més, els més de 450 mil milions d'euros de finançament exterior acumulats durant els 12 anys anteriors s'han de tornar.
- La incertesa i la desconfiança derivades de la crisi financera dificulta l'obtenció de finançament, en particular a entitats de la perifèria europea.
- La banca espanyola havia captat en els anys previs molt de finançament mitjançant actius amb colateral hipotecari.
 - Tot i que cap emissió d'entitats espanyoles deixa de pagar-se, ningú no demanda aquest tipus de productes després de l'esclat de la crisi.

3.2. El sistema bancari espanyol (crisi).

- ❑ **...Tanmateix, es va seguir insistint que només era un problema de liquiditat** que podria abordar-se sense grans dificultats mitjançant:
 - La utilització de les provisions anticíclics dotades prèviament.
 - El recurs a la provisió il·limitada de liquiditat del BCE.
 - Tot i que les entitats espanyoles augmentaren el seu recurs a la liquiditat del BCE, el percentatge del total que captaren no excedí significativament el pes d'Espanya en el conjunt de l'eurosistema.
 - La liquiditat subministrada o suport a l'obtenció de liquiditat en els mercats per part del sector públic.
 - Programes que comporten un cost per a les entitats; no són transferències gratuïtes de fons.
 - ❖ El conjunt d'emissions avalades per l'Estat va ser d'uns 64 mil milions d'euros fins a mitjan 2011.
 - El recurs als inversors privats, amb èxit limitat (i això amb certes dificultats pel que fa a l'estalvi exterior), a les entitats més grans.

3.2. El sistema bancari espanyol (crisi).

- ❑ ... Fins al final de 2009, les **instàncies oficials espanyoles mantenen la idea d'un sistema bancari relativament intacte.**
 - ... Mantenen la idea que, mentre altres sistemes financers occidentals quedaren molt danyats des de 2008, a Espanya sols s'havia intervingut la Caja de Castilla La Mancha.
- ❑ En aquest moment, **Espanya perd l'oportunitat de reconèixer l'existència d'un problema de solvència**, no sols de liquiditat.
 - Això haguera permès injectar capital, com van fer la major part de països desenvolupats, en un moment en què:
 - Les autoritats europees admeteren qualsevol tipus d'ajuda per a evitar la fallida de sistemes com o el britànic o l'alemany.
 - Espanya no estava en el punt de mira dels mercats financers.
 - Allò cert és que en 2009 el coeficient de solvència de la banca espanyola només era superior a Europa al de Grècia, Portugal i Itàlia.

3.2. El sistema bancari espanyol (crisi).

□ Ajudes públiques a la banca rebudes pels països europeus, 2008-2010.

Cuadro 4.4.: Ayudas Públicas a la Banca Europea Utilizadas 2008-2010

(Miles de millones de euros)

Países	Recapitalización, y Saneamiento		Medidas de liquidez (Garantías)		Total Ayudas Públicas	
	m.m. €	% PIB	m.m. €	% PIB	m.m. €	% PIB
Alemania	112,77	4,5%	139,79	5,6%	252,55	10,1%
Austria	7,78	2,7%	19,33	6,8%	27,11	9,5%
Bélgica	28,13	8,0%	44,23	12,5%	72,36	20,5%
Dinamarca	10,44	4,5%	146,97	62,7%	157,41	67,2%
España	13,66	1,3%	75,14	7,1%	88,80	8,4%
Francia	23,66	1,2%	92,73	4,8%	116,39	6,0%
Grecia	3,77	1,6%	35,08	15,2%	38,85	16,9%
Holanda	23,86	4,0%	71,30	12,1%	95,16	16,1%
Irlanda	53,28	34,6%	360,00	233,9%	413,28	268,5%
Italia	4,05	0,3%	0,00	0,0%	4,05	0,3%
Portugal	0,00	0,0%	5,24	3,0%	5,24	3,0%
Reino Unido	123,31	7;3%	178,19	10,5%	301,50	17,8%
Total UE-27	409,00	3;3%	1.199,00	9,8%	1.607,98	13,1%

Entre 2008 i 2010 la banca espanyola havia rebut poques ajudes públiques, al contrari que la banca d'altres països europeus com ara Alemanya, Dinamarca, Irlanda o el Regne Unit

Fte.: European Commission, Commission Staff Working Paper, Autumn 2011 Update, COM (2011) 848 final

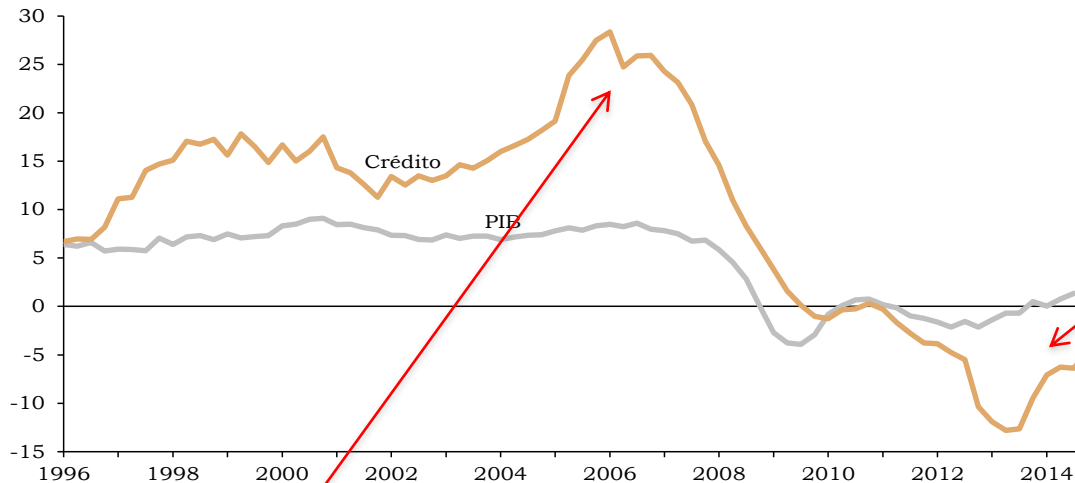
3.2. El sistema bancari espanyol (crisi).

- ❑ En 2008 i 2009 el motiu de preocupació era ja la **intensa desacceleració del crèdit** (fins a arribar al descens).
- ❑ Aquesta desacceleració del crèdit és especialment greu en un sistema com l'espanyol basat en el finançament bancari, sobretot per a les pime.
- ❑ **Causes** de la desacceleració del crèdit:
 - La disminució de la demanda per la crisi.
 - La necessitat d'augmentar la prudència davant els increments del risc potencial de morositat.
 - L'obligació de tornar els recursos prestats per l'exterior en anys precedents.
 - La prioritat concedida per les entitats a mantenir raonablement sanejat el balanç.
 - Vista l'evolució de la situació des de 2010, aquesta prioritat estava més que justificada.

3.2. El sistema bancari espanyol (crisi).

- ❑ Evolució del PIB i el **crèdit atorgat pel sistema bancari espanyol**, 1996-2014.

GRAFICO 4.- España. PIB nominal y crédito otorgado por el sistema bancario, 1996-2014
(en porcentaje de variación interanual)

Recuperació del crèdit des de 2014 amb l'eixida de la crisi.

La desacceleració en el crèdit s'inicià fins i tot abans del començament de la crisi financera en l'estiu de 2007, es va accentuar amb l'agreujament de la crisi en la tardor de 2008 i, finalment, la desacceleració es convertí en estancament i descens.

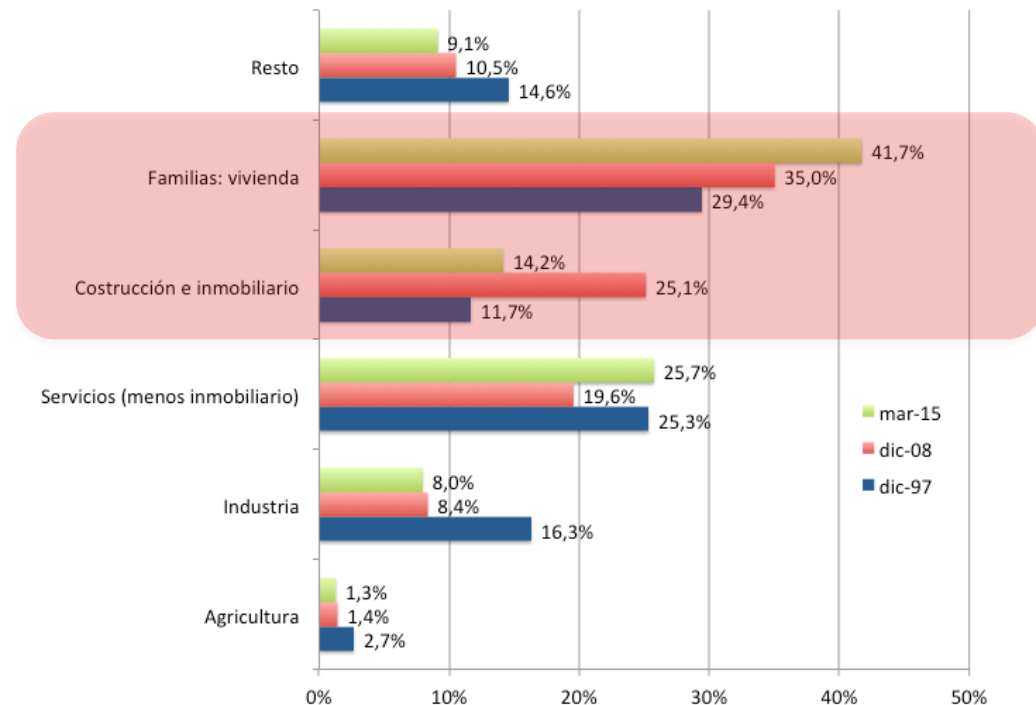
3.2. El sistema bancari espanyol (crisi).

- ❑ **El sistema financer espanyol es veu greument colpejat per la segona onada i la crisi real, particularment per la caiguda immobiliària.**
 - Hi ha una desmesurada concentració de riscos en el sector immobiliari (crèdits a promotors i constructors; crèdits hipotecaris...).
 - Amb la crisi econòmica, el sector bancari espanyol, en especial les caixes d'estalvi (més exposades al risc immobiliari) es veu sumit en un augment de la morositat.

- ❑ Mentre segueix sense reconèixer-se el problema de solvència, **s'agreuja el problema de liquiditat** a causa de:
 - L'esgotament de les provisions dotades amb anterioritat.
 - L'inici (progressiu i lent) de la retirada de mesures excepcionals de provisió de liquiditat per part del BCE.

3.2. El sistema bancari espanyol (crisi).

- Distribució del **crèdit de les entitats de crèdit a altres sectors residents**, 1007, 2008 i 2015.

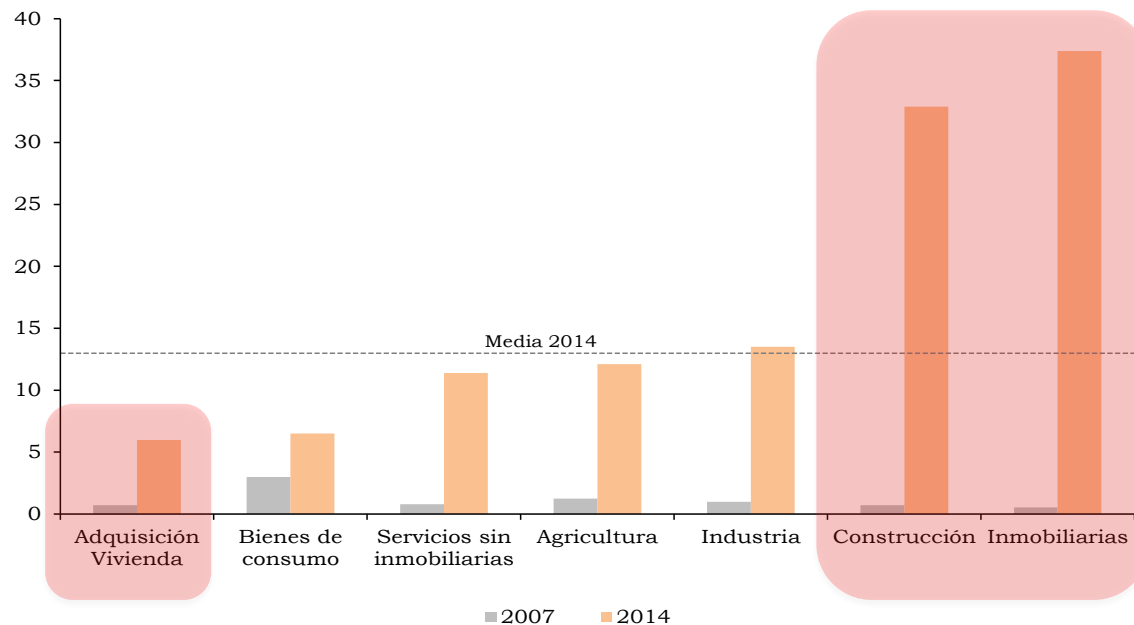

El sistema bancari espanyol havia concentrat els crèdits de manera desmesurada en el sector immobiliari (oferta i demanda). En 2015, la concentració (55,9%) és, no obstant, similar al màxim assolit en 2008.

3.2. El sistema bancari espanyol (crisi).

❑ Evolució de la taxa de morositat, 2007 i 2014.

GRÁFICO 5. Entidades de crédito. Tasa de morosidad, 2007-2014 (porcentaje)

Amb la crisi es va produir un **espectacular augment de la taxa de morositat**, particularment en les activitats immobiliàries i la construcció.

3.2. El sistema bancari espanyol (crisi).

- ... A la situació descrita, en la primavera de 2010 se suma l'inici de la **crisi del deute sobirà dels països perifèrics d'Europa**, que dificulta la captació de liquiditat per part de les entitats privades.
 - Dificultats per a seguir captant estalvi estranger a un cost raonable.
 - Cercle viciós: les entitats amb problemes requereixen ajudes públiques, però l'Estat espanyol té cada vegada més difícil captar fons a un cost raonable. Alhora, les entitats bancàries espanyoles atresoren quantitats cada vegada més elevades de deute d'emissors públics espanyols.

3.2. El sistema bancari espanyol (crisi).

- ❑ **La situació del sistema bancari espanyol voreja l'insostenible** des de la tardor de 2011.
 - Una part creixent del sistema bancari presenta problemes que, finalment, es reconeixen com a **problemes de solvència**.
 - El diferencial del deute públic espanyol respecte a l'alemany supera amb escreix els 400 punts bàsics en novembre.
 - El BCE acudeix al rescat *per la porta de darrere*.
 - LTRO (Long Term Refinancing Operations): 1,03 bilions d'euros injectats a l'eurosistema a l'1% i a tres anys.
 - ✓ La banca espanyola es llança a captar aquesta liquiditat de manera massiva i acumula el 47% de tota la liquiditat neta disponible (aquesta xifra quadruplica el pes del sistema bancari espanyol en l'eurosistema).
 - ✓ Aquesta liquiditat s'utilitza per a adquirir deute públic (nacional), tapar *forats* en els balanços, augmentar el capital segons les creixents exigències de les autoritats espanyoles i europees i cobrir una gran part de les emissions de deute realitzades per la banca en anys anteriors i que vencen en 2012-2014.
- ❑ La situació es fa tan crítica que **a l'estiu de 2012 Espanya es veu obligada a sol·licitar el rescat financer.**

3.2. El sistema bancari espanyol (crisi).

□ **MESURES PER A AFRONTAR LA CRISI BANCÀRIA.**

1. Juny, 2009: **Creació del FROB** (fons de reestructuració ordenada bancària) per a liquidar les entitats no viables i donar suport amb liquiditat a les viables a canvi de retalls severes en els costos.
2. **Reestructuració de l'estructura de govern de les caixes d'estalvi**, amb una reducció (tímida) de la presència de representants polítics en els seus Consells de Govern.
3. **Test de resistència i exigències de més transparència.**
4. Febrer 2011: Normes per a **reforçar la solvència de les entitats** (RD de reforçament del sector financer espanyol).
 - S'anticipa l'exigència de complir amb els nous criteris sobre capital (més exigents) de la nova regulació internacional (Basilea-III).
 - S'estableixen requisits més exigents per a certes entitats amb més debilitat en l'estructura de finançament.

3.2. El sistema bancari espanyol (crisi).

□ Mesures per a afrontar la crisi bancària.

5. Febrer 2012: **Reconeixement de l'existència d'un problema de solvència**: s'exigeix a la banca espanyola la dotació de provisions addicionals per valor de 52.000 milions d'euros (RD de sanejament del sector financer espanyol).
6. **Adicionalment, s'incentiven les fusions** (condicions més favorables per a sanejar), a canvi de comprometre's uns objectius de concessió de crèdits...; es limiten les retribucions als gestors de les entitats intervingudes...
7. Maig 2012: **Reial Decret d'11 de maig sobre sanejament i venda d'actius immobiliaris de la banca.**
8. Juny 2012: **Espanya sol·licita formalment el rescat de la banca** fins un límit de 100.000 M€ per a culminar el procés de sanejament.
9. 20 de juliol de 2012: L'eurogrup aprova l'**assistència financera a la banca espanyola.**

3.2. El sistema bancari espanyol (crisi).

□ Mesures per a afrontar la crisi bancària.

10. 31 d'agost 2012: **Nou marc de reestructuració i resolució d'entitats de crèdit.**
11. 28 de setembre 2012: **Valoracions d'Oliver Wyman i Roland Berger.**
 - Les entitats precisen 53.745 M€ per a capitalitzar-se concentrades en set entitats.
12. 1 de desembre 2012: Es crea la **Societat de Gestió d'Actius procedents de la Reestructuració Bancària, SAREB**
 - 55% de participació privada i 45% del FROB; 15 anys per a sanejar els actius; es transfereixen els actius amb un descompte mitjà del 54% sobre el valor en llibres.
13. Novembre de 2013 (formalment, gener de 2014): **conclou el rescat a la banca espanyola** amb la utilització de 41.300 M€ dels 100.000 M€ compromesos.

3.2. El sistema bancari espanyol (crisi).

□ La UNIÓ BANCÀRIA EUROPEA (UBE)

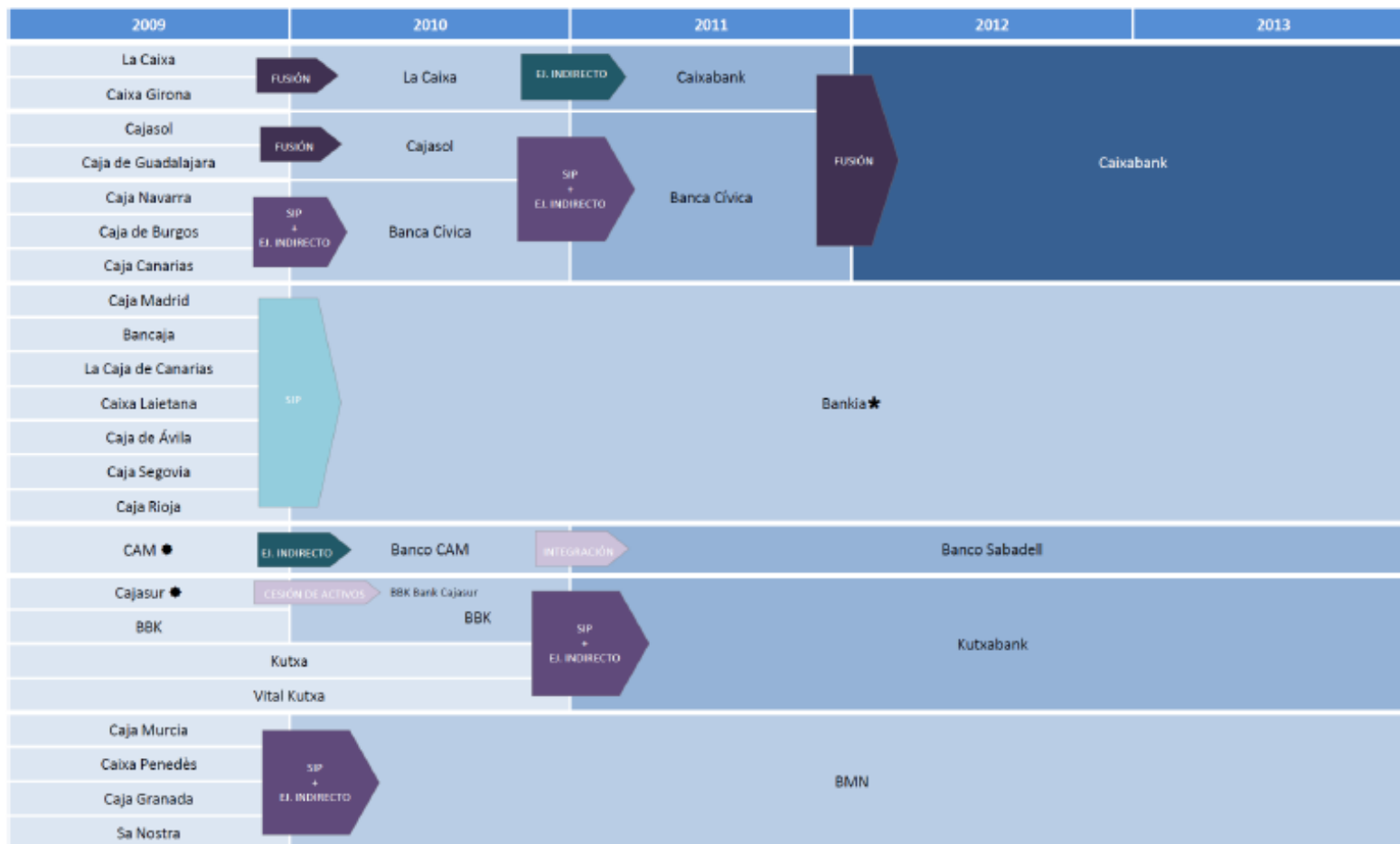
- Té com a **objectiu** adoptar un enfocament supervisor comú dels sistemes bancaris nacionals de la Eurozona.
- La **necessitat** de la UBE sorgeix per la forta relació existent entre els bancs de l'eurozona, de manera que els canvis en les respectives qualitats creditícies indueixen fluxos de capitals violents desestabilitzadors i trenquen els mecanismes de transmissió de la política monetària.
- La UBE vol contribuir a la desaparició de la fragmentació financera que va arribar a amenaçar la continuïtat de l'euro i a desactivar el cercle viciós entre risc bancari i risc sobirà.

3.2. El sistema bancari espanyol (crisi).

- ❑ **La UNIÓ BANCÀRIA EUROPEA (UBE) se sustenta en dos pilars bàsics:**
 - 1. MECANISME ÚNIC DE SUPERVISIÓ.** La supervisió es canalitza a través del consell supervisor i combina el lideratge del Banc Central Europeu en la funció supervisora amb la intervenció de les autoritats nacionals.
 - 2. MECANISME I FONS ÚNIC DE RESOLUCIÓ.** Les entitats bancàries amb problemes de solvència seran intervingudes i reestructurades de manera centralitzada per una única autoritat.
 - S'estableix un mecanisme d'assumpció de pèrdues per a accionistes i creditors i es minimitza cost per a les arques públiques. Tindran depòsits per damunt de 100.000 euros, la qual cosa incrementarà la disciplina dels creditors...
 - ... Així mateix, es crearà una Junta de Resolució amb ampli marge d'actuació i un fons únic de resolució, amb aportacions del sector.

3.2. El sistema bancari espanyol (crisi).

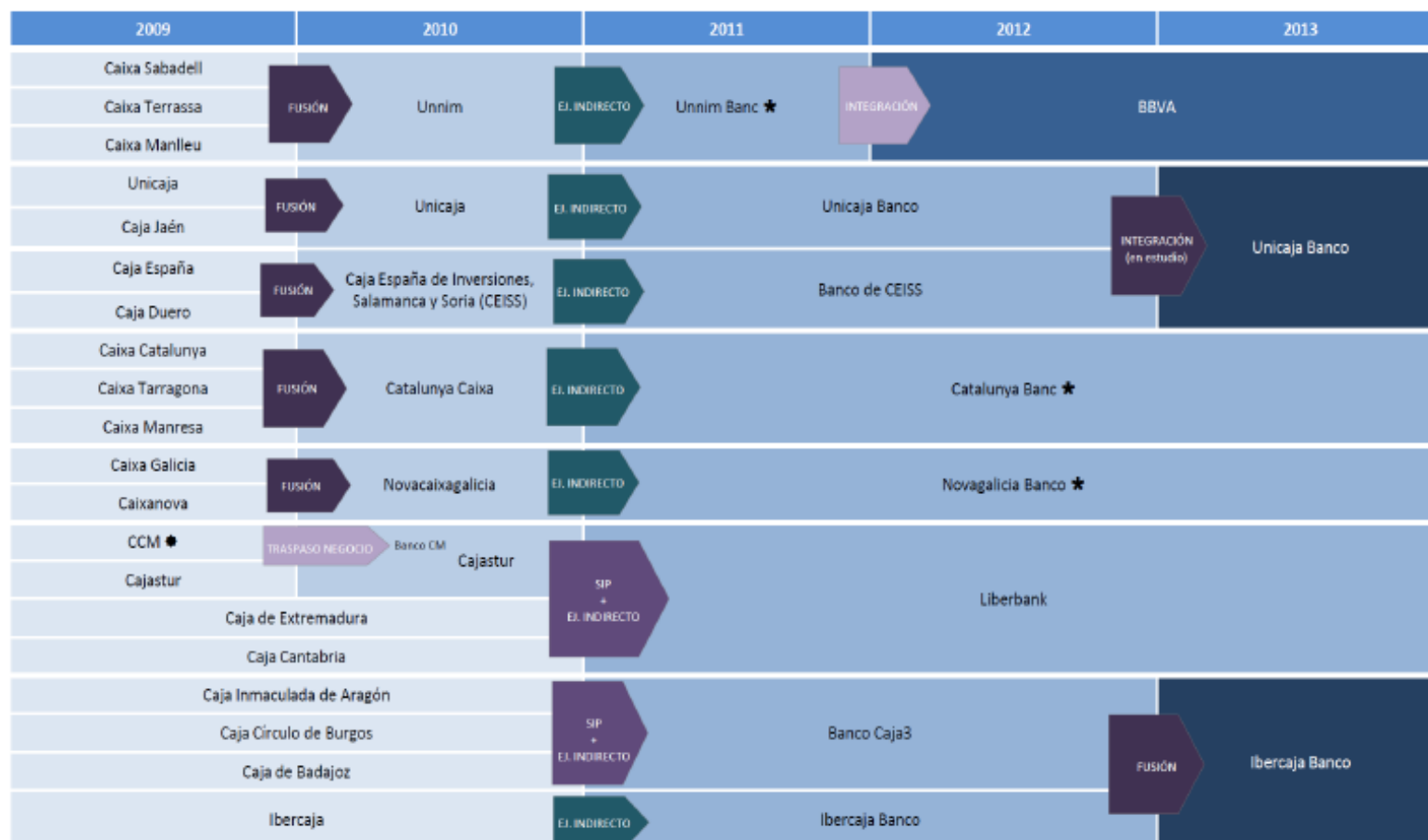
❑ La fusió de les caixes d'estalvi espanyoles.

Fuente: CECA

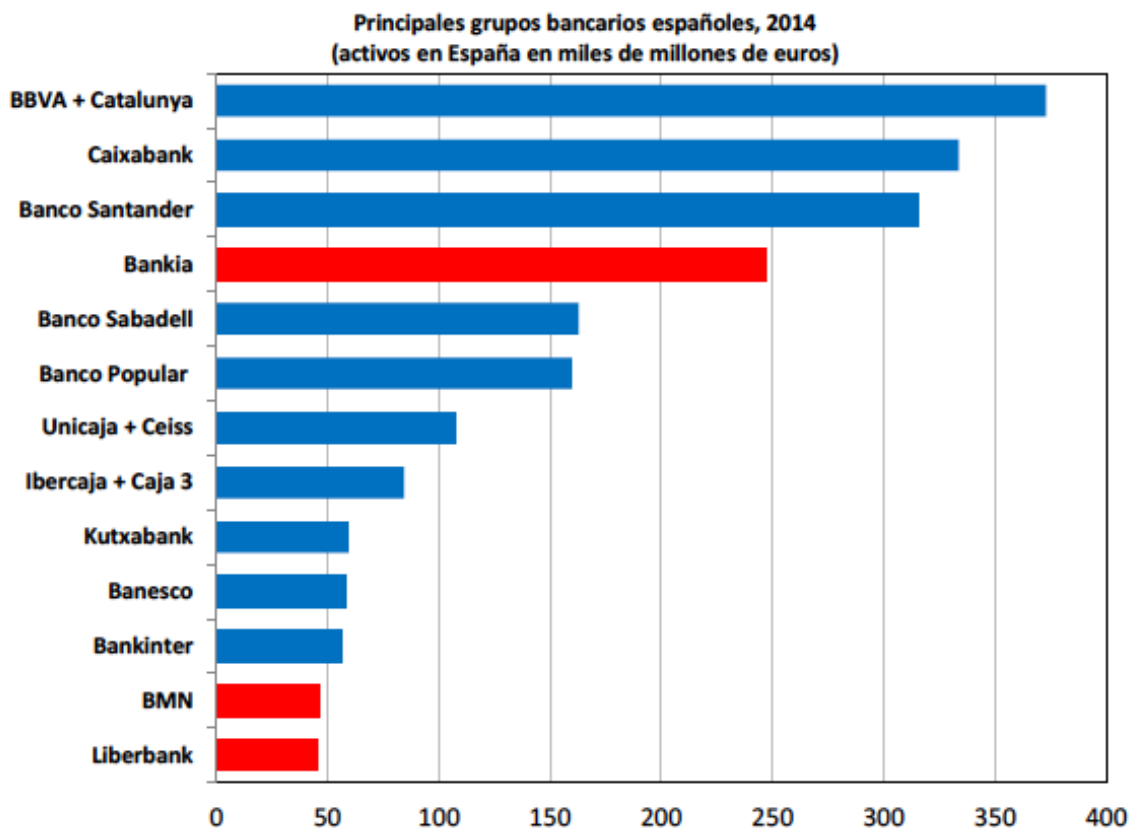
3.2. El sistema bancari espanyol (crisi).

❑ La fusió de les caixes d'estalvi espanyoles

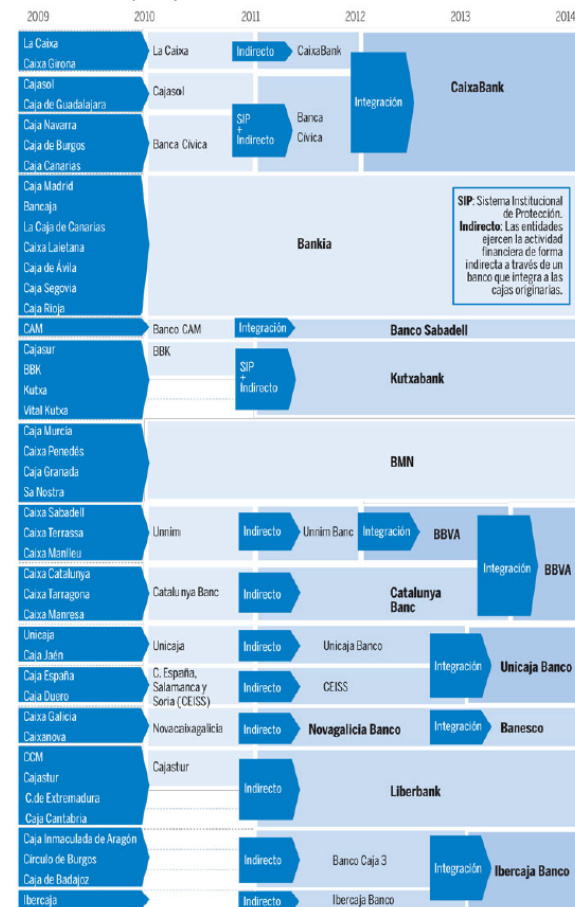
3.2. El sistema bancari espanyol (crisi).

- El sistema bancari espanyol després de la reestructuració.

CIERRE DE LA REESTRUCTURACIÓN BANCARIA

> La concentración paso a paso

Fuente: Cecca, Banco de España y elaboración propia

3.2. El sistema bancari espanyol (crisi).

□ El sistema bancari espanyol després de la reestructuració

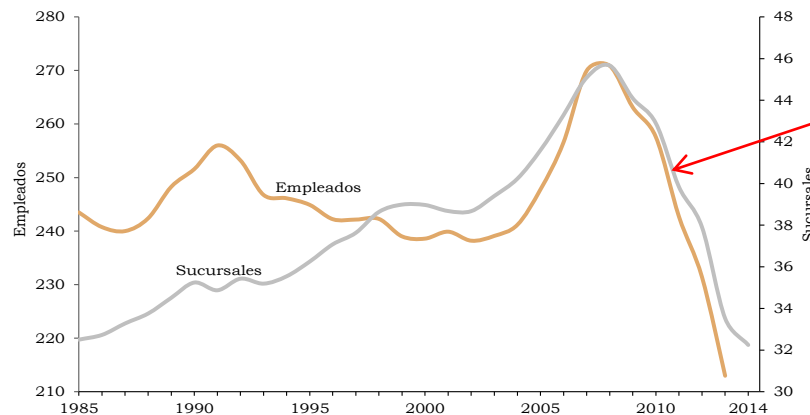
CUADRO 3.—Estructura del sistema bancario español, 1985-2014
(número)

	1985	1995	2005	2014
ENTIDADES				
Bancos ¹	98	112	74	68
Cajas	79	51	47	2
Cooperativas	146	97	83	40
Total	323	260	204	110

*Nota: (1) Sociedades Anónimas españolas. Incluye los bancos participados por las cajas de ahorros.
Fuentes: AEB, Banco de España y CECA.*

La crisi ha reduït dràsticament el nombre de caixes d'estalvi operatives en el mercat espanyol. En 2014 únicament operen Caixa de Pollença i Caixa Ontinyent.

GRÁFICO 7.- Empleados y sucursales del sistema bancario español,
(miles)

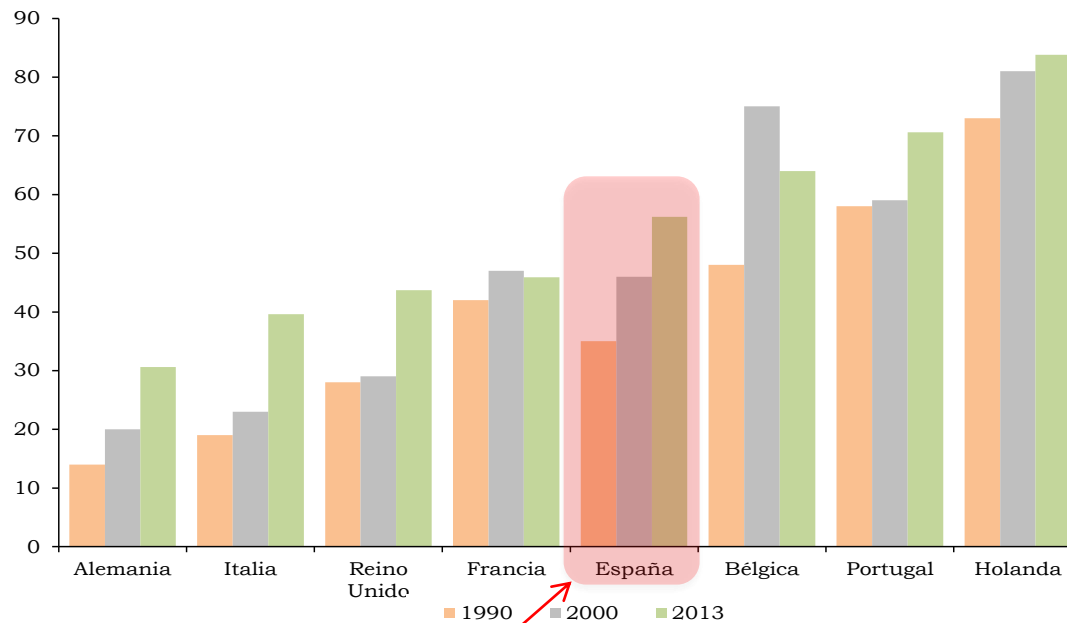

A més, amb la reestructuració del sector s'han reduït, també de manera dràstica, el nombre de treballadors i sucursals del sistema bancari espanyol.

3.2. El sistema bancari espanyol (crisi).

□ El sistema bancari espanyol després de la reestructuració

GRÁFICO 6.- Grado de concentración del sistema bancario
(% sobre el total de activos en poder de las 5 primeras entidades)

A més, amb la reestructuració del sector ha augmentat notablement el grau de concentració del sistema bancari espanyol.

3.3. Què fer amb la banca?

- ❑ **És necessari reformar la banca per a evitar que torne a convertir-se en un obstacle per al creixement econòmic i la prosperitat de la societat.**
- L'**objectiu** ha de ser limitar el recurs de les entitats a l'endeutament per a finançar els seus inversions.
- L'essència de les reformes ha de ser dotar els bancs d'un volum major de capital o fons propis.
 - Un capital més elevat augmenta la capacitat del banc per a absorbir pèrdues potencials i, per tant, abordar amb èxit etapes de crisi.
 - El capital no són reserves, sinó fons propis que es poden prestar. Allò rellevant és que si s'exigeix una major proporció de capital sobre actius, el banc recorre menys al seu endeutament per a prestar i els riscos d'insolvència descendeixen radicalment.
 - Encara que els bancs saben que, si tenen dificultats seran pudorosos, per la qual cosa s'endeuten en excés i eviten capitalitzar-se.

3.3. Què fer amb la banca?

Activo	Pasivo
Reservas	Depósitos
Préstamos a corto plazo	Deuda a corto plazo
Préstamos a largo plazo	Deuda a largo plazo
Otras inversiones	Otras inversiones
	Capital propio

FIGURA 4.1
Balance de un banco comercial tradicional

No s'ha de confondre el **capital propi** d'una entitat bancària, que són fons que poden prestar-se, amb les **reserves**, que estan immobilitzades.

Activos	Deuda (pasivos)
	Capital accionariado

FIGURA 2.4
Diagrama del balance de una sociedad anónima.

3.3. Què fer amb la banca?

- ❑ Amb les noves **normes de Basilea III** el límit inferior del coeficient d'alçament és del 3% del capital...
 - ... amb la qual cosa el deute pot finançar el 97% dels actius; en la pràctica, aquesta xifra sol superar amb escreix el 90%.
 - Basilea III exigeix coeficients més alts sobre els actius ponderats per riscos, els quals són, no obstant això, molt inferiors als actius totals.
 - No hi ha cap altre sector en l'economia les empreses que s'endeute tant com els bancs...
 - ... En la immensa majoria de les empreses no financeres el deute representa menys del 50% dels actius.

- ❑ **Què cal fer per a evitar que els bancs requerisquen l'ajuda pública en èpoques de grans dificultats?**

3.3. Què fer amb la banca?

□ Possibles mesures per a enfortir la banca

1. Establir normes més estrictes sobre els actius dels bancs.
 - Per exemple, limitar la quantitat que es pot prestar a un únic prestatari (reduïx la possibilitat que la fallida arrossegue el banc).
2. Fomentar la divisió dels bancs d'una grandària excessiva.
 - Hi ha bancs massa grans per a deixar-los caure i, també, per a poder salvar-los...; aquests bancs poden acabar sent ineficients i generar problemes de governança i control.
3. Separar la banca detallista de la banca d'inversió.
4. Obligar els bancs a comptar amb suficients inversions en actius líquids.
 - Així s'evitarien gran part dels problemes de liquiditat; en aquest sentit, les normes actuals de Basilea són massa tímides.

3.3. Què fer amb la banca?

□ Possibles mesures per a enfortir la banca

5. Obligar els bancs a augmentar la ràtio de capital sobre deute.
 - Això reduiria els problemes de solvència...
 - ... i es crearien incentius per a un comportament més responsable en l'assumpció de riscos (les pèrdues serien assumides pels accionistes i no pels creditors/depositants o els contribuents).
 - La proposta dels acadèmics més prestigiosos és mantenir un capital no ponderat per risc entre el 15 i el 40% dels actius...
 - ... Basilea III exigeix uns nivells de capital excessivament baixos, i el seu compliment en un període molt prolongat; el coeficient de palanquejament que fixa el nivell mínim de capital en relació amb els actius totals és, com s'ha assenyalat, només del 3%.
6. Els experts acadèmics proposen prohibir a la banca el pagament de dividends fins a aconseguir un capital més elevat.
 - ... No obstant això, els polítics fan el contrari. Per exemple, Bankia encara no ha tornat el préstec dels contribuents europeus per a evitar la seua fallida i ja ha repartit dividends.

3.3. Què fer amb la banca?

- ❑ **Quina és la reacció dels banquers davant d'aquestes propostes?**
 - Argumenten que l'augment del capital restringirà la concessió de crèdits i limitarà, per tant, el creixement econòmic...
 - ... però això no és cert. Darrere d'aquest argument s'amaga una confusió (deliberada?).
 - El capital no són fons que *s'aparquen*, sinó que s'usen per a concedir crèdits. Les reserves sí que *s'aparquen* per a la seua disponibilitat immediata en cas de problemes.

3.3. Què fer amb la banca?

□ Com a conclusió...

- En cas de no abordar amb ambició les causes profundes que originen els problemes de liquiditat i solvència de la banca, continuarà sent certa l'afirmació del president de l'autoritat financera del Regne Unit:
 - «... no hi ha prova que el creixement i complexitat que ha experimentat el sistema financer en el món desenvolupat en els últims 20 o 30 anys haja augmentat el creixement o l'estabilitat, i l'activitat financera potser haurà extret rendes de l'economia real en comptes de generar valor econòmic».

4. Els mercats monetari i de capitals

- ❑ Històricament, el sistema financer espanyol s'ha caracteritzat per un **modest desenvolupament dels mercats financers**.
- ❑ En les últimes dues dècades s'ha produït, tanmateix, un **intens creixement d'aquests mercats**.
 - El major grau de desenvolupament s'ha assolit en els **mercats monetaris**, en els quals s'intercanvien instruments financers d'elevada liquiditat i risc reduït.

4. Els mercats monetari i de capitals

□ Entre els **mercats monetaris** cal destacar:

- El fort creixement del **mercat interbancari**, on les entitats bancàries intercanvien liquiditat. Es tracta d'un mercat, cada vegada més, a escala europea.
 - Aquest mercat es col·lapsa durant la part més aguda de la crisi financera per la pèrdua de confiança entre les entitats.
- El notable desenvolupament del **mercat de deute públic a curt termini**, causat per les necessitats de finançament del sector públic; en la segona meitat de la primera dècada del segle XXI n'havia moderat la importància, però augmentat amb la crisi de 2008 (augment del dèficit). Cada vegada funciona més com un mercat a escala europea.
 - Mercat en expansió des de la crisi financera; emissions inusualment altes per a aprofitar els reduïts tipus d'interès...
 - Tanmateix, per als països de la perifèria de la UEM els diferencials han anat creixent severament des de la primavera de 2010, encara que s'han reduït des del final de 2012.

4. Els mercats monetari i de capitals

□ En relació amb els **mercats de capitals**:

- El **mercado de renta fija** ha mostrat un fort creixement en les dues últimes dècades.
 - En aquest creixement ha tingut un paper clau el desenvolupament dels fons d'inversió i la millora de la fiscalitat.
 - Històricament ha predominat el **deute públic** a llarg termini.
 - Tot i que, amb la reducció del dèficit públic en 2000, va augmentar el protagonisme de les emissions d'empreses privades.
 - No obstant, la crisi de 2008 reverteix completament aquesta tendència i ha tornat el protagonisme del deute públic.
 - ❖ Emissions massives de deute públic des de 2008, que es mantindran durant anys (no només a Espanya).
 - ❖ Això provoca un risc de *crowding-out* de les empreses privades. No obstant, les empreses amb millors rànquings han seguit captant finançament en els mercats; les dificultats són majors per a les entitats, tant financeres com no financeres, dels països perifèrics de la UEM.

4. Els mercats monetari i de capitals

□ En relació amb els **mercats de capitals**:

- El **mercat de renda variable** també ha tingut una notable expansió en les dues últimes dècades.
 - Les privatitzacions d'empreses públiques, els espectaculars beneficis en la segona meitat dels noranta, la millora del marc regulador i el suport tècnic, hi han contribuït.
 - També han estat clau els fons d'inversió (entrada massiva d'economies domèstiques) i la inversió estrangera.
 - És un mercat amb una elevada concentració en l'oferta de títols (banca, elèctriques i telecomunicacions) i en les contractacions.
 - Amb la crisi actual, els inversors perceben els riscos reals de la inversió en renda variable.
 - ❖ La caiguda de les cotitzacions fins el primer trimestre de 2009 es va veure reemplaçada per una cridanera recuperació la resta de l'any.
 - ❖ La interrelació de crisi econòmica-crisi del deute sobirà-crisi bancària ha acabat per afonar les cotitzacions borsàries a Espanya, fins i tot quan s'han recuperat atots els països desenvolupats.

PRÀCTIQUES

TEMA 1

Pràctica 1.1. Balança de pagaments

Pràctica 1.2. Exercicis sobre BP

Pràctica 1.3. La BP espanyola

1. Concepte i estructura de la balança de pagaments
 - Definició
 - Criteris generals de comptabilització
 - Descripció i components específics de la BP
2. Càlcul i interpretació dels saldos
3. Exercicis: anotacions i interpretació dels saldos
4. La BP espanyola. Estructura i evolució

Concepte i estructura de la balança de pagaments

- La **balança de pagaments** és un document comptable
 - que ofereix un registre sistemàtic i, per definició, equilibrat
 - de les transaccions econòmiques (reals i financeres)
 - dutes a terme durant un període de temps (fluxos)
 - entre els **residents** d'un país i els de la resta del món (**no residents**).
- La balança de pagaments s'elabora atenent les directrius metodològiques del sisè *Manual de la balança de pagaments del FMI* (2009). Això afecta per primera vegada la BP del 2014.

Criteris generals de comptabilització

■ **Mètode de la partida doble**

- Totes les operacions donen lloc a **dues anotacions** per quantia idèntica en les columnes d'ingressos o variació d'actius i en pagaments o variació de passius.
- El mètode de la partida doble assegura que la BP com a document comptable sempre estiga equilibrada (saldo BP \equiv 0).

■ **Valoració**

- Les transaccions internacionals tenen lloc en diferents monedes; en elaborar la BP cal expressar-les en una única moneda, l'euro.
- Per a fer-ho, es pren el tipus de canvi de mercat vigent en la data de l'operació (TC decenal o mensual).

Criteris generals de comptabilització

■ **Moment de registre de la transacció**

- S'aplica el principi de la «meritació». El moment en què es crea, transforma, intercanvia, transfereix o s'extingeix un valor econòmic, que no han de coincidir necessàriament amb els cobraments o pagaments líquids que es generen.

■ **Classificació de les operacions:** subbalances

- Les operacions s'agrupen, segons les característiques, en distintes subbalances.
 1. **Compte corrent**
 2. **Compte de capital**
 3. **Compte financer**

Criteris generals de comptabilització

- Les **operacions reals** s'anoten en els **comptes corrent i de capital** en dues columnes:
 - en **INGRESSOS**, quan suposen una entrada de divises (↑ reserves) i
 - en **PAGAMENTS**, si impliquen una eixida de divises (↓ reserves) o d'actius davant de l'eurosystema.
- Les **operacions financeres** (**compte financer**) són operacions amb mitjans de pagament i mitjans de crèdit que provoquen canvis en la situació patrimonial o en la posició creditora/deutora entre residents i no residents.
- Les OF es refereixen a les variacions del principal en els AcF i PaF davant la resta del món (no inclou els rendiments d'aquests actius: són rendes). S'anoten en dues columnes segons que representen:
 - una **variació neta d'actius (+/-)** davant la resta del món o
 - una **variació neta de passius financers (+/-)** davant la resta del món.

Descripció i components específics (BP)

COMPTE CORRENT I DE CAPITAL

(ingressos // pagament)

1. **Compte corrent**
 1. **Mercaderies**
 2. **Serveis**
 3. **Rendes primàries**
 4. **Rendes secundàries**
2. **Compte de capital**
 1. **Transferències de capital**
 2. **Adquisició/venda d'actius no financers no produïts**

COMPTE FINANCER (VNA: ↑ 0 ↓ // VNP: ↑ 0 ↓)

3. **Compte financer**
 1. **Exclòs el Banc d'Espanya**
 - **Inversions directes**
 - **Inversions en cartera**
 - **Altres inversions**
 - **Derivats financers**
 2. **Banc d'Espanya**
 - **Reserves**
 - **Actius davant de l'eurosisistema**
 - **Altres actius nets**
- **Errors i omissions**

Descripció i components específics (BP)

1. Compte corrent

1. **Mercaderies:** transaccions amb béns, valorats FOB (frontera país exportador). X (ingressos); M (pagaments).
2. **Serveis:** prestats (X) [o rebuts (M)] per un resident a [d'] un no resident.
 - **Turisme i viatges:** valor dels béns i serveis adquirits per no residents en viatges de turisme, negocis, estudis... (i per residents, a l'estranger).
 - **Altres serveis:** transports, assegurances, serveis financers, serveis informàtics, serveis a empreses, comunicacions... i rendes de la propietat immaterial, **compra-venda de patents i marques.**
3. **Rendes primàries:** rebudes (ingressos); pagades (pagaments)
 - **Rendes del treball:** treballadors fronterers, temporers.
 - **Rendes d'inversió:** dividends, interessos, lloguers...
4. **Rendes secundàries:** rebudes (ingressos); pagades (pagaments).

Es tracta de transferències corrents: són la **contrapartida comptable** d'una **operació sense contrapartida** directa i immediata. Exemple: transferències de la UE (subvencions a l'exportació, FSE...); remeses d'emigrants; pensions pagades per altres països, impostos, herències, premis...

Descripció i components específics (BP)

2. Compte de capital

1. Transferències de capital (sense contrapartida)

- Capital privat: venda de patrimoni d'emigrants en traslladar-se a Espanya o viceversa.
- Capital públic: són les més importants, entre les quals destaquen les de les administracions públiques i la UE: fons del FEDER, «fons de cohesió» (per a millores estructurals i de medi ambient) i FEOGA (FEADER)-orientació (modernització de l'agricultura).

2. Adquisició/venda d'actius no financers no produïts

- Inclou la compravenda d'actius tangibles: terres i recursos del subsòl (ambaixades), i d'actius intangibles o immaterials com ara drets d'autor i contractes transferibles.

Descripció i components específics (BP)

3. Compte financer: (1) Total excepte Banc d'Espanya

3.1. Inversions directes

- L'objectiu de l'inversor és obtenir una rendibilitat permanent amb un grau significatiu d'influència en els òrgans de direcció (control de les empreses).
 - **Accions:** subscripció i compravenda d'accions i drets de subscripció per inversors directes (+10%).
 - **Altres formes de participació:** adquisició i venda de títols representatius del capital (no-accions), dotacions a sucursals, aportacions de capital a societats en procés de constitució...
 - **Finançament entre empreses relacionades:** inclou totes les operacions de préstec entre empreses matrius i filials (que no siguin entitats de crèdit).
 - **Inversions en immobles :** Adquisició de títols de propietat o altres drets reals sobre béns immobles.

Descripció i components específics (BP)

3. Compte financer: (1) Total excepte Banc d'Espanya

3.2. Inversions de cartera:

- Són transaccions en valors negociables.
 - **Accions i participacions en fons d'inversió;** excloses les d'accions per inversors directes.
 - **Bons i obligacions:** valors representatius d'emprèstits en moneda nacional o estrangera negociables als mercats i que tinguen un venciment original superior l'any (LT).
 - **Instrumentes del mercat monetari:** valors com els bons i les obligacions, però amb venciment original d'un any o inferior (CT).

Descripció i components específics (BP)

3. Compte financer: (1) Total excepte Banc d'Espanya

3.3. Altres inversions

- **préstecs** financers a curt i llarg termini i els préstecs comercials a llarg termini. Inclouen les adquisicions i cessions temporals de títols (operacions amb pacte de recompra; préstecs amb la garantia del títol cedit) i les operacions amb títols no negociables.
- **Depòsits**

3.4. Derivats financers

- Operacions amb qualsevol instrument financer que pugui valorar-se perquè hi ha un preu al mercat per al producte subjacent:
 - Operacions de compra-venda de divises aplaçades
 - Acords de tipus d'interès futur
 - Permutes financeres (*swap*) sobre índex, cotitzacions mitjanes o qualsevol altre actiu financer.

Descripció i components específics (BP)

3. Compte financer: (2) Banc d'Espanya

➤ Dividit en tres subcomptes:

1. Reserves

- Des de la creació de la UEM es defineixen com els actius líquids en **moneda estrangera** que el Banc d'Espanya manté a residents en **països distints a la UEM**.

2. Actius del Banc d'Espanya enfront de l'eurosystema

- Aplega els actius del Banc d'Espanya enfront dels bancs centrals de la UEM i el Banc Central Europeu.

3. Altres actius nets

- Inclou la variació neta d'altres actius del Banc d'Espanya no inclosos en les dues rúbriques anteriors.
 - La contribució del Banc d'Espanya al capital del BCE feta en 1998
 - Les permutes financeres (*swaps*) d'or

Càlcul i interpretació dels saldos BP

EQUILIBRI COMPTABLE I EQUILIBRI ECONÒMIC

- **Equilibri comptable:** per definició, la BP sempre està equilibrada. **Saldo BP $\equiv 0$** , mètode de la partida doble.
- **Equilibri/desequilibri econòmic de la balança de pagaments; les subbalances.**
 - **Dèficit** (saldo < 0) o **superàvit** (saldo > 0) hem de dibuixar línies divisòries entre les operacions que considerem a la **subbalança** i la resta d'operacions, que seran les partides finançadores o compensadores de les primeres.
- Definim el **SALDO** com a **INGRESSOS - PAGAMENTS** per a les operacions no financeres, i com a **VNA - VNP** per a les financeres.

Càlcul i interpretació dels saldos BP

Balances per compte corrent i de capital.

Inclou totes les operacions no financeres amb l'exterior:

- **Saldo c/c + c/k \equiv [Saldo c/financer (\pm EiO)]**
- És el saldo més utilitzat actualment per a analitzar el comportament del sector exterior.
- Mesura el préstec net o endeutament net del país amb la resta del món durant el període.

Càlcul i interpretació dels saldos BP

Superàvit en compte corrent i de capital

- **Superàvit** $c/ciK \{(c/c + c/k) > 0\}$: $\{\equiv$ superàvit en compte financer $(\pm EiO)\}$
 - Indica que, en termes nets, l'economia finança la resta del món.
 - Hi ha una inversió neta a exterior.
- Un **superàvit** reflecteix la capacitat de finançament de l'economia:
 - es produirà una **entrada de reserves**: augment AcF
 - **i/o** una **eixida neta de capitals**: augmenten els actius financers enfront de la resta del món en termes nets ($VNA > VNP$). Préstec net a la resta del món.

Càlcul i interpretació dels saldos BP

Dèficit en compte corrent i de capital

- **dèficit en c/ciK** $\{(c/c + c/k) < 0\}$: $\{\equiv$ dèficit en compte financer $(\pm E_{iO})\}$
 - S'ha produït un endeutament net amb la resta del món;
 - la resta del món inverteix en termes nets a l'economia o hi ha una desinversió neta a la resta del món.
- Un **dèficit** reflecteix la necessitat de finançament de l'economia:
 - hi haurà una **eixida de reserves** (disminució d'AcF)
 - **i/o** una **entrada neta de capitals** (augment de passius financers enfront de la resta del món en termes nets ($VNP > VNA$)). Préstec net de la resta del món.

Càlcul i interpretació dels saldos BP

Problemes derivats de la persistència d'un desequilibri en la c/cik:

Superàvit persistent (presta recursos a la RM):

- (-) L'economia utilitza insuficientment les possibilitats de creixement que té, inverteix poc a l'interior.

Dèficit persistent (pren prestats recursos de la RM):

- (-) L'economia gasta per damunt de les possibilitats que té: les despeses corrents i de capital excedeixen la capacitat de finançament i la situació condueix a l'endeutament. (estalvi < inversió)
 - Creix el deute extern del país.
 - Poden esgotar-se les reserves de divises.

Pràctica 1.2. Exercicis de BP

1. Anotacions a la BP. Exercici 1
2. Anotacions a la BP. Exercici 2
3. Interpretació dels saldos resultants de l'exercici 2

Pràctica 1.2. Exercicis de BP. Exercici 1

- **ASSENYALA ON ES REGISTREN LES OPERACIONS SEGÜENTS (ESPECIFICA SUBCOMPTES):**

1. Compra d'un automòbil al Japó amb pagament ajornat.
2. Remeses d'emigrants nacionals en euros d'un país membre de la UEM als familiars residents al país.
3. Concessió d'una ajuda a Espanya procedent del Fons Social Europeu de 50 milions d'euros amb objecte de pal·liar la catàstrofe del *Prestige*.
4. Exportació de sabates als EUA per valor de 100.000 € que es cobren al comptat.
5. Residents a Espanya compren al comptat accions d'empreses alemanyes (suposen menys del 10% del capital social de l'empresa) per valor de 85.000 €.

Exercici 2. Anota les operacions següents en la BP

1. Exporta mercaderies a Alemanya, les cobra al comptat.	
2. Exporta mercaderies als EUA, el venedor ajorna el cobrament un any.	
3. Importa mercaderies des dels EUA, les paga al comptat.	
4. Importa mercaderies des d'Itàlia, ajorna el pagament.	
5. Despesa de turistes nord-americans al país.	
6. Despesa dels turistes nacionals en països de la UME.	
7. Remeses d'emigrants nacionals residents en països de la UME.	
8. Fa inversions directes en altres països de la UME.	
9. Compra de terrenys al Carib per part de nacionals.	
10. Cobrament d'interessos per inversions nacionals a la UME.	
11. Un grup d'inversors llatinoamericans adquireix la meitat de les participacions d'una empresa de Mataró.	
12. Un marroquí compra immobles al país.	
13. Interessos per inversions estrangeres al país.	
14. Adquirim bons del tresor americà.	
15. Un canadenc adquireix obligacions d'una empresa del país.	
16. Compra d'una patent a França.	
17. Ajuda humanitària a països del tercer món, en efectiu.	

EXERCICI 2: ESTRUCTURA DE LA BALANÇA DE PAGAMENTS

COMPTE CORRENT			
	INGRESSOS	PAGAMENTS	SALDO
1. Mercaderies			
2. Serveis			
3. Rendes primàries			
4. Rendes secundàries			
BALANÇA COMPTE CORRENT			
COMPTE DE CAPITAL			
	INGRESSOS	PAGAMENTS	SALDO
5. Transferències de capital			
6. Actius immaterials no produïts			
BALANÇA COMPTE DE CAPITAL			

COMPTE FINANCER

Total, excepte Banc d'Espanya

	Variació neta d'actius	Variació neta de passius	Saldo (VNA-VNP)
7. Inversions directes			
8. Inversions de cartera			
9. Altres inversions			
10. Derivats financers			

Banc d'Espanya

	Variació neta d'actius	Variació neta de passius	Saldo (VNA-VNP)
11. Reserves			
12. Actius enfront de l'eurosystema			
13. Altres actius nets			
BALANÇA FINANCERA			

Pràctica 1.3. Balança de pagaments espanyola

Estudi de l'estructura i evolució de la balança de pagaments de l'economia espanyola.

Font: *Butlletí estadístic del Banc d'Espanya*
(www.bde.es)

Estructura de la BP espanyola

Balança de pagaments d'Espanya 2014

Comptes (en milions d'euros)	Ingressos	Pagaments	Saldo
A) Compte corrent	398.135	389.644	8.491
Béns i serveis	340.179	312.941	27.238
Turisme i viatges	49.067	13.665	35.402
Balança rendes primàries i secundàries	57.956	76.703	-18.747
B) Compte de capital	5.114	658	4.456
C) Compte corrent + capital	403.249	390.302	12.947
	VNA	VNP	VNA-VNP
D) Compte financer¹	-	-	32.580
D.1) Total exclòs Banc d'Espanya	-	-	8.245
Inversions exteriors directes	23.131	17.264	5.867
Inversions de cartera	51.447	43.380	8.067
Altres inversions ²	383	7.702	-7.319
Derivats financers	-	-	1.630
D.2) Banc d'Espanya	-	-	24.335
Reserves	-	-	3.891
Actius nets davant de l'Eurosistema	-	-	23.819
Altres actius nets	-	-	-3.375
Errors i omissions	-	-	19.633

Notes:

¹ Tant la variació d'actius com la variació de passius s'han d'entendre netes dels amortiments corresponents.

² Inclou principalment préstecs, cessions/adquisicions temporals i depòsits.

Convenció comptable

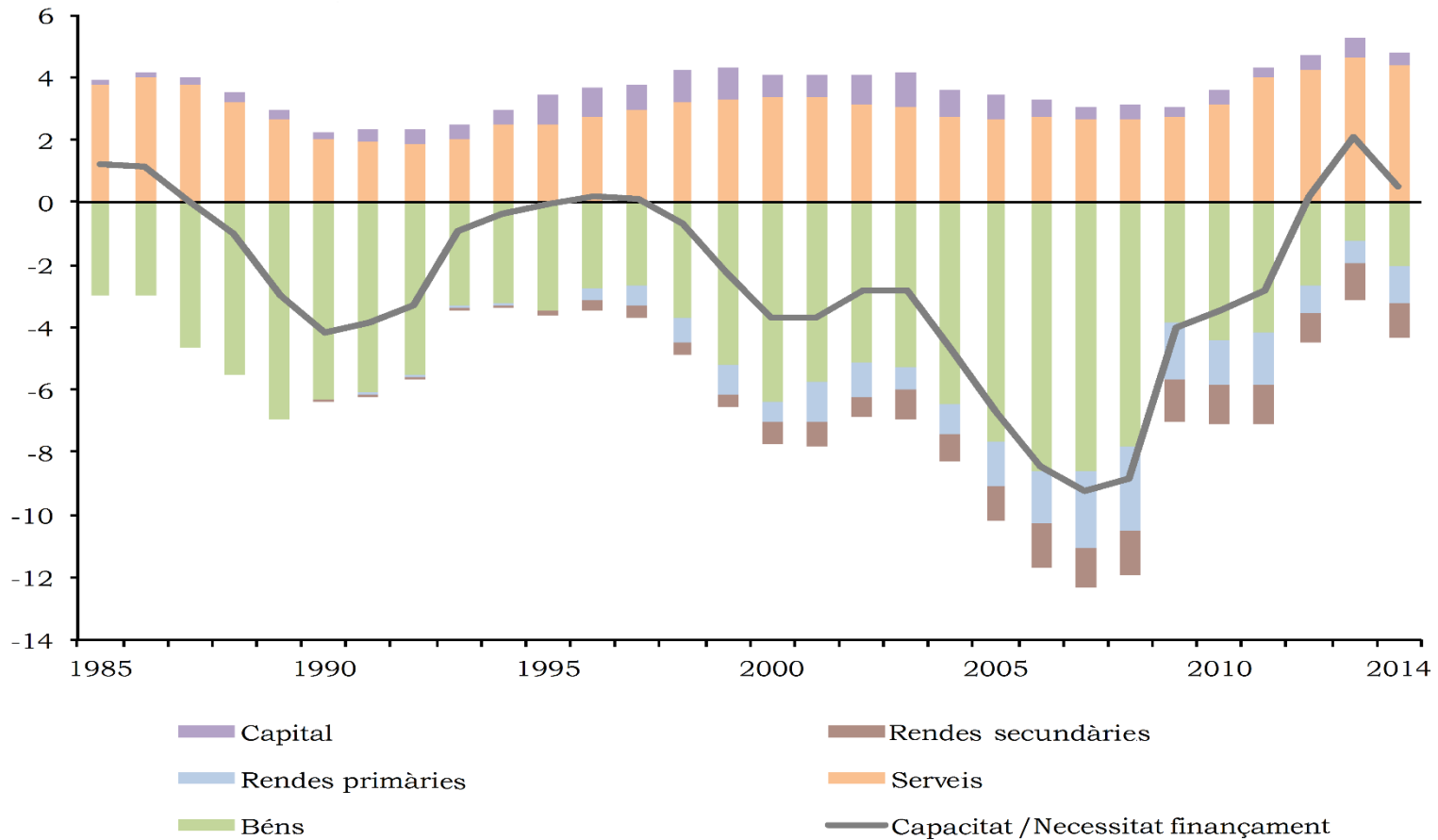
Compte financer: exclòs Banc d'Espanya. VNA: un signe positiu (negatiu) suposa augment (disminució) dels actius i, per tant, una eixida (entrada) de capital. VNP: un signe positiu (negatiu) suposa un augment (disminució) dels passius i, per tant, una entrada (eixida) de capital. VNA-VNP: un signe positiu (negatiu) suposa un augment (disminució) dels actius nets davant de l'exterior, és a dir, una eixida (entrada) de finançament.

Banc d'Espanya: un signe positiu (negatiu) suposa un augment (disminució) dels actius nets del Banc d'Espanya enfront de l'exterior.

Errors i omissions: un signe positiu (negatiu) suposa que infravaloren (sobrevaloren) els ingressos nets.

Pràctica 1.3. BP espanyola

GRÀFIC 1. Saldos del compte corrent i de capital: 1995-2014
(percentatges del PIB)

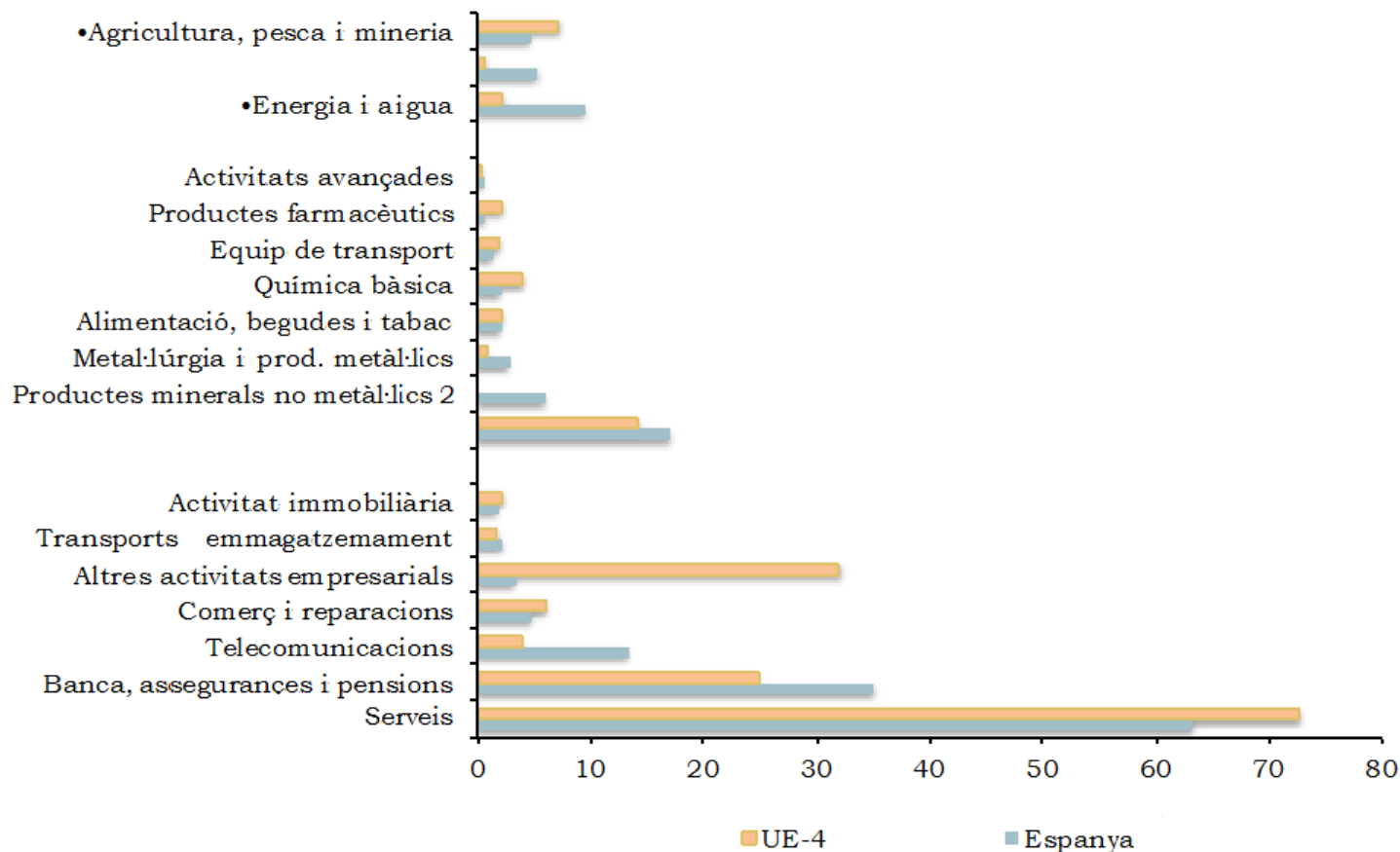

Evolució de la balança de pagaments

- La balança de pagaments espanyola ha mostrat en el període 1985-2015 una tendència cap al **dèficit per compte corrent i de capitals** (necessitat de finançament). Causes:
 - Dèficit en el comerç de béns fort i superàvit de serveis notable, amb una importància particular de les exportacions de turisme; el resultat és un dèficit de la balança de béns i serveis.
 - Saldo negatiu en la balança de rendes primàries, propi d'un país receptor de capitals estrangers als quals s'han de pagar dividends i interessos. El saldo de la balança de rendes és també negatiu.
 - Saldo positiu de la balança de capitals a causa, fonamentalment, de les transferències de capital rebudes des de la Unió Europea.

BP espanyola: compte financer

Gràfic 3. Principals sectors de destinació de la IED d'Espanya i la Unió Europea a l'exterior, 2012 (percentatges)

BP espanyola: compte financer

Participació espanyola en la IED mundial, 1985-2013

Quadre 1. Quota d'Espanya en l'estoc d'IED mundial, 1985-2013

	Estrangera a Espanya						Espanya a l'exterior					
	1985	1990	2000	2005	2010	2013	1985	1990	2000	2005	2010	2013
Espanya / UE-15...	3,8	8,7	7,0	8,7	9,5	9,2	1,5	1,9	3,7	5,3	7,1	6,1
Espanya / UE-28...			6,6	8,0	8,6	8,3			3,7	5,3	7,0	6,1
Espanya / Món	1,2	3,2	2,1	3,3	3,1	2,8	0,6	0,8	1,6	2,4	3,1	2,4

Font: UNCTAD, *Foreign Direct Investment*.

BP espanyola

- ❑ **Inversió exterior directa (IED) espanyola a l'exterior:**
 - Fonamentalment banca, assegurances, pensions i telecomunicacions.
 - Inversions concentrades a Llatinoamèrica i la UE, mentre que els mercats asiàtics (creixement ràpid) han rebut poca atenció.
 - L'empresa espanyola que en 1985 tenia poca presència en la inversió exterior, en el 2013 representa el 2,4% de l'estoc mundial d'inversió.

- ❑ **Inversió exterior directa (IED) de l'exterior a Espanya:**
 - Des de la incorporació a la UE en 1986, Espanya ha augmentat l'atractiu com a destinació de la inversió empresarial. En el 2013 va rebre el 2,8% de la inversió estrangera mundial (1,2% en 1985).

Exercici 1 Recerca d'informació estadística sobre el comerç exterior d'Espanya

Utilitzant la informació estadística de la base DataComex (Ministeri d'Economia i Competitivitat) obtingueu la informació sol·licitada a continuació:

- 1.- Exportacions i importacions totals d'Espanya, el saldo comercial i la taxa de cobertura en 2000 i 2015.
- 2.- Exportacions i importacions d'Espanya a Alemanya, Estats Units i la Xina en 2015.
- 3.- Taxa de cobertura de Catalunya, la Comunitat Valenciana i el País Basc en 2015.
- 4.- Exportacions de la "indústria manufacturera" d'Espanya en 2015.
- 5.- Taxa de cobertura de "calçat i les seues parts" a Espanya i la Comunitat Valenciana en 2000 i 2015.

TEMA 2

Pràctiques del tema 2. Part 1

EL MODEL DE RICARDO

Pràctica 2.1. Exercicis sobre el funcionament del model de Ricardo: representació de la corba de possibilitats de producció, de la corba d'oferta relativa mundial, descripció dels patrons de comerç i guanys del comerç en un cas numèric.

KRUGMAN, OBSTFELD i MELITZ (2012); capítol 3, **exercicis de l'1 al 5**, pàgina 49.

Pràctica 2.1

PROBLEMES

1. El nostre país té 1.200 unitats de treball. Pot produir dos béns: pomes i plàtans. El requeriment d'unitats de treball en la producció de pomes és 3, mentre que en la de plàtans és 2.
 - a) Representeu gràficament la frontera de possibilitats de producció del nostre país.
 - b) Quin és el cost d'oportunitat de les pomes en termes de plàtans?
 - c) Sense comerç, quin seria el preu de les pomes en termes relatius de plàtans? Per què?
2. El nostre país és com el descrit al problema 1. També hi ha un altre país, l'estranger, amb una quantitat de treball igual a 800. El requeriment d'unitats de treball de l'estranger en la producció de pomes és 5, mentre que en la de plàtans és 1.
 - a) Representeu gràficament la frontera de possibilitats de producció de l'estranger.
 - b) Construïu la corba d'oferta relativa mundial.

Pràctica 2.1

PROBLEMES

3. Supposeu que la demanda relativa mundial té la forma següent:
Demanda de pomes / demanda de plàtans = preu de plàtans / preu de pomes.
- a) Representeu gràficament la corba de demanda relativa junt amb la corba d'oferta relativa.
 - b) Quin és el preu relatiu d'equilibri de las pomes?
 - e) Descriviu el patró de comerç.
 - d) Demostreu que el nostre país i l'estranger guanyen amb el comerç.
4. Supposeu que, en lloc de 1.200 treballadors, el nostre país en té 2.400. Determineu el preu relatiu d'equilibri. Què es pot dir sobre la divisió dels guanys del comerç entre el nostre país i l'estranger en aquest cas?
5. Supposeu que el nostre país té 2.400 treballadors, però només la meitat de productius en ambdós indústries que el que s'ha suposat anteriorment. Obteniu la corba d'oferta relativa mundial i determineu el preu relatiu d'equilibri. Com són els guanys del comerç comparats amb els del problema 3?

PRÀCTICA 2.1. KRUGMAN, OBSTFELD i MELITZ (2012)

EXERCICI 1

a) FPP

$$L = 1200$$

$$a_{LM} = 3$$

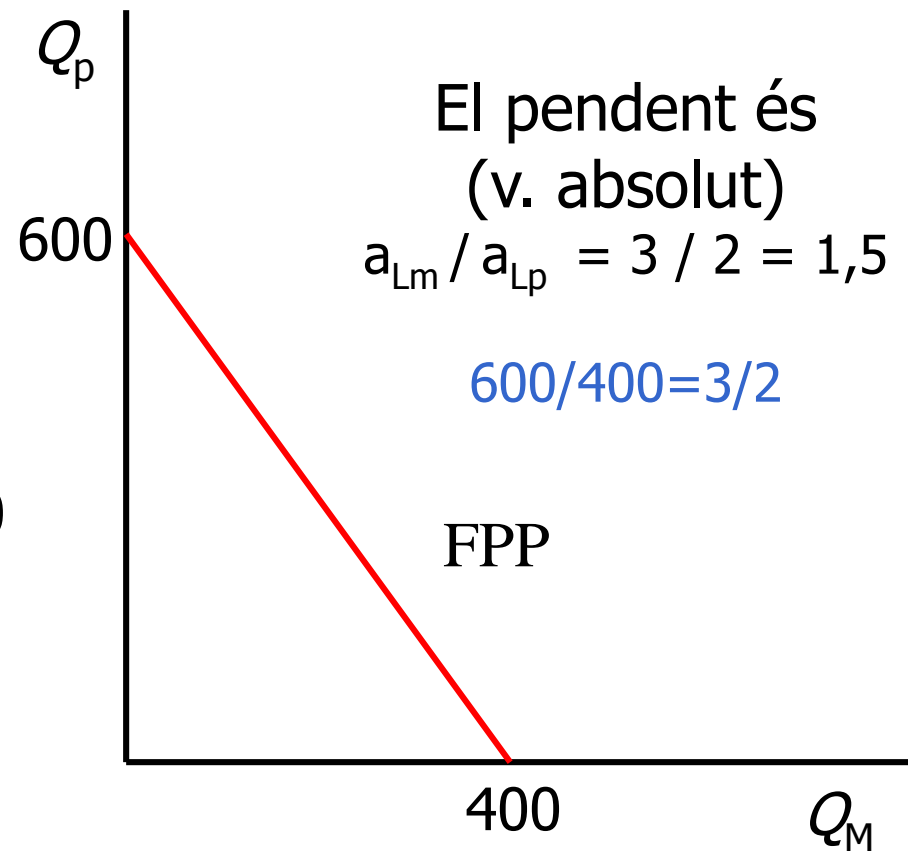
$$a_{LP} = 2$$

$$a_{LM} Q_M + a_{LP} Q_P = L \rightarrow FPP$$

Si dediquem tot el L a produir P
(**plàtans**) $\rightarrow L/a_{LP} = 1200/2 = 600$

Si dediquem tot el L a produir M
(**pomes**) $\rightarrow L/a_{LM} = 1200/3 = 400$

$$Q_P = (L/a_{LP}) - (a_{LM}/a_{LP})Q_M$$

b) Cost d'oportunitat de produir pomes en termes de plàtans

- Cost d'oportunitat: nombre de quilos de plàtans als quals l'economia ha de renunciar per produir un quilo més de pomes

$$✓ a_{Lm} / a_{Lp} = 3 / 2 = 1,5$$

✓ $a_{Lm} = 1,5 a_{Lp}$ → per produir un quilo més de pomes es renuncia a 1,5 quilos de plàtans

c) En autarquia, quin seria el preu relatiu de les pomes?

En absència de comerç, l'economia ha de produir ambdós béns.
Competència perfecta en els mercats de béns i factors.

No hi ha beneficis extraordinaris (teoria del valor):

→ Preu del bé i = cost de producció (factor treball):

$$P_i = a_{Li} \times w_i \rightarrow w_i = (1/a_{Li}) \times P_i$$

$$w_M = \frac{P_M}{a_{LM}}$$

$$w_P = \frac{P_P}{a_{LP}}$$

Els treballadors acudeixen al sector amb els w més alts → perquè es produïsquen els dos béns → $w_M = w_P$

$$\frac{P_M}{a_{LM}} = \frac{P_P}{a_{LP}} \rightarrow \frac{P_M}{P_P} = \frac{a_{LM}}{a_{LP}} = \frac{3}{2}$$

Per tant, el preu relatiu d'equilibri = cost d'oportunitat

EXERCICI 2. KRUGMAN, OBSTFELD I MELITZ (2012)

a) FPP*

$$L^* = 800$$

$$a_{LM}^* = 5$$

$$a_{LP}^* = 1$$

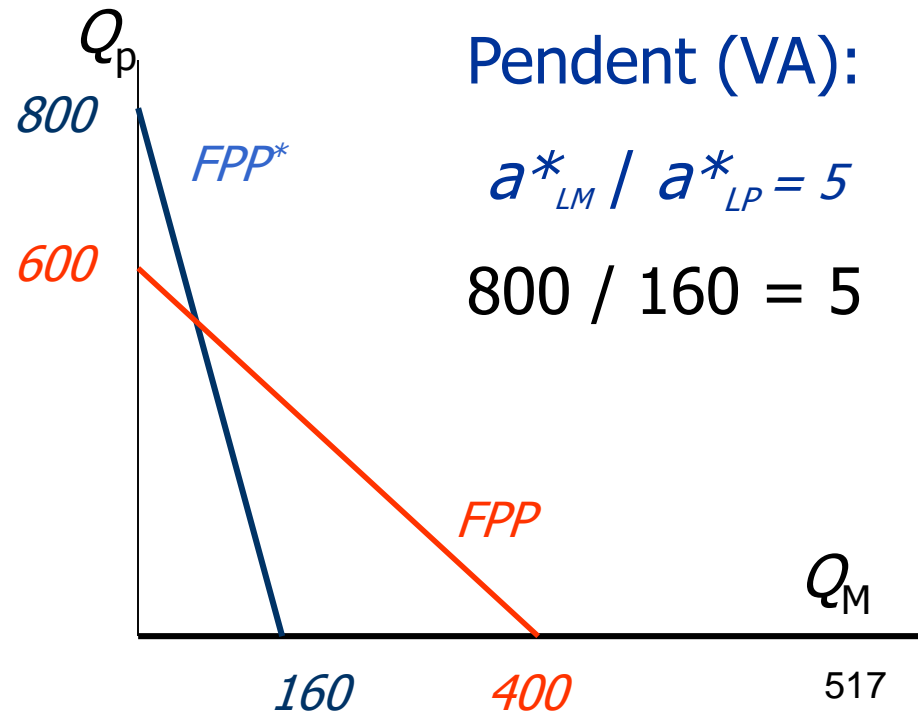
$$a_{LM}^* Q_M^* + a_{LP}^* Q_P^* = L^* \rightarrow$$

FPP*

Si dediquem tot el L a produir
M $\rightarrow L^*/a_{LM}^* = 800/5 = 160$

Si dediquem tot el L a produir
P $\rightarrow L^*/a_{LP}^* = 800/1 = 800$

$$Q_P^* = (L^* / a_{LP}^*) - (a_{LM}^* / a_{LP}^*) Q_M^*$$

ADVANTATGE ABSOLUT:

$a_{LM} < a_{LM}^* \rightarrow 3 < 5 \rightarrow$ El NP té AA en la producció de pomes.

$a_{LP}^* < a_{LP} \rightarrow 1 < 2 \rightarrow$ La RM té AA en la producció de plàtans.

ADVANTATGE COMPARATIU:

$\frac{a_{LM}}{a_{LP}} < \frac{a_{LM}^*}{a_{LP}^*} \rightarrow \frac{3}{2} < \frac{5}{1} \rightarrow$ El NP té AC en la producció de pomes \rightarrow menor cost d'oportunitat:

- \rightarrow El NP deixa de produir 1,5 Q de plàtans per a produir 1 Q més de pomes.
- \rightarrow La RM deixa de produir 5 Q de plàtans per a produir 1 Q més de pomes.

b) Construïska la corba d'oferta relativa mundial

Tram 1: Si $\frac{P_M}{P_P} < \frac{a_{LM}}{a_{LP}} < \frac{a_{LM}^*}{a_{LP}^*} \rightarrow \boxed{\frac{P_M}{P_P} < \frac{3}{2} < \frac{5}{1}}$

$$\frac{P_M}{a_{LM}} < \frac{P_P}{a_{LP}} \rightarrow w_M < w_P \rightarrow \text{NP només produirà P: } \frac{L}{a_{LP}} = \frac{1200}{2} = 600$$

$$\frac{P_M}{a_{LM}^*} < \frac{P_P}{a_{LP}^*} \rightarrow w_M^* < w_P^* \rightarrow \text{RM només produirà P: } \frac{L^*}{a_{LP}^*} = \frac{800}{1} = 800$$

$$\text{OR} = \frac{Q_M + Q_M^*}{Q_P + Q_P^*} = \frac{0 + 0}{\left[\frac{L}{a_{LP}} + \frac{L^*}{a_{LP}^*} \right]} = \frac{0 + 0}{600 + 800} = \frac{0}{1400} = 0$$

Tram 2: Si $\frac{P_M}{P_P} = \frac{a_{LM}}{a_{LP}} < \frac{a_{LM}^*}{a_{LP}^*} \longrightarrow \boxed{\frac{P_M}{P_P} = \frac{3}{2}}$

$$\frac{P_M}{a_{LM}} = \frac{P_P}{a_{LP}} \rightarrow w_M = w_P \rightarrow \text{NP produirà M i P}$$

(RM igual al tram 1) RM només produirà P: $\frac{L^*}{a_{LP}^*} = 800$

OR horitzontal:

El NP pot produir des de $Q_M = 0$ fins a especialitzar-se en M

OR pot variar entre:

$$\left\{ \begin{array}{l} OR = \frac{Q_M + Q_M^*}{Q_P + Q_P^*} = \frac{0 + 0}{\frac{L}{a_{LP}} + \frac{L^*}{a_{LP}^*}} = 0 \quad \text{si } Q_M = 0 \\ OR = \frac{Q_M + Q_M^*}{Q_P + Q_P^*} = \frac{\frac{L}{a_{LM}}}{\frac{L^*}{a_{LP}^*}} = \frac{1200/3}{800/1} = 0,5 \quad \text{si } Q_M = \frac{L}{a_{LM}} \end{array} \right.$$

Tram 3: Si $\frac{a_{LM}}{a_{LP}} < \frac{P_M}{P_P} < \frac{a_{LM}^*}{a_{LP}^*} \longrightarrow \boxed{\frac{3}{2} < \frac{P_M}{P_P} < 5}$

$$\frac{P_M}{a_{LM}} > \frac{P_P}{a_{LP}} \rightarrow W_M > W_P \rightarrow \text{NP només produirà M: } \frac{L}{a_{LM}} = 400$$

$$(\text{RM igual al tram 1}) \text{ RM només produirà P: } \frac{L^*}{a_{LP}^*} = 800$$

OR vertical: especialització completa

$$OR = \frac{Q_M + Q_M^*}{Q_P + Q_P^*} = \frac{\frac{L}{a_{LM}}}{\frac{L^*}{a_{LP}^*}} = \frac{\frac{1200}{3}}{\frac{800}{1}} = \frac{400}{800} = 0,5$$

Tram 4: Si $\frac{a_{LM}}{a_{LP}} < \frac{P_M}{P_P} = \frac{a_{LM}^*}{a_{LP}^*} \longrightarrow \boxed{\frac{P_M}{P_P} = 5}$

(NP igual al tram 3) NP només produirà M: $\frac{L}{a_{LM}} = 400$

RM pot produir des de $Q_P^* = 0$ fins a especialitzar-se en P

OR pot variar entre

$$\left\{ \begin{array}{l} OR = \frac{Q_M + Q_M^*}{Q_P + Q_P^*} = \frac{\frac{L}{a_{LM}}}{\frac{L^*}{a_{LP}^*}} = 0,5 \quad \text{si} \quad Q_P^* = \frac{L^*}{a_{LP}^*} = 800 \\ OR = \frac{Q_M + Q_M^*}{Q_P + Q_P^*} = \frac{\frac{L}{a_{LM}} + \frac{L^*}{a_{LM}^*}}{0 + 0} = \frac{400 + 160}{0} = \infty \quad \text{si} \quad Q_P^* = 0 \end{array} \right.$$

Tram 5: Si $\frac{a_{LM}}{a_{LP}} < \frac{a_{LM}^*}{a_{LP}^*} < \frac{P_M}{P_P}$ $\frac{P_M}{P_P} > 5$

(NP igual al tram 3) NP només produirà M: $\frac{L}{a_{LM}} = 400$

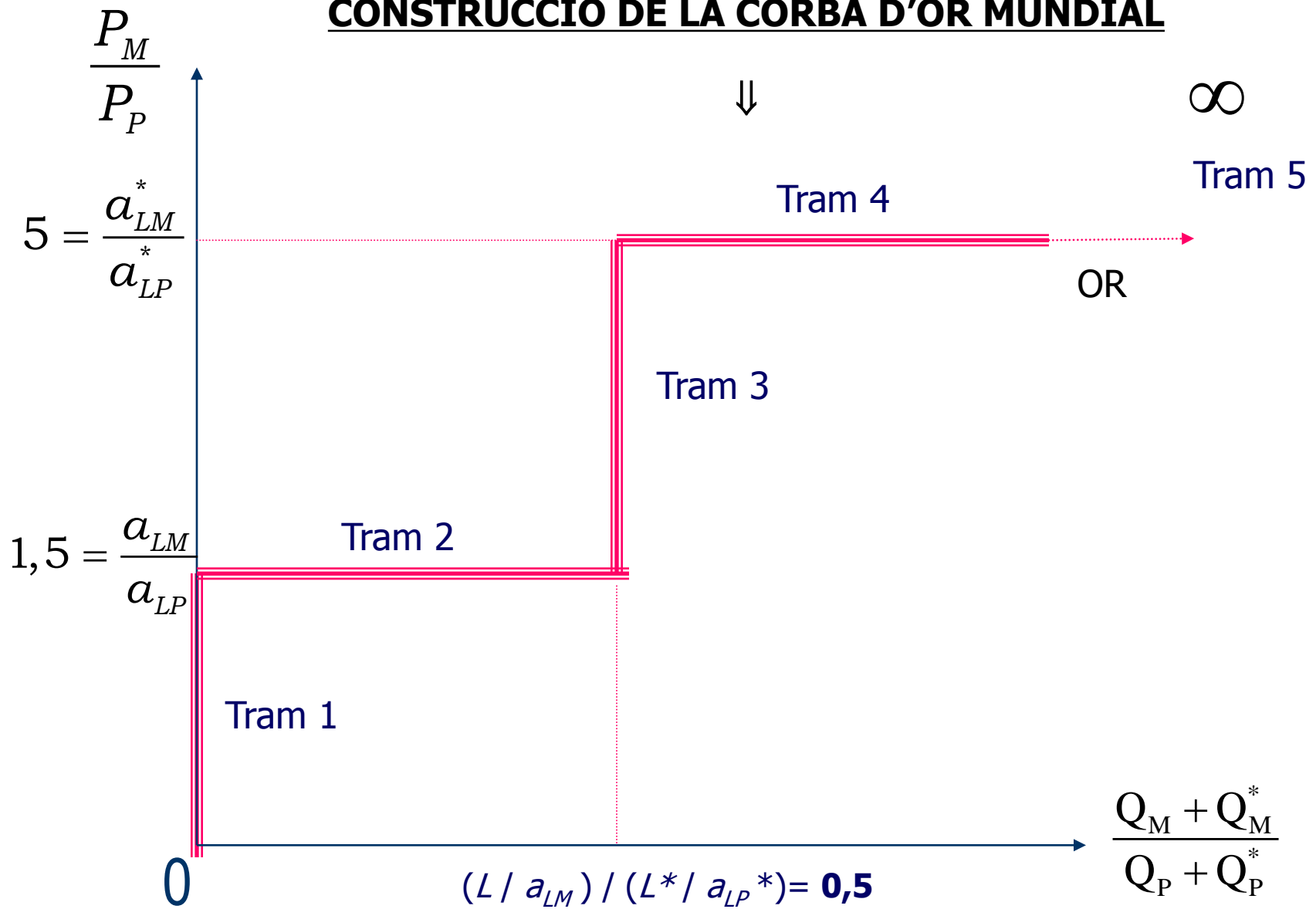
$\frac{P_M}{a_{LM}^*} > \frac{P_P}{a_{LP}^*} \rightarrow w_M^* > w_P^* \rightarrow$ RM només produirà M: $\frac{L^*}{a_{LM}^*} = 160$

OR: no hi haurà producció de P

OR serà **infinita**

$$OR = \frac{Q_M + Q_M^*}{Q_P + Q_P^*} = \frac{\left[\frac{L}{a_{LM}} + \frac{L^*}{a_{LM}^*} \right]}{0 + 0} = \frac{400 + 160}{0} = \frac{560}{0} = \infty$$

CONSTRUCCIÓ DE LA CORBA D'OR MUNDIAL

Exercici 3

- Suposem que la demanda relativa mundial té la forma següent:

$$\frac{D_m}{D_p} = \frac{p_p}{p_m} = \frac{1}{\frac{P_m}{P_p}}$$

- Podem observar que la demanda relativa de cada bé depèn negativament del seu propi preu:

$$\uparrow p_m \text{ amb } \bar{p}_p \rightarrow \downarrow \frac{D_m}{D_p}$$

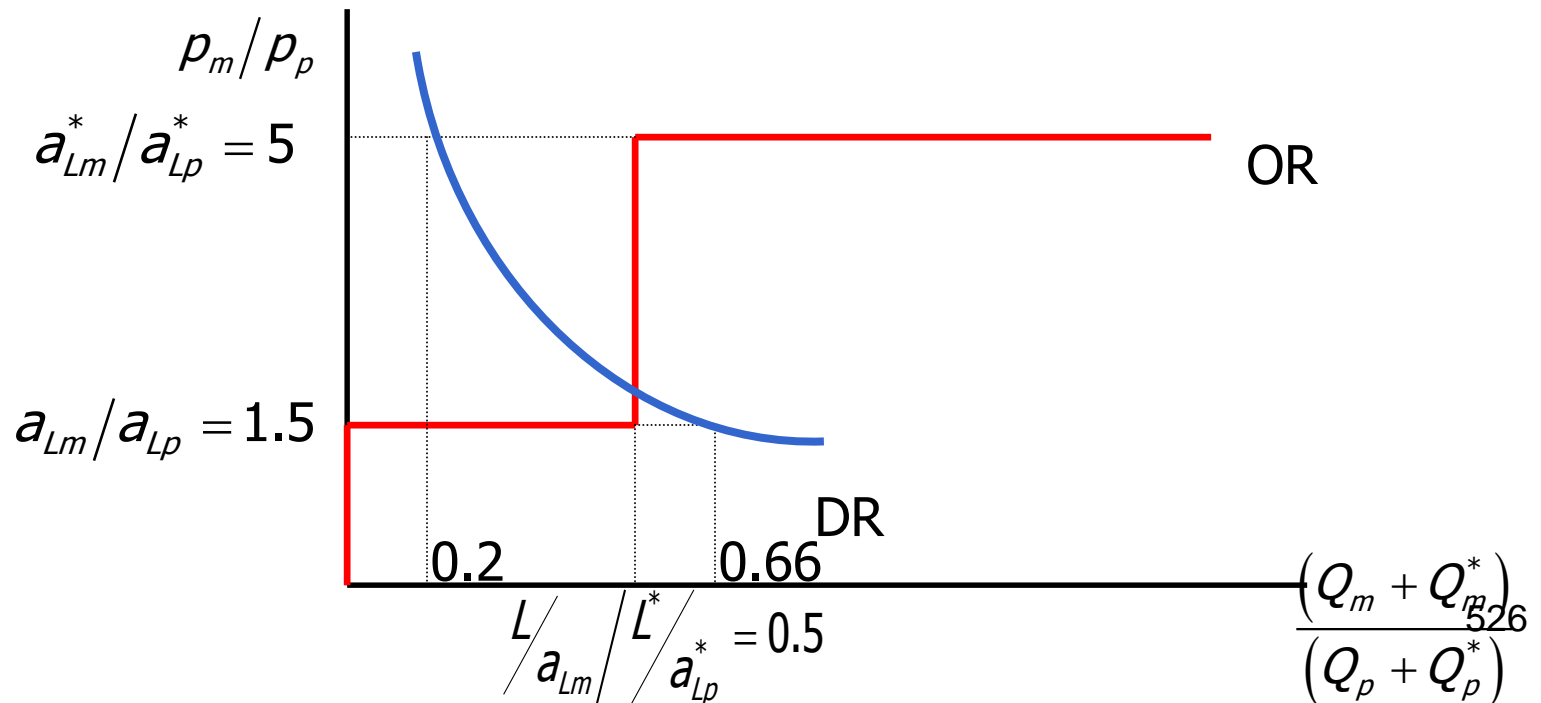
a) Representeu mitjançant una figura la corba de DR juntament amb la corba d'OR

➤ Dos punts (costos d'oportunitat):

$$\frac{a_{lm}}{a_{lp}} = \frac{3}{2} \quad \text{i} \quad \frac{a_{Lm}^*}{a_{Lp}^*} = 5$$

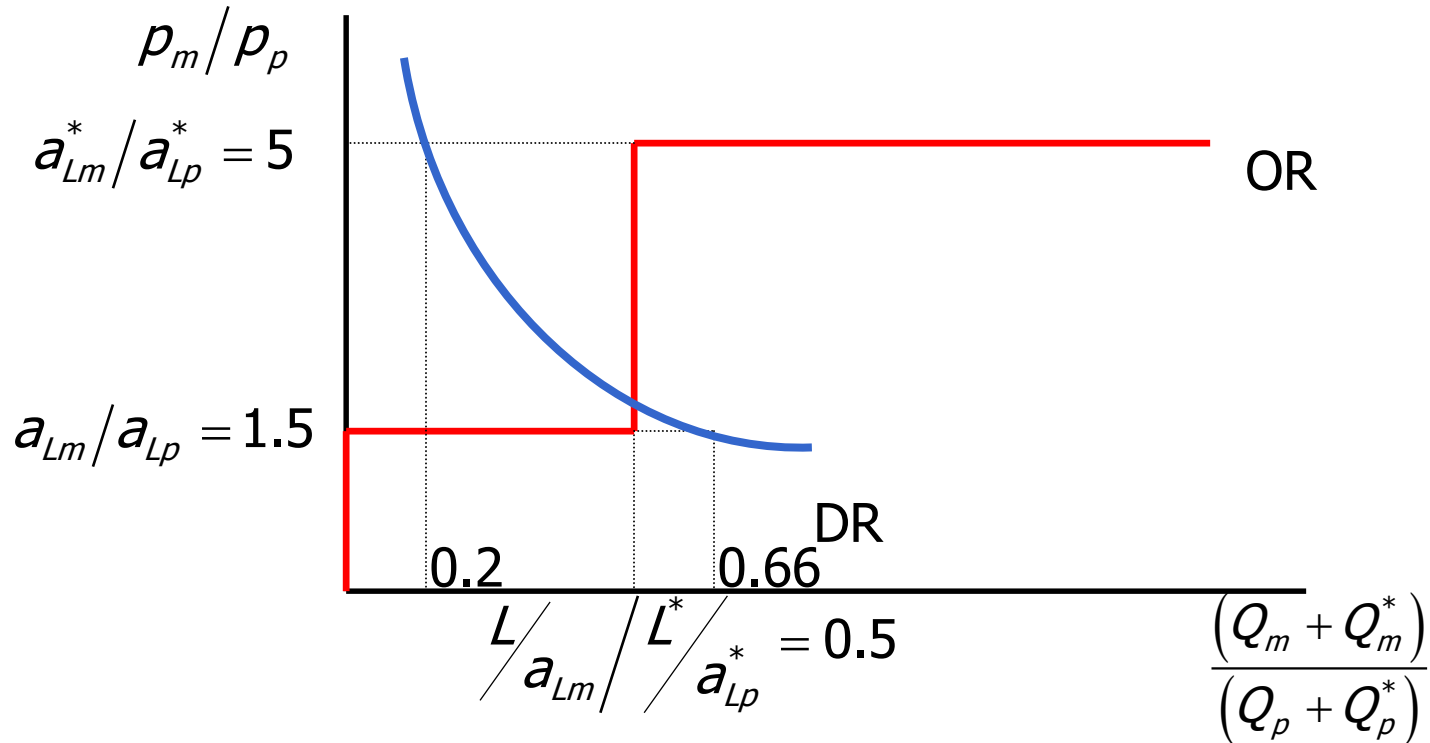
$$1. \text{ Si } \frac{p_m}{p_p} = \frac{3}{2} \rightarrow \frac{D_m}{D_p} = \frac{2}{3}$$

$$2. \text{ Si } \frac{p_m}{p_p} = 5 \rightarrow \frac{D_m}{D_p} = \frac{1}{5}$$

a) Representeu mitjançant una figura la corba de DR juntament amb la corba d'OR

- Tercer punt → especialització completa d'ambdós països

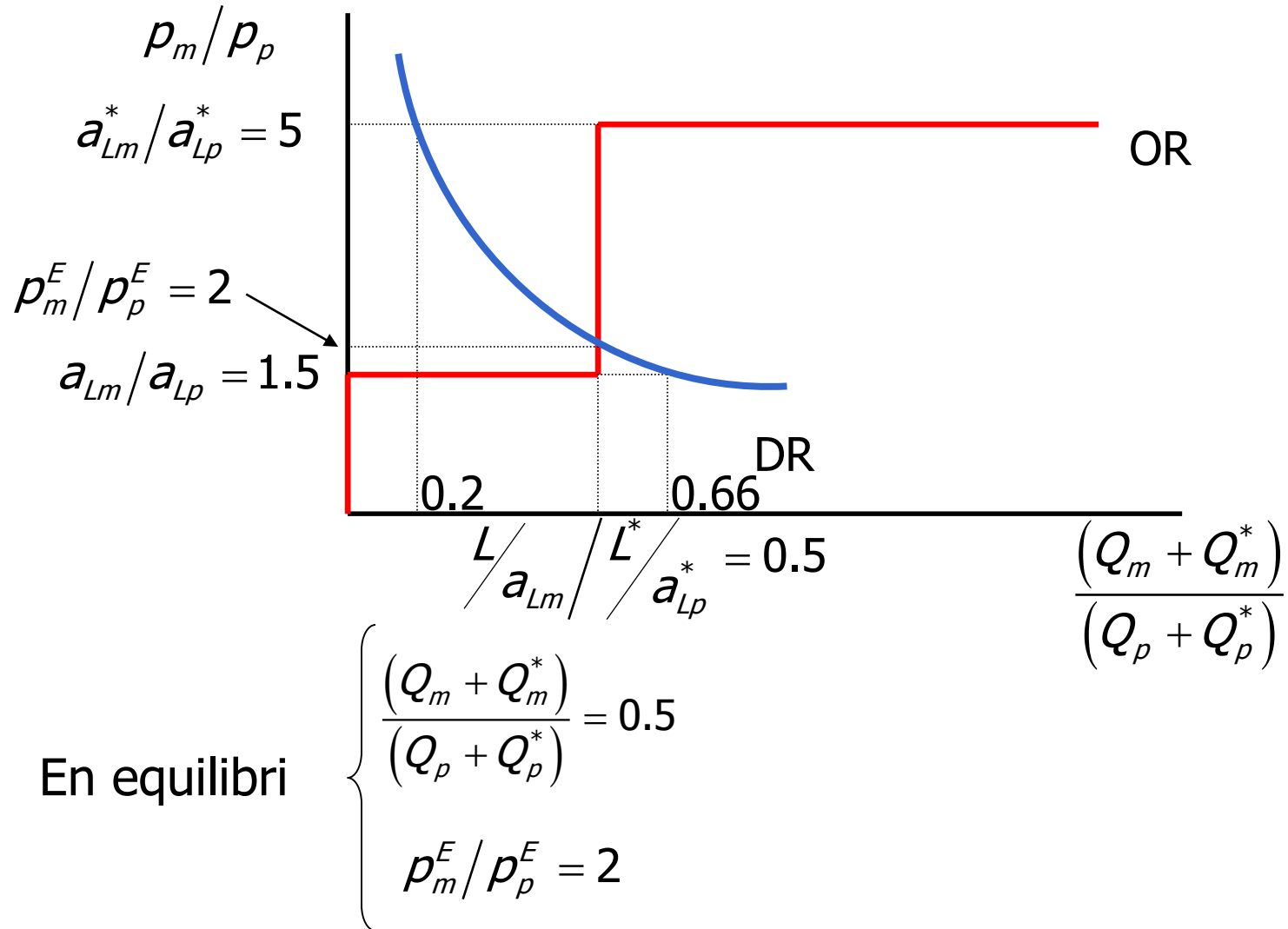

$$OR = 0.5 \rightarrow \frac{1}{2} = \frac{p_p}{p_m} \rightarrow 2 = \frac{p_m}{p_p} \rightarrow p_m = 2p_p$$

→ Un quilo de pomes val dos quilos de plàtans

b) Quin és el preu relatiu d'equilibri?

- Equilibri \rightarrow OR = DR \rightarrow tram vertical de l'OR

c) Descriviu el patró de comerç

$$\frac{a_{Lm}}{a_{Lp}} < \frac{p_m}{p_p} < \frac{a_{Lm}^*}{a_{Lp}^*} \rightarrow 1.5 < 2 < 5$$

$$\rightarrow \frac{p_m}{p_p} > \frac{a_{Lm}}{a_{Lp}} [2 > 1.5] \rightarrow \frac{p_m}{a_{Lm}} > \frac{p_p}{a_{Lp}} \rightarrow w_m > w_p$$

El salari per hora en el sector de les pomes és més gran que el salari per hora en el sector dels plàtans → **El NP s'especialitza en la producció de pomes.**

$$\rightarrow \frac{p_m}{p_p} < \frac{a_{Lm}^*}{a_{Lp}^*} [2 < 5] \rightarrow \frac{p_m}{a_{Lm}^*} < \frac{p_p}{a_{Lp}^*} \rightarrow w_m^* < w_p^*$$

El salari per hora en el sector dels plàtans és més gran que el salari per hora en el sector de les pomes → **La RM s'especialitza en la producció de plàtans.**

d) Demostreu que el NP i la RM guanyen amb el comerç

- El **NP** té AC en la producció de pomes → dues possibilitats

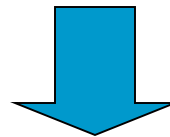
1) Produir plàtans directament:

1 h de L dedicada als plàtans : $1/a_{Lp}=1/2$ Q de plàtans

2) Produir plàtans indirectament: a través del comerç

1 h de L dedicada a
les pomes:

$1/a_{Lm} \times (p_m / p_p) = 2/3$ Q de plàtans

- Beneficis del comerç per al NP = $0.66 - 0.5 = 0.16$ Q de plàtans

d) Demostreu que el NP i la RM guanyen amb el comerç

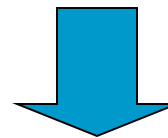
- La **RM** té AC en la producció de plàtans → dues possibilitats

1) Produir pomes directament:

1 h de L dedicada a les pomes : $\frac{1}{a_{Lm}^*} = \frac{1}{5}$ Q de pomes

2) Produir pomes indirectament: a través del comerç

1 h de L dedicada als plàtans: $\frac{1}{a_{Lp}^*} \cdot \frac{p_p}{p_m} = 1 \cdot \frac{1}{2} = \frac{1}{2}$ Q de pomes

Preu relatiu invers al del NP

- Beneficis del comerç per la RM = $0.5 - 0.2 = 0.3$ Q de pomes

Exercici 4

- Supposeu que el NP té 2400 treballadors i no 1200. Determineu el preu relatiu d'equilibri.

- **NP**

$$L = 2400 \text{ (1200)}$$

$$a_{Lm} = 3$$

$$a_{Lp} = 2$$

- **RM**

$$L^* = 800$$

$$a_{Lm}^* = 5$$

$$a_{LP}^* = 1$$

Exercici 5:

- Supposeu que el nostre país té 2400 treballadors però només la meitat de productius en les dues indústries que el supòsit anterior. Obtingueu les corbes d'OR i DR mundial i determineu el preu relatiu d'equilibri. Com són els guanys del comerç comparats amb l'exercici 3?

Pràctica 2.2. Tema 2, part 1

EL MODEL DE RICARDO

Pràctica 2.2 Exercicis sobre el funcionament del model de Ricardo

BENGOECHEA, A. et al. (2002) *Economía internacional: cuestiones y ejercicios resueltos*. Prentice Hall, capítol 1, exercicis 1.5.1, 1.5.2, 1.5.3, pàgines 7-10.

Pràctica 2.2. Model de Ricardo

PROBLEMES

1.5.1. A l'Índia, per a produir 6 quilos d'arròs fa falta una hora de treball i per a produir 10 metres de tela fan falta 2 hores de treball. A Malàisia, per a produir 6 quilos d'arròs calen 2 hores de treball i per a produir 12 metres de tela, 3 hores.

A) Indiqueu en quin be té avantatge absolut i avantatge comparatiu cada país. Calculeu els preus relatius abans del comerç.

B) Poseu un exemple de quina podria ser la relació real d'intercanvi (preus relatius internacionals) entre els dos països i demostrar que els dos resulten beneficiats amb el comerç.

C) Quin país tindrà un major salari real? Justifiqueu la resposta.

Pràctica 2.2. Model de Ricardo

PROBLEMES

1.5.2. En el quadre adjunt es mostren les unitats de carn i peix que es produeixen a Polònia i Rússia per hora de treball:

- A) Quin país produirà i exportarà carn segons la teoria de l'avantatge absolut i l'avantatge comparatiu?
- B) Quins seran els guanys del comerç, si els termes d'intercanvi foren 2 unitats de carn per una de peix?
- C) Quins seran els guanys del comerç per a cadascun dels països, si els termes d'intercanvi foren una unitat de carn per 2 de peix?

	Carn	Peix
Polònia	4	6
Rússia	1	3

Pràctica 2.2. Model de Ricardo

PROBLEMES

1.5.3. Suposeu que un país disposa de 400 hores de treball i produeix dos béns: formatge i llana. Amb una hora de treball es produeixen 4 quilos de formatge i 8 quilos de llana. El preu relatiu internacional del formatge en termes de llana és 1.

A) En quin bé s'especialitzarà, si tinguera la possibilitat de comerciar?

B) Representeu gràficament la frontera de possibilitats de producció i la frontera de possibilitats de consum en autarquia i en lliure comerç. Indiqueu quins són els punts de producció i de consum en cada cas.

Pràctica 2.2: El model de Ricardo

Exercici 1.5.1 Bengoechea i altres (2002)

Exercici 1.5.1. [l'enunciat ens dóna les productivitats]

Hem d'obtindre la quantitat de treball que és necessària per a produir un quilo.

➤ **L'Índia**

✓ 6 Q arròs/hora L $\rightarrow a_{La}^I = \frac{1}{6}$

✓ 5 m tela/hora L $\rightarrow a_{Lt}^I = \frac{1}{5}$

➤ **Malàisia**

✓ 3 Q arròs/hora L $\rightarrow a_{La}^M = \frac{1}{3}$

✓ 4 m tela/hora L $\rightarrow a_{Lt}^M = \frac{1}{4}$

Avantatge absolut

L'Índia

$$a_{La}^I = \frac{1}{6}$$

$$a_{Lt}^I = \frac{1}{5}$$

Malàisia

$$a_{La}^M = \frac{1}{3}$$

$$a_{Lt}^M = \frac{1}{4}$$

$$a_{La}^I = \frac{1}{6} < a_{La}^M = \frac{1}{3}$$

$$a_{Lt}^I = \frac{1}{5} < a_{Lt}^M = \frac{1}{4}$$

L'Índia té AA en arròs.

L'Índia té AA en tela.

Avantatge comparatiu

L'Índia

$$a_{La}^I = \frac{1}{6}$$

$$a_{Lt}^I = \frac{1}{5}$$

Malàisia

$$a_{La}^M = \frac{1}{3}$$

$$a_{Lt}^M = \frac{1}{4}$$

Calculem els **costos d'oportunitat**:

Arròs-tela: nombre de metres de tela als quals s'ha de renunciar per augmentar en una unitat la producció d'arròs.

$$\frac{a_{La}^I}{a_{Lt}^I} = \frac{1/6}{1/5} = \frac{5}{6}$$

$$\frac{a_{La}^M}{a_{Lt}^M} = \frac{1/3}{1/4} = \frac{4}{3}$$

L'Índia té **AC** en la producció d'arròs.

Malàisia té **AC** en la producció de tela.

Quins serien els preus relatius sense comerç?

$$\left(\frac{P_a}{P_t}\right)^I = \frac{a_{La}^I}{a_{Lt}^I} = \frac{5}{6} \qquad \left(\frac{P_a}{P_t}\right)^M = \frac{a_{La}^M}{a_{Lt}^M} = \frac{4}{3}$$

b) Doneu un exemple de quina podria ser la relació real d'intercanvi (preus relatius internacionals) perquè els països guanyen amb el comerç.

- Qualsevol relació de preus que estiga entre els preus relatius sense comerç permetrà a ambdós països guanyar amb el comerç.
- Per exemple: preus relatius = 1 ($5/6 < 1 < 4/3$)

b) Beneficis del comerç

- **L'Índia** té AC en la producció d'arròs → dues possibilitats

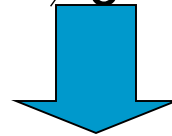
1) Produir tela directament:

1 h de L dedicada a la tela: $\frac{1}{a_{Lt}^I} = \frac{1}{1/5} = 5m$ de tela

2) Produir tela indirectament: a través del comerç

1 h de L dedicada a l'arròs:

$$\frac{1}{a_{La}^I} \times \frac{p_a}{p_t} = \frac{1}{1/6} \times 1 = 6 \text{ m de tela}$$

- Benefici del comerç per a l'Índia = 6 - 5 = 1 → guanya amb el comerç

b) Beneficis del comerç

- **Malàisia** té AC en la producció de tela → dues possibilitats

1) Produir arròs directament:

1 h de L dedicada a l'arròs: $\frac{1}{a_{Lt}^M} = \frac{1}{\frac{1}{3}} = 3Q$ de arròs

2) Produir arròs indirectament: a través del comerç

1 h de L dedicada a la tela:

$$\frac{1}{a_{Lt}^M} \cdot \frac{p_t}{p_a} = \frac{1}{\frac{1}{4}} \cdot 1 = 4 Q \text{ arròs}$$

- Beneficis del comerç per Malàisia = $4 - 3 = 1$ → guanya amb el comerç

c) Quin país tindrà un salari real més alt? Justifiqueu la resposta.

- L'Índia, atès que la productivitat del treball és més alta.

$$\frac{w^I}{w^M} = \frac{P_a / a_{La}^I}{P_t / a_{Lt}^M} = \frac{P_a * a_{Lt}^M}{P_t * a_{La}^I} = 1 * \frac{1/4}{1/6} = 1 * \frac{6}{4} = 1,5$$

Pràctica 2.2: El Model de Ricardo

Exercici 1.5.2 Bengoechea i altres (2002)

Pràctica 2.2: el model de Ricardo

Exercici 1.5.3 Bengoechea i altres (2002)

Exercici 1.5.3

Hem d'obtindre la quantitat de treball que és necessària per a produir un quilo

➤ **País P**

✓ $L = 400$

✓ 4 Q formatge/hora L $\rightarrow a_{Lq}^P = \frac{1}{4}$

✓ 8 Q llana/hora L $\rightarrow a_{Ll}^P = \frac{1}{8}$

$\frac{P_q}{P_l} = 1 \rightarrow$ Preus relatius internacionals

A) En què s'especialitzaria el país P si tinguera la possibilitat de comerciar?

País P

$$a_{Lq}^P = \frac{1}{4}$$

$$a_{LI}^P = \frac{1}{8}$$

Preus d'autarquia (cost d'oportunitat formatge-llana):

$$\frac{a_{Lq}^P}{a_{LI}^P} = \frac{1/4}{1/8} = 2$$

Preus relatiu internacional

$$\frac{p_q}{p_l} = 1$$

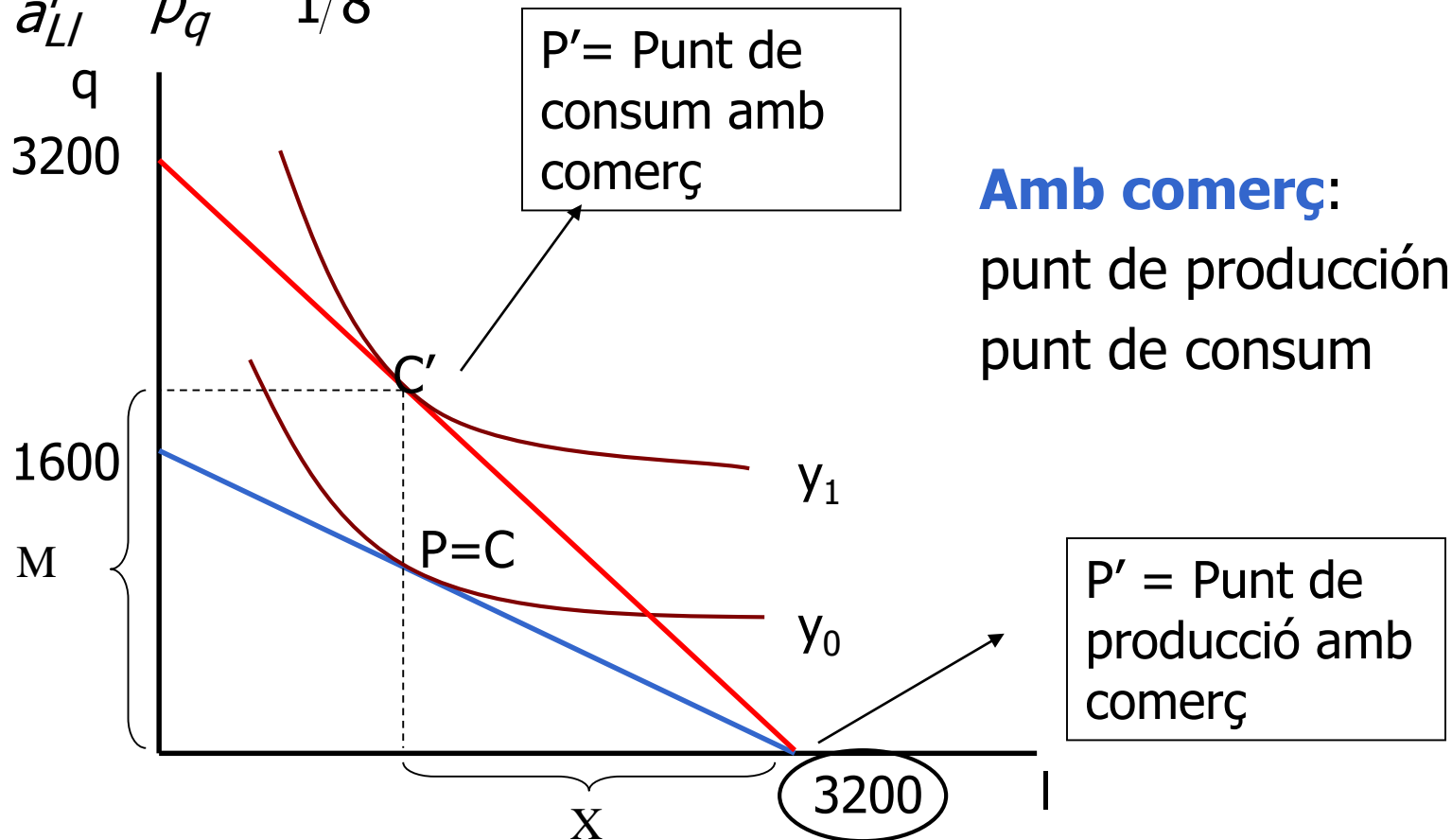
$$\frac{a_{Lq}^P}{a_{LI}^P} > \frac{p_q}{p_l} \rightarrow \frac{p_l}{a_{LI}^P} > \frac{p_q}{a_{Lq}^P} \rightarrow w_l > w_q \rightarrow \text{Especialització completa en llana} \rightarrow \text{el país P exporta llana}$$

FPP i FPC amb comerç

- Amb comerç: especialització en la producció de llana

$$\frac{L}{a_{LI}^P} = \frac{400}{1/8} = 3200 \text{ Q de llana, si no exportem llana}$$

$$\frac{L}{a_{LI}^P} \times \frac{p_I}{p_q} = \frac{400}{1/8} \times 1 = 3200 \text{ Q de formatge si exportem tota la llana}$$

Pràctica 2.3. Tema 2, part 2

EL MODEL DE H-O

Pràctica 2.3. Exercicis sobre el funcionament del model de Heckscher-Ohlin amb casos numèrics.

KRUGMAN, P. R.; OBSTFELD, M. (1995) Capítol 4, exercicis 1 i 2, pàgina 97.

BENGOECHEA, A. *et al.* (2002) *Economía internacional: cuestiones y ejercicios resueltos*. Prentice Hall, capítol 2, exercicis 2.5.1, 2.5.3, pàgines 23-27.

PROBLEMES

1. Per a produir una tona d'acer fan falta 10 unitats de treball i 5 unitats de terra. Per a produir un tona de blat fan falta 2 unitats de treball i 4 unitats de terra. L'economia té una oferta de 100 unitats de treball i 100 unitats de terra.
 - a) Dibuixeu les restriccions de treball i de terra en la producció de l'economia.
 - b) Determineu la frontera de possibilitats de producció.
 - c) Supposeu que l'oferta de treball s'incrementa fins a 110. Demostreu com afectaria això a la FPP.
2. Mantenint les suposicions del problema 1, supposeu que el preu de l'acer és 3 i el preu del blat és 1.
 - a) Dibuixeu les línies sobre les quals el preu i el cost de producció de l'acer i el blat són iguals.
 - b) Determineu el salari d'equilibri i la renda de la terra.
 - c) Supposeu que el preu de l'acer s'incrementa fins a 3,5. Dibuixeu l'efecte del canvi i determineu els efectes sobre els salaris i la renda.

PROBLEMES

2.5.1. Espanya i França produeixen 2 béns, X i Y. Ambdós països comparteixen la mateixa tecnologia de coeficients fixos en la qual una unitat del bé X requereix 6 unitats de treball i 2 de capital, mentre que una unitat del bé Y requereix 2 unitats de treball i 1 de capital. França disposa de 4.000 unitats de treball i 2.000 unitats de capital. Espanya està dotada de 6.000 unitats de treball i 6.000 unitats de capital.

- a) Quin bé és intensiu en treball?
- b) Quin país és abundant en treball?
- c) En quin bé s'especialitzarà cada país segons el teorema de H-O?
Argumenteu les respostes.

2.5.3. A Barbados només es produeixen dos béns, bananes (B) i llapis (C), mitjançant una tecnologia de coeficients fixos. Per a produir una banana s'utilitzen 0,75 i 0,25 unitats de capital i treball, respectivament. Per a produir un llapis, els requeriments són 0,5 unitats de capital i 1 unitat de treball.

- a) Obtingueu la frontera de possibilitats de producció de Barbados; sabeu que disposa d'una dotació de 200 unitats de treball i 150 de capital.
- b) Calculeu les unitats produïdes dels dos béns.
- c) Com canviaria la FPP, si s'incrementara la dotació de treball fins a les 250 unitats?

Pràctica 2.3: El Model de Heckscher-Ohlin

Exercici 1

- Requeriments de treball i terra per a la producció d'acer
 - ✓ 1 tona d'acer requereix 10 unitats de treball $\rightarrow a_{La}=10$
 - ✓ 1 tona d'acer requereix 5 unitats de terra $\rightarrow a_{Ta}=5$
- Requeriments de treball i terra per a la producció de blat
 - ✓ 1 tona de blat requereix 2 unitats de treball $\rightarrow a_{Lt}=2$
 - ✓ 1 tona d'acer requereix 4 unitats de terra $\rightarrow a_{Tt}=4$
- $L= 100$ i $T=100$

Intensitat factorial

Acer (a)

$$a_{La} = 10$$

$$a_{Ta} = 5$$

Blat (t)

$$a_{Lt} = 2$$

$$a_{Tt} = 4$$

$$\frac{a_{La}}{a_{Ta}} = \frac{10}{5} = 2$$

$$\frac{a_{Lt}}{a_{Tt}} = \frac{2}{4} = \frac{1}{2}$$

$$\frac{a_{La}}{a_{Ta}} > \frac{a_{Lt}}{a_{Tt}}$$

➤ **Acer és intensiu en treball**

➤ **Blat és intensiu en terra**

a) Dibuixeu les restriccions de L i T en la producció de l'economia (I)

➤ Restricció del L

$$\checkmark a_{La}Q_a + a_{Lt}Q_t \leq L \quad \rightarrow \quad 10Q_a + 2_tQ_t \leq 100$$

➤ Restricció de la T

$$\checkmark a_{Ta}Q_a + a_{Tt}Q_t \leq T \quad \rightarrow \quad 5Q_a + 4Q_t \leq 100$$

➤ Suposant plena utilització dels recursos productius, les restriccions s'expressen en termes d'igualtat

a) Dibuixeu les restriccions de L i T en la producció de l'economia (II)

$$a_{La}Q_a + a_{Lt}Q_t = L \rightarrow Q_t = \frac{L}{a_{Lt}} - \frac{a_{La}}{a_{Lt}}Q_a \rightarrow \text{Restricció del L}$$

$$1. Q_a = 0 \rightarrow a_{Lt}Q_t = L \rightarrow Q_t = \frac{L}{a_{Lt}} = \frac{100}{2} = 50$$

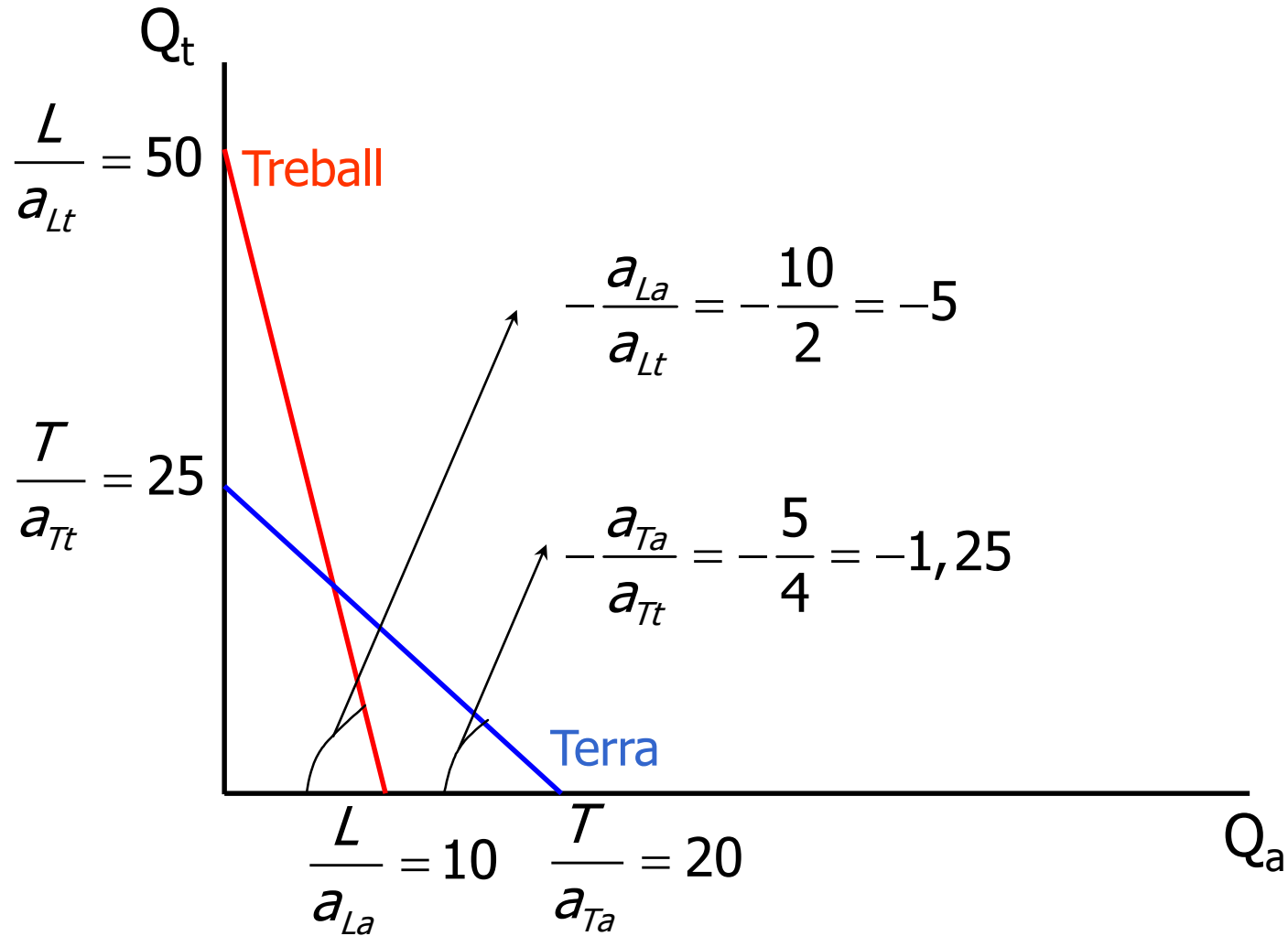
$$2. Q_t = 0 \rightarrow a_{La}Q_a = L \rightarrow Q_a = \frac{L}{a_{La}} = \frac{100}{10} = 10$$

$$a_{Ta}Q_a + a_{Tt}Q_t = T \rightarrow Q_t = \frac{T}{a_{Tt}} - \frac{a_{Ta}}{a_{Tt}}Q_a \rightarrow \text{Restricció de la T}$$

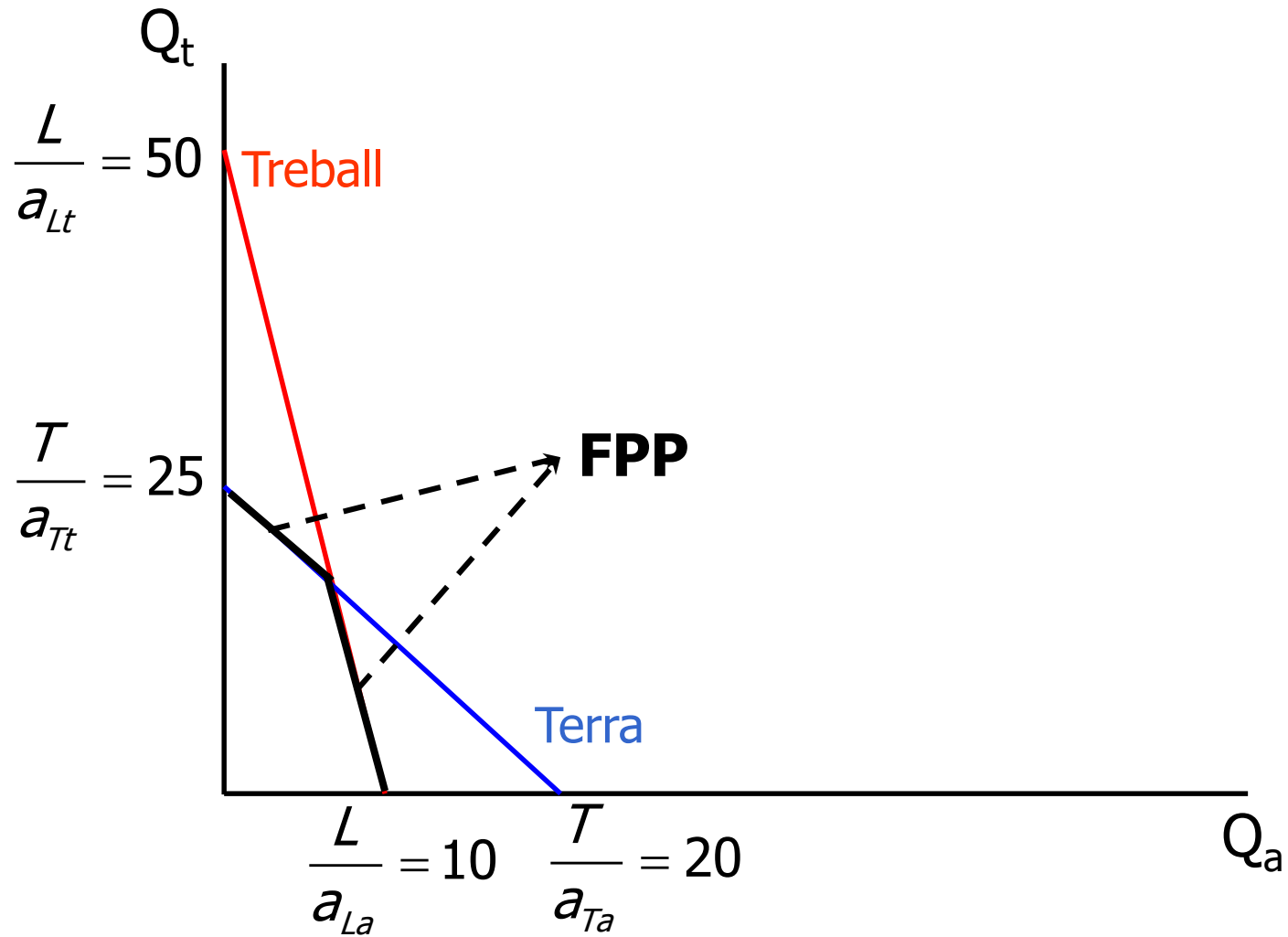
$$1. Q_a = 0 \rightarrow a_{Tt}Q_t = T \rightarrow Q_t = \frac{T}{a_{Tt}} = \frac{100}{4} = 25$$

$$2. Q_t = 0 \rightarrow a_{Ta}Q_a = T \rightarrow Q_a = \frac{T}{a_{Ta}} = \frac{100}{5} = 20$$

a) Dibueixu les restriccions de L i T en la producció de l'economia (III)

b) Determineu la frontera de possibilitats de producció

c) Si $L'=110$, demostreu com afectaria aquest canvi a les possibilitats de producció (I)

$$a_{La}Q_a + a_{Lt}Q_t = L' \rightarrow Q_t = \frac{L'}{a_{Lt}} - \frac{a_{La}}{a_{Lt}}Q_a \rightarrow \text{Restricció del L}$$

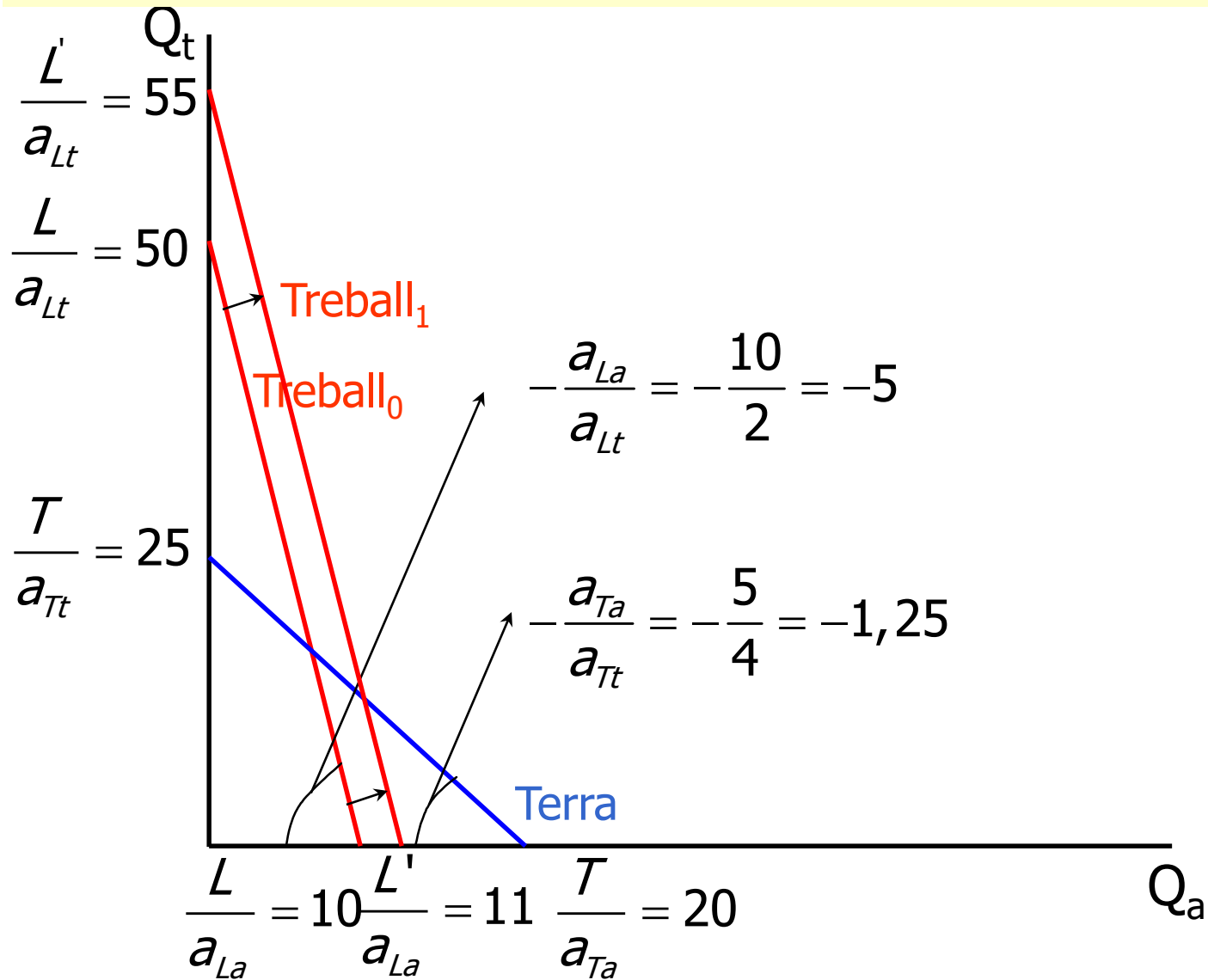
$$1. Q_a = 0 \rightarrow a_{Lt}Q_t = L' \rightarrow Q_t = \frac{L'}{a_{Lt}} = \frac{110}{2} = 55 > \frac{L}{a_{Lt}} = 50$$

$$2. Q_t = 0 \rightarrow a_{La}Q_a = L' \rightarrow Q_a = \frac{L'}{a_{La}} = \frac{110}{10} = 11 > \frac{L}{a_{La}} = 10$$

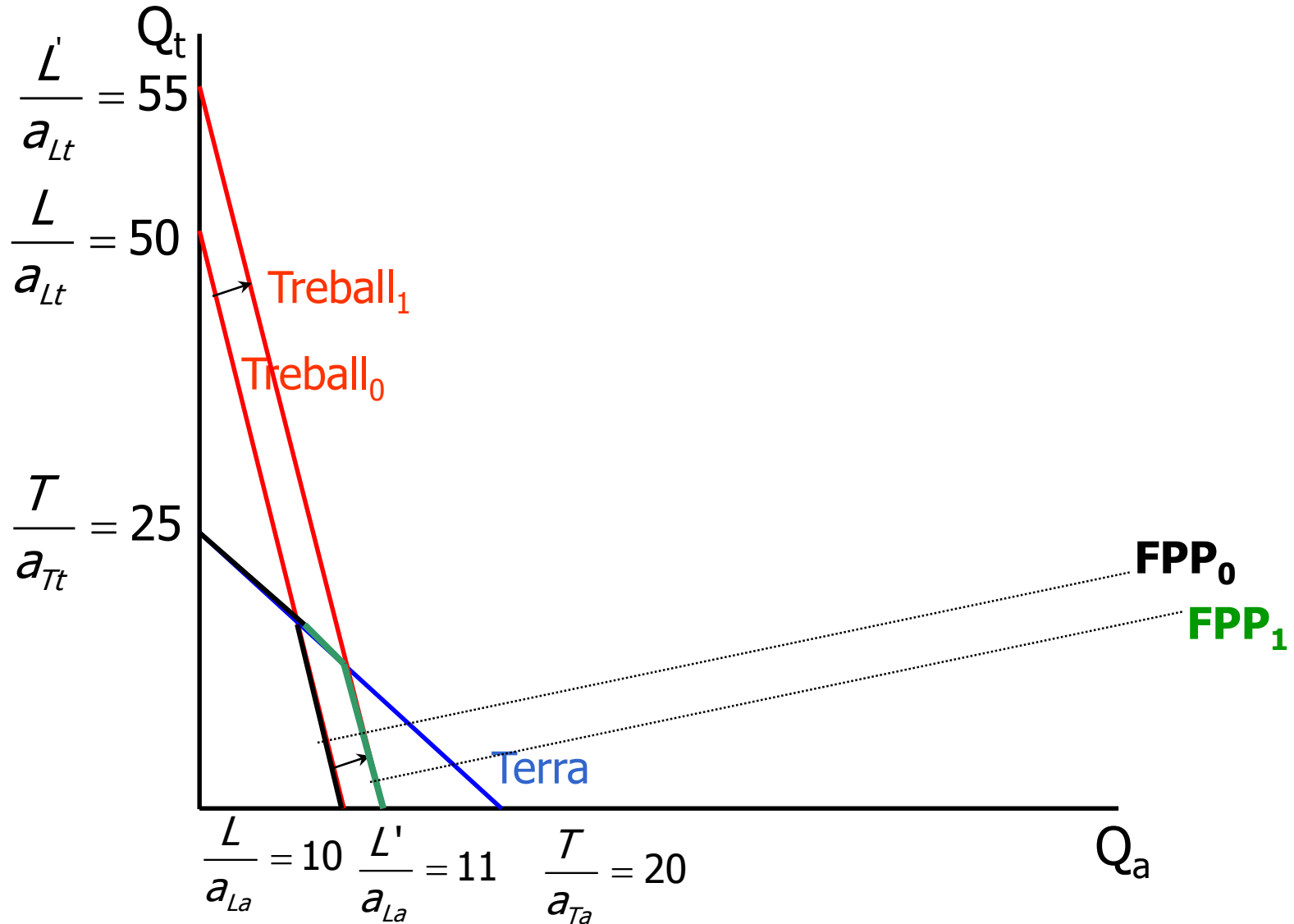
$$\text{Pendent: } -\frac{a_{La}}{a_{Lt}} = -\frac{10}{2} = -5 \rightarrow \text{No ha canviat}$$

La restricció de la terra no ha canviat

c) Si $L'=110$, demostreu com afectaria aquest canvi a les possibilitats de producció (II)

c) Si $L'=110$, demostreu com afectaria aquest canvi a les possibilitats de producció (III)

Exercici 2

- Dibuixeu les línies sobre les quals el preu de cada bé és igual al cost de produir-lo (I)

$$\text{Acer} \rightarrow p_a = a_{La} w + a_{Ta} r$$

$$1. w = 0 \rightarrow r = \frac{p_a}{a_{Ta}} = \frac{3}{5} = 0,6$$

$$2. r = 0 \rightarrow w = \frac{p_a}{a_{La}} = \frac{3}{10} = 0,3$$

$$r = \frac{p_a}{a_{Ta}} - \frac{a_{La}}{a_{Ta}} w \rightarrow \text{pendent: } -\frac{a_{La}}{a_{Ta}} = -\frac{10}{5}$$

Exercici 2

- Dibuixeu les línies sobre les quals el preu de cada bé és igual al cost de produir-lo (II)

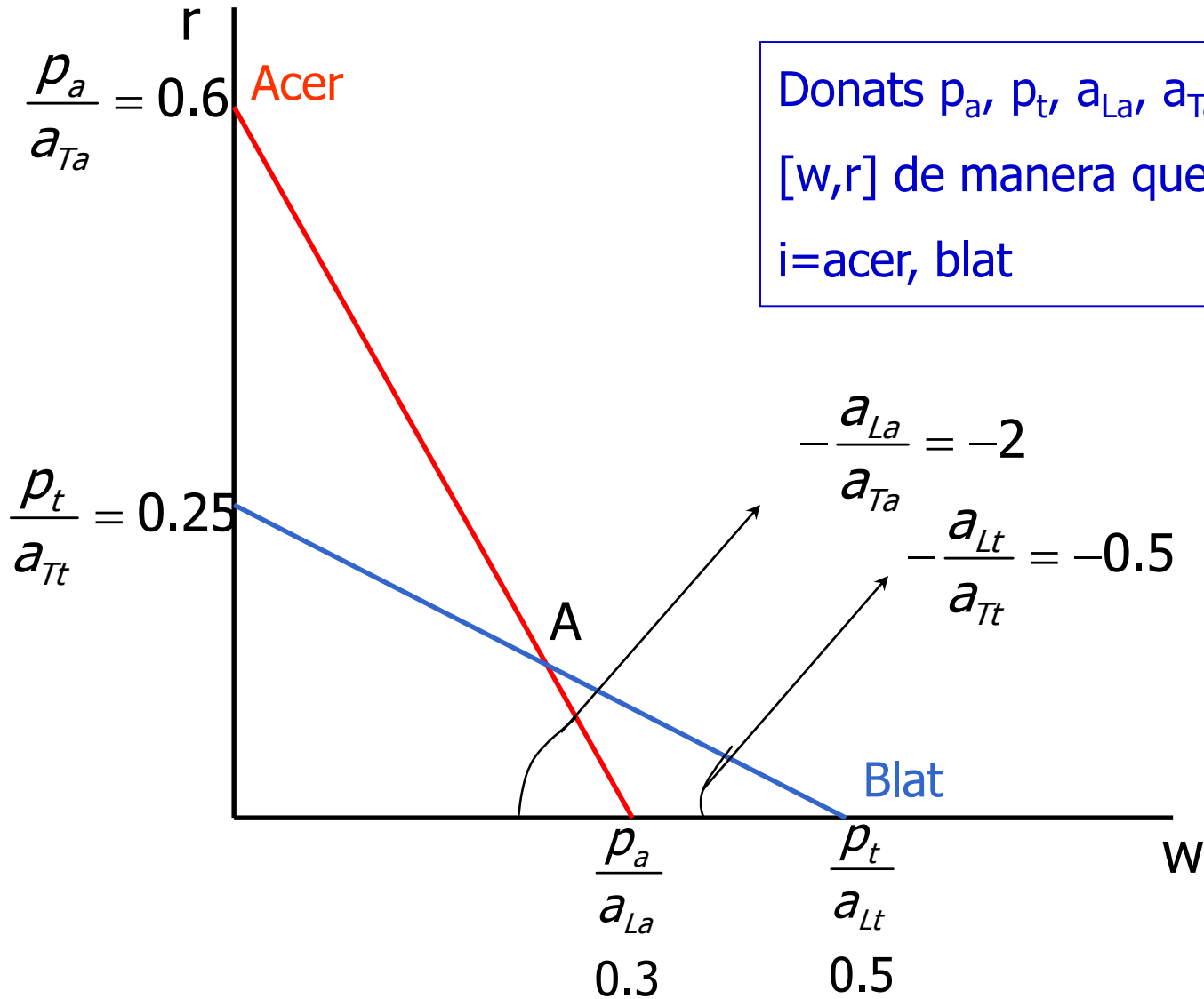
$$\text{Blat} \rightarrow p_t = a_{Lt}w + a_{Tt}r$$

$$1. w = 0 \rightarrow r = \frac{p_t}{a_{Tt}} = \frac{1}{4} = 0,25$$

$$2. r = 0 \rightarrow w = \frac{p_t}{a_{Lt}} = \frac{1}{2} = 0,5$$

$$r = \frac{p_t}{a_{Tt}} - \frac{a_{Lt}}{a_{Tt}}w \rightarrow \text{pendent: } -\frac{a_{Lt}}{a_{Tt}} = -\frac{2}{4}$$

a) Dibuixeu les línies sobre les quals el preu de cada bé és igual al cost de produir-lo (II)

Donats $p_a, p_t, a_{La}, a_{Ta}, a_{Lt}, a_{Tt}$
 $[w,r]$ de manera que $p_i = \text{cost}_i$,
 $i = \text{acer, blat}$

b) Determineu el w i la r d'equilibri

L'economia produeix els 2 béns. Si

$P = \text{cost}_i$, $i = \text{acer, blat}$

$$p_a = a_{La}w + a_{Ta}r \quad (1)$$

$$p_t = a_{Lt}w + a_{Tt}r \quad (2)$$

$$p_a = 3 ; p_t = 1$$

$$a_{La} = 10 ; a_{Ta} = 5$$

$$a_{Lt} = 2 ; a_{Tt} = 4$$

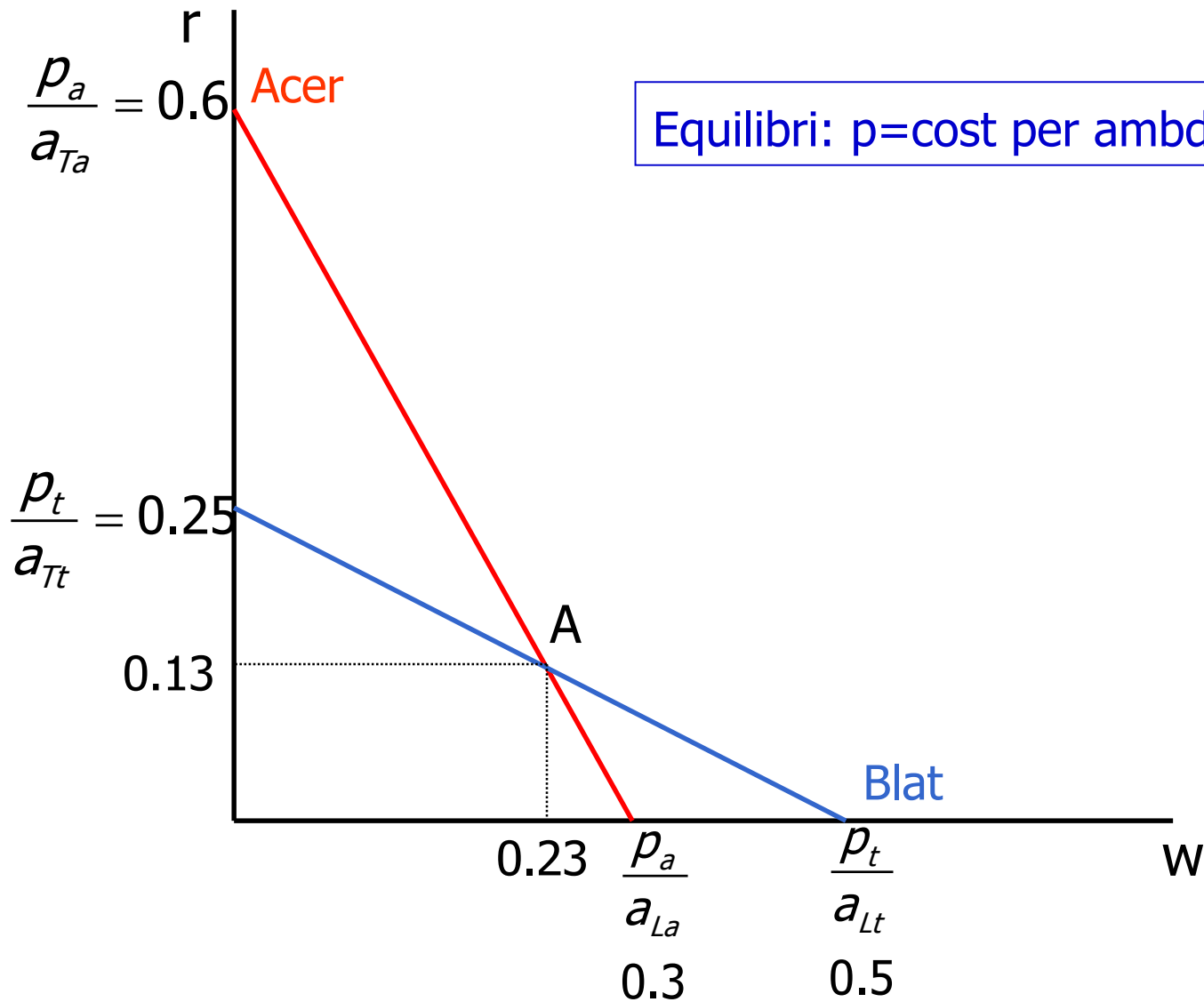
Sistema de dues equacions amb dues incògnites:

$$(1) \quad 3 = 10w + 5r$$

$$(2) \quad 1 = 2w + 4r \quad \longrightarrow \quad r = \frac{1 - 2w}{4} \quad \longrightarrow \quad \text{Sustituïnt en (1)}$$

$$w = 0.23 \text{ i } r = 0.13$$

b) Determineu el w i la r d'equilibri

c) Supposeu que p_a augmenta de 3 a 3.5. Dibuixeu l'efecte d'aquest canvi i determineu els efectes sobre w i r d'equilibri (I)

$$\text{Acer} \rightarrow p_a = a_{La}w + a_{Ta}r \rightarrow r = \frac{p_a}{a_{Ta}} - \frac{a_{La}}{a_{Ta}}w$$

Abans del canvi: $r = \frac{3}{5} - 2w$ Després del canvi: $r = \frac{3.5}{5} - 2w$

Canvi en l'ordenada en l'origen. NO canvia el pendent

$$\text{Blat} \rightarrow p_t = a_{Lt}w + a_{Tt}r \rightarrow r = \frac{p_t}{a_{Tt}} - \frac{a_{Lt}}{a_{Tt}}w$$

Abans del canvi: $r = \frac{1}{4} - \frac{1}{2}w$ Després del canvi: $r = \frac{1}{4} - \frac{1}{2}w$

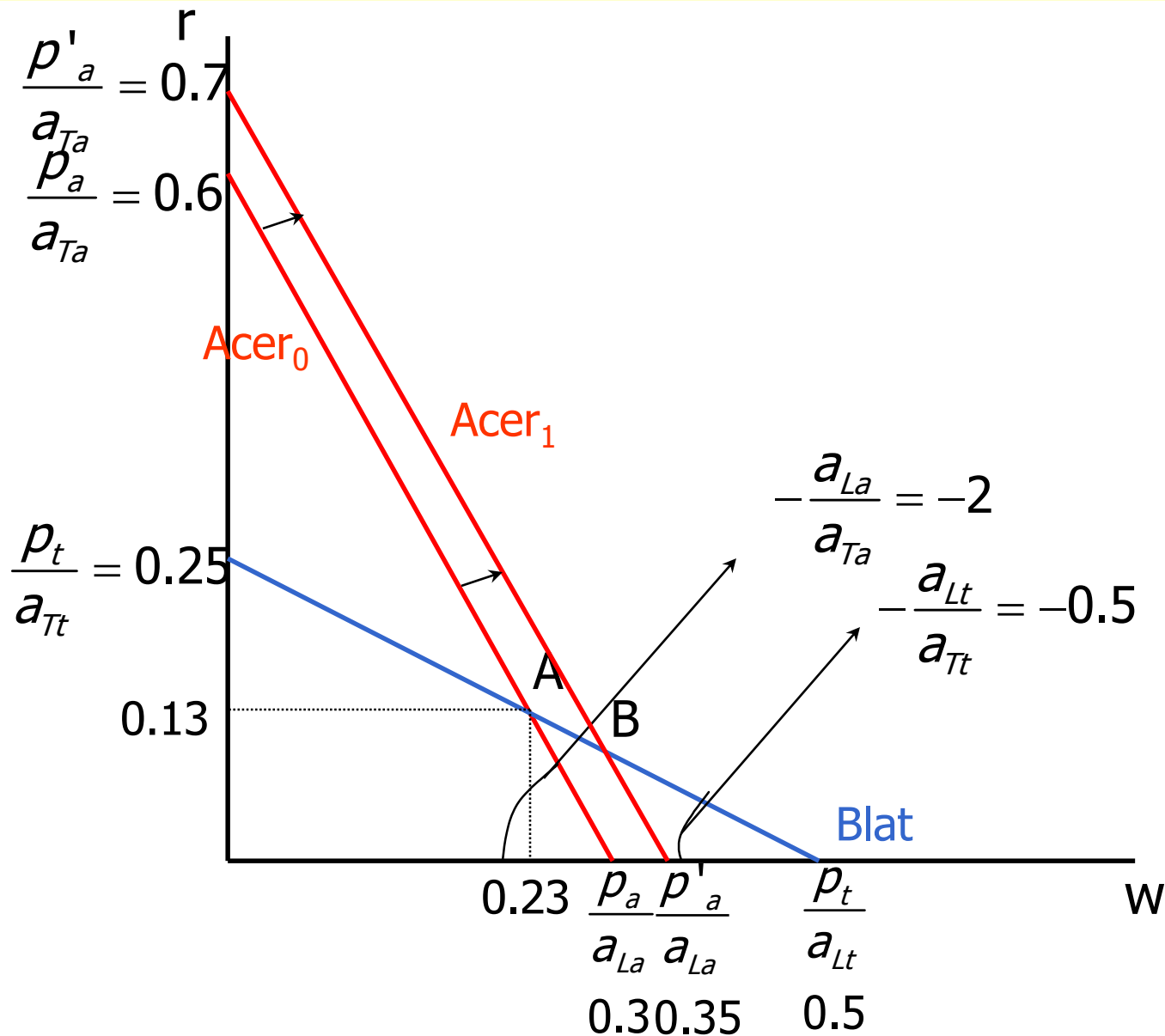
NO canvia ni l'ordenada en l'origen ni el pendent

c) Supposeu que p_a augmenta de 3 a 3.5. Dibuixeu l'efecte d'aquest canvi i determineu els efectes sobre w i r d'equilibri (II)

- Únicament es desplaça la línia de l'acer → per dibuixar-la:

$$r = \frac{p'_a}{a_{Ta}} - \frac{a_{La}}{a_{Ta}} w \rightarrow r = \frac{3.5}{5} - 2w \rightarrow \begin{cases} w = 0 \rightarrow r = 0.7 \\ r = 0 \rightarrow w = \frac{3.5}{5 \times 2} = 0.35 \end{cases}$$

c) Supposeu que p_a augmenta de 3 a 3.5. Dibuixeu l'efecte d'aquest canvi i determineu els efectes sobre w i r d'equilibri (III)

c) Supposeu que $p(a)$ augmenta de 3 a 3.5. Dibuixeu l'efecte d'aquest canvi i determineu els efectes sobre w i r d'equilibri (IV)

$$(1) 3.5 = 10w + 5r$$

$$(2) 1 = 2w + 4r \quad \longrightarrow \quad r = \frac{1 - 2w}{4} \quad \longrightarrow \quad \text{Sustituïnt en (1)}$$

$$w' = 0.3 \text{ i } r' = 0.10$$

$$w = 0.23 \text{ i } r = 0.13$$

$\uparrow w$ y $\downarrow r$

Efecte Stolper-Samuelson

Un ΔP relatiu d'un bé augmenta la retribució real d'aquell factor utilitzat intensivament en la producció del bé que s'ha encarit i redueix la retribució real de l'altre factor.

Efecte Stolper-Samuelson

- Canvis en els preus relatius tenen un efecte molt important sobre la distribució de la renda:

$\uparrow p_a \rightarrow \downarrow r \rightarrow$ reducció del poder adquisitiu dels rendistes en termes de ambdós béns

$$\begin{aligned}\frac{r}{p_a} &> \frac{r'}{p'_a} \\ \frac{0.13}{3} &> \frac{0.10}{3.5} \\ 0.044 &> 0.029\end{aligned}$$

$$\begin{aligned}\frac{r}{p_t} &> \frac{r'}{p'_t} \\ \frac{0.13}{1} &> \frac{0.10}{1} \\ 0.13 &> 0.1\end{aligned}$$

Efecte Stolper-Samuelson

- Canvis en els preu relatius tenen un efecte molt important sobre la distribució de la renda:

$\uparrow p_a \rightarrow \uparrow\uparrow w \rightarrow$ increment del poder adquisitiu dels assalariats en termes de ambdós béns

$$\frac{w}{p_a} < \frac{w'}{p_a'}$$
$$\frac{0.23}{3} < \frac{0.3}{3.5}$$
$$0.076 < 0.085$$

$$\frac{w}{p_t} < \frac{w'}{p_t'}$$
$$\frac{0.23}{1} < \frac{0.3}{1}$$
$$0.23 < 0.3$$

Efecte Stolper-Samuelson

b) Comparem el canvi en el preu de l'acer amb els canvis en els preus dels factors

$$\left(\frac{\Delta p_a}{p_a} \right) = \frac{3.5 - 3}{3} = \frac{0.5}{3} = 0.166 \rightarrow 16.6\%$$

$$\left(\frac{\Delta w}{w} \right) = \frac{0.3 - 0.23}{0.23} = 0.304 \rightarrow 30.4\%$$

$$\left(\frac{\Delta r}{r} \right) = \frac{0.10 - 0.13}{0.13} = -\frac{0.03}{0.13} = -0.2307 \rightarrow -23.07\%$$

→Efecte amplificat del canvi en el preu dels béns sobre el canvi en el preu dels factors

EXERCICI 2.5.1. (Bengochea i altres, 2002)

$$a_{LX} = 6 \quad a_{LY} = 2 \quad a_{KX} = 2 \quad a_{KY} = 1$$

$$L_F = 4000 \quad L_E = 6000$$

$$K_F = 2000 \quad K_E = 6000$$

a)

EXERCICI 2.5.3.

$$a_{LB} = 0,25 \quad a_{LC} = 1 \quad a_{KB} = 0,75 \quad a_{KC} = 0,50$$

$$L = 200$$

$$K = 150$$

a)

TEMA 3

Pràctica 3: Economies d'escala, competència imperfecta i comerç internacional

Mesurament del comerç intraindustrial

L'índex de Grubel-Lloyd

$$IG - LL_i = 1 - \frac{|X_i - M_i|}{X_i + M_i}$$

➤ Dos casos extrems:

- ✓ Si, com en els models d'avantatge comparatiu, un país importa o exporta un bé però no les dues coses alhora → valor del numerador = valor del denominador → quocient = 1 i **ICI = 0 → no existeix comerç intraindustrial al sector i**
- ✓ Si les X d'un país en un determinat sector són iguals a les importacions → numerador = 0 → quocient = 0 → **ICI = 1 → màxim grau de comerç intraindustrial**
 - NOTA: [*100 → entre 0 i 100]

L'índex de Grubel-Lloyd

$$IG - LL_i = 1 - \frac{|X_i - M_i|}{X_i + M_i}$$

- IG-LL agregat ponderat:

$$IG - LL_{\text{-ponderado}} = \sum_i^n \left[1 - \frac{|X_i - M_i|}{X_i + M_i} \right] \cdot W_i$$

$$W_i = \frac{X_i + M_i}{\sum_{i=1}^n (X_i + M_i)}$$

PRÀCTICA 3.2

I. Avaluació de la importància relativa en el comerç de les economies d'escala internes i externes en els casos següents:

A. Tots els components electrònics produïts als EUA són dissenyats a Silicon Valley.

I. Avaluació de la importància relativa en el comerç de les economies d'escala internes i externes en els casos següents:

B. Tots els automòbils produïts als EUA són fabricats per 3 empreses nacionals.

I. Avaluació de la importància relativa en el comerç de les economies d'escala internes i externes en els casos següents :

C. El sector de la ceràmica a Castelló reuneix al 80% de les empreses espanyoles productores en l'esmentat sector

I. Avaluació de la importància relativa en el comerç de les economies d'escala internes i externes en els següents casos:

D. Tots els components per a l'Airbus, l'únic productor europeu de grans avions són acoblats a Toulouse, França.

II. Avalueu la importància relativa de les economies d'escala i l'avantatge comparatiu en els casos següents:

A. Suïssa és el major productor mundial de rellotges.

II. Avalueu la importància relativa de les economies d'escala i l'avantatge comparatiu en els següents casos:

B. La major part de les sabatilles esportives es produeixen a la Xina.

II. Avalueu la importància relativa de les economies d'escala i l'avantatge comparatiu en els casos següents :

C. La major part de la producció de fusta té lloc als boscos de Finlàndia.

II. Avalueu la importància relativa de les economies d'escala i l'avantatge comparatiu en els següents casos:

D. Espanya és un important exportador de vi a nivell mundial.

PRÀCTICA 3.3

Exercici 3.5.1 (Bengochea i altres, 2002)

La demanda d'una empresa individual ve donada per:

$$q = S \cdot \left[\frac{1}{n} - b \cdot (p - p_{\text{ind}}) \right]$$

On

q: vendes de l'empresa

S: vendes del sector ($S = n q$)

n: nombre d'empreses

b: paràmetre que representa la sensibilitat de les vendes a variacions del preu

P_i : preu fixat per l'empresa

P_m : preu fixat per les empreses competidores

El cost mitjà ve determinat per:

$$CMe = \frac{F}{q} + c$$

on

CMe : cost mitjà

F: cost fix

q: nombre d'unitats produïdes per l'empresa

c: cost marginal de producció

Per simetria, en equilibri $q=S/n$:

$$CMe = \frac{F}{q} + c = \frac{F}{S/n} + c = \frac{Fn}{S} + c$$

Condicó de maximització de beneficis ($IMg=CMg$):

$$P_i = c + \frac{1}{nb}$$

a) A partir de los dades següents:

$$F = 800.000.000 \text{ €}$$

$$c = 6000 \text{ €}$$

$$b = 1/40000$$

Vendes d'automòbils a Espanya= 1.620.000

Vendes d'automòbils a la resta d'Europa= 4.500.000

- a) Quin deu ser el preu dels automòbils en absència de comerç a Espanya?
- b) Quin deu ser el preu del automòbils en absència de comerç a la resta d'Europa?
- c) Com és possible que amb una funció de costos idèntica els cotxes siguin més barats a la resta d'Europa que a Espanya?
- d) Com s'altera la situació si Espanya i la resta d'Europa obren les fronteres i s'integren en un únic mercat?

a) Quin deu ser el preu dels automòbils en absència de comerç a Espanya?

$F = 800.000.000 \text{ €} \rightarrow$ Elevats CF \rightarrow aprofitament d'economies d'escala \rightarrow oligopoli (competència monopolística)

$$c = 6000 \text{ €}$$

$$b = 1/40000$$

Vendes d'automòbils a Espanya = 1.620.000

Vendes d'automòbils a la resta d'Europa = 4.500.000

A partir de la condició de maximització de beneficis de l'empresa i la funció de cost mitja per a Espanya

$$\begin{aligned} P_i &= c + \frac{1}{nb} = \\ &= 6.000 + \frac{1}{\frac{n}{40.000}} = 6.000 + \frac{40.000}{n} \\ CMe &= \frac{Fn}{S} + c = \frac{800.000.000n}{1.620.000} + 6.000 \end{aligned}$$

En l'equilibri sense comerç:

Competència monopolística

→ Maximització beneficis: $IMg=CMg$

→ Beneficis a LT = 0 : $p=CMe$

$$p_i = CMe$$

$$6.000 + \frac{40.000}{n} = \frac{800.000.000n}{1.620.000} + 6.000$$

$$\frac{40.000}{n} = \frac{80.000n}{162}$$

$$\frac{4}{n} = \frac{8n}{162}$$

$$648 = 8n^2 \rightarrow n = \sqrt{\frac{648}{8}} = \sqrt{81} = 9$$

$$P_i = 6.000 + \frac{40.000}{n} = 6.000 + \frac{40.000}{9} = 6.000 + 4.444 = 10.444$$

Equilibri:

$$n = 9$$

$$P = 10.444 \quad [P > CMg = 6.000]$$

$$q = S/n = 1.620.000/9 = 180.000$$

b) Quin deu ser el preu dels automòbils en absència de comerç a la resta d'Europa?

A partir de la condició de maximització de l'empresa i la funció de CMe per a la resta d'Europa

$$P_i = c + \frac{1}{nb} = 6.000 + \frac{1}{\frac{n}{40.000}} = 6.000 + \frac{40.000}{n}$$

$$CMe = \frac{Fn}{S} + c = \frac{800.000.000n}{4.500.000} + 6.000$$

A l'equilibri sense comerç:

$$p_i = CMe$$

$$6.000 + \frac{40.000}{n} = \frac{800.000.000n}{4.500.000} + 6.000$$

$$\boxed{n = 15}$$

Preu d'equilibri:

$$P_i = 6.000 + \frac{40.000}{n} = 6.000 + \frac{40.000}{15} = 6.000 + 2.666 = 8.666$$

Quantitat produïda per cada empresa:

$$q = \frac{S}{n} = \frac{4.500.000}{15} = 300.000$$

c) Com és possible que amb una funció de costos idèntica els cotxes siguin més barats a la resta d'Europa que a Espanya?

- La resta d'Europa suposa un mercat major que l'espanyol, la qual cosa permet a les empreses aprofitar les economies d'escala i reduir el cost mitjà:
 - $CMe = (F/q)+c$
 - ✓ Cost mitjà Espanya = 10.444
 - ✓ Cost mitjà RE= 8.666

d) Com s'altera la situació si Espanya i la resta d'Europa obren les fronteres i s'integren en un únic mercat?

➤ $S = S_{\text{ESP}} + S_{\text{ER}} = 1.620.000 + 4.500.000 = 6.120.000$

[IMg=CMg] $P_i = c + \frac{1}{nb} = 6.000 + \frac{1}{\frac{n}{40.000}} = 6.000 + \frac{40.000}{n}$

$$CMe = \frac{Fn}{S} + c = \frac{800.000.000n}{6.120.000} + 6.000$$

En l'equilibri amb un únic mercat

$$p_i = CMe$$

$$6.000 + \frac{40.000}{n} = \frac{800.000.000n}{6.120.000} + 6.000$$

$$\boxed{n = 17}$$

Preu d'equilibri:

$$P_i = 6.000 + \frac{40.000}{n} = 6.000 + \frac{40.000}{17} = 6.000 + 2.353 = 8.353$$

Quantitat produïda per cada empresa

$$q = \frac{S}{n} = \frac{6.120.000}{17} = 360.000$$

- Els **guanys del comerç** en el model de competència monopolística són:

- Els consumidors accedeixen a un major nombre de varietats

$$n = 17 > 15 > 9$$

$$[\dots 17 < 15 + 9]$$

- Els productors augmenten l'escala de producció i redueixen el cost mitjà.

- La competència redueix els preus i millora el poder adquisitiu dels ciutadans (ara poden comprar més béns d'altres indústries).

TEMA 4

Pràctica 4.1

- Exercicis gràfics i numèrics sobre l'anàlisi bàsica de l'aranzel
 - Bibliografia: KOM (2012), cap. 9
- Exercici sobre una quota d'importació
 - Bibliografia: KOM (2012), cap. 9

Exercicis aranzel (KOM, 2012; cap. 9, ex. 1)

1. La corba de demanda nacional de blat és $D = 100 - 20P$ i la corba d'oferta és $S = 20 + 20P$

Obtingueu la funció de demanda d'importació del nostre país.
Quin seria el preu del blat en absència de comerç?

➤ La corba DM ve donada per:

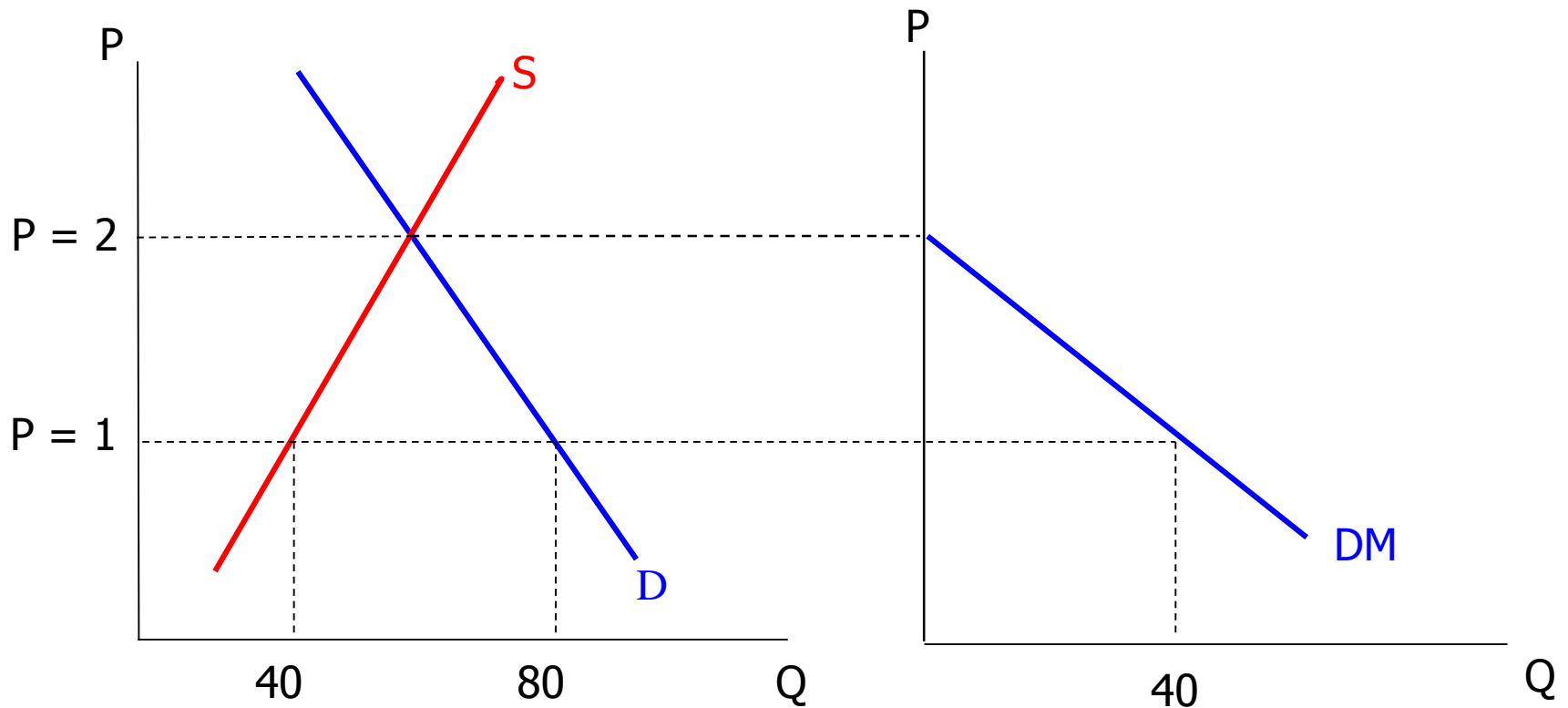
✓ **DM** = $D - S = 100 - 20P - (20 + 20P) = \mathbf{80 - 40P}$

➤ Per a representar-la gràficament necessitem saber quin és el preu d'autarquia, ja que només per davall d'aquest preu la demanda d'importacions serà positiva:

➤ $D = S \rightarrow DM = 0 \rightarrow 80 - 40P = 0 \rightarrow \mathbf{P = 2}$

Exercicis aranzel (KOM, 2012; cap. 9, ex. 1)

La corba de DM del NP

Exercicis aranzel (KOM, 2012; cap. 9, ex. 2)

A l'estranger, la corba de demanda de blat és:

$D^* = 80 - 20P$ i la corba de oferta és $S^* = 40 + 20P$

a) Obtingueu la funció d'oferta d'exportacions de la resta del món. Quin seria el preu del blat a l'estranger en absència de comerç?

➤ La corba SX^* ve donada per

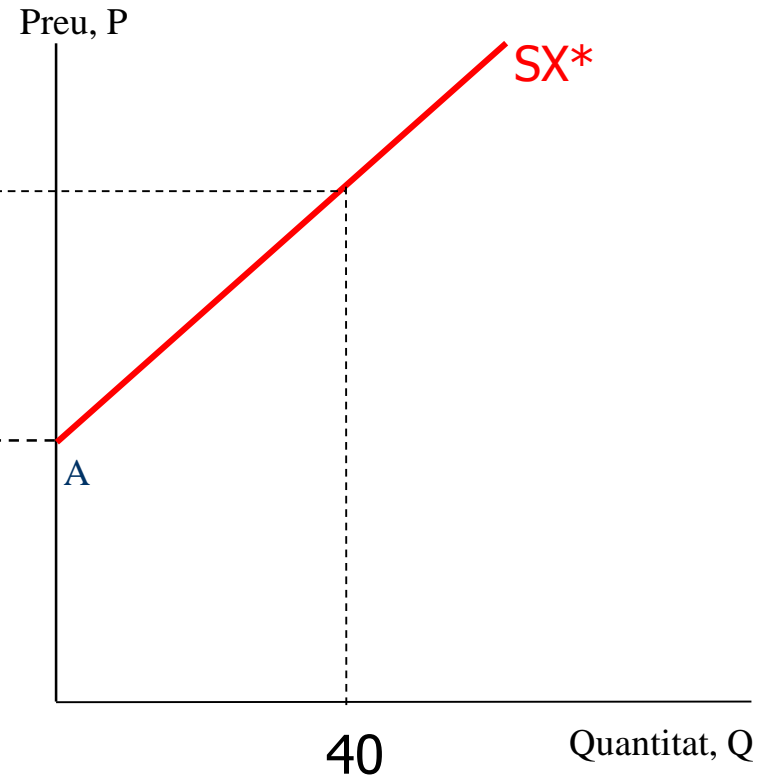
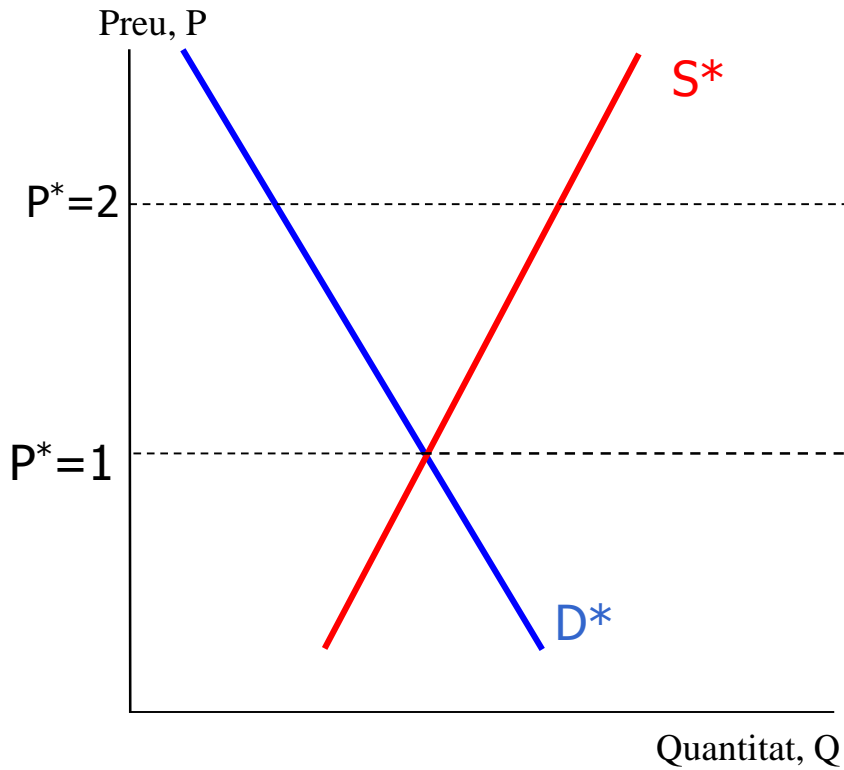
$$SX^* = S^* - D^* = 40 + 20P - (80 - 20P) = -40 + 40P$$

➤ Per a la representació gràfica necessitem calcular el preu d'autarquia a l'estranger, ja que solament a un preu per damunt d'aquest desitjarà exportar:

$$✓ S^* = D^* \rightarrow SX^* = 0 \rightarrow -40 + 40P = 0 \rightarrow P^* = 1$$

Exercicis aranzel (KOM, 2012; cap. 9, ex. 2)

La corba de SX^*

Exercicis aranzel (KOM, 2012; cap. 9, ex. 2)

b) Supposeu que el nostre país i la resta del món comercien entre si amb un cost de transport igual a zero. Obtingueu l'equilibri de lliure comerç. Quin és el preu mundial? Quin és el volum de comerç?

➤ L'equilibri de lliure comerç $DM = SX^*$

$$80 - 40P = -40 + 40P$$

$$120 = 80P$$

$$P_M = 1,5$$

➤ El volum de comerç s'obté substituint P_M en DM o SX^*

$$\text{Volum comerç (VC)} = 80 - 40 \cdot 1,5 = 20$$

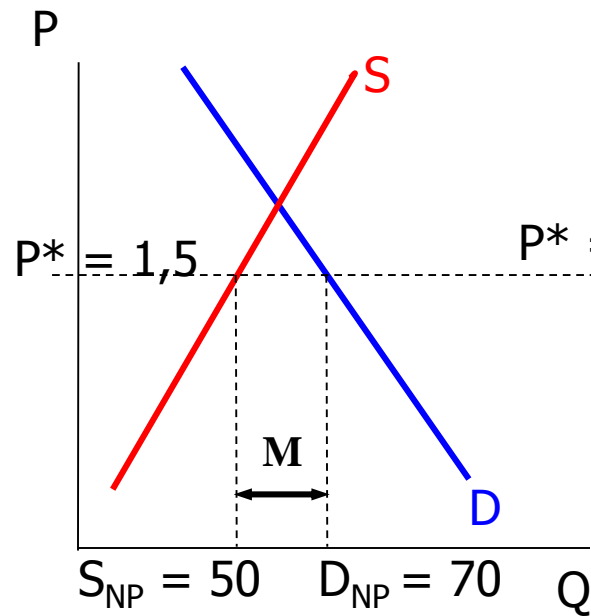
Exercicis aranzel (KOM, 2012; cap. 9, ex. 2)

- En substituir el preu de lliure comerç en les funcions d'oferta i demanda:
 - ✓ $S = 20 + 20 \cdot 1,5 = 50$
 - ✓ $D = 70$
 - ✓ $S^* = 70$
 - ✓ $D^* = 50$
 - ✓ El volum de comerç és 20.

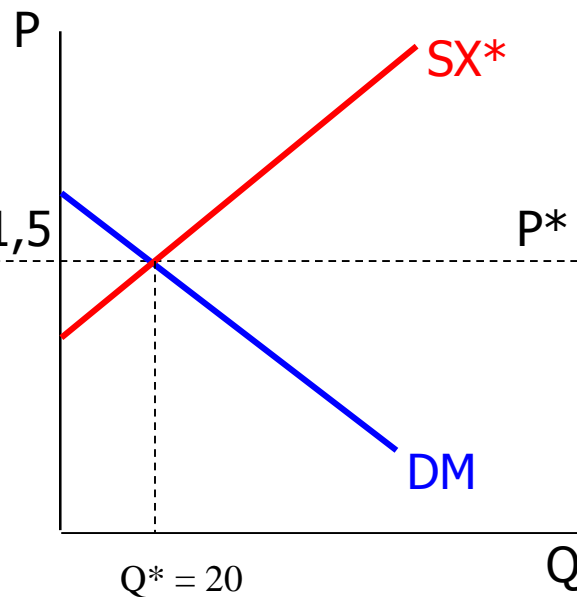
Exercicis aranzel (KOM, 2012; cap. 9, ex. 2)

Determinació del preu mundial

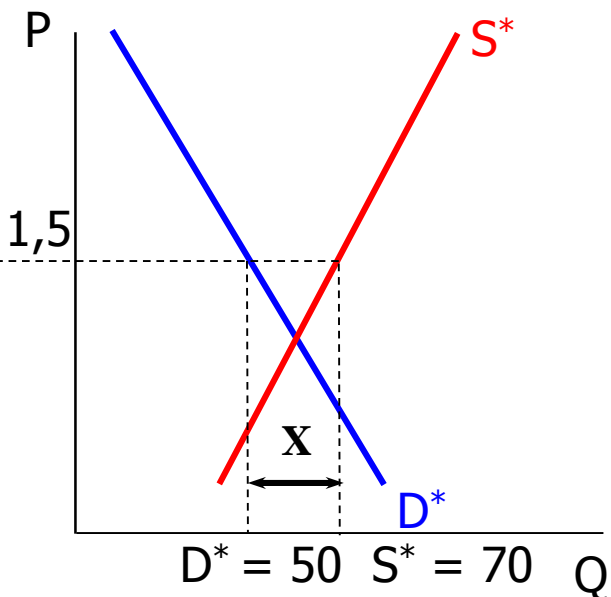
Mercat nacional (NP)

Mercat mundial

Mercat estranger

Exercicis aranzel (KOM, 2012; cap. 9, ex. 3)

Suposeu que NP estableix un aranzel específic de 0,5 sobre la importació del blat.

a) Determineu el preu del blat a cada país, la quantitat oferida i demanada a cada país i el volum de comerç.

- ✓ L'aranzel a les importacions afecta la funció de demanda d'importacions. Per cada unitat demanada d'importacions el preu augmenta en 0,5

$$DM_t = 80 - 40 (P + t) = 80 - 40 (P + 0,5) = 60 - 40P$$

$$SX^* = -40 + 40P$$

- ✓ En equilibri

$$DM_t = SX^*$$

$$60 - 40P = -40 + 40P$$

→ $P_t^* = 1,25$ → Preu que reben els productors estrangers

→ $P_t = 1,25 + 0,5 = 1,75$ → Preu que paguen els consumidors nacionals.

Exercicis aranzel (KOM, 2012; cap. 9, ex. 3)

- Amb els nous preus calculem les noves quantitats en ambdós països:

- ✓ $S = 20 + 20 * 1,75 = 55$

- ✓ $D = 100 - 20 * 1,75 = 65$

- ✓ $S^* = 40 + 20 * 1,25 = 65$

- ✓ $D^* = 80 - 20 * 1,25 = 55$

- I el volum de comerç és:

- Demanda d'importacions $DM = 80 - 40 * 1,75 = 10$

- Oferta d'exportacions $SX^* = -40 + 40 * 1,25 = 10$

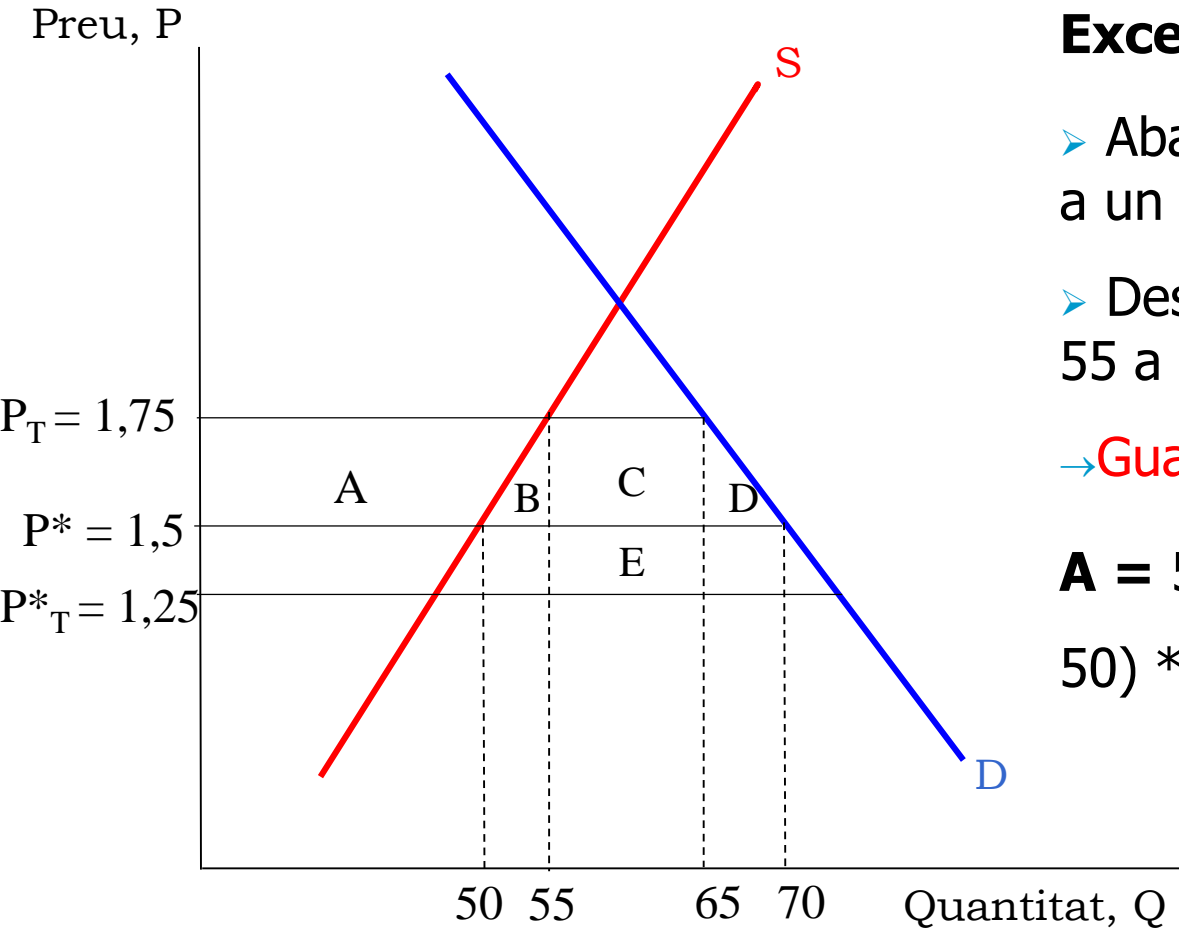
[disminueix el volum de comerç]

Exercicis aranzel (KOM, 2012; cap. 9, ex. 3)

B) Determineu els efectes sobre el benestar dels productors nacionals, els consumidors nacionals i l'Estat

Variació BS = Guanys de l'excedent del productor + Pèrdua de l'excedent del consumidor + Ingressos de l'Estat

b) Efectes de l'arancel sobre el benestar (I)

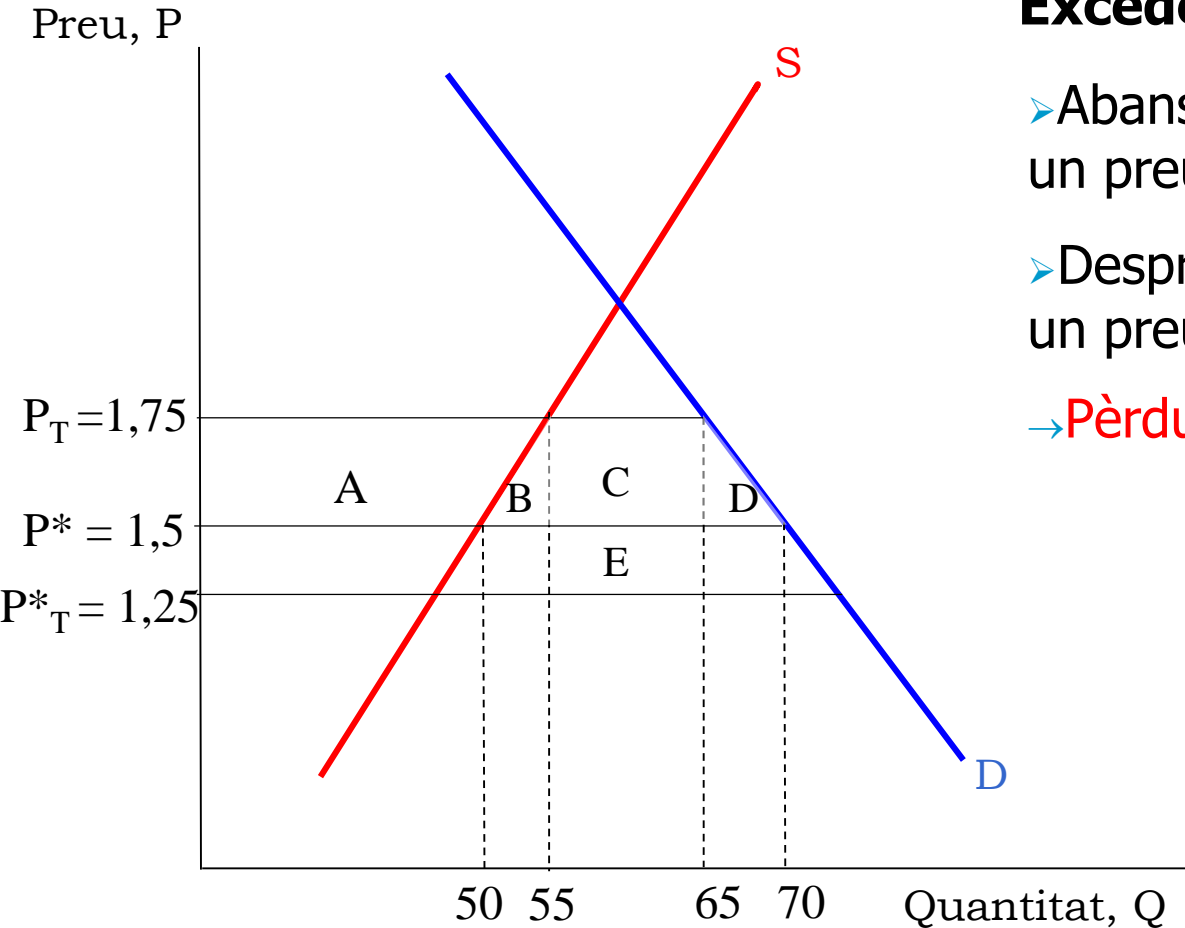
Excedent del productor:

- Abans de l'arancel: producció 50 a un preu d'1,5
- Després de l'arancel: producció 55 a un preu d'1,75

→ **Guany net**: àrea **A**

$$\mathbf{A} = 55 * (1,75 - 1,5) - \frac{1}{2} * (55 - 50) * (1,75 - 1,5) = 13,125$$

b) Efectes de l'aranzel sobre el benestar (II)

Excedent del consumidor:

- Abans de l'aranzel: demanda 70 a un preu d'1,5
- Després de l'aranzel: demanda 65 a un preu d'1,75

→ **Pèrdua** neta: **A + B + C + D**

$$\mathbf{A = 13,125}$$

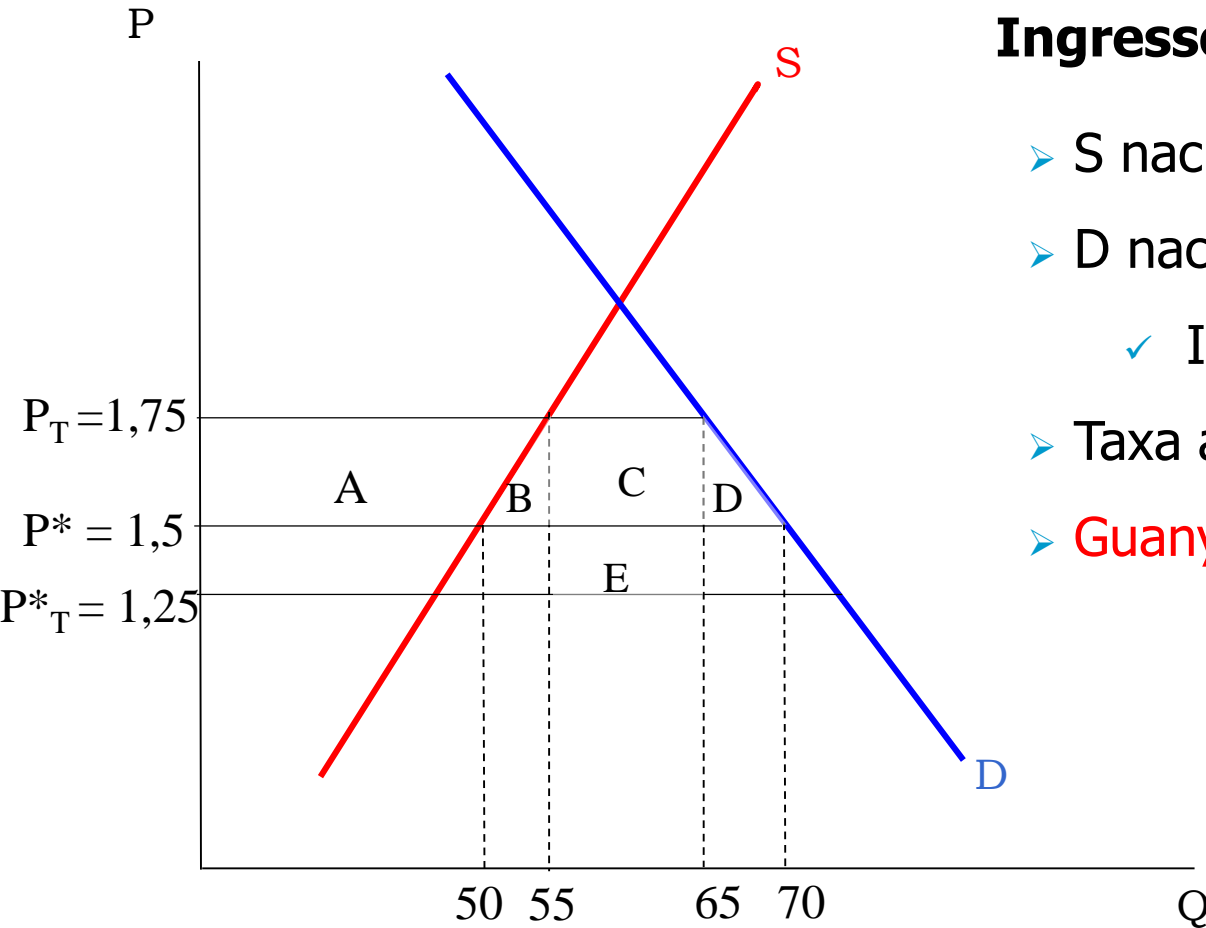
$$\mathbf{B = 0,625}$$

$$\mathbf{C = 2,5}$$

$$\mathbf{D = 0,625}$$

$$\mathbf{A + B + C + D = 16,875}$$

b) Efectes de l'aranzel sobre el benestar (II)

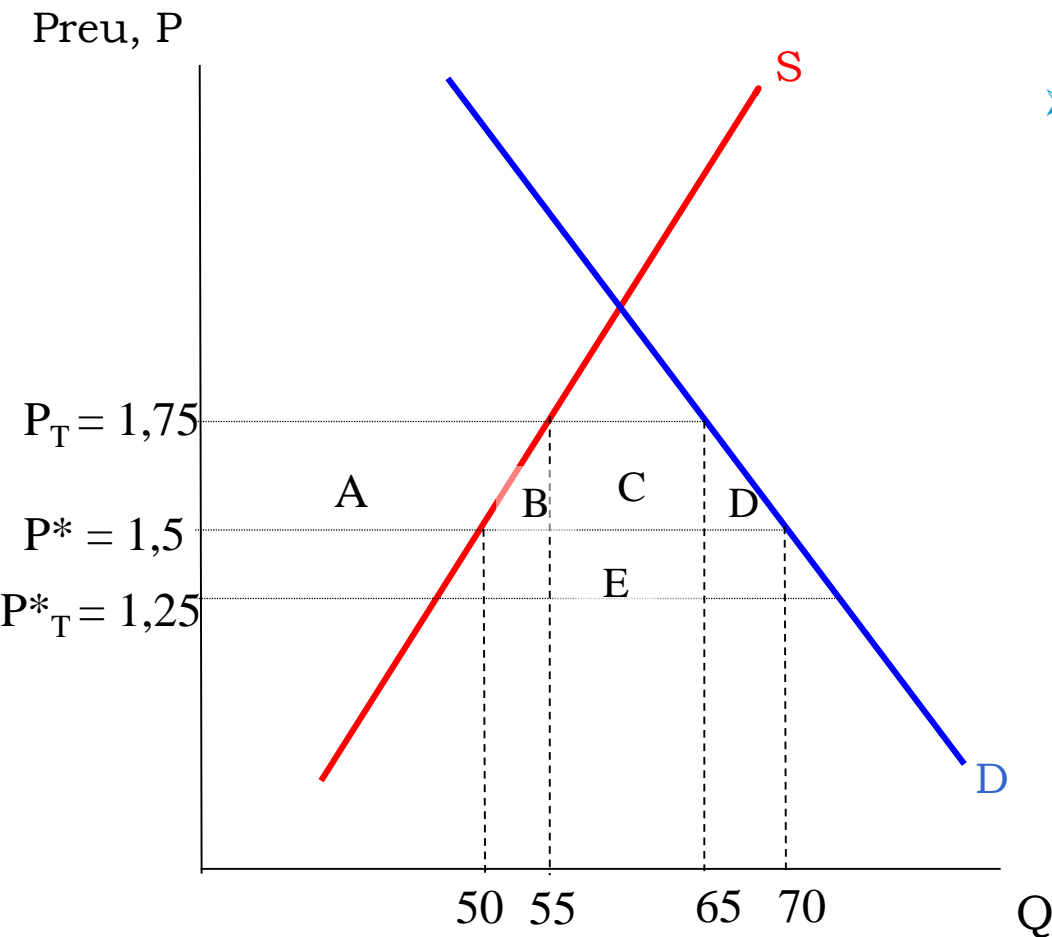
Ingressos de l'estat (C+E)

- S nacional amb aranzel = 55
- D nacional amb aranzel = 65
 - ✓ Importacions = $65 - 55 = 10$
- Taxa aranzelària = 0,5
- **Guany de l'Estat** = $10 * 0,5 = 5$

B) Efectes sobre el bienestar

➤ Variació de BS = $13,125 + 5 - 16,875 = 1,25$

c) Mostreu gràficament i calculeu els guanys de la relació d'intercanvi, la pèrdua d'eficiència i l'efecte total sobre el benestar nacional.

➤ **Guany en la relació d'intercanvi**
 $E = (65 - 55) * (1,5 - 1,25) = 2,5$

➤ **Pèrdua d'eficiència: B + D =**
 $0,625 + 0,625 = 1,25$

✓ **B: Pèrdua per la distorsió en la producció** → es produeixen més unitats a un preu superior al mundial

✓ **D: Pèrdua per la distorsió en el consum** → reducció de la quantitat demanada davant de l'increment de P

✓ **Efecte total: $-(B + D) + E = 1,25$**

Exercicis aranzel (KOM, 2012; cap. 8, ex. 4)

Suposeu que **la resta del món és un país gran** i té una demanda i oferta nacional igual a:

$$D^* = 800 - 200P$$

$$S^* = 400 + 200P$$

Calculeu l'equilibri de lliure comerç i els efectes d'un aranzel específic de 0,5 per part del nostre país. Compareu la diferència en el resultat amb l'anàlisi del cas del país menut del text.

Exercici quota d'importació (KOM, 2012; cap. 8, ex. 9)

La nació d'Acirema és «menuda» i incapaç d'afectar els preus mundials. Importa cacau al preu de 10 \$ el sac. La demanda i l'oferta són:

$$D = 400 - 10P$$

$$S = 50 + 5P$$

Determineu l'equilibri de lliure comerç. Calculeu els efectes d'una quota que limite les importacions a 50 sacs sobre:

- a. L'augment del preu nacional
- b. La renda de la quota
- c. La pèrdua d'eficiència en el consum
- d. La pèrdua d'eficiència en la producció

TEMA 5

Pràctica 5: Tipus de canvi i paritat del poder adquisitiu

Pràctica 5.1: Exercici 1, capítol 13, pàg. 355

- A Munich un entrepà de llonganissa costa 2€, al parc Fenway de Boston un *hot dog* costa 1\$. Amb un tipus de canvi 1.5 \$ per € ($TC_{\$/\text{€}}=1.5$). Quin és el preu de l'entrepà en termes de *hot dogs*?
- Pas 1: expressem el preu d'ambós productes en la mateixa moneda:
 - ✓ Preu d'un entrepà de llonganissa en \$: $2\text{€} \times 1.5 \text{ \$/€} = 3\text{\$}$
- Pas 2: Obtenim el preu relatiu

$$\text{Preu Relatiu} = \frac{P_{Boc}(\$)}{P_{pc}(\$)} = \frac{3}{1} = 3$$

- ➔ Un entrepà de llonganissa a Munich costa el triple que un *hot dog* a Boston.

Pràctica 5.1: Exercici 1, capítol 13, pàg. 355

- Com varia aquest preu relatiu si el dòlar s'aprecia fins a un tipus d'1,25 \$ per € ($TC_{\$/\text{€}} = 1.25$)? Compareu amb la situació inicial. S'ha encarit el *hot dog* en relació amb l'entrepà de llonganissa?
- Pas 1: expressem el preu d'ambós productes en la mateixa moneda:
 - ✓ Preu d'un entrepà de llonganissa en \$: $2\text{€} \times 1.25 \text{ \$/€} = 2.5\text{\$}$
- Pas 2: Obtenim el preu relatiu

$$\text{Preu Relatiu} = \frac{P_{Boc}(\$)}{P_{pc}(\$)} = \frac{2.5}{1} = 2.5$$

- El *hot dog* s'ha encarit en relació amb l'entrepà de llonganissa (l'entrepà s'ha abaratit relativament).

Pràctica 5.1

- Mantenint la resta constant:
 - ✓ **Apreciació** de la moneda d'un país
 - Increment del preu relatiu de les seues exportacions.
 - Reducció del preu relatiu de les seues importacions.

 - ✓ **Depreciació** de la moneda d'un país
 - Reducció del preu relatiu de les seues exportacions.
 - Increment del preu relatiu de les seues importacions.

Pràctica 5.1: Exercici 2, capítol 13, pàg. 355

- Un dòlar adquirit als EUA costa 7,5 corones noruegues (CN), però el mateix dòlar pot ser adquirit per 1,25 francs suïssos (FS). Quin és el tipus de canvi de la corona noruega respecte del franc suís?

- $TC_{CN/\$} = 7.5$ ($TC_{\$/CN} = 1/7.5 = 0.133$)

- $TC_{FS/\$} = 1.25$ ($TC_{\$/FS} = 1/1.25 = 0.8$)

$$TC_{CN/FS} = \frac{\frac{7.5CN}{\$}}{\frac{1.25FS}{\$}} = \frac{7.5CN}{1.25FS} = 6 \frac{CN}{FS}$$

→ $TC_{CN/FS} = 6$ ó $TC_{FS/CN} = 0.166$

Pràctica 5.1: Exercici 1, capítol 15, pàg. 431

- Supposeu que la inflació a Rússia és del 100% durant un any, mentre que a Suïssa és de només el 5%. Segons la PPA relativa, què deuria d'ocórrer al cap d'un any amb el tipus de canvi del franc suís amb respecte del ruble?
- La PPA relativa afirma que els preus i els tipus de canvi varien en una proporció que manté constant el poder adquisitiu de la moneda de cada país en relació amb la d'altres països →

$$TCR_{FS/R} = TC_{FS/R} \cdot \frac{P_R}{P_S} \rightarrow PPA \text{ relativa: } TCR = 0 \rightarrow TCR = TC_{FS/R} + (p_R^t - p_S^t)$$

$$\left[\frac{TC_{FS/R}^t - TC_{FS/R}^{t-1}}{TC_{FS/R}^{t-1}} \right] = \pi_S^t - \pi_R^t \quad \longrightarrow \quad \left[\frac{TC_{FS/R}^t - TC_{FS/R}^{t-1}}{TC_{FS/R}^{t-1}} \right] = 5 - 100 = -95\%$$

- FS s'aprecia un 95%

Pràctica 5.2: Exercici 6, capítol 13, pàg. 356

- Supposeu que el tipus d'interès als EUA i el Regne Unit és el mateix i igual al 5%. Quina és la relació entre el tipus de canvi actual del dòlar amb respecte de la lliura esterlina i el seu tipus de canvi futur esperat?
- La **condició de la paritat d'interessos** que defineix l'equilibri al mercat de divises és,

$$r_{\$} = r_{LE} + \left[\frac{TC_{\$/LE}^e - TC_{\$/LE}}{TC_{\$/LE}} \right]$$

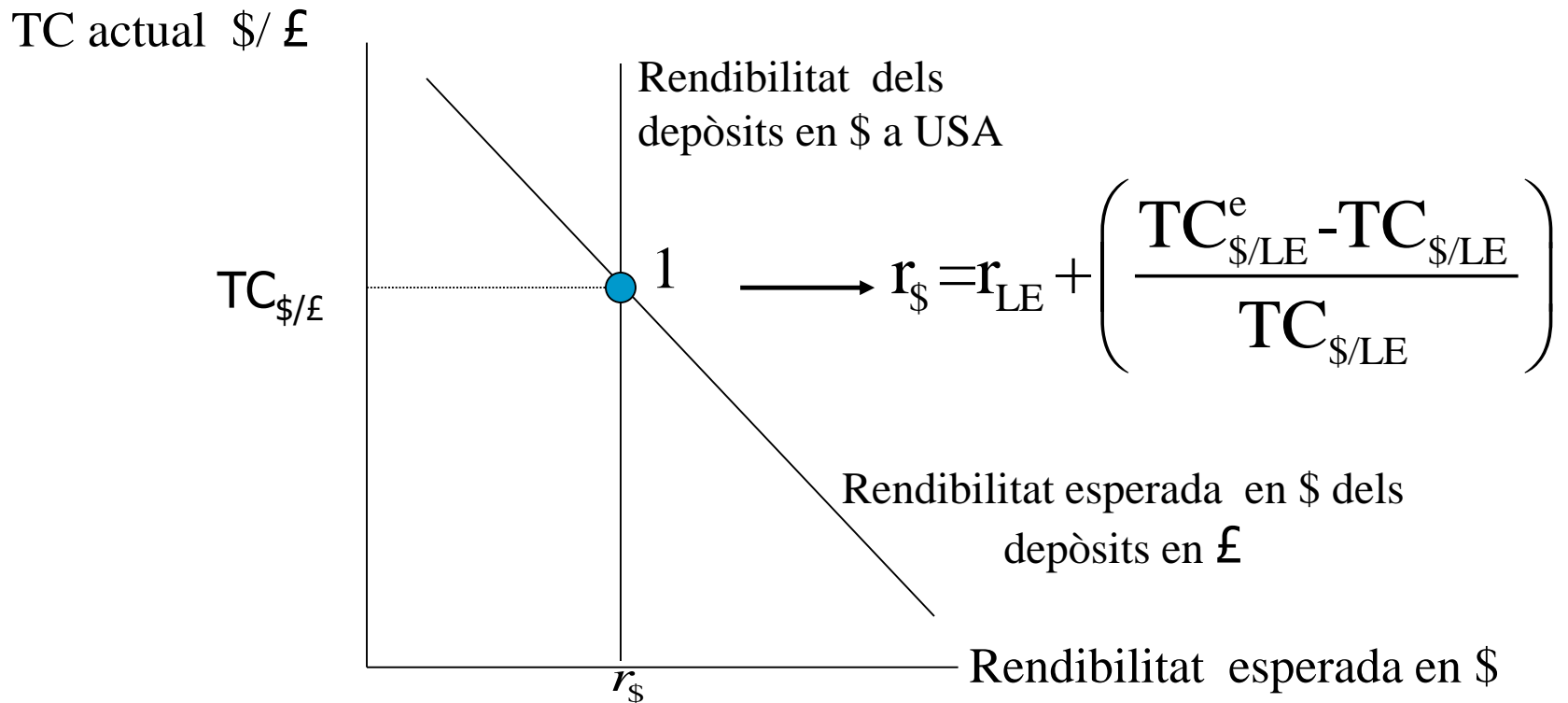
Si $r_{\$} - r_{LE} = 0.05 - 0.05 = 0 \rightarrow \left[\frac{TC_{\$/LE}^e - TC_{\$/LE}}{TC_{\$/LE}} \right] = 0$

$$TC_{\$/LE}^e = TC_{\$/LE}$$

- **Depreciació esperada = 0**

Pràctica 5.2: Exercici 6, capítol 13, pàg. 356

➤ Donats $r_{\$}$, r_{\pounds} , $TC_{\$/\pounds}^e$

EXERCICI SOBRE LA DETERMINACIÓ TIPUS DE CANVI

El tipus d'interès de les corones sueques (SEK) a un any és del 3,6%, mentre que el dels depòsits en euros (€) per al mateix període és del 2%. El tipus de canvi esperat a un any entre les corones sueques i l'euro és $TC^{e_{SEK/€}} = 11,410$. A partir d'aquesta informació es demana:

- a) Expliqueu, amb el suport d'un gràfic, com es produeix l'equilibri al mercat de divises d'acord amb la teoria de la paritat d'interessos.
- b) Calculeu quin seria el tipus de canvi al qual s'equilibraria el mercat de divises amb les dades de l'enunciat. Representeu gràficament aquesta situació d'equilibri.
- c) Supposeu que el tipus d'interès de les corones cau a l'1,8% i es manté constant el tipus d'interès de l'euro (2%) i el tipus de canvi esperat entre les corones i l'euro. Quin seria el nou tipus de canvi d'equilibri? Què deu haver ocorregut al valor de la corona respecte a l'euro? Per què? Representeu-ho gràficament.
- d) Partint de les dades inicials (apartat *b*), supposeu que el tipus d'interès de l'€ apuja fins al 3%, i es manté constant el tipus d'interès de l'euro (2%) i el tipus de canvi esperat entre les corones i l'euro. Quin seria el nou tipus de canvi d'equilibri? Què deu haver ocorregut al valor de la corona respecte a l'euro? Per què? Representeu-ho gràficament.

a) L'equilibri del mercat de divises

- **L'equilibri en el mercat de divises** es produeix quan **totes les divises ofereixen la mateixa taxa de rendibilitat esperada**.
 - ✓ En aquest cas no hi ha ni excés d'oferta ni excés de demanda de depòsits en divises.
- Això es coneix com la **condició de la paritat d'interessos** i pot expressar-se així:

$$r_{\text{SEK}} = r_{\text{€}} + \left(\frac{\text{TC}_{\text{SEK/€}}^e - \text{TC}_{\text{SEK/€}}^S}{\text{TC}_{\text{SEK/€}}^S} \right)$$

Rendibilitat en SEK d'un depòsit en SEK

Rendibilitat en € d'un depòsit en €

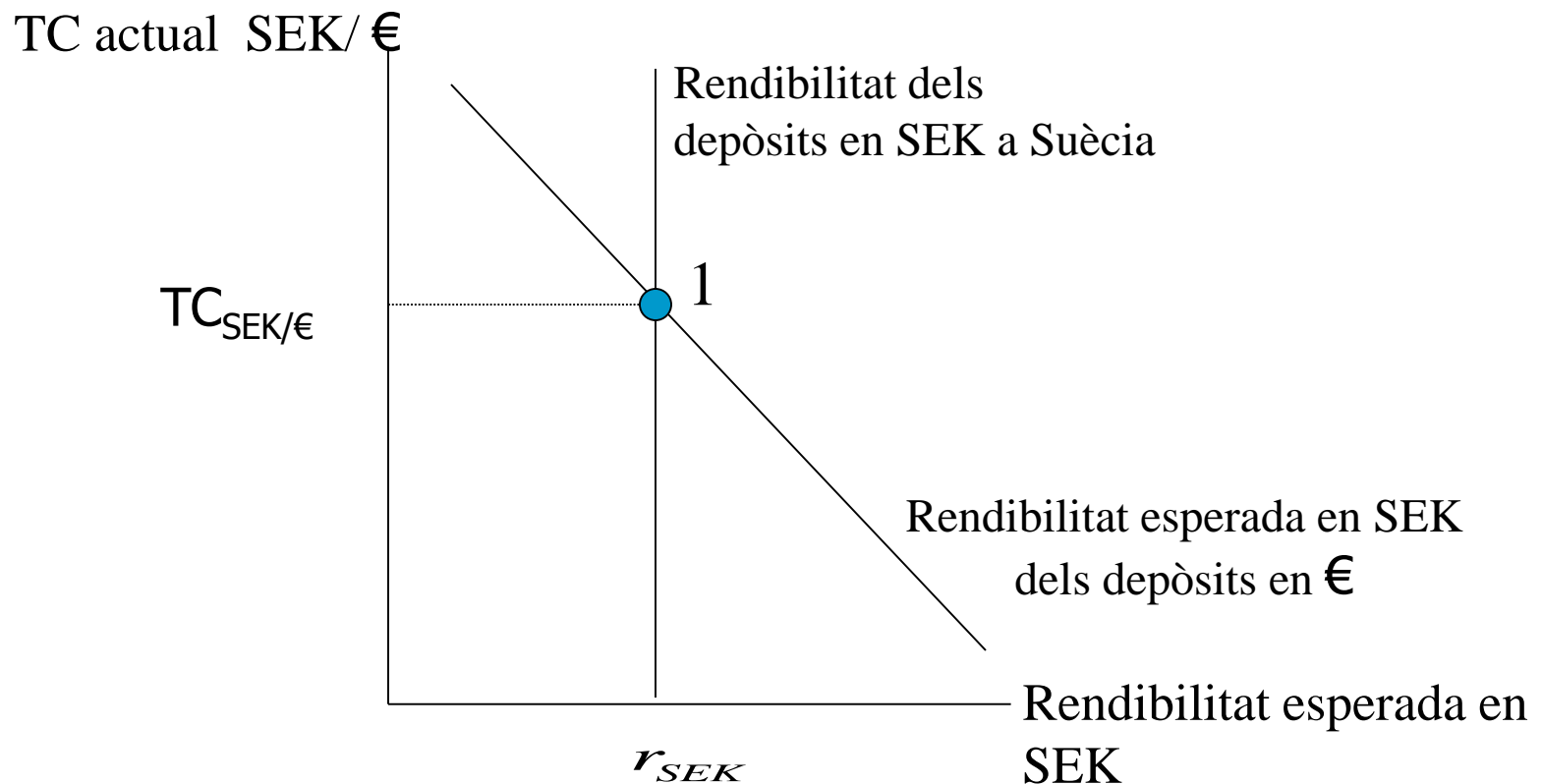
Taxa de **depreciació/apreciació** esperada del SEK

Rendibilitat esperada en SEK d'un depòsit en €

EXERCICI DETERMINACIÓ TIPUS DE CANVI

a)

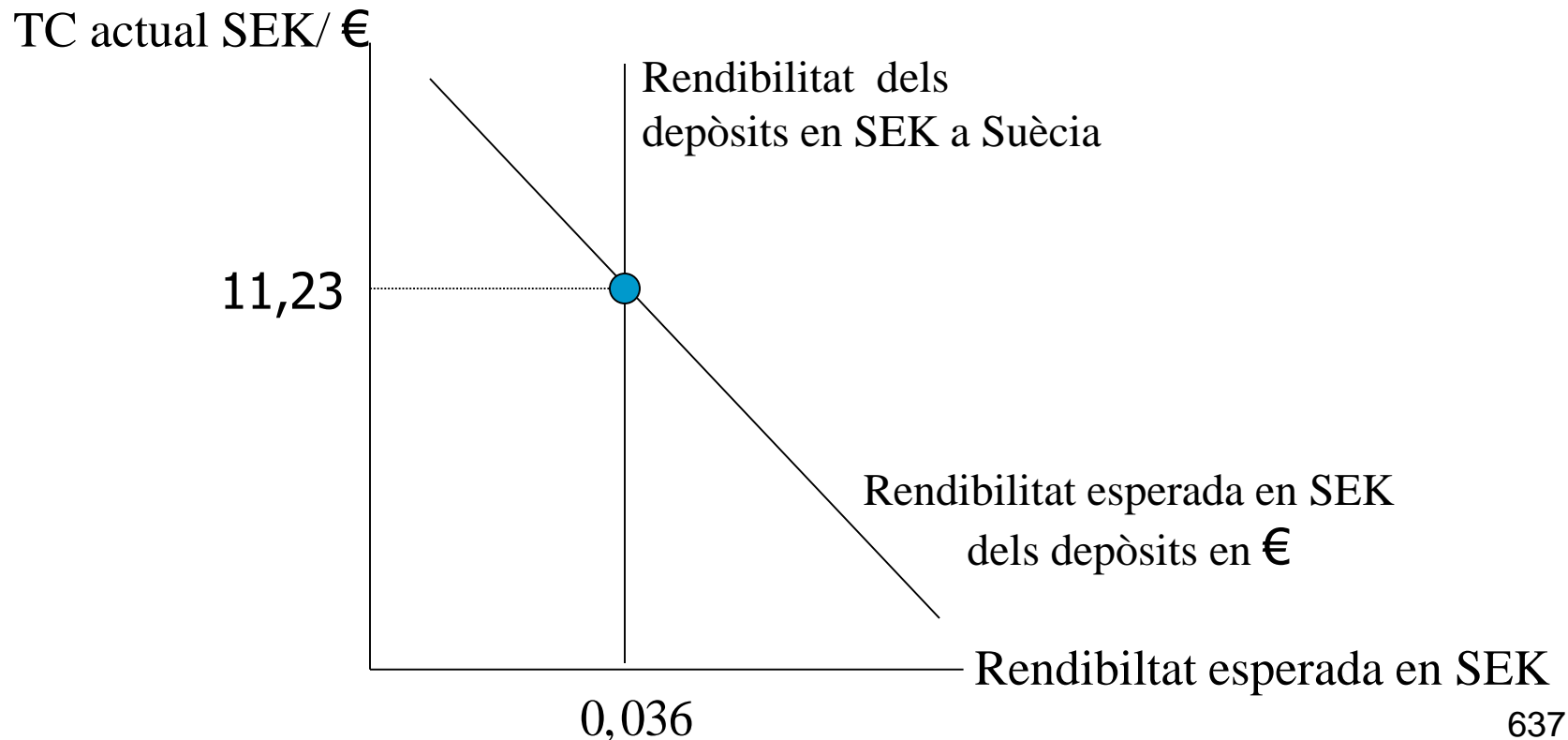
$$r_{SEK} = r_{\epsilon} + \left(\frac{TC_{SEK/\epsilon}^e - TC_{SEK/\epsilon}}{TC_{SEK/\epsilon}} \right)$$

EXERCICI DETERMINACIÓ TIPUS DE CANVI

b)

$$0,036 = 0,02 + \left(\frac{11,41 - TC_{SEK/\text{€}}}{TC_{SEK/\text{€}}} \right) \Rightarrow TC_{SEK/\text{€}} = 11,23$$

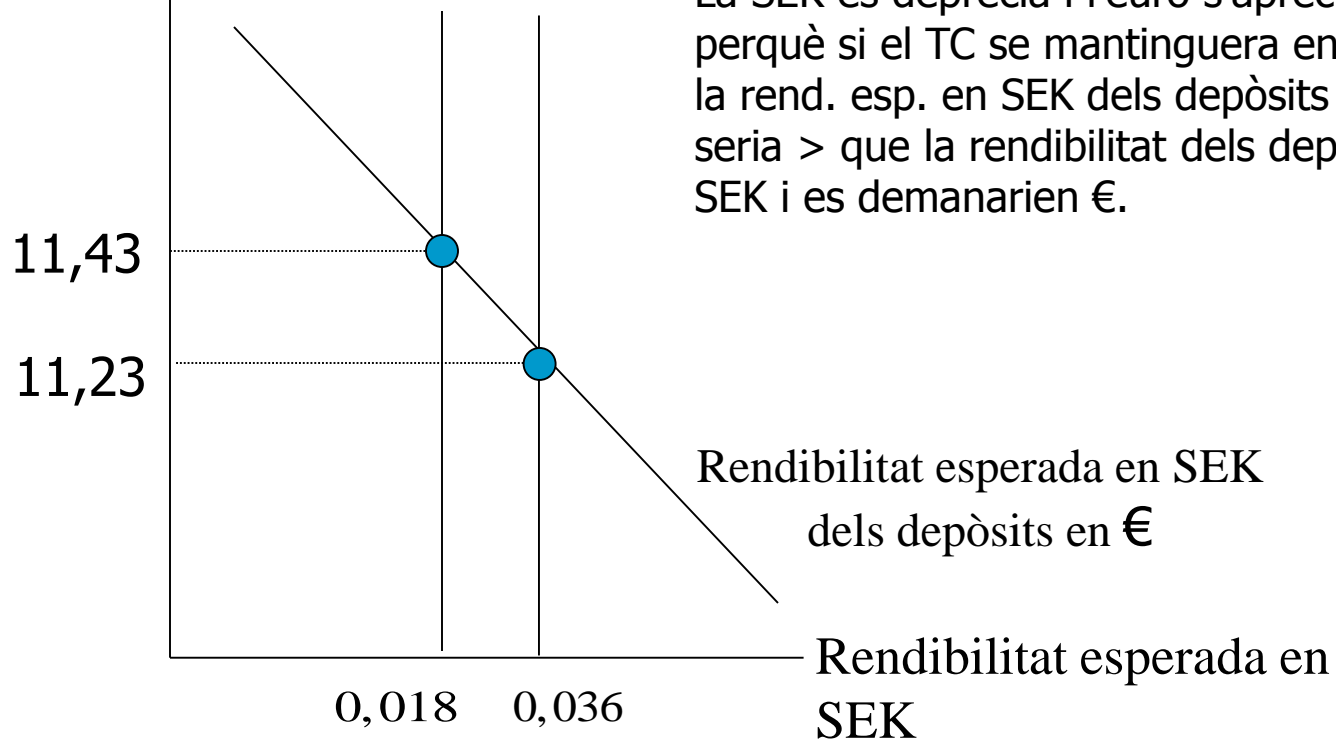

EXERCICI DETERMINACIÓ TIPUS DE CANVI

c)

$$0,018 = 0,02 + \left(\frac{11,41 - TC_{SEK/\text{€}}}{TC_{SEK/\text{€}}} \right) \Rightarrow TC_{SEK/\text{€}} = 11,43$$

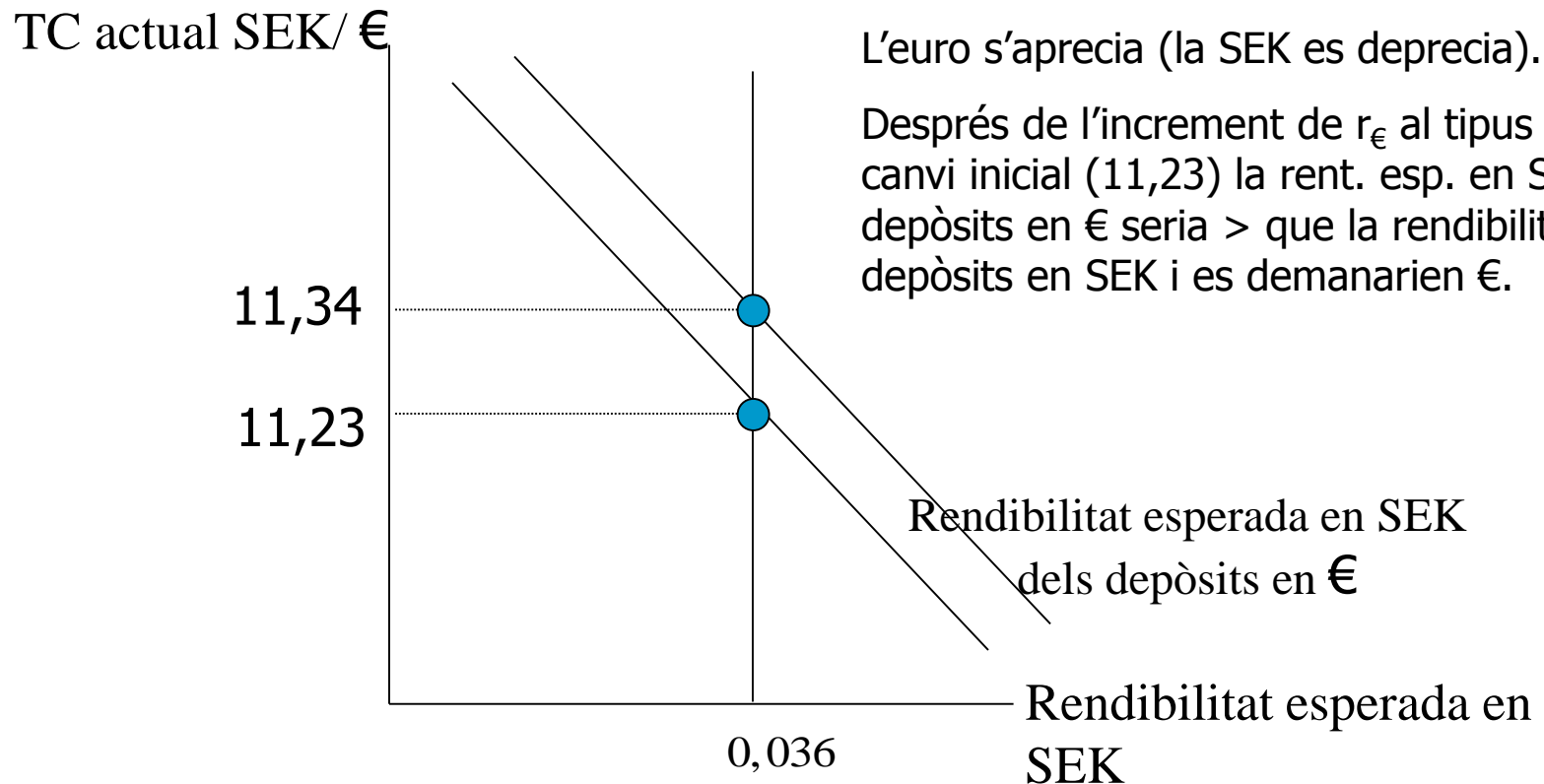
TC actual SEK/ €

EXERCICI DETERMINACIÓ TIPUS DE CANVI

d)

$$0,036 = 0,03 + \left(\frac{11,41 - TC_{SEK/\text{€}}}{TC_{SEK/\text{€}}} \right) \Rightarrow TC_{SEK/\text{€}} = 11,34$$

TEMA 6

PRÀCTIQUES TEMA 6

- 1. Macromagnituds**
- 2. Taxa de participació i nombres índex**
- 3. Taxes de variació**
- 4. Aplicacions de les taxes de variació**
- 5. Determinants del creixement de la producció i la productivitat**

Conceptes previs (Pràctica 1)

VALOR AFEGIT

Diferència entre el valor total de les vendes i compres de matèries primeres i productes intermedis.

PRODUCCIÓ TOTAL - VALOR AFEGIT - PRODUCCIÓ FINAL

	<u>Blat</u>	<u>Farina</u>	<u>Pa</u>
Producció total	200	500	950
Consum intermedi		200	500
Valor afegit	200	300	450

Producció total o efectiva: $200 + 500 + 950 = 1650$ u.

Consum intermedi: $200 + 500 = 700$ u.

Valor afegit: $200 + 300 + 450 = 950$ u.

Producció final: 950 u.

Producció total - Consums intermedis = Valor afegit = Producció final
(1650) - (700) = (950) = (950)

PRÀCTICA 1.- MACROMAGNITUDS

En una economia simplificada, en la qual tan sols hi ha tres sectors, es produeixen les transaccions següents:

El sector primari ven al secundari per valor de 1.200 u. m. i al terciari, per valor de 800 u. m.

El sector secundari ven al consum final per valor de 600 u. m. i al sector terciari, per valor de 1.000 u. m.

Finalment, el sector terciari ven al consum final per valor de 2.000 u. m.

A partir d'aquestes dades, calculeu:

- 1) La producció total o efectiva de l'economia.
- 2) La producció final.
- 3) El valor afegit dels diferents sectors i del conjunt de l'economia.

Resolució pràctica 1

1) Producció total o efectiva

És la suma de tot el que es produeix en l'economia

- Agricultura: 2.000
- Indústria: 1.600
- Serveis: 2.000
- Producció efectiva 5.600

Resolució pràctica 1

2) Producció final:

És la suma de totes les vendes realitzades en la demanda final (en aquest cas, el consum final).

Per tant:

Vendes del sector secundari al consum final:	600 u. m.
<u>Vendes del sector terciari al consum final:</u>	<u>2.000 u. m.</u>
Producció final:	2.600 u. m.

Resolució pràctica 1

3) Valor afegit

És la diferència entre l'input i la l'output d'un sector, o en altres termes, entre el valor total de les vendes i el de les compres de matèries primeres i productes intermedis.

	SECTOR PRIMARI	SECTOR SECUNDARI	SECTOR TERCIARI	TOTAL
OUTPUT INPUT				
VALOR AFEGIT				

	SECTOR PRIMARI	SECTOR SECUNDARI	SECTOR TERCIARI	TOTAL
OUTPUT	2.000	1.600	2.000	5.600
INPUT	-	1.200	1.800	3.000
VALOR AFEGIT	2.000	400	200	2.600

Pràctica 2. Taxa de participació i nombres índex

Utilitzant la informació continguda en el Quadre 1:

- a) Calculeu el pes relatiu de l'economia valenciana en el conjunt de l'economia espanyola en 2000 i 2012.

- b) Expresseu en forma de nombres índex (amb base 2000) les sèries del PIB de la Comunitat Valenciana i Espanya.

Quadre 1.- Producte Interior Brut de Espanya i la Comunitat Valenciana en milers d'euros

ANY	ESPANYA	COMUNITAT VALENCIANA
2000	630.263.000	60.985.297
2001	680.678.000	66.476.580
2002	729.206.000	71.280.349
2003	782.929.000	76.242.588
2004	841.042.000	81.825.648
2005	908.450.000	88.203.596
2006	980.954.000	95.588.515
2007	1.049.848.000	102.403.209
....		
2012	1.051.339.000	100.047.000

Font: Comptabilitat Nacional i Comptabilitat Regional. INE

Resolució pràctica 2

Taxa de participació o pes relatiu:

És el percentatge que representa una magnitud (x_0) sobre una altra (X_0) de la qual forma part:

$$PR=(x_0/X_0)*100$$

$$PR (2000)=9,68\%$$

$$PR (2012)=9,52\%$$

Resolució pràctica 2

- Els nombres índex s'utilitzen en la comparació temporal i/o espacial entre magnituds.
- Una sèrie de valors d'una variable apareix expressada en nombres índex quan tots els valors es divideixen per un que es pren com a base.
- Habitualment, els nombres índex s'expressen en base 100.

PIB de Espanya i la CV (base 100 any 2000)

ANY	ESPANYA	COMUNITAT VALENCIANA
2000	100	100
2001	108,0	109,0
2002
2003
2004
2005
2006
2007	166,6	167,9

2012	166,8	164,1

PRÀCTICA 3. TAXES DE VARIACIÓ

Utilitzant la informació continguda en el Quadre 1:

- a) Calculeu la taxa de variació simple del PIB nominal de la Comunitat Valenciana i Espanya entre els anys 2000 i 2007.
- b) Obtingueu la taxa de variació mitjana anual acumulativa del PIB nominal de la Comunitat Valenciana i Espanya entre els anys esmentats davall el supòsit de capitalització discreta i freqüència de capitalització anual.
- c) Calculeu, per al mateix període, la taxa de variació mitjana anual acumulativa del PIB nominal de la Comunitat Valenciana i Espanya davall el supòsit de capitalització contínua.

Quadre 1.- Producte Interior Brut de Espanya i la Comunitat Valenciana en milers d'euros

ANY	ESPANYA	COMUNITAT VALENCIANA
2000	630.263.000	60.985.297
2001	680.678.000	66.476.580
2002	729.206.000	71.280.349
2003	782.929.000	76.242.588
2004	841.042.000	81.825.648
2005	908.450.000	88.203.596
2006	980.954.000	95.588.515
2007	1.049.848.000	102.403.209
....		
2012	1.051.339.000	100.047.000

Font: Comptabilitat Nacional i Comptabilitat Regional. INE

Resolució pràctica 3

La taxa de variació simple (TVS) expressa el percentatge que representa la variació absoluta d'una variable en un interval temporal determinat sobre el valor inicial d'aquesta variable.

No té en compte el nombre d'anys.

Si els valors inicial i final d'aquesta variable es denoten per X_0 i X_t , respectivament, aquesta taxa es formula com a:

$$TVS = \left(\frac{X_t - X_0}{X_0} \right) * 100$$

Resolució pràctica 3

a) Taxa de Variació Simple 2000-2007

$$TVS^{ESP} = ((1.049.848 - 630.263) / 630.263) * 100 = 66,57\%$$

$$TVS^{CV} = ((102.403.209 - 60.985.297) / 60.985.297) * 100 = 67,91\%$$

Resolució pràctica 3

- La taxa de variació mitjana anual acumulativa (TVMAA) és la taxa constant (r) a la qual ha de créixer una variable perquè des del valor inicial X_0 abaste, transcorregut un període de temps t , un valor final X_t
- Capitalització discreta:

$$X_t = X_0 (1 + r)^t$$

Resolució pràctica 3

- Per tant, la TVMAA discreta (expressada en tants per un) s'obté a partir de l'expressió:

$$r = \left(\frac{X_t}{X_0} \right)^{\frac{1}{t}} - 1$$

Resolució pràctica 3

- Capitalització contínua:

$$X_t = X_0 e^{rt}$$

Resolució pràctica 3

- Per tant, la TVMAA contínua (expressada en tants per u) s'obté a partir de l'expressió:

$$Ln(X_t) = \ln(X_0) + rt$$

$$r = \frac{Ln(X_t) - \ln(X_0)}{t}$$

Resolució pràctica 3

b) TVMAA capitalització discreta

Espanya

$$1.049.848 = 630.263(1+r)^7$$

$$r = 7,56\%$$

(Període 2000-2012, $r = 4,36\%$)

CV

$$102.403.209 = 60.985.297(1+r)^7$$

$$r = 7,68\%$$

(Període 2000-2012, $r = 4,21\%$)

Resolució pràctica 3

c) TVMAA capitalització contínua

Espanya

$$1.049.848 = 630.263e^{r7}$$

$$r = 7,29\%$$

CV

$$102.403.209 = 60.985.297e^{r7}$$

$$r = 7,40\%$$

PRÀCTICA 4.- APLICACIONS DE LES TAXES DE VARIACIÓ

El PIB per càpita de la Comunitat Valenciana en 2007 era de 21.239 euros per habitant. En aquest mateix any, l'indicador ascendia a 30.599 euros per habitant al País Basc.

1) Suposant que l'economia valenciana creix a una TVMAA (capitalització contínua) del 2%, Quants anys són necessaris per arribar al PIB per habitant del País Basc en 2007?

2) Suposant que l'economia valenciana creix a una TVMAA (capitalització contínua) del 3% i la basca del 2%, quants anys han de transcórrer fins que convergeixen els PIB per habitant de les dues economies?

3) Suposant que el PIB per habitant de Catalunya creix a una TVMAA (capitalització contínua) del 5%, quants anys han de passar perquè es duplique el PIB per habitant de Catalunya?

Pràctica adicional

Considerant les taxes de creixement del PIB per càpita a les quatre èpoques econòmiques següents :

Agrarisme	0,0%
Agrarisme progressiu (1500-1700)	0,1%
Capitalisme mercantil (1700-1820)	0,2%
Capitalisme (1820-)	1,6%

Quant de temps ha de passar perquè es duplique el PIB per càpita a les taxes de cada època?

Resolució pràctica adicional

A la TVMAA de la fase capitalista

Quants anys són necessaris perquè el PIB es multiplique per quatre?

PRÀCTICA 5: Determinants del creixement de la producció i la productivitat

Utilitzant la informació continguda en el Quadre 2:

- a) Calculeu el **creixement de la productivitat del treball a Espanya** en les tres etapes. Analitzeu la importància relativa de l'evolució de l'ocupació i de la productivitat en l'avanç del VAB real.
- b) Suposant un valor de $\alpha = 0,27$, obtingueu **la taxa de progrés tècnic** i la contribució relativa d'aquesta i de l'avanç del capital per treballador en el creixement de la productivitat.

Quadre 2. -VAB, ocupació i dotació de capital per treballador a Espanya
(Taxes de Variació Mitjanes Anuals Acumulatives)

	1964-1973	1985-1994	2000-2007
VAB real	6,1	3,2	3,3
Ocupació	1,0	1,1	3,3
Dotació de capital per treballador	5,9	2,8	0,9

TEMA 7

PRÀCTIQUES TEMA 7

- 1. Productivitat en l'agricultura**
- 2. Construcció**
- 3. Regulació i desregulació dels serveis**

PRÀCTICA 1. Productivitat en l'agricultura

Expliqueu des del punt de vista teòric, el significat de la productivitat aparent del factor treball en l'agricultura. Amb la informació recollida en el quadre 7.1, es demana:

1. Calculeu la productivitat de la terra en l'agricultura valenciana i espanyola i expliqueu les causes de les diferències existents.
2. Calculeu la superfície per ocupat en l'agricultura valenciana i espanyola i expliqueu les causes de les diferències existents.
3. Calculeu la productivitat aparent del factor treball de les agricultures valenciana i espanyola. Compareu-les i expliqueu-ne els resultats.

PRÀCTICA 1. Productivitat en l'agricultura

La productivitat del treball en la agricultura depen de dos factors:

$$\frac{VAB}{Ocupació} = \frac{VAB}{SAU} * \frac{SAU}{Ocupació}$$

- El primer component és la **productivitat de la terra**:
Pot incrementar-se mitjançant les tecnologies química - biològiques (fertilitzants, insecticides, fungicides, llavors selectes,...)
- El segon component és la **SAU per ocupat**:
Pot incrementar-se a través de les tecnologies mecàniques (permeten la substitució de treball per capital). Exemples: tractors, recol·lectores, etc.

PRÀCTICA 1. Productivitat en l'agricultura

Expliqueu des del punt de vista teòric, el significat de la productivitat aparent del factor treball en l'agricultura. Amb la informació recollida en el quadre 7.1, es demana:

1. Calculeu la productivitat de la terra en l'agricultura valenciana i espanyola i expliqueu les causes de les diferències existents.
2. Calculeu la superfície per ocupat en l'agricultura valenciana i espanyola i expliqueu les causes de les diferències existents.
3. Calculeu la productivitat aparent del factor treball de les agricultures valenciana i espanyola. Compareu-les i expliqueu-ne els resultats.

Quadre 7.1.-V A B, SAU i ocupació de les agricultures valenciana i espanyola en 2005

	Comunitat Valenciana	Espanya
VAB a p b (Milions €)	2.663,4	39.760,7
SAU (Milers ha.)	762,3	25.012,8
Ocupació (Milers de UTA)	70, 2	989,1

PRÀCTICA 1. Productivitat en l'agricultura

1) Productivitat de la terra= $VAB_{\text{agricultura}}/SAU$

CV: $2.663.400/762,3=3.493,9\text{€}$

Esp: $39.760.700/25.012,8=1.589,6\text{€}$

La productivitat de la terra és (i ha sigut tradicionalment) major a la CV.

Raons:

- Agricultura de regadiu (intensiva)
- Condicions agroclimàtiques
- Qualitat del sòl (argiles)

PRÀCTICA 1. Productivitat en l'agricultura

Expliqueu des del punt de vista teòric, el significat de la productivitat aparent del factor treball en l'agricultura. Amb la informació recollida en el quadre 7.1, es demana:

1. Calculeu la productivitat de la terra en l'agricultura valenciana i espanyola i expliqueu les causes de les diferències existents.
2. Calculeu la superfície per ocupat en l'agricultura valenciana i espanyola i expliqueu les causes de les diferències existents.
3. Calculeu la productivitat aparent del factor treball de les agricultures valenciana i espanyola. Compareu-les i expliqueu-ne els resultats.

PRÀCTICA 1. Productivitat en l'agricultura

2) Superfície per ocupat = SAU/ocupació

CV: $762,3/70,2=10,86$ Has/UTA

Esp: $25.012,8/989,1=25,29$ Has/UTA

La superfície per ocupat és (i ha estat tradicionalment) menor a la CV.

Raons:

- Més dificultats per substituir treball per béns de capital en l'agricultura valenciana a causa de:
 - 1) La dimensió reduïda de les explotacions (minifundisme) i elevada parcel·lació.
 - 2) El caràcter intensiu en el factor treball dels cultius en els quals està especialitzada l'agricultura valenciana.

PRÀCTICA 1. Productivitat en l'agricultura

Expliqueu des del punt de vista teòric, el significat de la productivitat aparent del factor treball en l'agricultura. Amb la informació recollida en el quadre 7.1, es demana:

1. Calculeu la productivitat de la terra en l'agricultura valenciana i espanyola i expliqueu les causes de les diferències existents.
2. Calculeu la superfície per ocupat en l'agricultura valenciana i espanyola i expliqueu les causes de les diferències existents.
3. Calculeu la productivitat aparent del factor treball de les agricultures valenciana i espanyola. Compareu-les i expliqueu-ne els resultats.

PRÀCTICA 1. Productivitat en l'agricultura

3) Productivitat del treball = VABagr/ocupació

CV: $2.663.400/70,2=37.940,10 \text{ €}$

Esp: $39.760.700/989,1= 40.198,9 \text{ €}$

A diferència del que ha passat tradicionalment, la productivitat del treball ha sigut durant els darrers anys més gran en l'agricultura espanyola.

PRÀCTICA 1. Productivitat en l'agricultura

- Pregunta adicional:

En un període de temps determinat, si coneixem la TVMAA de la productivitat del treball i de la terra, com podem obtenir la taxa de variació en la superfície per ocupat?

PRÀCTICA 2.- Construcció

Utilitzant els valors del quadre 7.2, referits al VAB del sector de la construcció i el total de producció:

- a) Calculeu el pes del sector de la construcció a la UE27, Espanya i la Comunitat Valenciana en 2007.
- b) Quin és el pes del sector de la construcció d'Espanya a la UE27 per cada any?

Taula 7.2. Valor afegit brut a preus bàsics. Milions d'euros corrents.

País / Any	Construcció			Total sectors		
	1996	2000	2007	1996	2000	2007
UE 27	917.390	1.353.308	2.156.784	16.761.706	25.268.315	40.092.743
França	62.192	66.560	106.699	1.092.825	1.289.983	1.695.405
Alemanya	107.180	96.210	87.150	1.697.890	1.856.200	2.171.210
Regne Unit	34.978	45.626	80.148	698.411	864.285	1.245.740
Espanya	31.431	47.584	111.726	435.915	570.560	943.834
Comunitat Valenciana	2.768	4.954	11.425	41.187	55.208	91.963
Alacant	1.092	1.779	4.442	13.742	17.896	31.696
Castelló de la Plana	308	595	1.508	5.717	7.764	12.423
València	1.368	2.580	5.475	21.728	29.549	47.845

Font: Eurostat

a) Pes del sector de la construcció en 2007

- UE-27

$$(2.156.784/40.092.743)*100 = 5,4\%$$

- Espanya

$$(111.726/943.834)*100 = 11,8\%$$

- Comunitat Valenciana

$$(11.425/ 91.963)*100 = 12,4\%$$

PRÀCTICA 2.- Construcció

Utilitzant els valors del quadre 7.2, referits al VAB del sector de la construcció i el total de producció:

- a) Calculeu el pes del sector de la construcció a la UE27, Espanya i la Comunitat Valenciana en 2007.
- b) Quin és el pes del sector de la construcció d'Espanya a la UE 27 per cada any?

Taula 7.2. Valor afegit brut a preus bàsics. Milions d'euros corrents.

País / Any	Construcció			Total sectors		
	1996	2000	2007	1996	2000	2007
UE 27	917.390	1.353.308	2.156.784	16.761.706	25.268.315	40.092.743
França	62.192	66.560	106.699	1.092.825	1.289.983	1.695.405
Alemanya	107.180	96.210	87.150	1.697.890	1.856.200	2.171.210
Regne Unit	34.978	45.626	80.148	698.411	864.285	1.245.740
Espanya	31.431	47.584	111.726	435.915	570.560	943.834
Comunitat Valenciana	2.768	4.954	11.425	41.187	55.208	91.963
Alacant	1.092	1.779	4.442	13.742	17.896	31.696
Castelló de la Plana	308	595	1.508	5.717	7.764	12.423
València	1.368	2.580	5.475	21.728	29.549	47.845

Font: Eurostat

b) Pes del sector de la construcció a Espanya

- Espanya/UE 1996 = $(31.431 / 917.390) * 100 = 3,4\%$
- Espanya/UE 2000 = $(47.584 / 1.353.308) * 100 = 3,5\%$
- Espanya/UE 2007 = $(111.726 / 2.156.784) * 100 = 5,2\%$

PRÀCTICA 3.- Regulació i desregulació dels serveis

La regulació dels serveis s'ha justificat per la necessitat de corregir fallades de mercat que poden donar lloc a una assignació ineficient dels recursos.

- a) Definiu els conceptes de grandària mínima eficient i monopoli natural.
- b) Utilitzant com a referència el gràfic P1, expliqueu per què el monopoli natural ha justificat la regulació de certs serveis de xarxa com les telecomunicacions.
- c) Basant-vos en el gràfic P2, analitzeu com els canvis recents en la demanda de serveis de telecomunicacions ha justificat la liberalització del sector.
- d) De la mateixa manera, utilitzant com a referència el gràfic P3, analitzeu com el progrés tecnològic registrat per aquestes activitats permet explicar la liberalització del sector.
- e) A més dels canvis en la demanda i el progrés tècnic, quins altres factors han justificat la desregulació dels serveis de xarxa?

PRÀCTICA 3.- Regulació i desregulació dels serveis

a)

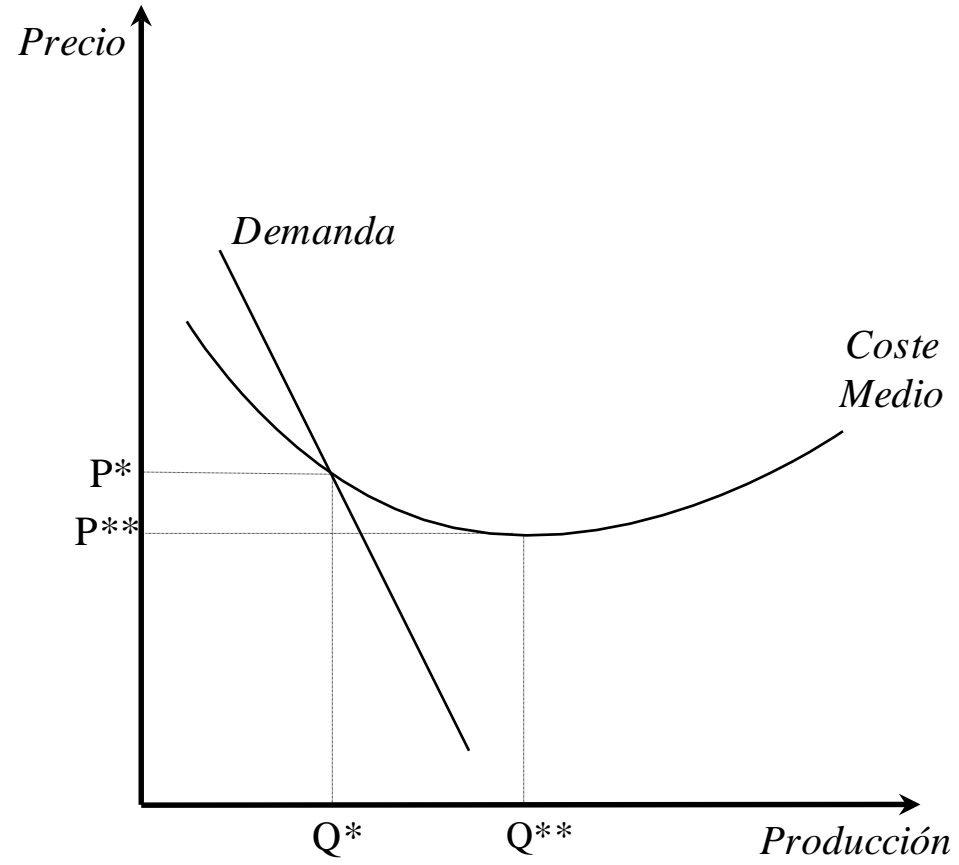
Grandària mínima eficient.

És la dimensió òptima d'una empresa i es correspon amb la menor grandària (mesurada pel volum de producció) que minimitza els costos mitjans).

Monopoli natural:

- Situació que es dona quan el cost mitjà és decreixent en el nivell de producció que correspon a la demanda de mercat.
- En aquestes condicions, l'estructura eficient del mercat és el monopoli.

Gràfic P1

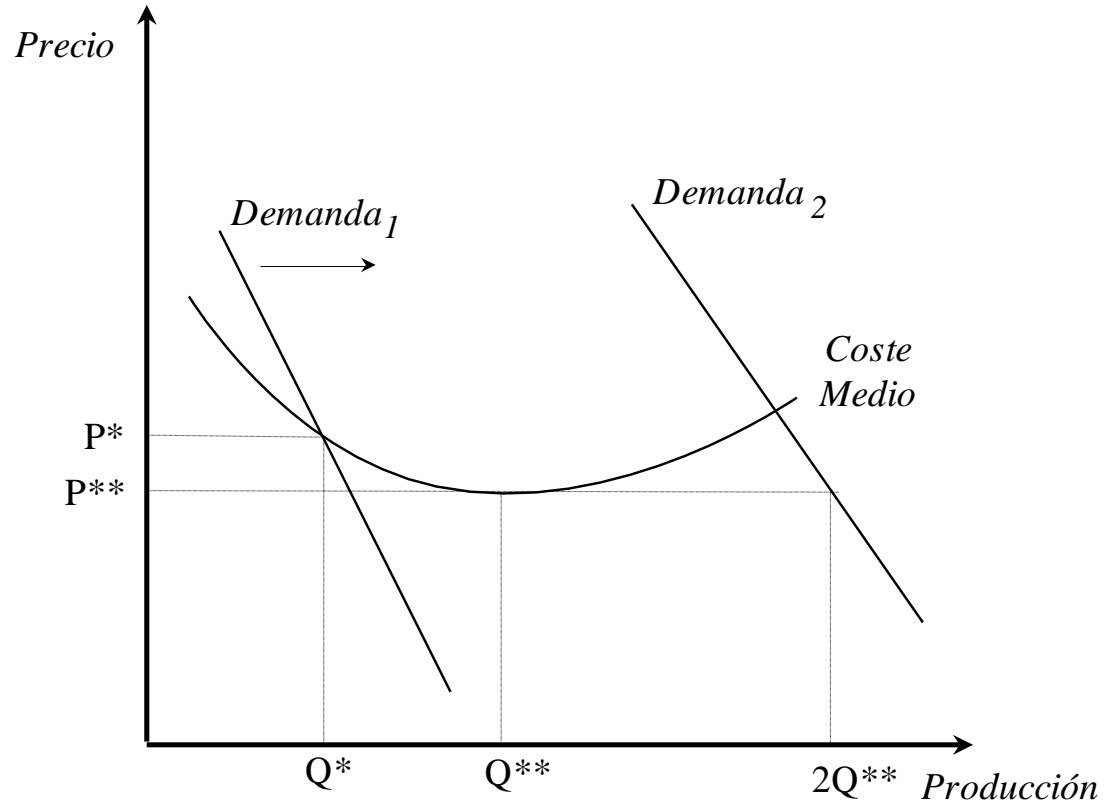

PRÀCTICA 3.- Regulació i desregulació dels serveis

b)

- En el gràfic 1, el TME o nivell de producció que minimitza el cost mitjà és Q^{**} .
- Atès que la corba de demanda talla la de cost mitjà en el tram descendent (a l'esquerra del TME), estem davant d'un monopoli natural i l'estructura eficient del mercat és el monopoli.
- La situació òptima és que una única empresa produïska la quantitat Q^* a un preu P^* .
- Si dues empreses o més es reparteixen el mercat, el cost seria més gran.
- Per exemple, si dues empreses es reparteixen el mercat a parts iguals (produint cadascuna $Q^*/2$), el cost mitjà és més gran que si una sola empresa produeix Q^* .

Gràfic P2

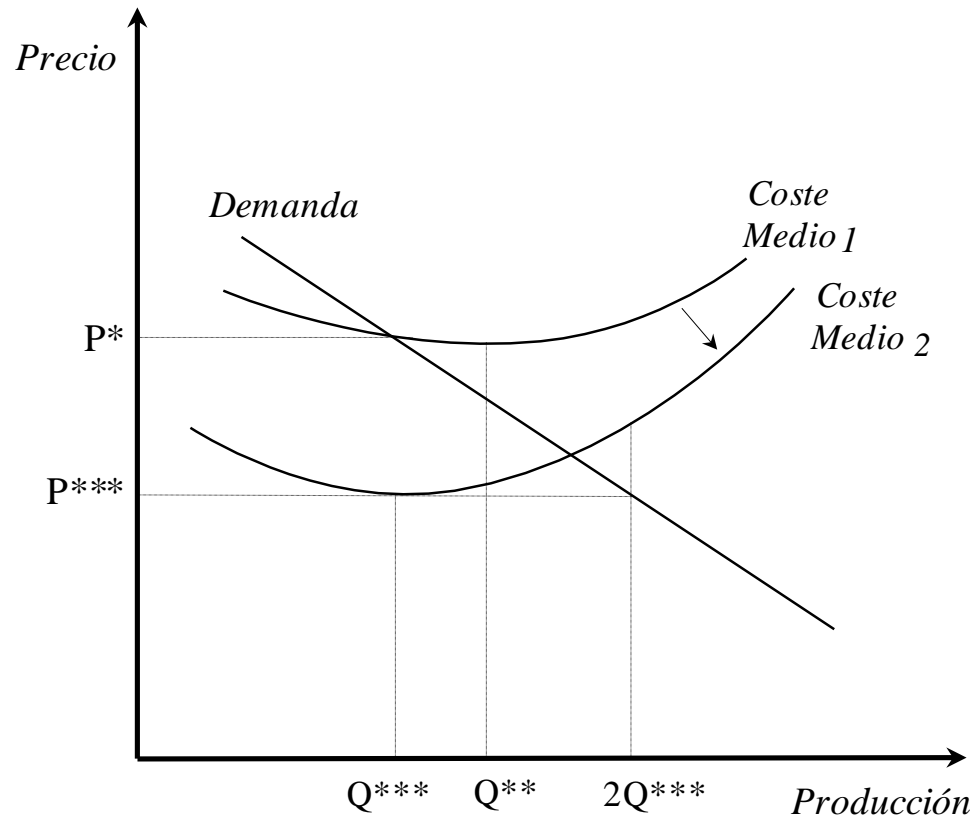

PRÀCTICA 3.- Regulació i desregulació dels serveis

c)

- **L'augment de la demanda** de telecomunicacions eleva el nivell de producció fins a un punt en el qual els costos es redueixen amb l'entrada de noves empreses en el mercat.
- En el gràfic 2, després del desplaçament de la funció de demanda, la quantitat demandada al preu socialment òptim (P^{**}) és $2Q^{**}$, suficient perquè hi haja dues empreses en el mercat, amb una grandària cadascuna igual a Q^{**} .
- Si només es permetera l'existència d'una empresa en el mercat, el cost mitjà (intersecció entre la demanda i la corba de costos mitjans) seria més gran i la producció, menor.

Gràfic P3

PRÀCTICA 3.- Regulació i desregulació dels serveis

d)

- Les millores tecnològiques en la indústria de les telecomunicacions han afavorit l'entrada de noves empreses en el sector, en reduir la importància dels costos fixos sobre els costos totals de les operadores.
- Una reducció dels costos fixos deguda a una millora tecnològica implica una caiguda del cost mitjà per a cada nivell de sortides, el qual, atès que els costos fixos representen un menor percentatge del cost total, redueix el TME a Q^{***} .
- La demanda al nou preu socialment òptim (P^{***}) és igual $2Q^{***}$ i l'estructura eficient del mercat correspon a dues empreses de grandària Q^{***} .

PRÀCTICA 3.- Regulació i desregulació

Exemple

Un avanç tecnològic redueix els costos fixos de 500 a 100 entre t_0 i t_1 .

Suposem que el cost variable és X^2

- $\text{CostTotal}(t_0) = (500 + X^2)$

- $\text{CostTotal}(t_1) = (100 + X^2)$

PRÀCTICA 3.- Regulació i desregulació

MOMENT T_0 (CF=500)		MOMENT T_1 (CF=100)	
X	$CMe=(500+X^2)/X$	X	$CMe=(100+X^2)/X$
1	501	1	101
10	60	5	5
20	45	9	20,11
22	44,73	10	20
23	44,74	11	20,09
50	60	30	33,33

PRÀCTICA 3.- Regulació i desregulació

- e)
- 1) L'evidència empírica ha conduït al convenciment que la regulació del sector estava generant pèrdues notables d'eficiència i benestar social.
 - 2) La necessitat d'adaptació de la política de regulació a un nou entorn més competitiu (globalització i integració).

TEMA 8

Exercici 1

A partir de la informació continguda en la nota de premsa de l'enquesta de població activa corresponent al primer trimestre del 2017 (www.ine.es), es demana:

- 1.- La variació absoluta de les poblacions aturada, ocupada i activa en els últims 12 mesos.
- 2.- La població potencialment activa (població de 16 anys o més), la població activa, la població ocupada i la població aturada en el 1r trimestre de 2017.
- 3.- La taxa d'atur i la taxa d'activitat total i per sexes en el 1r trimestre de 2017.
- 4.- La taxa d'atur i la taxa d'activitat total i per sexes en el 1r trimestre de 2017
- 5.- Nombre de llars amb tots els seus membres actius a l'atur.